

ŞİDDETE KARŞI ANLATILAR

*Ayakta Kalma ve
Dayanışma Deneyimleri*

ŞİDDETE KARŞI ANLATILAR
Ayakta Kalma ve Dayanışma Deneyimleri

Mor Çatı Yayınları

2.Basım
Ocak 2009

Basım Yeri
Eren Ofset

Grafik Tasarım ve Uygulama
vesaire reklam hizmetleri

ISBN
978-975-96190-6-0

Bu kitabın birinci baskısının maliyeti Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu tarafından DELTUR/2007/140798 projesi kapsamında karşılanmıştır. Kitabın içeriğinden yalnızca Mor Çatı sorumludur.

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

MOR ÇATI KADIN SIĞINAĞI VAKFI
Katip Mustafa Çelebi Mah. Anadolu Sok. 23/7 Beyoğlu İst.
Tel: 0212 292 52 31/32 Faks: 0212 292 52 33
www.morcati.org.tr

İçindekiler

- 3 *Sunuş*
Şirin Tekeli
- 6 *Giriş*
Mor Çatı
- 8 *"Fatura bana kesildi"*
Necla Akgökçe
- 25 *Plastik Kalp*
İnci Aral
- 34 *"Hep filiz gibi başımı yoldular, ben yeniden inadına topraktan filizlendim"*
Handan Çağlayan
- 42 *"Öyle işte, kurtulmuştum ben artık"*
Ayşe Düzkan
- 55 *"Ölsem tamamen annesiz kalacak çocuklar"*
Siren İdemen
- 76 *Cumartesi*
Müge İplikçi
- 80 *Türkan yaşamak istiyor!*
Şebnem İşigüzel
- 89 *Ekin tarlasındaki kahkaha*
Karin Karakaşlı
- 92 *"Babam beni sevmesin isterdim"*
Handan Koç
- 104 *"Benim hayatım kitap"*
Pınar Öğünç
- 111 *Adam kadını dövdü...*
Hande Ögüt
- 123 *"Kader buymuş demiştim"*
Yasemin Öz
- 137 *Zeynep*
Nükhet Sirman
- 147 *"Halbuki çok basit birşey"*
Tuğba Tekerek
- 157 *"Saçlarımı istediğim gibi uzatabiliyorum artık!"*
Candan Yıldız
- 176 *"Kadına yönelik şiddet"le uğraşmak, kadınlık hallerine nasıl bir ayna tutuyor?*
Meltem Ahıska

SUNUŞ

Ülfet benden bir sunuş yazısı istediği zaman aklıma hemen anılar üşüştü. Dayağa Karşı Yürüyüş (o zamanki adı buydu) 1987 baharında yapılmış, aynı yılın son baharında Kariye Camii önündeki küçük meydanda, amacı tanıklıklara dayalı “Bağır Herkes Duysun!” kitabına finansman sağlamak için yapılan dayanışma şenliği gerçekleşmiş, sonra da, dünya deneyimine bakarak atılması gereken ilk adım olan bir kadın sığınma evi kurmak için ne yapmamız gerektiği konusuna kitlenilmişti. Benim de içinde yer aldığım İstanbul'daki feminist gruplar, sık sık toplanıyor, tartışıyor, İsveç, İngiltere, İsrail gibi başka ülkelerle ilgili deneyimler inceleniyor, heyecan durulmuyordu. Aslında enerjimiz o kadar yoğundu ki (ben o zamanlar orta yaşa çoktan merdiven dayamıştım...) aynı anda birden çok projenin peşinden koşuyor ve bir proje için kurulan temaslari, edinilen bilgileri diğeri için de kullanıyorduk. 1988 yılı boyunca bir yandan Kadın Eserleri Kütüphanesi projesi üzerinde çalışırken, o dönemin dernekler yasasına göre kurumlaşma çok zor olduğundan bize “vakıf” modelinden yararlanmamız önerilmişti. Aynı şekilde, bir vakıf kurulursa belki vakıflar idaresinin elindeki binalardan yararlanmak da gündeme gelebilirdi. Böylece bizim gibi hukukun bu yönlerinde çok da bilgili olmayan kadınlar için yepyeni bir macera başladı.

Kütüphane için daha yüksek miktarda katkıda bulunacak, daha dar, sonradan adı Mor Çatı olacak olan kadın sığınma evi çalışması için de daha küçük paylarla daha yaygın bir destek kampanyası yürütüldü. Bir koşturmaca, bir koşturmaca... Vakıflar kuruldu. Derken, Kadın Eserleri Kütüphanesi için İstanbul Belediyesi'ne ait, Fener'deki, restorasyonu bitmiş ama henüz tahsis yapılmamış bir tarihi bina hakkında bilgi edindik ve olabilirliğini araştırmaya başladık. Yıl 1989. Bu bilgi, Mor Çatı Vakfı bağlamında tartışılınca hemen, o sırada Şişli Belediye Başkanı olan Fatma Girik ile görüşmeye karar verildi ve Mor Çatı-Belediye işbirliğiyle bir sığınak açılması fikrine odaklanıldı. Kütüphane daha şanslıydı. 1990'da Kadın Eserleri Kütüphanesi'ne istenen bina tahsis edildi. Büyükşehir Belediyesi ile Mor Çatı arasındaki müzakereler ise tıkanı. Belediye, sığınak nasıl kurulmalı, hangi ilkelere göre işletilmeli konusunda kendisinden çok daha bilgili olan feminist kadınlarla çalışmayı,

otoriteyi onlara kaptırmayı göze alamadı.

Ben, Mor Çatı Vakfı'nın da kurucularından olmakla birlikte, ondan sonraki altı yılını gönüllü olarak Kütüphane'de çalışarak geçirdiğim için Mor Çatı'nın serüvenini ancak uzaktan izleyebiliyordum. Ama, Canan Arın ve Yaprak Zihnioğlu gibi gönüllü çalışmalarını Mor Çatı'ya yoğunlaştıran arkadaşlarımızla dirsek temasımız sürdüğü için çok yol alındığını da biliyordum. Bir sığınak kurulmuş ama yaşatmakta zorlanılmıştı. Sonra belediyelerle işbirliği yapıldı. Şiddete karşı toplanan ulusal kurultaylarda Mor Çatı, öncü bir kuruluş olarak sahip olduğu bilgi birikimini Türkiye'nin farklı yerlerindeki benzer girişimlere aktardı. İşte şimdi elimizde, Mor Çatı'nın yirmi yıla yaklaşan hayatında oluşturduğu çok kıymetli bilgi ve deneyim hazinesini hepimize birinci elden anlatan bir kitap var.

Beni bu kitapta derinden etkileyen birkaç noktayı sizlerle paylaşmak isterim. İlk, burada, Mor Çatı'nın sığınma evinde değişen sürelerle kalmış, Mor Çatı gönüllülerinin, bu kadınlarla bire-bir ilişki içindeilmek ilmek dokudukları dayanışma açısından yararlanarak kendilerine yeni hayatlar kurmuş kadınlar, kendi sesleri kendi sözleriyle konuşuyorlar. Önemli bir bölümü, eğitimsiz bırakılmış, meslekleri olmayan, çocuklu ve babalarından, kocalarından, abilerinden, diğer akrabalarından (kaynanalar dahil) sürekli şiddet görmüş, ama yılmamış, kendilerinde şiddet zincirine direnme ve nihayet bu zinciri kırma gücünü buldukları için günün birinde Mor Çatı'nın kapısını çalmış kadınlar. Onlarla görüşerek sözlerini bize aktaranlar ise, toplumun önde gelen yazarları, antropogları, gazetecileri, feministleri. Kısaca hepimizin “kurtulmuş” dediğimiz entelektüel kadınlar. Ve bu kadınların hemen hepsi, şiddete maruz kalmış kadınlardan “mağdur” olarak söz edilmesine karşı çıkıyorlar. Bu birbirinden çok uzak sanılan iki kadın kesimi birbirleriyle gerçek bir empati kuruyor ve şiddete karşı kadın isyanını ortak bir dile döküyorlar. Şiddete maruz bırakılan kadınlar kendi direniş durumlarının o kadar bilincinde ki, Handan Çağlayan'ın görüştüğü Remziye (adlar tabii ki değiştirilmiştir) bu direnci şöyle anlatıyor: “Hep filiz gibi başımı yoldular, ben yeniden inadına topraktan filizlendim. Sinmedim. Ben ta çocukluğumdan beri başkaldıran bir insanım. O devirde benim gibi şiddet yaşayıp annesinden, abisinden, kardeşinden baskı gören insanların çoğu sinmiştir zaten. Kendilerinden ne bekleniyorsa öyle yaşamışlardır. Ama ben öyle yaşamadım.

Ben hep direnerek yaşadım. Şimdi kendimi yazıyorum. Kızıma okutuyorum. Anne ne olur devam et diyor.”

Bu kitabı asıl okuması gerekenler işte bu “sinenler”dir. Sinmeyenlerin sözleri onlara da direnme gücü verebilir. Ve onlar o kadar çoklar ki! Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet kitabının verileri ortada: 2007’de evli kadınların yüzde 35’i aile içinde şiddet görüyordu. Bir yandan da, Türkiye’nin doğusuyla, batısıyla her yanında yaşayan kadınların onda dokuzu artık “haklı dayak yoktur” demekteydi. İşte, dayağı haklı bulmadıkları halde “sinenlere” cesaret ateşini bu kitapta anlatılarını okuduğumuz bu kadınlar verecek.

Değirmek istediğim son, bana çok önemli görünen bir husus da, Meltem Ahıska’nın görüştüğü Mor Çatı gönüllülerinin, Siper, Zelal ve Fatma’nın söyledikleri. Bu uzun söyleşide, günlük dayanışma deneyimi ile “kurtulmuş” kadın olmak/olmamak, sığınma evi pratiği ile feminist politika yapmak gibi anlamlı felsefi ve insani sorunlara ışık tutuluyor ve yıllar içinde yaşadıklarından zengin bir birikim edinmiş gönüllü kadınlar “şiddeti” tanımlıyorlar. Fatma şöyle diyor: “Biz, Mor Çatı’da aile içinde kadınlara yönelik şiddetin, ailenin sürdürülebilmesi için bir kontrol mekanizması olarak kullanıldığına işaret etmek istiyoruz... Şiddet, kontrol etmek, öfke boşaltmak ve güç kanıtlamak için iradeni yok sayarak yapılan her şeydir” diyor. Zelal, “Şiddet bir araç ve yöntem olarak iktidarla doğrudan ilişkili. Karşılıklı olarak birbirlerini üretiyorlar açık şekilde... Ailede erkeğin iktidar sınırlarıyla çıkıyor şiddet. Toplum da erkeğe bu iktidarı vermiş ve erkek bunu devam ettirebilmenin yöntemi olarak şiddeti kullanıyor” diye ekliyor. Siper ise son darbeyi şöyle indirmekte: “Toplumun yüzde 53’ü kadınlar ve kadınların gücü ancak aile içindeki bu baskılamayla sindirilebilir zaten. Kadının gücünden korkuluyor. Son derece değişime açık bir güç çünkü”.

Bu gözlemler bana, bu kitabı mutlaka alın, okuyun ve okutun demekten başka söz bırakmıyor.

GİRİŞ

Kadınlar neredeyse 20 yıldır yaşadıkları şiddeti Mor Çatı ile paylaşıyorlar. Fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel, ekonomik şiddet biçimlerini... Dayanışma merkezindeki gönüllüler, her kadının ayrı ayrı, ama aynı zamanda ortak bir öyküsü olduğunu bilerek dinliyor anlatılanları. Kayıt altına alınabilen başvuruların sayısı 25 bini aştı.

Erkek şiddetine karşı deneyimlerin paylaşımı çok güçlendirici. Şiddeti ancak bu yolla çok daha iyi tanıır hale gelebiliyoruz, yaşamlarımızı değiştirebileceğimize, şiddetsiz yaşam alternatifleri oluşturabileceğimize inanmaya başlıyoruz, feminist politika ile yaşam arasındaki bağı çok daha incelikli örebiliyoruz.

Deneyim aktarımının kendisi de politik bir süreç. “Şiddete Karşı Anlatılar: Ayakta Kalma ve Dayanışma Deneyimleri” bunu göz önünde bulundurarak hazırlandı. 16 yazar, gazeteci, akademisyen, feminist kadın, Mor Çatı'ya başvurarak destek almış, kendisine yeni bir yaşam kurmuş, kurmaya çalışan kadınlarla görüştü. Kimliklerini ele verebilecek kişi, yer adı gibi bilgiler değiştirildi. İnci Aral haricinde tüm yazarlar, bu görüşmeleri bire bir gerçekleştirdiler. Uzun süreli İstanbul dışında olması nedeniyle İnci Aral, yazısını görüşme kayıtlarını dinleyerek kurguladı. Her yazar kendi sorularını, kendi üslubunu kattı anlatılanlara. Öyküler iç içe geçti. Mor Çatı'nın dayanışma merkezindeki gönüllülerin de deneyimlerini, şiddetle nasıl baş ettiklerini, bu süreçteki dönüşümlerini aktarmadan kitap eksik kalacak diye düşündük. Farklı kuşaklardan 3 Mor Çatı gönüllüsü ile Meltem Ahıska görüştü ve kitabın son bölümü bu görüşmeye ayrıldı.

Kitabı gerçekten de kısa bir süreye sığdırmak zorunda kaldık. Yazarlar bu kısa sürede hem oldukça ağır bir görüşme yapıp hem de bunu kaleme döktüler. Şirin Tekeli sunuş yazısı ile katkıda bulundu kitaba. Tüm yazarlara ne kadar teşekkür etsek az. Süre kısa olunca bizim için kalem oynatmasını istediğimiz birçok kadın bunu yapamadı. Kitapla ilgili bu sıkıntıyı da okurlarla

paylaşmak isteriz.

Kitabı kısa süreye sığdırmak zorunda kaldık, çünkü bir yandan da Beyoğlu Kaymakamlığı'nın ve kuşkusuz onun bağlı olduğu kurumların, Mor Çatı'yı yürütmekte olduğu sığınaktan dışlamasını engellemeye çalışıyorduk. 2005 yılından beri Beyoğlu Kaymakamlığı'nın parasal destek verdiği, Mor Çatı gönüllülerinin ondan çok daha fazla katkı sağladığı sığınak bundan böyle farklı yöntemlerle yürütülecek. Bu aynı zamanda feminist hareketin kadına yönelik şiddete karşı mücadelesinin ve sığınaklarla ilgili oluşturduğu birikimlerin de görmezden gelinmek istenmesi, üzerini örtme çabası. Sonuçta Mor Çatı'nın Beyoğlu Kaymakamlığı ile yaptığı işbirliği sona erdi. Ancak kadın örgütlerinin, feministlerin erkek şiddetine karşı yürüttükleri mücadele, sığınaklar aracılığıyla kadınlarla dayanışma, bilgi ve deneyimlerini paylaşması kuşkusuz sürdürülecek. Bu kitap aynı zamanda sığınakların ve dayanışma merkezlerinin ama feminist yöntemlerle yürütülenlerin, kadınların yaşamında ne kadar önemli yeri olduğunu gözler önüne seriyor. Sığınakta kalan ya da dayanışma merkezinden destek alan kadınlar, sık sık gönüllülerin adlarından söz ediyor. Onlar bu kitaba da emeği geçenlerin bir kısmı. Aslında Mor Çatı'ya bugüne kadar eli değmiş yüzlerce kadının kitaba katkı sunduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Hepsine teşekkür ediyoruz.

Kitabın, şiddeti kendi dışımızdaki bir şey olarak kavramama, şiddete uğrayan kadınları “kurban”lar olarak görmeme, şiddeti anlamaya çalışırken “mağdur” yaklaşımının ötesine geçebilme, direnme ve kadın dayanışması yoluyla birlikte güçlenme çabalarına ışık düşürmesini umuyoruz.

Mor Çatı

“FATURA BANA KESİLDİ”

Hatırlamak, zor, acıtıcı... Unutmak için oturup bir bir hatırlamak gerektiğini düşündüğüm zamanlar oldu, çok kötü zamanlardı... Ama hatırlamayı bir ortaklık haline getirmemiz mümkün. Kadınlar için bu son derece elzem çünkü yaralarımız da ortak, çarelerimiz de...

P ile söyleşi yapmaya gittiğim zaman, yakın tarihimde uğradığım duygusal şiddetin etkilerini üzerimden henüz atmış değildim...

O da kendi deyimiyle bedenini hor kullandığı için maruz kaldığı bir bel fitiği ameliyatından yeni çıkmıştı.

Teyp yabancılaştırıcı, söyleşiyi yapan durumda olmak yabancılaştırıcı, konu ise ikimiz için de çok ağır; ortak geçmişi birlikte hatırlayacağız. Onun yaşadığı şiddeti, ben biraz biliyorum, ama o henüz benim geçmişimi bilmiyor. Dolayısıyla ne yapsam ne etsem öndeyim sanki. “Benim hayatımda da erkek şiddetine uğradığım bir dönem vardı, zor olacak...” diye başlıyorum...

Susuyoruz karşılıklı... Herkes kendi hikâyesine daldı sanki.

İki elimde değnek, yediğim tokatın şiddetiyle, duyma yetisini yitirmiş bir sol kulakla koşmaya çalışıyorum, bir orta Avrupa kentinin sokaklarında, bana yetişecek biliyorum. Polise de söyleyemem ki...

Hikâyelerimizin başladığı sonraki yaşamımızı da kurmamıza ya da kuramamamıza neden olan o eski zaman; çocukluk... Çocukluk her türlü sorumluluktan azade, uçurtmaların kanatlandığı bir özgürlük dönemi olmuyor küçük kız çocukları için...

Bundan 49 yıl önce Muş'ta tutucu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldiğini söyleyerek konuşmaya başlıyor. Çocukluk kişiliğin yapı taşlarının örüldüğü bir zaman dilimi. Daha sonra yaşadığı pek çok olumsuzluğun nedenlerinin çocukluğunda yattığını söylerken abartmıyor. “Çocukluğum güzel geçmedi.

Kız çocuğu olmak hayatımda çok belirgindi. 15-20 yıldır yaşadığım sıkıntıların ve şiddetin kökenlerini ben orada arıyorum. Çocukluğumda yaşadığım baskı ve şiddetin devamını evliliğimde de yaşadım.” Ona göre; çocukluğu baskı, engelleme ve şiddet içinde geçmiş bir insan, hiçbir zaman onların etkisinden kurtulamıyor. Erkenden evlendirilmiş iki abla. Baskıcı bir baba, daima kollanan, korunan, herşey yapmasına izin verilen, özgürce yaşayan bir ağabey, evde o, ondan iki yaş büyük bir abla...

Kızların yaşamı ev içinde geçiyordu. Oynamak yasak, dışarı çıkmak yasak, küçücük köyde bile dolaşmak yasak... Ya okul? P'nin okula kaydı bence çok iyi bir tesadüf sonucu gerçekleşmiş. Köyde öğretmen her yıl evlere gelerek okul çağında olan kız çocuklarını kayıt ediyordu. Abla okul çağındaydı, öğretmen o yıl evlerine geldiğinde baba ablayı sakladı. Onu saklamadılar çünkü küçük, küçücük bir kızdı ve ortalıkta dolaşıyordu. Öğretmen bu meraklı küçüğü fark etti; yanına çağırdı, ismini, soyadını daha başka bir şeyler daha sordu; “Tamam bunun okul çağıdır” dedi ve kayıt etti. Kendi ilkokul okuma serüvenini anlatırken ilkokula gönderilmeyen ablası için hâlâ büyük üzüntü duyuyor “Aklıma gelince ablam için çok üzülürüm. Benim ilkokula gitmem... Kader miydi, şans mıydı bilemem” diyor. Çünkü bu olay iki yıl sonra olsaymış onu da saklarmış ablası gibi...

Aile anlatılırken, annenin sözü geçmedi hiç, var mıydı bir anne, onunla ilişkiler nasıldır? Küçük bir kız çocuğun yaşamının ve kişiliğinin şekillendirilmesinde en önemli rol modellerinden biridir anne ne de olsa... Ya da öyle midir?

Yasaklarla çevrelenmiş o baskı ortamında kızlarla aynı havayı soluyordu, yapacağı bir şey yoktu. “Aynı kültürde yaşamış olmasına rağmen babamdan farklıydı, çok ama çok az kayırırdı bizi... Zeki bir kadındı o da bir harcanmışlık, yıpranmışlık, bir ziyan olmuşluk hissediyordu sanıyorum. İsyan vardı içinde ama kuralların dışına da çıkamıyordu”

Baba sıradan şiddetin yanı sıra psikolojik şiddet unsuru olarak da dolaşmaktadır ev içinde; her şeyi o yapar, her şeyi o bilir. Kızlar P'den beş altı yaş büyük olan ağabeyden çok korkarlar...

Abla iki yaş büyük ya, evin tüm hizmetini görür, erkeklerin daha fazla gözüne

batar, hem baba hem ağabeyden dayak yer durmadan... O ise devamlı gözlemler ablanın hallerini.

Ablası gibi dayak yemediği için “şanslıdır” belki ama aynı zamanda çok şanssızdır, çünkü iki yaş büyük, evdeki her işi yapan, ailenin eli ayağı olan ablaya böyle dayak atılıyorsa ona ne yapmazlar?

“Ona yapılanları gördükçe çok kötü bir sinme psikolojisine girmiştım. Buna dayaktan da kötü bir durum demeye dilim varmıyor ablamı düşündükçe. Bu sindirme, kişiliksizleştirme psikolojisinin bir kadın için facia olduğunu çok sonraları anladım. Bilinçli mi yapıyorlar, hayır... O kültürün, o geleneğin, dinin, muhafazakârlığın sonucu.” Diğer kız çocuklarının hayatı da çok fazla değişik değil galiba, rutin, sıradan, olağan yaşıyor her şey.

Baba, aynı zamanda çok dindar bir adam; kız çocukların gülmesi, erkek çocuklarla oynaması, hatta konuşması, büyük günah, büyük ayıp: “Bölünüyor, parçalanıyordum tam bir kişilik elde etmem olanaksızdı.”

Dayak ise yaşamın ayrılmaz bir parçası... Şiddet, baba ve ağabey aracılığıyla girmiyor sadece küçük kızın yaşamına, evli olan ablalar da koca dayağına maruz kalırlar çok sık bir biçimde. Kız arkadaşları da yoktu bir yere çıkamadıkları için, arkadaş edinme kanalları da tıkalıydı. “Her şey önceden programlanmış” gibiydi sanki...

Bir çözüm olmalı, bir çözüm olmalı... Kendini hatırladığı en eski tarihten itibaren evden kaçıp kurtulmayı istiyordu bu küçük kız, “köylüydüm cahil bırakılmıştım ama bir isyan, bir güç vardı içimde, neydi bu böyle bir anlam veremiyordum. Çevreme topluma, geleneklere aileme hiçbir zaman uyum sağlayamadım. Hiçbir zaman bana dayatılan hayatı kabullenmedim. Hep böyle ayrık otu hep böyle çıbanbaşı olarak kaldım. Kendilerine uyduramadılar beni ama çok mutsuzdum. Çok küçük yaşlarda bile melankolik depresif bir ruh hali içindeydim.”

İlkokulu bitirdikten sonra P 12 yaş civarında iken aile İstanbul'a göç etti. Sarıyer'e yerleştiler. Büyük şehir pek çok insan için umuttur ya, onun için öyle olmadı... Köydeki baskılar katmerleşti. Çünkü burası İstanbul'du artık,

her sokak tehlike doluydu kız çocukları için, sınır daraldıkça daraldı, hepten ev oldu yaşantısı. Köyü arar hale geldi.

Bu hayattan kurtulmak istiyordu... Evden kaçmayı düşünüyordu ama bunun nasıl yapılacağını da bilemiyordu. Zaman aktı gitti; 15 yaşına gelmişti, bu hayatı bir yerden kırmalıydı. Bu esaret zinciri kırılmalıydı. “O cahil kafamla evlenirsem baskıdan kurtulurum diye düşündüm herhalde, ama gideceğim adamı, evliliğin ne olduğunu düşünemiyordum tabii çocuk aklımla. Yeter ki şuradan bir atayım da kendimi diye düşünüyordum. Yağmurdan kaçarken doluya tutuldum bir anlamda.”

Kendi memleketlisi, aynı mahallede oturan bir komşu oğlu vardı, askerliğini yapmıştı, 25 yaşlarındaydı, hiçbir özelliği yoktu, bir işi gücü yoktu. Annesinin evlenirse düzelir, şunu bir baş göz edelim hele” dediği erkeklerdendi yani... “Bu adam işsiz, bu aile de benim ailemin aynısı bunların hiçbirini düşünemedim. Yanlış seçimdi yani seçim de denemez ben kaçış diyorum buna.”

Üç tarafı denizle çevrili ılıman iklim kuşağındaki sevgili memleketimizde, bu erkek egemen toplumda yoksul kız çocukları için fazla seçenek yoktur esasında. 15 yaşını doldurduğunda evlenir, 16 yaşında ilk çocuğunu, oğlunu kucağına alır.

Yaşlıları liseye giderken o çocuk bakmaya başladı. “Ergenlik çağımda, anne, eş, eş de diyemiyorum ona karı, gelin, yenge ne varsa oldum ama 'ben' olamadım”.

“Gelin gittiği” ailenin yapısı kendi geldiği aileden çok da farklı değildi. Çok kalabalıktı, erkek egemenliği yaygındı, erkeğin annesi, ablası, vb oldukları için onlar da gelin üzerindeki patriyarkal baskıların taşıyıcısı rolünü üstlenmişlerdi. Hiçbir biçimde dışarı çıkamıyor, kimseyle konuşamıyor, attığı her adımda izin alması gerekiyordu. İzin alması gereken insanların sayısı da bir hayli artmıştı: koca, kayınvalide, kayınpeder, elti, görümce. Sadece koca baskısı değil, bir sürü baskı vardı. “Tek koca yoktu, pek çok koca vardı”. Kocanın ailesi, ailesinin ailesi, akrabalar, zaten mahalle de öyle hep tanıdık, kısacası adımını atamıyordu. Baba evini arar hale gelmişti. Konuşmamızın

pek çok yerinde altını çizdiği konuya geliyordu, P “ben diyemezdim hiçbir biçimde, varolan benliğim de yok oluyordu, adım adım”

Bu evde de hem bedensel hem de ruhsal açıdan şiddet görüyordu. Koca 6 aylık hamileyken başladı dayak atmaya. Evleneli 7 ay olmuştu, kaynana yeteri kadar ev işi yapmadığı için kocaya şikâyet etti ve ilk dayağını yedi hamile hamile. “Eğitim sistemi gibiydi, daha bir itaatkâr olsun, beni ve ailemi daha bir tanrılaştırsın anlamında yapılıyordu. Sonra küçüğüm tabii korkudan başka bir şey bilmiyorum, kendimi savunacak bir şeyler yapamıyorum, sadece sınıyorum” .

Dayak, moral bozukluğu, isteksizlik, yorgunluk, uykusuzluk... Dokuz ay boyunca hiçbir şey yiyemez. “Depresyon geçiriyormuşum ama psikoloji filan kimin umrunda. Ben de bilmiyorum o zamanlar... Koca desen kaba ve duyarsız bir insan... Sadece yatıp kalkmasını biliyor...” İlk doğumu bir felakettti. Bebek ters geldi, “beni bayıltmadan keserek çıkardılar çocuğu” diyor. Daha kendisi çocuk, beden gelişmemiş, doğuma hazır değilmiş, yani hekimler öyle söylemişler...

Aile hiç mi sahip çıkmaz kızına? Ailesinden gizler dayak yediğini, annesi de şiddete maruz kaldığı için savunur kızını böyle bir durum karşısında. P korkar yine de çünkü kocanın ailesinin aşireti büyüktür, P'nin ailesine de zarar verebilirler, tehdit bu yöndedir. Kendisine dünyayı dar eden ailesini korur çocuk akıyla, onlara zarar gelsin istemez.

Taş olsa çatlar denir ya o taş olmadığı gibi çok duyarlı küçüçük bir kadındır... İnsanın fiziksel ve psikolojik bir sınırı vardır. “O arada psikolojik sorunlarım başlamıştı. Anlamsızlık duygusu içindeydim, nereden geldim, niçin yaşıyorum, diyordum kendime. Büyük bir korku ve derin bir suçluluk duygusu içindeydim, çocuğa bakamaz hale geldim. Çocuğa bakmak zorundasınız ama sizin bakıma ihtiyacınız var. Çocuğuma da iyi davranmıyordum, bu da suçluluk duygularımı arttırıyordu...”

Birlikte devrim yapacaktık, kuracağımız düzende, herkes eşit ve özgür olacaktı. Balık tutmak isteyen balığa, resim yapmak isteyen şovale başına gidecekti, kadınlar ev işlerinden, çocuk bakımından kurtulacak, ortak

yemekhaneler, kreşler yaratılacaktı... Ben Marksizmi de, siyaseti de, ekonomiyi de ondan daha iyi biliyordum. Demek her şeyi sen iyi biliyorsun, öyle mi? O halde al bakalım... Bu ne, patlamış dudak; bu ne, kan... Bu ne, Kapital 1. Cilt... Kitap duruyor hâlâ kitaplığımda, kan lekesi de... Ben haklı çıkmıştım...

Polise, devlete, zaman zaman aileye baş kaldıran genç ve sakat bir kadın, bir “devrimci”... Annemin deyimiyle “Aman Tanrım”. Derin bir korku, büyük bir suçluluk duygusu içindeydim, ben haa, bu duruma nasıl katlanıyordum, elimi kolumu kıpırdatamıyorum, nasıl yaşıyorum, kendimi belki öldürmeliyim ama halim de yok... Depresyondaymışım... Çok sonraları anladım...

Niye böyleyiz, bizi hallaç pamuğu gibi savuran bu lanet olası erkeklere bu erkek egemen dünyaya karşı hep kendimizi suçlarız. Onlar yapar eder, ağır başlı olması, terbiyeli olması, her duruma “hay hay” demesi gerekenler bizler oluruz... Hastalıklarımızda kendimizi sırt üstü yatırır, narsist olamayız, megaloman olamayız, ya iki uçta dolanır dururuz, kederden, neşeye kadar ya da depresyonun derin çukuruna gömülürüz... Kabahat bende, ben hata yaptım... Hep böyle... Sevdim dediklerine, çocuklarının annesine karşı her gün durmadan suç işleyenler, aşk meşk ilişkilerinin hep galipleri, hep kazananlar; yani erkekler... Siz kızkardeşimiz İneborg Bachmann'ın deyimiyle, ismi Hans olanlar, ismi Osman olanlar, diğerlerinden farklı olan ismi Hans olup, ismi Osman olanlar, farklı olanlardan da farklı olup adı Hans ve Osman olanlar... Siz hanlar, osmanlar, siz *ungehäuerler* siz canavarlar...

Kadın ne... ne... yapmış, bağırıp, çağırmış, ne yapmış, çocuğun altını değiştirmekte gecikmiş, ne yapmış çok ağlıyormuş... Damgalamalar hazırdır, edepsizdir, delidir, karşısındakinin mutsuzluğu ile mutlu olandır, erkeğin gecesi olandır, devamlı mutsuz olandır... Devamlı mutsuz niye olandır?

“Hiçbir anlam veremedim sürekli ağladım, ağladım. Adam sarsardı, döverdi beni “deli misin, çocukların başını yiyeceksin ağlaya ağlaya” derdi. “Lanetsin” derdi, “sen lanetlisin, senin yüzünden başımıza kötü şeyler gelecek” derdi, bir de onun lafı takılırdı kafama. Bu seferde ya benim ağlamam yüzünden çocuklarıma bir şey olursa diye düşünür, garip garip şeyler kurardım. Bir ara kendime de zarar vermeye başladım...”

Tüm bunlar olurken ikinci oğlunu da dünyaya getirir... Daha büyük oğluyla ilişkisini kuramadan, bir çocuk daha. Üst üste gelen iki çocuk, seni hesaba asla katmayan kaba bir koca, baskıcı bir koca ailesi, psikolojisi alt üst bir çocuk kadın... "Çocuklara bakamıyorum, kendime bakamıyorum o arada ben karakoyun, işe yaramaz kadın, aksi gelin, lanet bir gelinim ben..."

Yaşam içgüdüğü ağır bastığında beyninde çözümler sıralanıyor: Doktora gitmeliyim. Doktora gitmeliyim... Tabii ki bir hekime başvurmali... Ama kim götürecektir ki, hasta olduğunun farkında değiller ki... O bir suçlu...

P'nin küçük yaşlardan itibaren gelişkin bir merak duygusu olduğunu biliyoruz artık. O toz duman arasında eski bir merak, yeniden hatırlanır: Okumak... Eline ne geçerse okur... Gazeteler, dergiler, sosyoloji, psikoloji kitapları...

Kırınım, ümitsizim, aynı olayları kafamdan sürekli ama sürekli geçiriyorum, bütün mesaimi ve gücümü nasıl güvendiğime, nasıl göremediğime, sen ismi hans olana, sen ismi osman olana harcıyorum... *Kırılğan Hayat* sana çok uygun diyor bir feminist arkadaşım, alıyorum, hemen bitiyor, *Karakter Aşınması*'na baktın mı, diyor, alıyorum bakıyorum... O da bitiyor. Zamanların kötü zamanlar olduğunu anlıyorum. Şiir şiir ben böyle durumlarda eskiden... Ben böyle durumlarda eskiden şiir okurdum. Edip Cansever'i okurdum mesela, Turgut Uyar'ı okurdum ama artık olmaz... Nilgün Marmara okuyorum bol bol, Daktiloya Çekilmiş Şiirler, Lale Müldür... Sonra yeni bir şairim oldu, gencecik, Gonca Özmen... yaaa.

*Sular varken eski sular
Bana kaldı bir akşamı söylemek
Bir dalgınlıktan geldim ben bir dalgınlıktan
Gittiğim kime kalırsa*

*Çağırır evlerden uzun sesler
Getirilir biri uykuda
Her şey kendine gizlenir neden
Gizlendiğim kime kalırsa*

Okumakla arınırız belki hayal kırıklıklarımızdan, kadınların dedik ya acıları

ortak... Dertlerimizin ortak olduğunu kavramak bize son derece yararlıdır... Güçlenir, kuvvetleniriz... Ama ortaklığın kavranılması sancılıdır.

Kocanın annesi farkederek durumu, olur mu, onların yanındayken kitap okumak, gazete okumak. Kocası saldırmak için bahane arıyordur zaten. Önce dayak sonra karar: Ev sınırları dâhilinde kitap okuması yasaklanmıştır... Annesinin yanında görmeyecektir adam bir daha onun dergi, kitap okuduğunu...

Bıkmış, usanmış zaten. Peki, okumayalım bakalım... O evde bir daha alınmaz ele her türlü neşriyat.

Zaman akıp gitmektedir, çocuk sayısı artmış artık büyük aile içinde barınmaları zorlaşmıştır... Evi ayırırlar. Aynı mahallede başka bir eve taşınırlar. Adam yine bazen çalışıyor, çoğu zaman da çalışmıyor. Sabah kalkıyor, kahvaltısını ediyor, çamaşırları yıkanıyor, ev temiz, çocuklar bakılıyor. O dışarı çıkıyor, gece yarısı geliyor. Ekonomik şiddet, psikolojik şiddet, kaba dayak ve cinsel şiddet, şiddetin her türlü var... Ama kaynana, kayınbaba, eltiler öteki evde kaldı.

Direnmek hakkını aramak istemektedir de ablasının yaşadığı dayaklar gelir aklına, en ufak kıpırdanışta ablasının başına gelenlerin onun da başına geleceğinden çok korkar. “Hep geri adım atıyordum. Bu geri adım atmalar da beni daha korkak, daha silik, daha kişiliksiz bir hale sokmuştu. Savunacak halim de yoktu kendimi, ruhsal durumum çok kötüydü. 10 yıl boyunca kronikleşmiş bir depresyon vardı. Benim bundan haberim yoktu.”

Ayrı eve çıkmanın bir yararı olur: Okumak... Tekrar okumaya başlar. “O arada daha bilinçli birilerine rastlasaydım, daha iyi kitaplar okurdum, psikolojik olarak da daha önce müdahale edebilirdim” diye yakınıyor. Geçmiş geri döndürmek imkânsız.

Evlilik eskidikçe, çocuklar büyüdükçe, dışarı çıkma olanakları da fazlalaşır. Dışarı her adımı attığında çareler aramaya başlar. Bu böyle gitmez, duygusu giderek daha fazla sarmaya başlar benliğini. Kitaplara daha fazla yönelir, yöneldikçe bilgisi artar. Bilgisi artıkça hayat daha çekilmez hale gelir... Peki, koca artık kızıyor mu kitap okumasına?

O evde yokken okur kitaplarını, psikoloji diye bir şey olduğunu, psikolojik rahatsızlık diye bir şey olduğunu, kendi durumunun da hiç iyi olmadığını kavrar. Ona benzer durumda olanlar psikiyatriste gidiyorlarsa, o neden gitmeyecektir? Kocasına açar durumu, “doktora gidelim”. Delidir ya onun normal hale gelmesi kocasının da çıkarınadır “Hataları yapan oydu, deli olan ben, psikiyatriste gitmek zorunda olan bendim... Fatura bana kesiliyordu.”

Fatura bana kesildi. Bu cümleyi söyleşi süresince birkaç kere kullanmıştı, farklı zaman kipi ile. Mesela bazen “fatura bana kesilmişti” de oluyordu... Bu cümle söyleşinin ardından iki hafta boyunca kulaklarımda dolaşıp durdu. Hayatıma baktığımda mecazi olarak da gerçek olarak da erkeklerle yaşadığım ilişkilerde, faturanın bana kesildiği fark ettim. Fatura bana kesiliyordu, dolayısıyla ortak bir slogan haline gelebilirdi.

Şiddetleriyle, kabalıklarıyla, bencillik ve zorbalıklarıyla, ruhumuzu alt üst edip, psikiyatri faturalarını bize ödetiyorlardı. Bizi çok seven erkeklerin, bizi çok döven erkeklerin kredi kartı borçlarını, elektrik faturalarını da yine hep biz ödüyorduk... Biz ödüyorduk ama ödeye ödeye de ödetmenin ne demek olduğunu kavıyorduk bir yandan da...

“Psikiyatriste değil ama bir psikologa gittim. Kendimi ifade edemiyordum özgüven eksikliği vardı. İki kişi bir araya geldiğinde ben hiç konuşamazdım, devamlı ellerim terlerdi, devamlı ellerimi ovarlardım. Reddedilme duygusu da çok yoğundu, ailede kız olduğum için reddedilmiştim. Sonra kocam da reddetmişti, insan yerine konmamıştım hiç.”

Anlat dendiğinde çok fazla konuşamıyordu, psikolog anlasın istedi durumu, ama galiba anlaşılmadılar... Bu tecrübe biraz hayal kırıklığı olur. Tekrar evine döner, hepsi birbirine benzeyen, monoton günlerine... Bu arada kızını dünyaya getirir. Onun doğumundan sonra sosyalleşmeye başlar kendi deyimiyle, şans eseri kocasının çevresi solcudur. Çok ikiye bölündü adam, evde başka dışarıda bambaşka. Tipik bir erkek tavrı, başkalarının yanında sevecen, şefkatli, saygılı, ideal bir erkek, evde senin varlığından habersiz, yanında can çekişirken bile iki yudum suyu fazla gören bir zorba... Fakat bir şeyler ters dönmeye başlamıştır artık.

“Hasbelkader ben de onun çevresine girdim. Ama onu güzel kullandım. Bir tek o konuda kendime saygı duyuyorum. İşte 'ben de toplantılara geleyim' diyordum arkadaşlarının yanında. Onlardan çekindiği için sesini çıkaramıyordu. Bunu yaptım, kendimle gurur duyuyorum iyi ki bunu yapmışım beni kurtaran da bu oldu zaten” diyor hınzır hınzır gülerken... Bence de çok iyi yapmış.

Toplantılara gider, orada konuşan insanları dinler, ama asla konuşamazdı, güven kendine güven sıfır seviyesindeydi. Eğitim görmüş, okumuş, yazmış insanlarla ilişkiler kurarken hep kendi kendine konuşur, içinden onların söylediklerine cevaplar üretirdi. Beynin tüm kuytu alanlarına girmeye başlamıştı artık.

O zamanki ruh halini çok iyi yorumluyor şimdi, kendi hayatını yaşayamayacak durumdayken, artık yorumlayabiliyor: “Garip bir psikoloji geliştirdi bende her şeyi görüyordum ama hissedemiyordum, sanki bir camekânın ardındaydım. Öyle garip bir psikolojidi ki anlam veremiyordum. Benlik tamamen bir yerlere gömülmüştü sanki. Gerçekten duyarlı hisli bir kadın, şiddet karşısında aşırı bir biçimde yaralanıyor, bir ömür ziyan oluyor.” Hikâyeler karıştı birbirine aynı duyguları yaşadım ben de bir yıl öncesinde. Tıpa tıp, yanımdan insanlar geçiyor, bir kısmı kadın bir kısmı erkek, birileri tarafından harekete geçirilmiş nesneler sanki hiçbir insani durum beni etkilemiyor. Yanımdan geçip gidiyorlar, hiçbiri değmiyor bana.

O kendi hikâyesine devam ediyor, dinliyorum, dinliyorum, hatırlıyorum, katılıyorum. Belleksiz erkek dünyasının belleği biz, vicdanı olmayanların, vicdanı...

O yıllar bizden çalınmış yıllar, sevgi adına, çocuklar için, aile için, ahlak namus daha bir sürü lüzumsuz şey için. “Ben o yılların ölmüş yıllar olarak yasını tutup üzerinden geçiyorum... Ağladığım yıllar, geçmiş yıllar. Ziyan olmuş 30 yıl az değil. Koskoca üç insan meydana çıktı bu sürede; çocuklarım. Yıllarım başkaları tarafından talan edildi, çalındı. O kadar çok kanıksamışız ki; 'senin gibi milyonlarca kadın var' deniyor. Bir insanın hayatını almak ne demek o bitiyor, cinayet işleyene hapis veriliyor bu ülkede... Senin hayatını alıyorlar. Kim verecek bunun hesabını?”

Kim verecek yitip giden ömrümüzün hesabını... Çıldıracak gibi oluyor, kelimelerin kifayetsiz kaldığı yer burası, yaşayacak mıdır bakalım 30 yıl daha. Hangi erkek hayatından üç yılını değil, üç gününü bağışlar karısına sevgilisine. Yaşayacak mıyızdır bakalım 10 yıl, 8 yıl, 7 yıl daha... “Bunlar çok acı şeyler, çok fena.”

Yok işte bu lanet olası dilde o anı, P'nin o öfkesini, geçip gitmiş yıllarının acısını hafifletecek, uygun bir kelime, uygun bir cümle. Rahatsız mı oluyorsunuz, kaba beyler, duygulu beyler, kadın erkek eşitliğini bilen beyler... Olun. Sizlerin rahatsız olmanız karşısında rahatsız olan aynı toplumsal cinsiyete mensup arkadaşlarınızın, o erkekler âleminin, rahatsız olması sarsılması, korkması belki de çok yerinde. Boşa giden yıllarının peşine düşen bir kadın ordusu var.

Bilinç acıtır, rahatsız eder hem kendisini hem çevresini, o da artık nereden inceldiyse oradan kopsun, halini sık sık telaffuz etmeye başlamıştır... Kaba şiddet biter bu kez psikolojik şiddet başlar. O okuyor, düşünüyor, dünyayı ve kendini algıyor, yorumluyor. Toplantılara, eylemlere yalnız gidiyor artık. Bacakları açılıyor, ufku genişliyor. Erkek, kadının bu denli gelişmesine dayanamaz, hazmedemez bu durumu, içip içip aşağılamaya başlar onu. Kadın direnme mekanizmalarını örmüştür. Yararlı bir toplantı mı var, yollamıyor mu koca denilen erkek; “Valla arkadaşlarına söylerim izin vermiyor” diye. En dayanamadıkları şey, diğer erkeklere karşı kötü duruma düşmek. Kendi çevresinde rezil olmak. Bu tür olaylar karşısında rezil olma durumuna düşen bir çevrede bulunmak önemlidir yine de bakmayın...

Çocuklar büyümüş, hepsi okuyor, ekonomik durum iyice kötüleşmiş, adamın ayağı altından kaymış zemin. Başka tür bir şiddet gündeme geliyor bu kez. Bedensel, ruhsal, zihinsel olarak kopmuştur. Hiçbir biçimde beraber olmak istemiyor fakat erkek “nikâhlı karısı” ya zorluyor devamlı. Cinsel şiddet yoğunlaşmaya başlıyor son dönemlerde. Dayanılır gibi değil.

Geçmiş kurtarmak imkânsızdır tamam da ama ya gelecek:

“Artık ömrümün geri kalanını kurtarmak zorundaydım. Gündemim bu oldu benim. Devamlı bunu düşünüyordum. Boşanmalıyım ama nasıl, işim yok,

param yok, ailem destek vermiyor.”

Destek vermek bir yana aile kıyamet koparır, onların ailesinde de diğer pek çok ailede olduğu gibi evlenme vardır ama boşanma yoktur. Her şeyin bir ilki vardır ve fakat. Nitekim ailesinde ilk boşanan kadın o olacaktır.

Boşanmanın açık açık dile getirilmesiyle birlikte ölümle tehditler başlar. Korku tekrar yerleşir hayatına. Gece evde ne kadar kesici alet varsa, bir yere kilitler, kapısının arkasına bir şeyler dayar, öyle yatar. Serçe uykularından kâbuslarla uyanır. Boşanmaya kararludur ama...

“Çok zor, korkunç günlerdi. İnsan olayları anlatabiliyor ama içteki psikolojik süreçleri ifade etmek çok acıdır, çok zordur.”

Çıkış yokmuş gibi gözüdür ona. “Tamam, ölümse ölüm... Kabul ediyorum artık. Bir yerde her şey biter ya... Bıçak kemiğe dayandı derler ya... Tam öyle bir durumdayım. Bütün korkaklığımın ölümü göze aldım. Böyle yaşamak ölümden daha zor, dedim.”

Boşanmaya karar vermişti fakat parası yoktur, sağlığı çok kötüdür. Yaşadığı streslerden dolayı belindeki fıtık iyice rahatsız etmeye başlar, sırt üstü yatmak zorunda kalır uzun süre. Adam sevinir bu duruma, o sırada söylediklerini unutmak mümkün müdür... “ Bu belle mi sen benden boşanacaksın. Sakatsin, yerinden kalkamıyorsun aklıktan geberirsin” Bu laflar çok ama çok dokunur, “hele dur, belim bir çözülsün”. Bekler. Bel çözülür.

Mor Çatı'ya gitmeye karar verir. İsmi gazetededen duyduğu, eylemlerini takip ettiği bu kuruluş kadına karşı şiddete yönelik mücadele vermektedir. Acaba bu durumuyla onu kabul ederler mi? Çünkü ne de olsa dayak yememiştir, gözü mor değildir, ya da bir yeri kırılmamıştır.

Günlerce bu fikri kafasında dolaştırır. Son karar, “olsun, deneyim bakayım bir şansımı”dır. Kimseden destek almadan gelir, Mor Çatı'nın kapısını çalar. “Böyle böyle çok acil bir durum yok, dedim ama devam edemedim, sel gibi birikmiş gözyaşlarım akmaya başladı, hıçkırıklar içinde kaldım. Arkadaşlar sağolsun hemen ilgi gösterdiler. İhtiyacın nedir, ne yapmak

istiyorsun diye sordular. Boşanmak istediğimi söyledim.”

Psikolojik destek isteyip istemediğini sorduklarında ise hemen cevap verir: “tabii, evet”. Çok büyük bir iş yapmanın zevki ile döner o gün eve, çok ama çok rahatlamıştır. Sonra psikolojik destek için randevu ayarlanır ve Mor Çatı'ya gidip gelmeler başlar. Bir yıl boyunca boşanma meselesini düşünür, bazen çocuklar, kimi zaman başka bir şey, karar vermesini zorlaştıran birçok etken vardır. “Zor süreçler bunlar, baroya gittim. Büyük oğlumla küçük kızım destek verdi. Ortanca çocuğum istemedi, zorluk çıkardı ama ben kimseyi dinlemedim elbette”

Kendisi de ciddi şiddet gören abla başlangıçta “yapma etme” der, ama kardeşinin kararlılığını görünce müthiş bir kadın dayanışması sergiler. “Maddi manevi hep yanımda oldu”.

Koca ne yapar bu durumda?

Tehdit, baskı, şiddet. Çocuklar devreye girerler, geçici olarak evleri ayırmayı teklif ederler babaya ve bir ev tutarlar.

“Baroya gittim. Baro Canan Arın'ı atadı boşanma avukatı olarak... Ve hemen boşandım”.

Derin bir ohh çekiyorum.

“Hayata sıfırdan başladım”. Peki ya ben hayata kaç kez sıfırdan başladım bir bilseniz. Dişimizle, tırnağımızla beynimizle, her seferinde yeniden yeniden oluşturduğumuz bu hayatların içine bizimle alakası olmayan yabancıları da bize “en yakın yabancıları” da öyle rastgele sokmamak. İşin hılasası bu galiba...

Boşanmasının üzerinden iki yıl geçmiş. Gecekonduyu var, kira ödemiyor. Ama ciddi ekonomik zorluklar yaşıyor. Kadınlar parayı, serveti elinde bulunduranlar olamadı hiçbir zaman ne yazık ki. Para yok belki fakat huzur...

Huzur o çok önemli. “Huzur, özgürlük, insanca yaşamanın tadı bambaşka bir olay. Maddi sıkıntı çekiyorum, geçinemiyorum ama tüm bunlara rağmen

insanca yaşamak o kadar güzel ki acıyorum geçen yıllara. Onun için çok çırpınıyorum, genç kadınlar böyle şeyler yaşamasin istiyorum.”

Kızı ne yapıyor onunla birlikte mi anneye destek oluyor mu?

Kızı 22 yaşında ve üniversitede okuyor. “Kızımı hem babasının ailesinden, hem de benim ailemden korumak için çok yıprandım. Ona dokunmalarına izin vermedim. Babasının tüm olumsuzluklarına rağmen savaşıarak üniversiteyi kazandırdım. Kız çocuklarına çok önem veririm.”

Kız çocuklarının okumasına meslek sahibi olmasına çok önem veriyor. O çok çekmiş, kızı çekmesin, ya da diğer kız çocukları... “İnsansın dünyaya geliyorsun koskoca bir 40 yılın başkaları tarafından gasp ediliyor. Sadece bir beden olarak görülüyorsun, ruh bir tarafta beden bir tarafta, o bölünmüşlüğü yaşamak acının çok ötesinde bir şey, ruh binlerce parçaya bölünüyor. Psikolojik acılar tarif edilecek gibi değildir. Tek başıma yaşadım bunları kendi kendime...” Tek başına yaşamak... Bir insanla ilişkiden doğan kederi ve örselenmeyi tek başına yaşamak. Kendi kendinize olduğunuzda asla yaşamayacağınız bir keder.

Boşandıktan sonra geçimini sağlamak için bir büroda temizlik, çay, kahve yapmaya başlar, kızını üniversite için dershaneye gönderdiğinden borçları vardır. Tam kendini biraz toplamışken, belindeki fitik yine nükseder, bu kez iş ciddidir, ameliyat olmak zorunda kalır. Ben bu söyleşiyi yaparken ameliyatın üzerinden üç hafta geçmişti... Yeniden çalışma telaşına düşmüştü, parasızlık çok kötü, ağır işler yapamazdı artık, daha basit işler arıyordu, masa başında yapılan daha az yorulacağı türden bir iş.

“Şiddet bitse de etkileri ömür boyu sürüyor, psikolojik olarak da ekonomik olarak da”. Eğitim zamanını meslek edinme zamanını yasaklar altında geçirdiği için onu bu durumlara sokanlara kızgınlığı artıyor... Elimde bir diplomam olsaydı bir mesleğim olsaydı bu kadar çaresiz kalmazdım. İki oğlu vardı, şu anda büyümüş olmalılar, anneye yardım etmiyorlar mı acaba hayat kavgasında? Büyük oğul şu anda Fransa'da doktorasını yapıyor... Kendini zor geçindiriyor, maddi olarak anneye bir katkı sunamıyor, fakat ayrılma-boşanma süreçlerinde anneye yardımı büyük olmuş, onun

yaralarını sarmış. “Hayata da, kadınlara da yaklaşımı iyidir. Özgürlükçü bir erkektir”. Annesi ile babasının boşanmasını istemeyen diğer oğlu ise bir yerde çalışıyor fakat araları oldukça mesafeli. Ona göre evdeki kavga, hır gür ortamından annenin psikolojik hastalıklarından, mutsuzluğundan, kendilerine yeterince ilgi gösterilmemesinden, çocuklar da etkilendiler, ilişkilerini yürütmeye sorunlar yaşıyorlar:

“Boşandıktan sonra çocuklarla daha yeni yeni konuşabiliyoruz, sohbet ediyoruz geçmişte irdeleyebiliyoruz. Şimdiki psikolojilerinin geçmişle ne denli alakalı olduğunu konuşuyoruz. Ortancayla konuşamıyoruz o iki tarafa da protestosunu çekti çünkü. Kendini kapatmış bize bunlar tabii çok acı şeyler. “

Hep çocuklar, ya kendisinin ruh hali? Psikolojik tedavisi üç yıldır devam ediyor... Şu sıralarda durumu çok kötü değil, ilaçları yarım almaya başlamış artık. İyileşiyor yavaş yavaş. Kendisini de ifade etmeye başladığını düşünüyor. Terapisti bir kadın ve onu çok seviyor.

Yönlendirmeden ziyade destekliyor, onun da bir desteğe ihtiyacı var zaten.

Şiddet karşısında artık çok açık bir tutumu var. “Yeni evliyken edepli kadın olmak için susup sesimi çıkarmazdım, neyine senin edepli kadın olmak... O sana vururken aç kapıları, çık dışarı bağır. Şiddet bir gün biter gibi geliyor insana, oysa bitmez...” Erkek egemen kültürümüzde kadın ve kadın bedeni şiddetin doğal nesnesidir adeta...

Şu anda P, Mor Çatı gönüllülerinden biri olarak kocaları tarafından şiddet gören kadınların hikâyelerini dinliyor. Onları gördüğünde içi acıyor, ama seviniyor da bir yandan. Gelmişler Mor Çatı'ya. Ahh keşke erken bir zamanda Mor Çatı'dan haberi olsaydı da, çocuklar da o şiddet ve mutsuzluk ortamında büyümeselerdi.

Kendinize yüklenmeyin şiddete maruz kalmışsanız, aynı anda hem mağdur hem kurtarıcı olabilir mi ki insan...

“Terapiye başladığımda geceler boyu ağlardım bunlar benim çocuklarım derdim. Onları niye koruyamadım, niye ilgilenmedim, niye bağırdım”

Üçü de okumuş, kendilerini kurtarmışlar, o yokluk ve şiddet ortamında, bu kimin sayesinde olmuş ki?

Suçlu aramak gerekirse, en son sırada yer alması gereken belli ki odur... Kendine insaflı davrandığı bazı zamanlarda farklı düşünmüyor o da. "Ben olmasaydım, çocuklarım okumazdı herhalde, çünkü kızdığına sık sık onları okuldan alıp oto yan sanayiine vermekle tehdit ederdi... Yapardı da böyle bir şeyi... Okumak çok önemli değildi onun için"

Bu hikâyenin sonu çok iyi... Kadınlar kadınlarla birlikte yaralarını sarıyor, güçleniyor... Şu anda para sorunu olmasa her şey istediği gibi gidiyor... Ben para sorununu da çözebileceğine inandım, onun... Yıllar boyu mücadele etmiş, kazanmış, rahat ve özgür kendi hayatının tek belirleyicisi var, o da kendisi... Okumasını engelleyen kimse yok hayatında, geçmiş yılları telafi ediyor. Yazmayı da istiyor, kendi kendine konuşuyor, dönüp duruyor kafasında yaşadıkları, bir gün mutlaka yazacak hikâyesini. Çok düzenli olmasa da günlük tutuyor. Ameliyat sonrasında "çok sıkıcı günleri nasıl eğlenceli hale getirebilirim" sorusunu, "kitap okuyarak" diye cevaplamış. "1,5 ay devamlı kitap okudum. Çok güzel günlerdi bunlar".

Hastalığında kızı en büyük yardımcısı olmuş. Matematik okuyor ve yaz tatillerinde çalışarak eve katkıda bulunuyor.

Özgür bir kadın artık, dişiyle tırnağıyla kazandığı bir özgürlük bu. "Her sabah böyle uyanmak çok hoş geliyor bana... Bu kadar büyük bir yükün altında olduğumu bilmiyordum.

Sadece bu eziyetten kurtulacağım, diyordum ama. Her sabah şükranla uyanıyorum. Odama ışığın doluşu, güneşin yansımaları... Biliyorum sabah kalktığımda param da yok, işim de. Fakat umudum var. Çünkü bu günümü elimden alan biri yok. Hayatım bana ait, artık başarırısam benim başarıım olacak başaramazsam da benim."

Âşık olmak, birini sevmek bu konuda neler düşünüyor onu merak ediyorum, hepsinin canı cehenneme mi diyor.

“Aşk şiirleri, aşk türküleri beni çok etkilemiştir. İçimde yoğun bir aşk vardı, doğru adamı bulsaydım adam müthiş şanslı olurdu. Aşkı hiçbir zaman yaşayamadım, ne sevildim ne de sevdim. Bu da ziyan olmuş bir duygudur benim açımdan. En insani duygulardan biri aşk ama ne yazık ki birçok kadın bundan mahrumdur. Aşk yok olur gider. Kimbilir belki bir gün...”

İşi yok ama işi çok bir kadın artık. Sığınakta çalışıyor. Şiddet gören kadınlarla konuşuyor. “Acı çeken her kadınla birlikte benim yüreğim de acıyor. Onlarla konuştukça daha güçlü hissediyorum kendimi.” Paylaştıkça, dayanıştıkça kadınlar güçleniyor. Güçlendikçe de güç veriyorsun... Ya gelecek neler yapmak ister, bu kadar büyük badirelerden sonra;

“Hayata dalmak istiyorum, bilgi, kültür, bilinç hayat neredeyse orada olmak, oraya akmak istiyorum.”

PLASTİK KALP

Dışarda narin gelinciklerin rüzgârda salındığı yeşil kırlar, uçsuz bucaksız buğday tarlaları, salkım söğütler ve kavakların çevrelediği bahçeler vardı. Kurbağalar, kanat alıştırır kırlangıçlar, yaban otları ve yusuçuklarla doğa güzel, capcanlı, heyecan vericiydi. Oysa evimizin içinde bir karabasanın ağırlığı yaşıyordu. Annemin kanayan teniyle, renkleri öğrenmeden kırmızıyı, şiddetin rengini tanıdım o dört duvar arasında. Babama köle gibi boyun eğdiği, yaralı ağzıyla yalvarıp af dilendiği için ben de yaralandım ve sindim. İsyani öğrenmem çok zamanımı aldı.

Ağaymış babamın ataları, sonra varlıktan yokluğa düşmüşler. Annemin okuma arzusuysa “kızdır” diye içinde kalmış bir yara gibi. Babam ne kadar girişken ve özgüven sahibi görünen hatta kendini dünyanın merkezi sanan bir adamsa annem o kadar güvensiz ve sessiz bir kadındı. Görücü usulu evlenmişler. Evliliklerinin ilk yılları sıkıntıyla geçmiş. Babam ırgatlığı gururuna yedirip çalışmıyor, kaynanasından eziyet görüyormuş. Annem bana gebeyken öyle açlık çekmiş ki küçücük doğmuşum. İki küçük çocuğuyla bakımsız kaldığında anneannemler onu alıp baba evine götürmüşler ama babam gidip getirmiş. Sonraları da sık sık onlara kaçtı annem ama her zaman tıptış tıptış geri döndü. Garip bir bağıdı bu. Babam “gel” deyince gitmemezlik edemiyordu annem. Hoş dedemlerin yanında da rahat değildi, yük olduğunu hissediyordu. Yine de bilmediğim başka şeyler de olmalı karı koca arasında. Bazen onu yatak odasında gizlice ağlarken bulur, neden ağladığını bilmemek ve hiçbir şey yapamamaktan acı duyardım.

İlk hatırladığım köyden kasabaya göçmemiz ve anne babamın yarıcı olarak çalıştıkları çiftlik. Babamın annemi sürekli dövdüğü, yemeği beğenmeyip tencereleri duvarlara savurduğu yer. Annemin sürekli dayak yediğini neden herkesten gizlediğini ve anasına bile açık etmediğini anlayamazdım. Çaresizdi ya da babam yıldırımtı belki. Bazen satırla yürürdü üstümüze kesecem, diye. Bu gece ne olacak acaba kaygısıyla ve dehşet içinde onun gözünden saklanmaya çalışırdım sürekli. O günlerde doğmadan önce anneannemin anlattığı cennette yaşadığıma inanıyordum. Seviyordum bu düşüncüyü.

Babamın anlaşılmasız öfke ve şiddetinin en uzak olduğu yer orasıydı çünkü. Bazen bir hayalet olmayı, cennetten inip uyurlarken bütün kötü babaları boğmayı isterdim. Akşamlar dayanılmazdı. Bir köşeye sinip beklerdim babamın kötülüğünün kabarıp ortaya çıkacağı anı. Annemin saçlarını avuç avuç yolup kanını akıtacağı vahşi saatleri. Boğazımızdan kesip içkiye yatırdığı paranın gözden kaçırılma yolu evdekileri korkutmak, sindirmek miydi? Değilse neydi peki? Çoğu kez içkili gelir, evde içerse iki kadehten sonra mutlaka celallenecek bir neden bulurdu. Durup dururken annemin akrabalarına söverdi sonra. Aşağılık duygusunu besleyen onu asla onaylamayarak hincını bileyen bu insanlar baş düşmanı, her türlü başarısızlığının, yoksulluğumuzun nedeniydiler. Ne yapıp edip annemi ve bizi kendisinden ayıracaklardı sonunda. Ne zaman köye gidip onları görsek ortam aşırı gerginleşir, acısı bizden çıkardı.

Solaktım. Kaşığı, kalemi tuttuğum sol elime vuruyordu babam durmadan. O kadar çok vurdu ki bunları sağla kullanmayı öğrendim. Bıçağı ve makası ise ona görünmeden solla tutuyordum. Her zaman kusurlu ve zayıftım onun yanında. İsteddiği gibi olamamaktan sürekli eksiklik duydum büyürken. Peki ama nasıl olmamı istiyordu? Bu da belli değildi. Bizi, kardeşimle beni, hiç sevmez miydi? Yetersizlik duygusuyla yoğrulmuş benliği sevmeyi unutmuş muydu? Bu soruları hiçbir zaman yanıtlayamadım. Gördüğüm duygularının uyuşup körelmiş olduğuydu. Bazen bir kedi ya da balık olmayı özlerdim. O zaman beni ürküten bir babam olmayacağını ve kendimi özgür hissedeceğimi düşünürdüm. Ama asıl çabucak büyümeyi ve evden gitmeyi bekliyordum. Bu arzu kanımda dolaşıyordu. Bir gün kardeşimle beni ayaklarımızı bağlayarak -baş aşağı- tavandaki bir çengele astı. O halde ne kadar kaldığımızı bilmiyorum ama yaptı bunu, yapabildi. Evimizin duvarları dehşet ve bayağılık sahnelerine tanık oldu yıllar boyunca. Sonraları bu geçmişi tümüyle unutmak ya da reddetmek için çok uğraştım. O gün yaşadığımın gerçek değil hayal olduğuna inandım epey zaman. Şimdi ise eminim.

Yıllarca çılgınlarla, çarpılan kapı sesleriyle bölünen feryatlarla çınladı odalar. Susturulmuş ağızlarda tükenen fısıltılarla. O anlarda dilin ne olduğunu unuttur, kardeşimle birbirimize sarılır, üzerimize ilençler yağarken adlarımızı bir çukura gömerdik. Karşı çıkmak için sarf edilecek her söz saçmalıktı çünkü. Çocukluğumun bahçesi dilimin mezarlarıyla dolu. Babam birçok işe girdi

çıktı, durmadan yer ve ev değiştirdik. Kısa sürelerle işçilik, sendika temsilciliği, bekçilik, satıcılık yaptı. Onursuz, ama kibirliydi. Dokuz yaşımdayken hayatımda sahip olduğum tek oyuncağımı, bebeğimi, “artık büyüdü!” diyerek sobaya atıp yaktı. O an duyduğum nefretle birdenbire büyüdü. Ortaokul ve liseyi köyde, anneannemlerin yanında okudum. Annem de aralıklarla gidip geliyordu. O günlerde babam bir gün beni okuldan kaçırdı, eve götürüp kapattı. Kendisini sevip sevmediğimi sorduğunda “hayır” dedim ona ve şiddetli bir tokat yedim. Kırılma noktası bu olay oldu. O zaman koştuk. Ona baba demedim bir daha. Oysa hayatta ve başı dik kalmak için öğretilmiş kabullerin pek çoğundan vazgeçmem gerektiğini henüz keşfetmiş değildim. Derslerimde başarılıydım. Dershaneye gitmeden üniversite sınavlarını kazandım. Bölgemizde seçtiğim fakülteye başladım ama evde bir masam bile yoktu. Bir sehpanın üzerinde ders çalışıyordum. **Evin adamı**, körkütük gelip o sehpaıa bir tekme atıyor, üzerime yürüyordu. Yüzümdeki morlukları kapatmaya çalışarak okula gittiğim çok oldu. Beni neden hırpalıyordu, ne diye böylesine nefret doluydu? Okumak için gösterdiğim gayret ve çaba mı sinirlendiriyordu onu yoksa görevlerini ve umutsuzluklarını mı hatırlatıyordum ona? Her neyse, ben kurtuluşumun yalnızca okumama bağlı olduğunu biliyordum. Ne ki onca olumsuzluk içinde okulu bitirme şansım yoktu. Annemin durumu dayanılmaz, babamın aşığılamalarına katlanmak imkânsızdı. Yanlarında başarılı olamazdım. Kadın olduğumu, henüz on sekiz yaşıımı doldurmadığımı, toplumun beni güçsüz ve korunmaya muhtaç saydığını biliyordum. Bir kadın, yaşamak için ya ailesine ya da bir erkeğe bağlı olmalıydı genel anlayışa göre. Bu mantık içinde kısıtılmışım. Teslim olmamak için savaşmak zorundaydım.

Yeniden sınava girdim ve bu kez tercihim i İstanbul'a yaptım. Veteriner fakültesini kazandım, yurt sorunu beni önce zorlasa da birkaç ay içinde çözüldü. Başlangıçta dayım destek oldu. Baba da şaşırtıcı bir biçimde elinden geleni yaptı o dönem. Dağlardan dağ çileği toplayıp sattı, para gönderdi. Arada bir gelip baskın yapıyordu yurda bu arada. Onu ansızın karşımda bulmaktan, habersiz gelişinden çok rahatsız oluyordum. Sonra kendi merdivenimin basamaklarını çıkmaya başladım. Üçüncü sınıfta küçük, geçici işlerde çalışmaya başladım. Hem okuyup hem geçimimi sağlamaya uğraştım. Fakülte bitinceye kadar da sürdü bu çabam. Bu arada aşık oldum. Geniş alınlı, boylu, güzel bir erkeği sevdim. Bu sevgi beni her şeyi yapabileceğime

inandırdı. Ona bağlandım. Bütün bağılıkların bazen cehennem olabileceğini yeniden hatırlayınca kadar. Bu şimdi unutulmuş ya da artık var olmayan bir öykü. Bu yüzden söz etmeyeceğim. Mezun olduktan sonra İstanbul'da kaldım ve özel bir firmada çalışmaya başladım. Öğrenciliğim boyunca annemle babam, mesleğe başladığımda İstanbul'a, yanıma gelmeyi hayal etmişlerdi. Bense bunu istemiyordum. Öneri tekrarlanınca karşı çıktım. Bana çok uzun gelen bir süre boyunca kendi yokluğumun kıyısında, her nasılsa dünyaya gelişime neden olmuş bir adamın karanlığında yaşamıştım. Yeniden o karanlığa düşmekten korkuyordum. O adamın babam olduğuna ve her istediğini yapmakla yükümlü olduğuma inanmıyordum artık. Çocukluk anılarımdan kurtulmuş da değildim. Hâlâ rüyalarımda kapana kısırlıyor, hakaret ve işkencelere uğruyor zavallı bir kurban olduğumu görüyordum. O'ysa bütün bunların farkında bile olmadan ısrarını sürdürüyor, birlikte olursak yeni hayatımızın çok güzel olacağına dair sözler veriyordu.

Belli bir süre direndim. Bu arada kendi işyerimi açtım. Hayatını kazanmış kardeşimle birlikte işime yakın bir ev tutmuş birlikte oturuyorduk. Huzurluyduk. Ancak ekonomik krizde yüklü bir borçla iş yerimi kapatmak zorunda kaldım. Birkaç aylık işsizlikten sonra da yetersiz bir ücretle yeniden bir firmada çalışmaya başladım. Bu sıralarda babam yanıma gelmek için diyor, annemin yılda bir kez ortaya çıkan şizofreni tedavisinin yapılması için bunun gerekli olduğunu ileri sürüyordu. Zayıf bir zamanımdı ve artık otuz yaşına gelmiş bir kadındım, bana zarar veremeyeceğini sanıyordum. Beni üzme ve kırmaktan hiçbir zaman vazgeçmeyeceğini bildiğim halde denemeye karar verdim.

Evimde içki içmemesi koşuluyla arzusunu kabul ettim. Annemle birlikte battaniye ve giysilerini alıp yanıma geldiler. Küçük bir evdi kaldığımız. Odamı onlara verdim, salonda yatmaya başladım. Baba pazarcılık yapıyordu. Anneme daha iyi davranıyor, içmiyor, uyum gösteriyordu. Bir süre sorun çıkarmadı. Ancak kardeşim evlenip bizden ayrılınca her şey değişti. Baba, üzerimdeki kontrolünü arttırdı. Erkek kardeşimin evde olması onu geride tutuyormuş meğer. Düzelecek umuduyla işyerime daha yakın başka bir eve çıktık. Baba, küçük bir dükkânda incik boncuk satmaya başladı ama kötüydü işleri. Satıcı olmayı kendine yediremedi hiçbir zaman, tezgâhın arkasında saklanır gibi durdu.

İstanbul'a geleli ne kendisinin ne de annemin ailesinden hiç kimseyle görüşmüyordu. Bir akşam kardeşim, karısı ve ben memleketten gelen dayımla buluştuk. Bunu annemden öğrenince çıldırmış. Eve döndüğümüzde ortalık içki şişeleriyle, kırılıp dökülmüş eşyalarla doluydu. Ertesi gün kendisine "baba" demediğimden yakındı. Sonraki günlerdeyse içkinin ve baskının dozu gitgide arttı. Balkonda içip naralar attığı bile oluyordu. Konu komşu rahatsızdı.

Yeniden taşındık, ama onu istemiyordum artık. Üzerimdeki maddi manevi baskısı taşınmaz boyuttaydı. Verdiğim parayla içiyor, bahis oynuyor, üstelik beni her fırsatta incitiyor bazen de el kaldırıyordu. Para vermediğim zaman iş yerime gelip olay çıkarmakla tehdit ediyor, annemin ilaç paralarını bile içkiye yatırıyor. Onu hasta, şaşkın bir kadın haline getirmişti sıra bendeydi. Bu adamdan öylesine bıkmıştım ki kurtulmak için yurtdışına gitmeyi tek çare olarak görüyordum.

Akşamları eve yine ne olacak kaygısıyla döner olmuştum. Rüyalarımda sürekli yollara düşüyor ondan uzağa kaçmaya çalışıyordum. Bir caddede telaş içinde araba bekliyordum örneğin, çevrem bavullar ve çantalarla dolu oluyordu ve tam arabaya bineceğim sırada birden yanımda bitip kolumdan yakalıyordu beni.

Annem, evlenirsem ondan kurtulacağımı, babamın da böyle istediğini söylüyordu. Benim için mümkün olan tek özgürlük biçimi buydu! Bense onlardan kaçarken başka biri tarafından esir alınacağımdan, sonra beni hapseden erkekten de nefret edeceğimden ve bu kez iki katına çıkmış engelimi alt etmekle uğraşacağımdan korkuyordum. Küçük bir tatil, arkadaşlarla masum bir buluşma, sevdiğim bir dostu ziyaret, evde büyük sorun yaratıyor, zihni alkolle bulanmış sözde baba tarafından günlerce sorgulanıp suçlanıyordum. Beni bir fahişe gibi görüyordu. İşe getirip götürün şoförün, iş arkadaşlarımin, herhangi bir satıcının ve akla gelen gelmeyen birçok erkeğin düşüp kalktığı, ilişkide olduğum kimseler olduğuna kesinlikle inanıyordu. Bense genç bir kadın olarak yalnızca eşdeğerde olduğum birini özlüyordum. Tenimin ve aklımın bir sahibi olmamalıydı. Ayakta duracaksam bunu kimseye dayanmadan ve özgürlüğümü herhangi birine borçlanmadan yapmak zorundaydım. Böyle düşündüğüm için olmalı, bu ölü değerler

toplumunda kimse bana ulaşamıyor, katılamıyordu. Yaşadıklarım beni kuşkucu ve endişeli kıldığından kendimi hem sevdiğim birine vermeye hem de kendi başıma kalmaya ihtiyaç duyuyordum ve çelişki içindeydim. Ne kendimi denetlemekten ne de duygudan yoksundum. Ama babanın gözünde hiçbir yakınlığa ve sevgiye değmezdim. Hakkım olan saygıyı dileyip onurumu savunduğumda şiddetle üzerime geliyordu. Kendi evimde, onun zindanında yaşıyordum.

Bazen babayı sevmek ve kusurlarını bağışlamak isterdim. Ama eve dönüp de onu içkili gördüğümde bir üşüme gelirdi üstüme. Oysa titremelerim, duraksamalarım ve cılız savunmalarım cesaretlendirirdi onu. O zaman kısıtlanma ve reddedilme nedenimin cinsiyetim olduğunu, bunun onu korkuttuğunu ve korkusunu gizlemek için beni korkutmaktan başka yol bilmediğini hissederdim. İsyanımın onu tahrik ettiğini fark ettim sonra. Sözlü sataşmalarını, kaçamak dokunma ve dokundurmalarını anlamazlıktan geliyordum. Olamaz, babam ne de olsa, diyordum. İkide bir “seni seviyorum” diyordu, durup dururken gözlerini dikip bakıyor, ansızın dilimi ısırarak istediğini söylüyordu. Bir gece yemekten kalkarken elini tişörtümün içine sokup göğsümü tutmaya kalkıştı. Onu sertçe ittim. Ertesi sabah işe giderken de gideceği yere bırakmak üzere arabaya almadım. Bağışlanmaz bir hata işlemiştim!

Annem olanları gördüğü halde tepkisizdi. Bu çok yıkıcıydı. Üstelik her şeyden çok kendisinden nefret eden o adam, cesaret buluyordu. Sonraki gece ben erkenden yattıktan sonra içkili geldi. Kapımı tekmeyle açıp odama daldı, sille tokat üstüme saldırdı. Daha önce iz kalmasın diye yüzüme vurmamaya dikkat ederdi. Ama bu kez “Sen nasıl benden kaçarsın!” diye bağırarak başıma vuruyordu, deli gibi. Bir an elinden kurtulup sokak kapısına koştum, komşular feryatlarını duyup dehşet içinde sahanlığa fırlamışlardı. Bir tanesi beni içeri aldı, polis çağırıldı. Hep duymuştum polisin dayacağı aile sorunu sayıp kayıtsız kaldığını, uzlaştırma yanlısı tutumunu! Bir kez daha tanık oldum o gece. Babamı alıp çay bahçesine götürmüşler, konuşup yatıştırmak için. Bense kardeşime gitmek üzere arabaya atlayıp çıktım ama yolda caydım. Beni orada da bulabilirdi. Daha güvenli, korunabileceğim bir yere sığınmalıydım. Yoldan geçen bir polis minibüsünü durdurdum, bir kadın sığınağı olup olmadığını sordum. Türkiye’de henüz yok, dediler. Evden kaçıp

gece vakti sığınak arayan bir kadını yadırgadıkları, güvenmedikleri belliydi. Sonra daha önce adını duyduğum Mor Çatı'yı anımsadım, yerini sordum. Beyoğlu Emniyet Amirliğine gitmemi önerdiler. Bu arada ellerim uyuşuyordu. Başımın bir yanı çok acıdığı için beyin kanaması geçirdiğimden endişe ediyordum. Önce bir hastaneye gittim. Röntgen çekip başıma pansuman yaptılar ve bir rapor verdiler. Gecenin geç saati olmuştu ama sokaklar erkeklerle doluydu. İçinde bulunduğum acınası durumda bile alıcı gözle bakıyorlardı bana. Kolayca avlanacak yaralı bir kuş gibi. O anda bir kadının kötü yola düşmesinin ne kadar kolay olduğunu, kendimi birazcık güçsüz hissetsem bir erkeğin korumasının bana nasıl da iyi geleceğini düşündüm. Beyoğlu Emniyet'ten bir polisle Mor Çatı binasına gittik. Kapalıydı. Otele gitmek istemiyordum. Her yer tehlikeliydi benim için. Polister bir çocuk yurdunu önerdiler, şiddet görmüş kadınlar da kalıyormuş. Kendi başıma arayıp buldum orayı. Raporumu görünce bir gece kalmama izin verdiler. Boş bir odada, çarşafı kanlı bir yatakta bitkin uyudum o gece. Baba kız bile olsa iki kişiden birinin iyileştirilemez bir şiddet hastalığı varsa asla yan yana gelmemeleri gerektiğine yürekten inandım.

Ertesi sabah kurumun müdürüyle görüşmek için sıra beklerken oturduğum tahta sırada sürekli ağladım. Müdür orta yaşlı, ifadesiz yüzlü bir kadındı. Orada kalamayacağımı bildirdi. İşim vardı, arabam vardı, eğitimliydim... Durumum oraya gelen kadınlardan çok çok iyiydi. Hayır! Başımın çaresine bakmalı, sorunumu çözmek için savcılığa gitmeliydim. Yeniden Mor Çatı'yı denemeye karar verdim. Konuşmaya, korunmaya, dayanışma ve ilgiye ihtiyacım vardı. Gittim ve bunların hepsini buldum orada. Sığınağa kabul edildim, anlayış gördüm ve yasal destek aldım. Ortam ve gönüllüler sıcak, güven verici ve rahatlatıcıydılar. Bir politikaları ve öğretileri vardı. Bana hemen bir avukat buldular. Daha sonra aralıklarla görüşeceğim bir psikologla ilişki kurmamı sağladılar. Sığınak kalabalığına, gürültüsüne rağmen iyi geldi bana. Orada kalan ve bütün olumsuzluk ve olanaksızlıklarına rağmen ayakta duran kadınlardan çok etkilendim. Kendi sorunumu unutmuş onların yanında olma arzusu duyuyordum. Bir hafta sonra kaldığım yeri bildirmeden erkek kardeşimle görüştüm. Annem onda kalıyormuş. Israrla evine çağırdı, gitmedim. Bu arada avukatımın yardımı ve kardeşimin desteğiyle yasaya uygun olarak şiddet uygulayan kişinin altı ay mağdurun çevresinden uzaklaştırılması kararı çıkartmayı başardık ve bu kararın babama ulaşmasını

sağladık. Bizi hep olduğu gibi şiddet ve ölümle tehdit ediyordu ama hepsi havada kaldı. Onu tedavi ettirme düşüncemi psikoloğuma açtığımdaysa içenin kendisi istemezse bunun yararı olmayacağını anlattı.

İşverenimle anlaştım. Sorunlarımı çözüp ruh halim düzelinceye kadar çok gerekli durumlarda işe gidecektim sadece. Yüzümdeki morluklar henüz geçmemişti. Pudrayla kapatıp ara sıra işyerime gidiyor, babamla karşılaşmamak için şapka ve gözlük kullanıyordum. Bazen sığınakta, bazen kardeşimde kaldım o süreçte. Öte yandan eve dönmeyeceğimi, bir daha onunla oturmayaçağımı öğrenen babam tehditlerini sürdürüyordu. Ama ben Mor Çatı'dan aldığım öneriler ve güçle kendime yeni bir yol arıyor, ciddiye almıyordum onu artık.

Bir akşam iş çıkışı yolumu kesti. Zorla dolmuşa bindirdi. Benden vazgeçmiyor, nerede kimlerle kaldığımı soruyor, suçluyor ve eve dönmezsem beni kodese tıktıracağını söylüyordu. Benzer tatsız olaylar yaşadım o günler ama sığınaktaki rehberim her an desteğiyle yanımda oldu. Uzaklaştırma kararıysa pek etkili olmadı çünkü polis bu kişileri gerektiği gibi izleyemiyor. Ceza almasın diye onu ihbar etmedim çünkü aslında ne kadar güçsüz ve zavallı olduğunu anlamıştım.

Bir süre direndi sonra kirayı ödemediğim için evden çıkmak zorunda kaldı. Evi boşaltıp eşyaları depoya koyduk. O da çalıştığı yerde kalmaya başladı. Kardeşime geleliyordu çünkü taciz olayını duyan gelinimiz Gamze çok sert bir tavır takınmıştı ona karşı. Annem memlekete gidip bir süre köyde ailesiyle kaldı. O arada ben bir ev bulup yerleştim ve evimin yerini geri dönen anneme asla söylemedim. Hiçbir zaman da söylememem gerektiğini biliyordum artık. Yeniden işe başladım. Hayatımı yeniden düzenledim. Annemle kardeşimin evinde görüşüyorum. Şu anda İstanbul'a yakın bir çiftlikte çalışıyor baba. Annemle birlikte rahatları iyi. Ben sadece sigortalarını yatırıyorum. O adamın karşıma çıkma olasılığı yok artık. Çıksa bile korkmuyorum ondan. Yıllarca varlığıma el koydu, denetledi, sınırladı, yadsıdı, beni hapsedip engelledi ve kendince tanımlamakla yetindi. Kırgınlıktan öte, kızgınlım. Üzüldüğüm şey aramızda, bir baba ile kızı arasındaki o olağanüstü sevgi fırsatını sonsuza kadar yok etmiş olması. Gerçekte benim hiçbir zaman bir babam olmadı. Küçücük bir kızken, gün kararmaya başladığında bir yılan çöreklenirdi

göğsüme. Babanın eve geleceği o akşam saatlerinde, bütün binaların beyaz ve gökyüzünün masmavi olduğu bir yerleri hayal ederdim. Duruşu bile tehlike çağrıştıran, plastik kalpli babaların ve tek yapabildiği omuz silkmek olan ürkek annelerin yaşamadığı, sıcacık, ferah, sevgi dolu ev içlerini özler, bilmediğim yerlere kaçmak isterdim.

“Bu akşam ne olacak” kaygısıyla yaşadığım akşamlar çok uzakta şimdi. Karanlıktan ve korkudan kurtuldum. Rüyalarımda her gece ölüp öldürülüyorum artık. Yaşadıklarım ve Mor Çatı deneyimim hayata, kadınlara, her şeye bakışımı değiştirdi. Yıkılmış özgüvenimi onarmayı başardım. Şimdi daha olgun, duyarlı ve sorumluyum. Benimkine benzer sorunlar yaşayan kadınların yanındayım. Dayanışmaya ihtiyacımız olduğunu biliyor onlara yardım etmeye çalışıyorum. Başım dik ve ruhum özgür, hayatın kapısını yeniden çalışıyorum ve o kapı açılıyor. Oysa bir zamanlar kapalı bir kapının önünde kalakaldığımı ve ne kadar çalarsam çalayım asla açılmayacağını düşünüyordum...

“HEP FİLİZ GİBİ BAŞIMI YOLDULAR, BEN YENİDEN İNADINA TOPRAKTAN FİLİZLENDİM”

Bu sözler, iri, siyah gözleri hüznle, aldatılmışlık duygusuyla ve henüz yanıtını tam bulamadığı sorularla damgalı Remziye'ye ait. Kırk yıllık bir ömrün en damıtılmış özetini böyle ifade ediyor Remziye...

O anlattıkça, sadece başından sonuna değin katı bir denetimle geçen; kapatma, kaba dayak, yoksulluk, 12 Eylül darbesi, emek sömürsü, evlilik içi tecavüz gibi türlü şiddet halleriyle örselenen bir ömrün değil, aynı zamanda her şeye rağmen bastırılamayan bir sorgulamanın, başkaldırı gücünün ve direncin de özeti olduğunu anlıyor insan.

Mor Çatı'dan Ülfet'in evinde buluşuyoruz onunla. Ev sahibimiz rahatlamamız için elinden geleni yapıyor ama ikimiz de biraz tedirginiz. Daha tanıştığımız ilk günde yapacağımız bu söyleşinin, onun yaralarını acıtacak olmasından endişeliyim ben. Onun tedirginliğinin nedeni ise başka. Kapalı yerde kalamıyor. Hele söyleşiyi gerçekleştireceğimiz odaya geçince iyice nefesi daralıyor. Tülü, pencereyi açıyoruz ama olmuyor. En sonunda bir duvarı tümüyle camla kaplı salona geçmekte buluyoruz çareyi. Kapalı yerde soluğunun kesilmesinin nedeni, çocukluğunun bir kısmını geçirdiği kapıcı dairesi değil. Esas neden, eşinin onu kaçırdıktan sonra kapattığı penceresiz oda. Demir kilidi açamadığı için çıkamadığı o odayı hiç unutmamış.

Sıkça verilen sigara molaları eşliğinde başlıyoruz sohbetimize. Erzincan kökenli alevi bir ailenin 8. ve son çocuğu Remziye. Ortaokul ikiden terk. Ailesi o doğduktan kırk gün sonra İstanbul'a göç etmiş. Bu göçten onun payına düşen ne Erzincan ne de tam anlamıyla İstanbul olmuş. Erzincan'dan İstanbul'a göçmenin ve özellikle de Erzincanlıların yoğun olduğu ilk mahallelerinden Beşiktaş gibi tümüyle farklı bir yere gelmenin ailede yarattığı şok, onun her davranışının kontrol edilmesine, eve kapatılmasına yol açmış. Olayların tarihsel bir sıralamasına göre konuşmuyoruz. Şiddetin onda yaptığı çağrışımlara göre kâh çocukluk yıllarına, kâh evliliğine gidiyoruz. Hayatının en mutlu yılları, araba çıkmayan, aşağı yukarı altı durak

yüründükten sonra merkeze ulaşip otobüse binilebilen gecekondu geçirdiği çocukluk yılları. Çünkü o yıllarda dilediği gibi sokağa çıkıp oyun oynayabiliyormuş. Bir de babası çalıştığı pulluk fabrikasındaki grevin ardından işten atılınca, birlikte işportada çorap sattığı günleri mutlulukla anıyor. Çünkü bir tek o zaman babasıyla dostça vakit geçirdiğini anımsıyor.

Despot, vurucu kırıci bir babaydı; sevmeyi bilmiyordu canım gülüm. Çünkü sevmeyi görmemişti ki babam. Bunun için ben de sevgi alamadım. (...) Grev olunca babam işten atıldı. Bana dedi ki Eminönü'ne gidiyoruz. Eminönü'ne gittik biz beraber. Bana bir şeyler alınacak. Sevinyorum, hoplaya zıplaya gidiyorum. Gittik ama babam sadece çorap alıyor, bir sürü çorap... Merak içindeyim. Meğer pazarcılık yapacaktı. 8 yaşındaydım. 11 yaşına kadar babamla pazarda çorap sattık. O süre benim için, babamla birlikte olduğum bir süreçti, bu yüzden önemliydi.

Sonra babasının sigortasını tamamlayıp emekli olabilmesi için kapıcılık yapacakları Beşiktaş'a taşınmaları gerekiyor. Remziye ilk yıl gitmiyor Beşiktaş'a. İlkokulu bitirmesine bir yıl var. Bitirmek için eski mahallede ablasının yanında kalıyor. 12 Eylül askeri darbesi, o ablasının yanındayken oluyor.

12 Eylül döneminde bir gece askerler tarafından dipçiklenerek yataktan çıktım. Eniştem evde yoktu, ablam, "o benim küçük kardeşim dokunmayın" diyor. Yorganı kafama çekmişim, bırakmak da istemiyorum korkudan. Nedir anlamıyorum yani. Sadece o yorganın dibinde, o dipçikleri kesinlikle unutmuyorum."

Ablasının yanında kaldığı zaman içinde eniştesinden de rahatsız olmuş ama bunu pek açmak istemedi. İlkokul bitince Beşiktaş'a, anne-babasının yanına geliyor ve kendi deyimiyle kâbusu o zaman başlıyor.

O gidiş anını unutmuyorum. Nişantaşı Caddesi'nden geçtik, Maçka'dan geçtik. Abim önde gidiyordu. Hiç bilmediğim gayet lüks sokaklardan geçiyorduk. Ben kendimi tanıma telaşındayım, hafif topuklu bir ayakkabı edinmişim, onunla yürümeye çalışıyorum. Sonra biz de kapıcılık yerinde kaldık. Ama orası benim için korkunçtu, çünkü dışarı çıkmamız yasaktı. İki erkek kardeşim, annem ve babam, dört kişinin baskısı vardı üzerimde.

Neden? Bunu hep sorguladım. Ne korkuları var bunların? Biz buraya gelmeden önce sokakta rahat rahat oynuyorduk. Ne değişti? Namus davası! Çünkü onlara göre her şey tehlikeli. Ürküten bir yer. Okula gidiyorum, geliyorum ama parkta bile oynayamıyorum.

Peki “kapıcının kızı” olmak nasıl bir şeydi?

Tabii ki çok da hoş bir şey değildi, ama sonuçta orada bir emek vardı. Benim huzursuzluğum daha çok eve kapanmış olmamdandı. Ben özgürce dışarıda gezebilmeliyim, dışarıda oynayabilmeliyim. Bunun savaşını verdim. Bir çıkar yol bulmaya, orada da mutlu olmaya çalışıyordum, ama sokakta oynayamama bana çok acı verdi.

“Neden sokakta oynayamıyorum?” sorusu öyle ağır basmış ki okulda pek başarılı olamamış:

Orta ikiden terk ettim. Ama neden terk ettim? Çünkü kaçtım, basketbol oynadım, kaçtım top oynadım. Okuldan çıkınca, dersimi yapmam gerekiyor, oysa eve hep geç gidiyorum. Hakkım olan bir şey için yalana başvurmak zorundayım. Yalan zaten yok eder insanı. Sınıfta dikkat eksikliği vardı, çünkü benim başka bir sorunum var. Hapisim, önce bunu çözmem gerekiyor. Orada top oynanıyor ve ben de oynamak istiyorum. Birçok kez kaçtım bunun bedelini de ödedim. Duyacaklar, bağıracaklar, dövecekler, dersim kalacak, çalışamayacağım, hoca kızacak, senden adam olmaz diyecek, korkusu, korkuları... Okulların kapanmasına iki ay kala sınıfta kalacağımı biliyordum. Daha sonra ben daktilo kursuna gideceğim dedim. Kurs 9 ay devam etti ve kursun sonunda güzel bir şekilde Beşiktaş'ta açık öğretim bürosunda sigortalı olarak işe başladım. Eve uzak olmadığı için çalışmama karşı koymadılar.

Evlenene kadar çalışmış Remziye. Evliliği 21 yıl sürmüş. İlk iki yılı hariç şiddet dolu 21 yıl.

Benim hiç öyle bir niyetim yoktu. Adam peşime takıldı. Bir iki kez konuştuk, görüşmeye başladık. Ben çok da uzatmak istemiyorum. Görüşme esnasında hep o benim ağabeyimdi. Ben ona hep abi dedim. Minibüste çalışıyor, minibüs şoförü. Eşini dövüp göndermiş. Kadın kaçıyor yani evden. Bunu

bilmiyordum. "Artık yeter, abi deme bana" gibi şeyler söyledi. Öyle uzun bir süreç de değildi bu. 3 ay içinde belki 6, belki 7 kere görmüşümdür onu. Neyi ne kadar konuşmuş olabilirim. Tam bu sırada zorla kaçırıldım. Hiçbir şey netleşmeden kendimi bir çemberin içinde buldum. Adama bir merhaba dedim, merhabanın sonu nerelere ulaştı. Ki benim karşı cinsime ihtiyacım da vardı. Belki onda bir dost eli arıyorum. Başka bir şey değil, koca değil aslında. Bir erkek tarafından onay görmek belki de. Belki bir baba sevgisi, belki bir abi sevgisi. Ve olay böyle gelişti.

Beşiktaş'ta yeterince bedel ödedim, okulumdan oldum. Artık çalıştığım işyerinde bir noktaya gelmek istiyordum. Hatta patronum bana derslerime devam etmem için gerekli kitapları aldı. Öyle bir destek, bir kuvvet de alıyorum. Artık bakış açım çok farklı. Beşiktaş'ta kaldım. Beni ailem yetiştirmediyse de ben kendimi yetiştirdim. Ama o gecenin zorbalığıyla...

O gece neler olup bittiğini tam anımsamıyor Remziye. Gözünü hastanede açtığını söylüyor.

Bunları kaleme de almak istiyorum, tam da bunun üzerindeyim zaten. Ama hatırlayamıyorum orayı. Orada bir şuur kaybı oluyor bende. Gözümü açtığım anda hastanede buldum kendimi. Kriz geçirmişim. Hayatımdaki ilk krizi geçirdim. Her gördüğüm şeyden korkan, panikleyen biri oldum. Sonra yavaş yavaş kendimi toparladım. Beni dar yerler yoruyor, bu ev yordu mesela. Beşiktaş'taki ev öyleydi ama benim asıl problemim hastaneden geldikten sonra koydukları oda. Eskiden balkon kapıları vardı. O sabah ben tahta kapıyı, iç kapıyı açtım. Fakat demir kapıyı açamadım. Demir kapıyı açamadım. Burası beni çok kasti...

Nefesi daralıyor. Görüşmeye ara verip salona geçiyoruz. Sigara içiyor. Ferahlıyor. Kendisi devam edebiliriz deyince yeniden başlıyoruz ve bu sefer 21 yıllık evlilik boyunca hiç mi mutlu günlerin olmamıştı diye soruyorum.

Mutluluk değildi o. İlk zamanlarda belki biraz sevgi vardı ama artık yapacak bir şeyim olmadığından. Elinde bir tek bu var ve buna sarılmak zorundasın. 2 yıl kadar iyiydi. Ama 2 yıl sonra... Önce nikâhlandık. İkinci kadın olma olayı hep. Aynı şekilde bana karşı kısıtlamalar... Çalıştırmak istemiyordu. Beni

işten çıkardı. Sürekli çalışmak istediğimi söylüyordum, bunun kavgasını ediyorduk, dayak da yedim bu yüzden. Hatta çalıştığım yerle ilgili bir toplantı vardı. Evlendiğim için bütün arkadaşlarım, müdürüm masama geliyorlar, eşim de var masada. Beni kutlayıp öpüyorlar. Eve geldikten sonra ayağımdan çıkarılan külotlu çorapla korkunç bir işkence gördüm. Boynumda bile yıllarca izini taşıdım ben onun. Çorabı boynuma dolayıp "neden seni öptü, bu neyin nesi" diyerek korkunç şeyler yaptı bana. 7 aylık hamileyken keserle saldırdı. Düşük tehdidi geçirdim.

Cinselliği de sorguluyor Remziye, sonrası tecavüz...

Sokaktan geçen bir adamla cinsellik olmaz. Duygusuzdur. Sana her gün küfreden adamla da duygu olur mu? Ona nasıl bir şey hissedebilirim? Cinsel ilişkiyi istemiyordum, çünkü ben yokum ki o olsun. Önce benim olmam gerekiyor. Benim kişiliğim yok. Elimden alınıyor. Düşüncem yok, "hayır öyle düşünemezsin" Neyim ben? Cinsellik kullanma aracı. İstemiyordum. O zaman da hır gür dayak. En çok bu yüzden dayak yedim. 1994'te tecavüz etti bana. Tecavüzle beraber dayak yedim. Kafamda çatlak oluştu.

Bunun üzerine iki yıl psikolojik tedavi görmüş.

Sonra onunla bir daha ilişkiye giremedim. Yanıma yaklaştığı anda elim ayağım titriyordu. Kaskatı kesiliyordum. Doktora gittik. İki sene tedavi gördüm. Bunun için iki yıl bana yanaşmadı. Sonra yanaşmaya çalıştı. İtiraz ettiğimde, bak iki yıl uzak durdum dedi. Sanki bana lütufta bulunmuş. En çok bu yüzden kavga ettik. En son yine böyle bir gün tartışırken "kızım madem anlaşıyorsunuz ayrılın" dedi. O öfkeyle kızıma saldırdı. Gözünden yaraladı. Kızı hastaneye kaldırdık. Onun üzerine artık yeter dedim.

Aslında ayrılmaya karar veriş çok daha eskilere dayanıyormuş.

Ayrılmaya karar verdiğimde kızım daha 4-5 aylıktı. Mor Çatı'nın kurulma zamanıydı. Televizyonda dinlemiş ve ben neler kaybettim diye düşünmüştüm. Ama ailemden destek görmedim canım gülüm. Sorumluluk yüklenmek istemediler. Bunun için önce kendi ayaklarımın üzerinde durmam lazım diyordum. İki çocuğum arasında beş buçuk yıl var. Sırf çalışmak için bu

kadar ara verdim. Oğlum hasta bir çocuk olarak dünyaya geldi, çalışmak için onun biraz büyümesini beklemek zorunda kaldım. Sonra kocam kendi kafasına göre gittiği için her şeyimizi bitirdi ve benim çalışmam kaçınılmaz oldu. Altı ay kadar yatakta kaldı, kalkmak istemedi, bizi görmek istemedi. O kendini odaya attığında, ben bu saatten sonra ne yapabilirim diye düşündüm. Bayağı yıpranmış durumdaydım. Kendime güvenip de gidip -şu anda düşünüyorum, belki en büyük hatamdı- tekrar bir daktiloda yazı yazamadım. Oysa bilgisayarı ilk gören, ilk kullananlardan biri benim... Beni o kadar ezmişler ki tekrar deneyemedim. Oysa diplomamdan dolayı tekrar yetiştirme desteği alabilirdim, öyle bir hakkım varmış. Ama bunları yapamadım. "Ben buyum, burada çalışacağım" diyemedim. Ahşaptan bir şeyler yaptım. Marangozda parçaları kestirdim. Biraz birikimim vardı zaten, ne yapar, ne ederim diye onları topladım. Çağdaş Yaşam'ın kapısını çaldım önce. Gayrettepe'deydi. Masa örtüsü, sehpa örtüsü yaptım. Gayrettepe Çevre Kültür Derneği ile stand açtım. Sonra bir kadın kumaş parçaları getirdi. Masa örtüsü yapmamı istedi. Yaptım. Linens'inmiş. Bana kumaş verip 750 tane sipariş ettiler. Mahalledeki arkadaşlarla yaptık. Bana biraz güven geldi. Masa örtüsünü getiren kadın birlikte atölye açmayı önerdi. İş benim ama senin de mutlaka payın olacak dedi. Sigortam olacaktı. Ücret de iyiydi ama çok yoğun çalıştım. Yorgunluktan ölüyordum. Yemeği falan kızım ile oğlum yapıyordu. Böyle dört yıl çalışarak ev yaptım. Tuğlaları kendi ellerimle taşıdım.

Bir gün hastalandığımda sigortamın hiç yatırılmamış olduğunu öğrendim. O gün işi bıraktım. Güvendiğim kimseden bir şey görmedim. En son bundan da. Kadın çok ısrar etti ama artık onunla çalışmayı kabul etmedim. Sonra kendi kendime takı yapmaya başladım. Dükkân açtım. Kazandığım parayla adamın borçlarını kapatıyordum. Emeğim kül olup gidiyordu. Kızım liseye gidiyordu. Onu okutmak istiyordum. Ölesiye çalışıyordum.

İkinci büyük kriz ve Mor Çatı ile tanışma

Her şey üst üste geldi. Kızımın hastanelik olması beni çok sarstı. Hemen evden ayrıldık. Bir ev tuttum. Çocukları yerleştirdim. O arada annem vefat etti. Yaptığım takıları yetiştirmeye çalışıyordum. Uyuyamıyordum. Bir gün yığılıp kaldım. Sonra kalk dedim kendime. Mor Çatı'yı daha önceden

düymuştum. Kalkıp gittim. Onlarla konuştum. Bir iki gün uyumak için yer istediğimi söyledim. Amacım hiçbir şey düşünmeden iki gün uyuyabilmektir. Bir yılını sığınma evinde geçti.

Sadece sığınakta kaldığı bir yıl değil, daha sonraki yıllarda da Mor Çatı hep hayatında var olmayı sürdürmüştü. Sığınaktayken tek sorun üretimden kopması olmuş Remziye'nin. Sığınaktan çıktıktan sonra yeniden iş kuramamış. Bunun yerine evlere temizliğe gitmeye başlamış. Görüşmemizden iki hafta öncesine kadar da bu şekilde geçimini sağlıyormuş. -İki hafta önce çalıştığı evden ayrılmıştı. İşverenin ona yaptığı zammı gerekçe göstererek sürekli yeni işler talep etmesine daha fazla tahammül edememiş- Şimdi üniversite öğrencisi olan kızını yanına almış. Remziye bundan büyük mutluluk duyuyor.

Tekrar evlenmeyi düşünüp düşünmeyeceğini soruyorum.

Canım gülün, evlenmem. Neden evlenmem? Ben evliyken ikinci kadındım. Yeniden evlenirsem çocuğumu ne diye tanıtacağım? Çocuklarım büyüdü, artık istemiyorum.

Mor Çatı'da kaldığı süre Remziye için çok önemli. Hayatını, yaşadıklarını düşünmüş, yeniden sorgulamış. Teker teker babasına, kocasına ya da başka bir kimseye karşı özel bir öfkesi yok. Şiddetin kendisini, neden kaynaklandığını, nasıl kuşaktan kuşağa aktarılabilirdiğini anlamaya çalışıyor.

İstediğim gibi oynayamadım, istediğim gibi koşamadım. Ben istediğim olmadım zaten. Bana birileri bir şeyleri dayattı, ben onu yaşadım. Öyle bir noktaya geldim ki, artık yargılayacak kimse bulamıyorum. Karşımdaki insan babamla aynı düşüncelere sahipti. Bunlar bugün de kırmaya çalıştığım kalıplar. Benim oğlum da aynı düşünüyor. Demek ki başka bir şeyler var. İfade etmek istediğim şu canım gülüm, dayak bir büyüme tarzıydı. Şiddet sadece tek noktada değil, her yerde.

Şimdi hayattan beklentisi çocuklarının mutlu olması, evlenmeleri ve torun sahibi olmak. Yalnız bu değil tabi. Bir kitap yazmayı istiyor Remziye. Hatta başlamış bile.

Benim de kendime göre bazı denemelerim var. Taa Erzincan'da geçtiğim o ilk köprüden başlamışım, yazıyorum. Kendimi ifade edebilmek için. Okumak yazmak istiyorum. Yazdıklarımla var olmak istiyorum. O, bu, şu konu değil. Devamlı haykırmak istediğim şey şu: insan olmamız lazım. (...) Çok dayak yesem de hep söylemek istediğimi söyledim. Tabirim de şudur: Hep filiz gibi, başımı yoldular, ben yeniden inadına topraktan filizlendim. Sinmedim. Ben ta çocukluğumdan beri baş kaldıran bir insanım. O devirde benim gibi şiddet yaşayıp annesinden, abisinden, kardeşinden baskı gören insanların çoğu sinmiştir zaten. Kendilerinden ne bekleniyorsa öyle yaşamışlardır. Ama ben öyle yaşamadım. Ben hep direnerek yaşadım. Şimdi kendimi yazıyorum. Kızıma okutuyorum. "Anne ne olur devam et" diyor.

Remziye hayatını temize çekiyor. Elde var kaç sorusunun yanıtı henüz belli olmasa da o yazdıkça ve kızıyla paylaştıkça acılarının hafifleyeceği çok açık. Sorduğu soruların hepimizin ortak soruları olduğunu söylüyorum ona ve kitabını okumak için sabırsızlandığımı ekliyorum. Sonra Ülfet'in kurduğu sofraya geçiyoruz.

“ÖYLE İŞTE, KURTULMUŞTUM BEN ARTIK”

gülerken burnunu kırıstırıyor, yüzüne bir muziplik geliyor. saçlarındaki tek tük aklar olmasa, genç bir kız. beşinci çocuğunu sığınmaevinde doğurmuş. otobüs garajında, telefonla buluşuyoruz. çocuklar birazdan yuva ve kreşten gelecek, en küçük iki yaşında, güleryüzlü bir kız, hâlâ meme emiyor. bir büyüğü ise afacan bir oğlan. c'nin bir anadolu kasabasının arka sokaklarındaki evine gidiyoruz. burası onun kendi evi, hayatında ilk kez kendi evi var. "aslen mardin midyatlıyım, orada doğdum büyüdüm, köken olarak kürdüm. ama orada genelde araplar oturuyor, arapça da bilirim yani konuşmasını. sonra o zamanlar bir savaş olayı falan vardı, irak'la türkiye savaştacak falan diye. biz de oradan adana'ya taşınmak zorunda kaldık. o zamanlar 13-14 yaşındaydım. sekiz kardeşiz, dört kız, dört oğlan". "e, sizin ailenin olayı buymuş zaten" diyorum, yine burnunu kırıstırıp tatlı tatlı gülüyor. "evet hep çok çocukluyuz. sonra öyle işte nasıl desem. geldik adana'ya. yeni yeni genç kız olmuştum." kendinden söz etmekte zorlanıyor.

"ben babamı küçükken kaybettim. kamyonumuz vardı, o şoförlük yapıyordu, irak'a mal getirip götürüyordu. benden küçük üç tane kardeşim var. abilerim yurtdışında kaldılar, orada çalışıp para gönderiyorlardı, almanya'daydılar. benden küçük kardeşim de çalışıyordu. biz kızlara yasak tabii çalışmak. bizi okutmadılar. orada biliyorsunuz tabii kız çocuğu okumaz, çalışmaz, ayıptır, günahtır diye baskı yapıyorlardı bize. böyle işte evin içindeydik. insanlarla doğru dürüst diyalog kuramıyorduk. türkçem iyi değildi, fazla bilmiyorum konuşmasını. sonra adana'da bir-iki arkadaşımız oldu, komşularla konuşa konuşa öğrendik konuşmasını." türkçesinde ne kürtçenin ne arapçanın izi var, ahenkle, kelimeleri yuvarlamadan konuşuyor. gülümsüyor "istanbul'da da kaldım ya, orada konuşmamı düzeltmeye çalıştım."

ilk yürüyüş, ilk aşk

evlenmeden erkek arkadaşı olup olmadığını sorunca kendisini beğenen birinden söz ediyor. "olmuştu ama böyle sevgili gibi değil. yani kendisi beni sevmişti ama ona karşı bir şey hissetmemiştim o zaman. öyle aileme

söylemişler, görmüşler, istemeye gelmişlerdi, ben de kabul etmemiştim. yabancı oldukları için zaten ailem de vermedi, ben kabul etsem bile. başka bir şeyim olmadı. zaten fazla bir dışarı çıkmışlığımız da yoktu öyle. kimseyle görüşmüyorduk. eşimle de, bizim bir komşumuz vardı adana'da. onun kızı vardı, onunla 'hadi' dedik annelerimizi falan ikna ettik, 'bugün akşama doğru biraz yürüyüş yapalım'. barajın orada bir kanal var. 'orada yürüyüş yolunda biraz yürüyüş yapalım' dedik. hiç yani âdetimiz yok öyle, annemiz de izin vermez zaten. o gün nasıl oldu da izin verdiler bize. işte komşu, arkadaşımın annesi de biraz şey yapınca annem kırmadı, 'tamam' dedi. 'kızlar gidip biraz dolaşsın' dediler. işte birkaç tane genç çocuk geldi peşimize falan. arkadaşlık teklif ettiler. 18 yaşında falandım. o da benimle aynı yaşta falandı. ben ilk önce kabul etmedim. nasıl kabul edeceksin yani, birbirimizi tanımıyoruz, etmiyoruz. kabul etmedik, biz eve gelmeye çalıştık, bizi takip ettiler eve gelirken. evimizi öğrendiler. kız arkadaşım da okula gidiyordu. onun yanındaki arkadaş da okul arkadaşımı. öyle arkadaş çıktı. oradan işte beni sormuş 'onunla yine görüşebilir miyim' falan diye. öyle öyle sonra başladık yavaş yavaş görüşmelere."

o kadar çok sevmiştim ki

"evet, yani âşık oldum. gerçekten de hayatımda kimseyi sevmediğim kadar sevdim onu. kendisi de okumuyordu. orta ikiden terk etmişti okulu. adana'da doğma büyüme ama bayburtlular. işte sonradan 'seni istemeye falan geleceğiz' dediler. abilerim de yok zaten, yurtdışında, anneme böyle bir söyledim, dedi 'biz kesinlikle yabancıya veremeyiz yani. tanımıyoruz, etmiyoruz'. 'sakın' dedi 'bir daha öyle şey yapma, söz etme'. ben de anlattım kendisine. 'tamam o zaman' dedi, 'kaçalım o zaman seninle' dedi. 'mademki seni vermeyecekler.' ben de işte o zamanlar cahillik, sevdim diye ben de şey yapmak istemedim. hayatımın bütününe ona adanmıştım artık, öyle düşünüyordum. ne olursa olsun diyordum, ama yeter ki ona kavuşayım, diyordum. yani o kadar çok sevmiştim ki. ailemi bile dinlemiyordum ki ben şimdiye kadar hiç annemi kırmış bir insan değildim. anneme karşı çıktım onun yüzünden. sonra işte bir gece geldi, nişan yüzükleri falan almış böyle, 'nişanlanacağız' dedi. birini bana verdi, birini de kendi taktı, kendi aramızda nişanlandık." nişanlı ama nişan yüzüğünü nasıl takacak? "takamıyorum tabii, pencereden falan konuşuyoruz bazen (gülüyor) annem kızar diye.

arada bir evin oradan geçince pencereden görüşürdük. işte öyle sonra baktık olacak gibi değil, yaklaşık bir sene falan arkadaşlığımız sürdü öyle. tabii o zamanlar esrar kullanmak, uyuşturucu falan böyle şeyleri gerçekten hiç duymamıştım. belki duymuştum ama ilgimi çekmediği için anlamıyordum nasıl olduğunu. yani uyuşturucunun tam olarak ne olduğunu bilmiyordum."

"işte baktık olacak gibi değil, bir gece kendi aramızda kaçtık. evden çıktım, kaçtım. hiçbir şey almadım, öyle üstümle olduğum gibi çıktım. kendi evlerine gittik, annesi babası vardı, 'oğlum yapma etme ailesi gelir şimdi. kötü bir şeyler olmadan götür kızı' dediler ama yok, o da istemedi, ben de istemedim. sonuçta işte sonradan anlaştı öyle, evlendik. ailem iki-üç gün sonra buldu beni. dedim ya arkadaşı okulda okuyormuş diye. onu sıkıştırmışlar o da evi bildiği için gösterdi. böylelikle gelip buldular beni. annem de 'bir daha gelme sen bizim kızımız değilsin artık' dedi. 'bizi unut, başına kötü bir şey de gelse aramayacaksın. sen bizden çıktın artık, bizim kızımız değilsin. böyle bir şey yaptığın için seni reddediyoruz' dedi. ben de artık ne yapayım, kaderime razı geldim öyle. evlendiğimizden hemen bir-iki aydan sonra şiddet uygulamaya başladı bana."

"kayınvalidem iyiydi, öyle bir şeyi yoktu. sürekli beni korurdu ona karşı. bir avlunun içinde iki bölüm var böyle, birinde ailesi oturuyor birinde biz oturuyoruz. ama çalışmıyor işte, bir-iki haftalığına bir işe girer çıkardı. yani çalışmak istemezdi, çalışmayı sevmiyordu. annesi babası iş buluyorlar, ben sabah uyandırmak zorunda kalıyorum, kızıyor uyandırıyorum diye. tokatlarla başladı dayak. yavaş yavaş dövmeye başlıyordu beni. annesine babasına söylüyordum ama annesini dinleyen kim. babasını bile dövüyordu bazı zamanlarda."

"evlenmeden önce hiç belli etmiyordu kendini, çok iyi gösteriyordu bana. demek ki öyle gösteriyormuş. çünkü gerçekten sevmiş olsaydı, çalışırdı, bakardı. çocukları oldu mesela, hiçbir şekilde sevgisini belli etmedi bana. derken kızıma hamile kaldım. o zaman da psikolojisi iyice bozulmuştu onun. uyuşturucu falan içmeye başlamıştı. kafası iyi gelirdi eve böyle, esrardan falan söz ederdi, 'biz esrar içiyoruz arkadaşlarla' diye. tabii ki o zamanlar seviyorum."

uçan da kuşlara malum olsun

"ailemle o zamanlar görüşmüyoruz. ta ki ben doğum yaptıktan sonra, kızım dünyaya geldikten sora eve geldiler, 'kızım hayırlı olsun' diye. işte o zaman barışmaya başladık onlarla." ailesi kayınlarıyla görüşüyor muydu? "sürekli bir soğukluk vardı arada. Çünkü şiddet gördüğümü ailem biliyordu artık. anlatıyordum kız kardeşlerimi falan gördüğümde artık, beni dövdüğünü şiddet uyguladığını falan. işte kızım doğduğunda da beş-altı aylık falandı evi yaktı o zaman. her gün evdeki eşyaları kırıp dökmeye başladı. annesi babası kızılıyordu tabii ki, polis çağırıyordu ama polis ne yapsın? bir-iki gün tutuklayıp geri bırakılıyordu. o zaman daha çok sinirlenip eve geliyordu. o günleri hatırladıķa yeniden yaşıyormuşum gibi geliyor. ikinci hamileliğimde... o nasıl oldu, askere gidecekti, beni annemgile bırakacak, anneme söyledi 'ben askerdeyken c burada kalsın çünkü orada durumumuz yok' falan. annem 'tamam gelip kalsın' dedi. ailesinin durumu çok kötüydü, maddi durumları çok kötüydü gerçekten. beni o hafta askere gidecek diye annemgile bıraktı, sonra iki gün sonra geldi, geri aldı. nenesine götürdü. orada kaldık işte, o süre içinde ilaç falan kullanmadım, gideceğini düşündüğüm için ve ikinci bebeğime hamile kaldım. yani askere gitti geldi ikinci çocuğu da doğmuş olmuştu, oğlum da doğdu. o geldiğinde dokuz aylık bebekti işte."

"annemlerle görüşemiyoruz ki, bana karşı zaten çok şey değillerd  artık kaçtığım için. bayağı kırınlardı bana. doğum yaptığımda hiç unutmuyorum o günü. doğum yapar yapmaz yani iki saat falan kaldım orada, sonra hastaneden eve beni yürüyerek götürdü. birkaç saatlik yol yani. yeni doğum yapmuşım. sırf işkence olsun diye. nenesi 'ben ona araba tutar götürürüm' demişti. bana yaptıklarını, hareketlerini düşününce ona karşı iyice kin, nefret besliyordum."

evde başka bir kadın

"hep kötüydü hatta kız arkadaşlarını bile getiriyordu eve. ben evdeyken bir gün bir kız arkadaşını getirdi. 'kız arkadaşım' dedi 'bunu sokakta buldum, kadına acıdım eve getirdim' dedi. ben de inandım yani kadının halini böyle şey görünce, üstü başı falan temiz değildi. meğerse dostuymuş. meğer kötü

bir kadınmış. ilişkide bulunmak için eve getirdi onu. Hareketlerini falan gördükçe ondan iyice tiksitmeye, iğrenmeye başladım. iki sene falan sürdü öyle. hep kendimi avutmakla geçti. herhalde diyordum bu kadar çabuk pes edemez yani. seven bir insan bu kısa süre içinde nasıl bu kadar değişir diyordum. yani inanmak istemiyordum daha doğrusu beni sevmediğine falan. seven insan nasıl başka biriyle aldatılabilir. çok acı verici bir durum yani." biraz dalıp devam ediyor. "askerden dönünce daha çok soğukluk girdi araya. çocukları gördü, ailesinin maddi durumu zaten kötüydü, bir de bize bakmak zorunda kalıyorlardı. evin içinde her gün kavga, her gün dövüş. babası falan istemiyorlardı yani bizi. 'biz kendimize bakamıyoruz, bunlara da bakmak zorunda kalıyoruz' diye. bir yandan da haklılardı. çalışmak zorundaydı ama çalışmıyordu..."

hayatın boyunca çamaşır yıkayacaksın

yine dalıyor... "nereden başlasam, o günlere geri döndüm birden. her şeyini bana şey yapmıştı. sanki, benden intikam almak gibi bir şey uyandırdı bende bilmiyorum. her şeyde sinirleniyordu bana, ne yapsam kızırıyordu. şöyle oturma böyle yapma. yani evin içinde bir soluk alamıyordum biliyor musun? soluk aldığımda bana diyordu 'ne derdin var, kime sinirlendin böyle.' sürekli evdeydi, çalışmıyordu. git gide daha çok şiddet uygulamaya başladı, ilişkide bulununca bile dayakla dövüşle, istemiyordum artık onu. dayakla dövüşle zorla sahip olmaya çalışıyordu. işte hamile bırakana kadar da evden çıkmıyordu yani. annesi sağlık ocağına gidip günlük hap alıyordu çünkü oradakiler biliyordu benim durumumu falan. annesine veriyorlardı. onları bir şekilde buluyordu çantamın içinde evin neresine koyduysam. her yeri kırıp buluyordu, affedersin tuvaletin deliğine atıyordu. 'seni hamile bırakacağım' diyordu. bir de o zamanlar çamaşır makinem yoktu elimde yıkamak zorunda kalıyordum. bana diyordu, 'sen hayatın boyunca çamaşır yıkayacaksın, çocuk bakacaksın, elin sudan çıkmayacak'. yani resmen 'seni süründüreceğim, işkence edeceğim' diyordu. öyle işte. üçüncü çocuğuma doğum yaparken de hastane de doğum parası bile ödeyememiştik o zaman. nenesi gelip aldı, yardım etmişti o zaman."

beni satmak istedi

"sonra zamanla beni şey yapmaya bile çalıştı, çalışmıyordu, para bulamıyordu,

bazen hırsızlık yapmaya başladı. cep telefonlarını falan çalıp satıyordu. düşününce çok sinirlerim bozuluyor ya. artı daha çok şiddet uygulamaya başladı, pencereleri kırıyordu, dolapları her şeyi. evde sağlam bir şey bırakmıyordu. hatta son zamanlarda beni satmayı bile düşünmüştü. bana diyordu... zaten evden kaçmamın en büyük sebebi de o oldu. bana iftiralar atmaya başlamıştı işte 'sen beni arkadaşlarımla aldatıyorsun' diye. bunları düşününce sonradan anlıyorum. niyeti beni kötü gösterip de kötü yola itmektir, anladım. o yüzden bana böyle söylüyordu. ailesi falan biliyor zaten çocuklarını tanıyorlar. 'sakın onunla bir yere gitme' diyorlardı bana. ama müdahale edemezler, yapamazlar. bıçaklarla mı saldırmadı bize, elimde bile bıçak izi vardı, geçti. kızımın gözü önünde bacağımı bıçakladı, bıçakla saldırdı bize, öldüreceğim diye. çok af edersin yatağa zincirledi beni. son zamanlarda çok kötüydü. evin kapısına takmıştı zinciri. kilitliyordu kapıyı, 'sen dışarı çıkmayacaksın'. perdeler sürekli kapalı. beni, çocuklarımı hiç dışarı bırakmıyordu, kapının önüne bile. kızımı bile okula göndermiyordu. bazen evde olmadığı zamanlar ben okusun diye ondan habersiz gönderiyordum ama öğrendi zamanla, dövüyordu, göndermiyordu. güya namuslu geçiniyor, kız çocuğu diye okula göndermiyor ama anasını da satmayı düşünüyor, öyle bir insan işte."

"üçüncü çocuğu doğurduktan sonra, hepsinin arasında zaten iki yaş var, tam iki yaş sonra doğurmaya şey yapıyormuşum. onun da kafasında şöyle biraz çıkkılık var çünkü ona hamileyken çok aşırı şiddet görüyordum. banyoya sokuyordu beni, soğuk sular, böyle kovalarla soğuk su dökerdi üstüme. banyonun içinde döverdi, karnıma, belime. yani çocuğu... yedi aylık doğdu, çok ufaktı, her gün ölecek diye bekliyorduk ama ölmedi. büyüdü çocuk. gece yarısı kalkıp döverdi beni, komşular artık polisi çağırıyorlardı ama polis de gelip bir şey yapmıyordu, 'sen şikayetçiysen alıp götürüeyim' diyordu ama 'iki üç gün sonra geri bırakmak zorunda kalacağız'. e iki-üç gün sonra geri bırakacaksınız gelince beni daha beter dövecek. belki de yani... beni nasıl öldürmediğine hayret ediyorum."

sanki yeniden doğdum

"en sonunda annesi ablamı aradı, 'gelin artık kız kardeşinizi alın, yoksa öldürecek bu çocuk kadını' dedi. tesadüfen o zaman da İstanbul'da çalışan

bir teyzemin oğlu var, mor çatı'yı falan biliyordu. o da oradaymış. duyunca falan, gelsin dedi. onlar bizden önce karakola gidip şikayet ettiler, kocası eve kapatmış, bırakmıyor diye. teyzemin oğlu, onun sayesinde, polisler gelip evden aldılar beni. şikayette bulundum, bana yaptıklarının hepsini anlattım artık. önceleri anlatamadım çünkü kurtuluş yeri bulamıyordum çünkü çıksam dışarıda sokakta kalacağım, kime sığınacağım yani. sığınacak bir yerim yoktu. sonunda işte orayı da öğrenince karakola gittim, o gün gittik, ikimiz beraber gittik onunla. polis ikimizi gelip aldı evden. işte o zaman da bilmiyordum ki hemen orada çıkıp gideceğimi. yoksa çocuklarımı da alacağım yanıma götüreceğim ama. zaten o günü hiç unutmuyorum. benim küçük m ben evden çıkarken daha bunun kadardı, o gün hiç yanımdan ayrılmıyor, sanki ayrılacağımızı hissetmiş gibi. hiç unutmuyorum o günü. babası bana yaklaştırmıyordu çocukları, 'annenizi falan sevmeyin', diye. ben de kalkıp da bizi görmesin yan yana diye uzaklaştırıyordum kendimden. gece ağlıyord, çocuğu sakinleştirmeye bile izin vermezdi. 'bırak ağlasın' derdi. çok acı veriyordu, bana da çocuklarıma da. gittik karakola, orada polislere şikayette bulundum. 'böyle böyle yaptı' falan dedim. 'tamam' dediler o zaman. rapor almaya gittik işte... yaralarımın hepsinin raporunu aldık. oradan polis dedi 'eğer eve dönmek istiyorsan dön, dönmeyeceksen teyzenin oğluyla gideceksin' dedi. oradan ayrıldık işte. eve gelmeyi düşündüm, annesini aradım çocuklar evde mi diye. 'yok' dedi, babaları nasıl hemen gitti aldı çocukları anlamıyorum ben. gitmiş hemen evden almış çocukları kaçırmış ben gidip alacağım diye. işte o zaman öyle ayrıldık. ben İstanbul'a gitmek zorunda kaldım. çünkü kalamazdım orada, süre vermiştik mor çatı'ya. o süre içinde gitmek gerekiyordu. öyle işte kurtulmuştum ben artık."

"sığınağa geldim sonra. orada bambaşka insanlar çok yani bilmiyorum. yani sağ olsunlar. üç aylık hamileydim. ilk girdiğimde nasıl desem (gülüyor) karşımda bütün görevlileri gördüm böyle. tabii mor çatı'dan çıktıktan sonra. mor çatı'ya gittik, bir kâğıt var imzalıyorsun, oranın kuralına uyacağım diye sözleşme yapıyorsun onlarla. sonradan işte beni sığınağa gönderdiler. gittim işte, bütün görevlileri gördüm. nasıl desem, güvendim ki onlara, gerçekten çok destek oldular. orada nasıl desem, sanki yeniden doğmuş gibi hissettim kendimi. çünkü senelerce bir yere kapatılıyorsun ve sürekli işkence görüyorsun, artık psikolojim bozulmuştu biliyor musunuz? diyordum ki benim hayatım böyle geçecek, hiç mutlu olamayacağım."

çocuklar insanın aklından çıkar mı?

"ben geldikten sonra kaynanam da komşulardan imza toplamış, babaları çocuklara şiddet uyguluyor diye. sonra çocuk esirgeme yurduna almışlar hepsini. orada altı ay kaldılar işte. bu zaman içerisinde sürekli görüşüyorum ben, kızımı arayıp konuşuyorum. hatta bir ara hamileyken onları görmeye gitmiştim adana'ya, yuvaya. o zaman babaları cezaevindeydi. annesinden öğrendim, gittim oraya. beni dövme korkusu yoktu o zaman. öyle işte sürekli söylüyordum yani, çocuklar sizi sürekli burada bırakacak değilim, alacağım yanıma diye. çok zor şeyler yaşadılar. hiçbir zaman yaşatmak istemem bir daha onlara. 'bizi ne zaman gelip alacaksınız,' sürekli böyle söylüyorlardı. babalarını istemiyorlardı. son zamanlarda babası cezaevinden çıkınca küçük kızıma 'senin gittiğin okulu söyle' demiş, 'ben seni gelip oradan alacağım'. kaçırmayı düşündü artık oradan onları. ben de avukatıma söyledim, artık okula göndermiyorlardı. çünkü söyledik babaları kaçırmayı düşünüyor falan diye. avukatım, çok sağ olsun, figen hanım çok yardımcı oldu onları yanıma aldırman için. iki ay sonra devlet onları bana teslim etti dördünü de yanıma almayı başardım sonra."

sevgi nedir bilmezlerdi

"çocukları dövmez mi? özellikle kızımı ve ortanca oğlumu çok dövüyordu. 'bu benim oğlum değil, sen bunu başkasından kazandın' falan diye. çocuğu çok döverdi, hani benim oğlum değil falan diye. şimdi çocuk 'anne' diyor 'ben büyüyünce polis olacağım babamı tutuklayacağım, hesap soracağım ondan, sen bana niye böyle söylüyorsun' diye. babalarını sevmiyorlar, hepsi de nefret ediyorlar. haber alamıyorum ondan... bayağı oldu annesini aramayalı. annesini de neden aramıyorum artık? çünkü bana yalan söylediğini fark ettim. bana dedi ki 'cezaevine girdi ona da birkaç sene verdiler uyuşturucudan' dedi. 'emin misin anne sen?' dedim. 'evet eminim emin olmaz mıyım, ben de istanbul'a geleceğim seni görmeye' dedi. ben de 'tamam olabilir' dedim. işte biraz konuştuk falan. ben de yaşadıkları yere gitmeyi düşünüyordum, annemi görmek için. 'sakın gitme. y cezaevinden çıktı, bir baktım eve gelmiş' dedi. böyle söyleyince kesin dedim bu bana yalan söylüyor. torunlarını görmek istiyorsa bile görüştürmem çünkü biliyorum ki babaları bizi gördü mü daha hayatta rahat bırakmaz. bütün huzurumuzu

bozmaya başlar. çocuklarım kendilerini yavaş yavaş daha yeni toparlamaya başladılar. şimdiye kadar sevgi nedir bilmiyorlardı. doğdukları günden beri dayağın, şiddetin içinde büyüdüler yani. kimseden sevgi görmediler. gerçekten de ben bile veremiyordum o sevgiyi, babaları izin vermiyordu. çok zor günler geçirdik, inşallah bir daha karşımıza çıkmaz da"

çocuk esirgeme günleri

"vallahi benim oğlum sürekli söylüyor,' anne' diyor 'anneler orada bize çok kızıyor, çok bağırıyorlardı'. bilmiyorum nasıl olsa tabii ki anne sevgisi gibi olamaz. kızım şey yapmıyor ama biraz şiddet falan vardır kesin yani, inanıyorum ona. ben m'u bazen, benim küçük oğlumu görmeye gittiğimde çocuk korkuyordu annelerden. hep sürekli kaçmak istiyordu sanki oradan. diyordu ki 'anneler çok baskı altında büyütüyorlar çocukları.' onların bir şeye ihtiyaçları var, gerçi oraya giden bütün çocukların psikoloğa ihtiyaçları var yani. bir psikolog desteğine hepsinin de ihtiyacı var o çocukların."

sığınaktaki kader arkadaşları

"mor çatı'da, tabii hepsiyle arkadaş olduk, zor durumda olanlar var hepimiz yani. sonuçta orada belli bir süre kalacağız. çok iyi arkadaşlıklarımız oldu, hatta bir çoğuyla da görüşüyoruz. telefon açıyorlar, görüşüyoruz yani, hepsini çok özliyorum, kader arkadaşları." daha önceki gülümsemelerinden farklı, acı bir gülüş. "ben artık hayata olan güvenimi yitirmiştim, artık diyordum hiçbir şey, hiçbir şey kendime olan güvenimi yapamayacak. kendime güvenimi kaybetmiştim, hiçbir şey yapamam artık diyordum, çok güçsüzdüm ama orada hayata olan güvenimi, her şeyimi yeniden kazandım, gerçekten de. görevlilerin desteğini falan görünce hayata gerçekten yeniden bağlandım. bir de orada psikolog desteği de gördük hepimiz. çok iyi oldu. hatta kızıma bile psikolog desteği... o da gördü, küçüğü de gördü. benim kızımın da psikolojisi çok bozuktu. babası çok... yani af edersin bir odanın içindeydik, benimle, onları gece böyle yatağa yatırırda ama çocuklar şıp diye uyumazlar ki. onların yanında bana, benimle, yani ilişkiye girmeye çalışırda böyle. yani çocukların psikolojisi çok bozuktu o yönden. sürekli şiddet uyguluyordu. onların yanında dövüyordu... sonra mor çatı'da yaklaşık iki sene falan kaldım işte. orada çocuklarımla beraber bir buçuk sene falan kaldık. sürekli

planlar yapıyorduk nasıl yapsak daha iyi olur, nasıl yeni bir hayata başlasak diye. en sonunda böyle yatılı okul düşündük. çocuklar yatılıya girseler ben de hafta sonları eve alsam bir iş bulsam, çalışsam falan iyi olur, dedik. sonunda burada çıktı yatılı okul, istanbul'da bulamadık. burada çıkınca ben de mecbur buraya taşınmak zorunda kaldım. bir de öyle fazla pahalı bir yer değil. öyle işte düşündük, karar verdik. şimdi de iş arıyorum ama çok küçük bir yer olduğu için iş de bulamıyorum. gerçi birkaç yere söyledim ama inşallah çıkar artık. şimdilik arkadaşlar yardımcı oluyorlar sağ olsunlar maddi açıdan falan. bir de kaymakamın yardımıyla bunu kreşe, bundan büyüğünü de anaokuluna verdik, gündüz orada kalıyorlar. hem çocuklar için daha iyi çünkü evin içinde sıkılıyorlar."

yine aşık olsan?

genç bir kadının karşısında insanın illaki aklına gelen soru benim de aklıma geliyor: ileride birisi olsa hayatında, yeniden aşık... c nefes bile almadan cevap veriyor. "valla hiç düşünmüyorum. artık bir erkeğe verecek sevgi kalmadı bende. hiçbir erkeğe karşı bir şey hissedeceğimi zannetmiyorum." daha o kadar genç ki, fikrini değiştirecek zaman var önünde. kıkır kıkır gülüyor. ama onun için gençlik aşkla değil çocuklarıyla bağlantılı. "gencim, bazen çıkıyorum çocuklarla parka gezmeye, görenler bu çocukların hepsi senin mi diye. bazen 'yok' diyorum artık nazar değer diye korkuyorum. çok şey oluyor, 'sen bu kadar çocuğu ne zaman yaptın?' diye. hatta buraya geldiğimizde kimse inanmadı, 'ben inanmıyorum sana daha yaşın kaç ki beş çocuğun var, sen bize yalan söylüyorsun' diyorlar. en sonunda çocukların kimliklerini göstermek zorunda kaldım. öyle inandılar."

keşke çocuklarım hep kız olsa diyordum

"insana hayatı boyunca hep o şeyin içinde kalacakmış, o sıkıntılar hiç bitmeyecekmiş gibi geliyor. ama tabii arkanda kimse yok, tek başınasın. yani böyle şiddet gören bütün kadınlar, böyle bir yer olduğunu bilen... bence kurtuluş onlar için. hepsi de başvursunlar hiç beklemesinler, bir saniye bile." "hareketlerinden hemen fark ediyor insan zaten. güzel konuşmalar bitiyor. ben hissediyordum. sonradan nasıl oluyor bilmiyorum, değişiyor işte. o sevgi zamanla bitiyor. onunki bitti ama benim aşkıma da o bitirdi. yaptıklarıyla

bitirdi. başkasına da artık âşık olamam. âşık olmayı da istemiyorum artık. gerçekten bir erkeğe karılık yapacak şey kalmadı bende. istek bile kalmadı bende. yapamam yani. bir erkekle yaşamak istemiyorum. görmek istemiyorum yani. keşke de diyordum bütün çocuklarım kız olsa erkek olmaşa diye düşünüyordum.”

kendi oğlunun böyle bir şey yaptığını fark etsen? (dehşet içinde) “çok karşı çıkarım. bazen kardeşine falan şiddet uygulamaya çalışıyor, 'sakın yapma' diyorum 'bak sen de baban gibi mi olmak istiyorsun' diyorum. sakın. öyle dediğim zaman hemen aklına babası mı geliyor, ne oluyorsa hemen durmaya çalışıyor çocuk yani. bilmiyorum yaptığım doğru bir şey mi ama gördüğüm zaman hemen ilk aklıma gelen kişi o oluyor. bazen haberlerde birileri birilerini dövdüğünde sanki ben yaşamışım gibi hissediyorum.”

sen de vur bir tane

dizilerde falan oğlan kızı tokatladığında? "valla sinirleniyorum işte. allah kahretsin falan diyorum. benim kızım da aslında çok şey gösteriyor böyle. şiddet falan gördü mü hemen bağırmaya falan başlıyor. 'allah kahretsin sen de vur bir tane.' sanki gerçek oluyormuş gibi. 'şurada karate kursu var beni yazdırsana kimse bana şiddet uygulamasın' diyor.”

daha “sen kızının evlenmesini...” der demez lafı ağzımdan alıyor. "ayyy, hiç istemiyorum evlenmesini, hiç. valla karşıyım yani evlenmesine çok karşıyım. Bilmiyorum. inşallah karşısına iyi bir insan çıkar ama ben evlenmesini hiç istemem. evlenmeden flört etse...” gülüyoruz.

"istemiyorum valla, (gülüyor) evlenmeden yaşasın öyle, ne evlenecek valla. bir erkeğe... yani bilmiyorum bir erkeğin baskısı altında. biliyorsun işte türk erkeği de kadınları mutlaka şey yapıyorlar. valla ben şimdiki aklım olsa hiç evlenmem diyorum ama... onun da artık kendine kalmış bir şey. büyüdükçe daha iyi şey yapar artık.”

"hiç baskı altında büyötmek istemiyorum kızımı. tabii çok serbest de bırakmayacaksın çünkü daha yaşı küçük olduğu için, ne yaptığını, ne ettiğini tam olarak bilmiyor. o yüzden fazla baskı yapmıyorum ama yanlış doğruyu tabii ki söylüyorum. 'öyle yapma, yanlış yapma' diye. anlatıyorum kızıma 'bak sakın böyle sever gibi görünür, seni kandıran çok olur. sakın kimseye

kanma, aldanma' diyorum. 'yok yani bende o göz var mı' falan diyor ama... işte anlatıyorum ona, hayatı görsün, bilsin istiyorum."

korkar mı erkeklerden? "yok, çok cesur bir kız."

aşktan? "valla bilmiyorum, çok küçük olduğu için. ama varmış arkadaşı bir tane okulda. anlatıyor bana. erkek arkadaşın olursa bana anlatabilirsin falan diyorum ona. benden bir şey saklamasını istemiyorum. ama tabii ki her şey seviyeli olacak. 'büyüyünce başka arkadaşların da olacak, daha bir sürü arkadaşın olur senin' diyorum." (gülüyor)

baskı yüzünden örtündüm ben

"kızım örtünse... istemem. kendi de istemez, zannetmiyorum. ben örtülüydüm mor çatı'ya geldiğimde, (gülüyor) orada açıldım. ailede âdet ama ben hiçbir zaman istemedim. çünkü sürekli baskı içinde olduğum için... 'kapanacaksın, kadın dediğin kapalı olur, şöyle giyinir, böyle giyinir'. baskı içinde hiçbir zaman istediğim gibi giyinemedim. baskıdan örtünüyordum, istediğimden değil. istemiyorum hiç örtünmek."

"kızken örtünmüyordum. onun annesi de açık. sonradan kendisi, herhalde örtünmediğimi bildiği için, bana daha çok baskı yapmak için örtünmemi istiyordu."

böyle şeyler yaşayan çok kadın var

"gerçekten de bir sürü kadın var bizim durumumuzda olan. gidecek yer bulamıyor. onları nasıl... ulaşamıyor. mor çatı gibi, kadın sığınmaevine ulaşamayan bir sürü kadın var. onlara yardım edilsin çok istiyorum. bir sürü yani, sadece mor çatı yetmez onlara. her yerde yani sığınmaevinin olması gerekli. istanbul'da var. bir tek istanbul'dakiler mi şiddet görüyor... bir sürü kadın var."

sence devletin yapması gerekir mi bunları, diye soruyorum. "tabii tabii. bilmiyorum yani çok önemli bence" diyor. sığınaktaki görevlilerin kadın yerine erkek olmaları ihtimali karşısında ise, "istemem yani gerçekten istemem" diyor ve sonra biraz durup derin bir nefes alıyor ve şöyle diyor: "çünkü erkekler sürekli kadınları şey gibi görüyorlar, küçük görüyorlar. sanki kendileri hep yönlendirmek istiyorlar kadınları. niye öyle hissediyorlar

anlamıyorum. sonuçta karşısındaki de bir insan yani neden ikinci planda kalıyor kadınlar sürekli. onlar hep yönetmeye çalışıyorlar. ben karşıyım yani öyle gerçekten."

ya gelecek?

"valla bundan sonraki hayatımda her şeyden önce çocuklarımın sağlıklı olmasını isterim ve tabii ki bir iş bulup (gülüyor) hayatımı düzene sokmayı istiyorum. gerçi düzene girdi ama bir de iş bulabilsem... o zaman hiçbir sıkıntım kalmaz allahın izniyle. "valla boş vakitlerimde bazen çocukların yanına gidiyorum okula. iş arıyorum. belediyeye falan gidiyorum. oraya söyledim gerçi iş bulursak haber vereceğiz demişlerdi. bir de mor çatı'dan ümide abla, o da soruyor iş konusunda falan yardımcı olmaya çalışıyor."

"valla program olarak atv'de şey programı var, sabah çıkıyor, yeni başladı hatta... dizi olarak da... fazla dizi seyretmiyorum ama kız takımı'nı kızım seyrettiği için seyrediyorum. çünkü o da okulda basket oynuyor ya, kendini falan herhalde canlandırıyor. hatta 'anne biz de okulda basket takımı kurmaya çalışıyoruz' diyor. ama basket şeyleri, potaları yokmuş okulda. (gülüyor) bir de çocuk dizilerini, m ile ı seyrettiği için."

kendim için...

"kendim için ne isterim? bilmiyorum hiç düşünmedim şimdiye kadar. (gülüyor) o kadar yoğunum ki hiç kendim için bir şey düşünmedim şimdiye kadar. bilmiyorum hiç düşünmedim. çocuklarım işte mutlu olsun yeter. şey değil yani öyle, kendimi hiç düşünmüyorum."

"tabii mutlu olma herkesin hakkı ama bilmiyorum kendim için bir şey istemiyorum gerçekten. hiç düşünmedim şimdiye kadar."

“ÖLSEM TAMAMEN ANNESİZ KALACAK ÇOCUKLAR”

Şu anda ne yapıyorsun, nasıl bir hayatın var?

Maria: Çalışıyorum. İyiyim, gayet sakin bir hayatım var. İki çocuğum var. Kızımı yanıma aldım. Yazları babaannesine gidiyor, kışın okul açıldığında yanımda kalıyor. Boşanma davası biteli iki sene oldu, ama velayet davası hâlâ sürüyor. Şu anda resmî olarak nafaka falan da yok. Ama yardımcı oluyor eski eşim.

Çocukların kaç yaşında?

Oğlum 12, kızım 8 yaşında.

Oğlun babasıyla mı yaşıyor?

Hayır, babaannesinde oturuyordu. Ama artık babasında oturacak, hafta sonları bana gelecek.

Babaanne nerede yaşıyor?

Babaanne Karadeniz'de oturuyor.

Eski eşin İstanbul'da mı?

Evet.

Nasıl tanışıp evlenmiştiniz?

Biz Gürcistan'da tanıştık. Küçüktüm ben, 17 yaşındaydım. O da gerçi küçüktü, 19 yaşındaydı. O orada çalışıyordu. Tanıştık, altı ay içerisinde evlendik. Nişanlıyken kendini, kötü huylarını göstermedi.

Tanıştığınızda ne yapıyordun, okuyor muydun?

Liseyi yeni bitirmiştım. Üniversiteye hazırlanıyordum aslında. Tanıştık, karar değiştirdim, evlenmeye karar verdim.

O ne iş yapıyordu?

Onun pastanesi vardı orada, Gürcülerle ortak pastane açmıştı. Abisi daha doğrusu açmıştı, ikisi çalışıyorlardı. Beni tanımadan önce, bir buçuk sene

orada yaşamış zaten, Gürcüce biliyordu. Ben Türkçe bilmiyordum.

Aranızda dil sorunu oluyor muydu?

O Gürcü dili konuşuyordu. Ama Türkçe bilmediğim için, “statü”yü göremiyordum... Bizde en çok şöyle bir şey sorun oldu herhalde: Ben lise bitirdim, o sadece ilkokul bitirmiş. Onun için biraz şey farkı, yetiştirilme farkı herhalde etki etti... Tabii Türkçe bilseydim, onun bana uymadığını daha önce fark ederdim belki.

O zamanlar kafanda evlenme fikri var mıydı?

Yoktu. Üniversiteye girmeye çalışıyordum, ama tanıştık.

Ne okumak istiyordun?

Aslında, ben sağlık düşünüyordum. Bizde üniversite sistemi farklı biraz. Eğer sağlık alanında, eczacı, doktor falan olmak istiyorsan, belli bir üniversite var, oraya giriyorsun. Ben orayı düşünüyordum. Ama olmadı... Evlendim.

Üniversiteye gitmekten vazgeçip evlenmeye karar vermen nasıl oldu? O mu ısrar etti, karşılıklı bir aşk mı oldu?

Karşılıklı âşık olduk aslında. Çok küçüktüm. Çok muhafazakâr bir ailede büyüdüm, annemin çok şey kavramları vardı; “mutlaka namusla evleneceksin” gibi, böyle kavramları vardı... Onun etkisi oldu herhalde. Çünkü o biraz şey davrandı, öptü falan beni... Öptü yani. Öptüğü zaman, şöyle düşündüm: “A bu beni öptü, demek ki benim kocam olmalı”. Bu tür şeylerin, annemin yetiştirme tarzının çok etkisi oldu.

Daha önce hiç bir erkek arkadaşın olmuş muydu?

Yok, olmadı. (gülüyor)

Hoşlandığın, el ele tutuşup dolaştığın kimse olmamış mıydı?

Hoşlandığım tabii ki oldu, ama el ele tutuşmadım hiç kimseyle. (gülüyor) Diyorum ya, anne bizi çok şey yetiştirdi... Beni seven kişi çok oldu, çiçek yolluyordular, mektup yolluyordular, ama ben kimseyle çıkmadım o zamana kadar. Ve eşimle tanıştığım zaman, o kendisi böyle şey gösterdi, nasıl söylesem, işte öptü beni... Ben istemedim tabii.

O sana ilk ilgi gösterdiğinde, seni öptüğünde, ondan hoşlanıyor muydun?
O zaman daha 15 gün, 20 gündür tanıyorduk birbirimizi. Yani beğeniyordum ama o kadar aşırı derecede, böyle şey değildim... Ama sonra... Herhalde hiç öpüşme nedir bilmediğim için, onun da etkisi vardır herhalde...

Geriye dönüp baktığında, annen sizi daha serbest yetiştirseymiş ya da ortaokulda bir erkek arkadaşın olsaymış, acaba o zaman hemen evlenmezmişsin gibi geliyor mu? O kadar çabuk evlenme kararını neye bağlıyorsun?

Eğer yetiştirilme tarzım biraz farklı olsa, belki o kararı vermezdim. “Bu çok da önemli değil, beni öptü, illâ onunla evlenmek zorunda değilim” diyebilirdim. O kavram olmasaydı, belki evlenmeyecektim. Ama...

Evlenmeden önceki altı ay nasıl geçti? Beraber neler yapıyordunuz?
Geziyorduk. Nişanlıydık. Zaten ben “Rusya'ya gidiyorum okumak için” dedim. O da o zaman evlilik teklifi etti. Benim aile karşıydı, çünkü küçüktüm, hem de yabancı ülkeye gideceksin, onların her şeyi çok farklı, kültür farkı var... Ama birkaç defa istemeye geldi falan filan... Ben de ısrar ettim, “evleneceğim” diye. “İsrar ettim” derken, benim akrabalara... Öyle evlendik.

Annen muhafazakârlığına rağmen, “madem o kadar yakınlaştınız evlenin” demedi yani...

Annem istemiyordu evlenmemizi.

Ablaların ne diyordu?

Onlar da istemiyordu. Çünkü bir de askerliği vardı. Büyük ablam “askerliğini bitirsin, sonra düşünün” dedi, “sen de okursun o zamana kadar”.

Okumaktan vazgeçiyorsun, meslek edinmeyi tepiyorsun ve beş altı aydır tanıdığın, dilini, kültürünü bilmediğin, başka bir dinden bir adamla evlenmeye karar veriyorsun... Bütün bunlar seni o zamanlar hiç korkutmadı mı? (Gülüyor) Ne bileyim... Çok düşünmedim... Ailem aslında beni çok uyardı ama ben korkmadım, açıkçası...

“Ben bu adamı seviyorum, hayatımı onunla geçirmek istiyorum” diyor muydun?

O an herhalde öyle düşündüm yani...

Nişanlılık devresinde sana nasıl davranıyordu?

İyi davranıyordu. Hiç kötü tarafını göstermedi yani. İyi davranıyordu, her dediğimi yapıyordu... İyiydi.

Nerede evlendiniz?

Biz iki düğün yaptık. Bir Gürcistan'da, bir tane de Türkiye'de yaptık. Zaten düğünle de bu tarafa geldik, çünkü altı ay sonra askerliği vardı. Pastaneden ayrılıp düğüne geldik.

Ne kadar süre askerlik yaptı?

Bir buçuk sene.

O askerdeyken sen nerede, nasıl yaşadın?

Ben kayınvalidemle, kayınpederle kaldım, Karadeniz'de.

O dönem nasıl geçti?

Çocuk doğana kadar tabii ki zor...

Ne zaman hamile kalmıştın?

Hemen hamile kaldım zaten, evlendiğim zaman. O askere gittiğinde hamileydim, üç ay sonra çocuk doğdu. Çocuk doğana kadar tabii zordu. Çünkü kültür farkı vardı, yemek farkı vardı, her şey çok farklı... Tabii zordu.

Kayınvaliden sana nasıl davranıyordu?

İyiydi. Kötü davranmıyordu, yani iyi bir insan. Ama tabii buna rağmen biraz zorluklar vardı, o kapalıydı, ben açık, o kapalı isterdi... Bu gibi biraz sürtüşmeler vardı ama çok çok büyütülecek bir şey değil.

Onlara ayak uydurmanı, giyim alışkanlıklarını değiştirmeni ister miydi?

“Kapalı olsan iyi olur” diyordu, ama zaten eşim istemiyordu kapalı olmamı. Giyim tarzı falan tabii değiştirdim biraz, ama başımı kapatmadım. (gülüyor)... Biraz değiştirdim, Gürcistan'daki gibi giyinemezdim Karadeniz'de...

Ev işleri senin üzerinde miydi? Sana “kaynanalık” yapar mıydı?

Bütün iş benim üzerimdeydi. Hatta çocuk bile bakmazdı. O uyurdu, yatardı... Her şeyi ben yapardım, tam bir “gelinlik” yapıyordum. Yemek, şu bu, her şey benim üzerimdeydi, hatta kayınvalide kendi yatağını da düzeltmezdi...

Evde kaç kişiydiniz?

Kayınvalide, kayınpeder, ben, sonra da çocuk doğdu...

Kayınpederin seninle ilişkisi nasıldı?

O çok iyiydi. İyi bir insandı gerçekten. Çok az bazen kayınvalideyle bir şey olursa, o “kızıma iyi davranın, kocası askerde, burada bize emanet, yabancı ülkede...” derdi...

Konu komşuyla, çevredekilerle aran nasıldı? Arkadaşlık ettiğin birileri var mıydı?

Aslında, askerlik döneminde çok arkadaş yoktu, zaten bir yere de gitmiyordum. Elti vardı iki tane, onlarla gidip geliyorduk. Ama böyle bir yere gitmiyordum, genelde çocukla, evde...

Türkçeyi ne kadar zamanda, nasıl öğrendin?

Televizyon izliyordum, o şekilde öğrendim, çabuk öğrendim ama. Herhalde küçük olduğum için çok çabuk öğrendim, altı ayda konuşuyordum, her şeyi anlatabiliyordum. Çok zorlanmadım o konuda.

Karadeniz'e, kocanın ailesinin evine ilk geldiğinizde, bir şaşkınlık, yadırgama yaşadın mı? “Ben ne yaptım, burası bambaşka bir dünya” dediğin oldu mu hiç?

İlk altı ay hiç zorlanmadım, çünkü eşim, yani eski eşim çok iyi davranıyordu. Ondan sonra, ne bileyim, o zaman bana böyle çok korkunç gelmedi... Ha biraz tabii kültür farkı vardı ama çok çok zor gelmedi. O askere gidince, çocuk doğana kadar zordu benim için. Çocuk doğduktan sonra, zaten hep çocukla ilgilendim. Küçüktüm. Onun için zaman geçti. Ama tabii memleketi özliyordum. İlk günler ağlardım. Annemi özlerdim. (gülüyor)

İlk altı aydan sonra seni en zorlayan şey ne oldu?

Askere gittiği zaman, daha çocuk doğmamıştı, sıkılıyordum tabii. Bir yere gitmiyordum...

Askerden dönünce ailesiyle beraber oturmaya devam ettiniz mi?

Bir süre ailesiyle beraber yaşadık, sonra kayınvalideyle kayınpeder ayrıldılar, biz tek başımıza yaşamaya başladık.

Kocan ne iş yapıyordu?

Yine pastane var onların. Askerden geldikten birkaç ay sonra, sorunlar çıkmaya başladı, çünkü kendi karakterini göstermeye başladı.

İlk ne tür sorunlar çıktı?

Ben Gürcistan'a gitmek istiyordum, bir buçuk sene hiç gitmemiştim. Onu bekledim. Düşünmesin, üzülmesin diye hiç gitmedim anneme... Annem geldi bir-iki defa. Gürcistan'a gitmek istedim. "Gitme, ne gerek var" falan filan yaptı, "masraf olacak, şu bu..." Ben dedim, "yok, çok özledim memleketimi, gitmek istiyorum, sen askerden geldin, beraber gidelim..." Orada biraz pürüz oldu. Ondan sonra, bir mont almaya gittim Trabzon'a. Benim başka bir arkadaş vardı, o da yabancı, orada evli, o çocukla gittim. Zaten eşimden izin alarak gittim. Akşam saat 7'de döndüm. Zaten Trabzon gidiş dört saat, geliş dört saat, bir de mont bakacaksın... O arkadaşım Rusya'ya mont yolluyordu, daha uygun fiyata kendime mont aldım. İşte o gün, el kaldırdı bana. Saat 7 geç diye. Aslında, 7 geç değil.

İlk defa o zaman mı sana el kaldırdı?

İlk defa o zaman bana el kaldırdı. O zaman iki seneyi geçmişti.

O olay tam nasıl oldu? Önce atıştınız mı?..

Beni bekliyordu durakta. Gelir gelmez bağırmaya başladı önce. Eve girdiğimiz zaman, dövmeye başladı. Ben korktum. "Bu ne oldu" dedim. Şaşırdım. İlk önce eliyle birkaç defa vurdu. Sonra, sopa aldı. Ama kayınpeder geldi. Sesi duydu, koştu ve elinden sopayı aldı. İzin vermedi. Ondan sonra, "ben senden ayrılacağım" dedim.

O sana el kaldırdığında, tokat attığında sen de karşılık verdin mi? Kendini savundun mu?

Karşılık vermedim. Yok. Beklemediğim bir şeydi. (gülüyor) Şaşırmıştım. Hem de zaten eli çok ağır (gülüyor)...

Kayınpederinle beraber mi oturuyordunuz o zaman?

Ayrı oturuyorduk. Onlar aşağıda, biz yukarıda, aynı binada... O ses duyarak hemen yukarı çıktı ve elinden o odunu aldı, yani odunla vuramadı bana. Ben tabii çok kötü oldum. Benim de belli prensiplerim vardı, erkek kadına el kaldıramaz, şu bu... Ben dedim, “tamam, ayrılacağım senden”. Çok ağır gelmişti bana, çünkü ben bir buçuk sene bekledim onu, onun için yabancı ülkeye geldim, birçok şeyden vazgeçtim. Onun için tabii bana çok ağır geldi.

İlk dayak yediğin anda hâkim olan duygu daha çok neydi?

Hayallerim kırıldı gibi... Hayal kırıklığına uğradım. Tabii çok üzüldüm. O zaman, çok ağır geldi bana. “Tamam, ayrılacağım” dedim, çünkü bu bir defa yapıyorsa, yine yapacak. Kaynım geldi İstanbul'dan, benimle konuştu, “yapma kızım falan filan... Bir daha böyle bir şey yaparsa, biz onu öldürürüz... Sana el kaldıramaz...” O zaman, ben “anneme gideceğim, orada dinleneceğim biraz” dedim. Tabii depresyona girdim. Hiç evden çıkmıyordum, bir şey yapmak istemiyordum bir süre... On gün falan...

O dayaktan kendisi de etkilendi mi? Üzüldü mü, pişmanlık duydu mu? Senden özür diledi mi? Yoksa kendini haklı buluyor ve bu olay ona çok normal mi geliyordu?

Özür diledi, falan...

Hakikaten üzülüp sarsıldı mı? Kendisine şaşırdı mı?

Yok, o hep “geç gelme” falan diyordu. Ben “bu geç değil” dedim, ona anlatmaya çalışıyordum, “zaten sen kendin izin verdin ve biliyorsun Trabzon uzak, bunu düşünmen lâzım”... Konuştuk. Özür diledi. Sonra, beni anneme götürdü. Anneme “ben ayrılacağım, gitmeyeceğim bir daha” dedim zaten.

Çocuğunla beraber mi gitmiştin annenin yanına?

Evet. Ama anne “yapma etme, bir daha yapmaz... Çocuk var...” dedi. Yani ikna etti beni. Ondan sonra, uzun zaman, birkaç sene el kaldırmadı. Çünkü ben ona söyledim: “Öyle bir şey olursa, ben seni bırakırım...” Ama sinirli tavırlar göstermeye başladı. Ekonomik baskı, kıskançlık... Bunlar hep vardı.

Birlikte hayatınız nasıldı, beraber neler yapardınız? İlk dayaktan sonra, bir daha dövmediği o birkaç yıl genel olarak mutlu muydun? Beraber olmaktan hoşlandığın anlar, beraber yapmayı sevdiğin şeyler var mıydı? Oğlum üç yaşında olduğunda, “ben çalışacağım” dedim, çünkü evde oturmak sıkıcı ve kendi param olsun istedim. Oğlum üç yaşında olduğunda, onu kreşe verdim ve çalışmaya başladım. Gerçi, bizim pastanede, ikinci bir pastane açıldı, orada çalışmaya başladım. Böyle normal gidiyordu, ama sürtüşmeler, tartışmalar da oluyordu, çünkü hem cimrilik yapıyordu, hem mesela arkadaşına gitmemi istemezdi ya da kıskançlık vardı...

Pastanede çalışırken maaş alıyor muydun?

Evet maaş alıyordum.

Aldığın parayı ne yapıyordun?

Memlekete gidiyordum, oraya harcıyordum, çok da elimde kalmıyordu. Ya da değişik bir şey istediğimde kendime, çocuğuma alıyordum. Para kalmıyordu pek ama kendim harcıyordum. Ondan sonra, kötü, daha kötü, davranmaya başladı... Aşağılıyordu.

Kıskançlığı nasıl kendini gösteriyordu? Giyimine, arkadaşlarına karışıyor muydu?

Mesela arkadaşına gideyim, bir yere gideyim istemiyordu. Altı ayda bir Gürcistan'a gideyim istiyordum... Bunları kısıtlıyordu, hep sorun oluyordu. Sonra, kötü davranmaya, aşağılamaya başladı, dayak atmıyordu ama sözlerle rencide ediyordu.

Neler söylüyordu?

Kötü sözler söylüyordu, “aptalsın, salaksın”... Böyle sözler, daha da kötü şeyler.

Bunları genelde neyin üzerine söylüyordu?

Hep söylüyordu, normal hale geldi böyle.

Genelde kaba saba biri miydi, arkadaşlarıyla ilişkisi de hoyrat mıydı?

Yoksa sırf sana mı kaba davranıyordu?

Kaba, evet. Ben onun arkadaş çevresini çok bilmiyorum. Nasıl davrandığını görmüyordum. Bana karşı kötü davranmaya başladı. Sonra, ben kızıma

hamile kaldım. Hamile kaldığım zaman, yavaş yavaş hissetmeye başladım kötü davranışlarını falan... Sonra, bir telefon konuşmasını duydum, bir kadınla konuşuyordu. “Seni seviyorum falan filan” diyordu. Sonra öğrendim, bana ihanet ediyor. O zaman da ben hamileydim, hamile olduğum zaman çok stres yaşadım, iki gün boyunca uyumadım. Çok zor geldi bana. Bir de şu çok zor geldi: “Borcumuz var, Gürcistan'a gitme” diyordu, sonra öğrendim, bir yerlere gidiyor, para harcıyor... O da bana zor geldi.

İkinci çocuğu doğurmayı sen mi istemiştin?

Hamile kaldığım zaman, ilk idrar tahlili verdim, “hamile değil” çıktı. Ondan sonra, tekrar kan tahlili verdim, o zaman çocuk iki buçuk aylıktı. Resmî olarak aldıramazsın.

Aldırmayı ciddi ciddi düşündün mü?

Ama o zaman bir de kız çocuğu dediler, istedim. Ama sonra, altı aylık hamileydim, bu ihaneti öğrendim falan, ama artık geçti. Onu öğrendiğim zaman, tabii çok ağır geldi. Zatürree geçirdim, düşük tehlikesi geçirdim stresten dolayı...

Seni aldattığını öğrenince, onunla konuştun mu?

Önce, içime attım. Sonra zatürree oldum. Zatürree olduğum zaman, hastaneden beni çıkardığında, krize girdim, ağlıyordum sürekli. O da soruyordu “ne oldu?” diye. Ailesini topladım ve orada açıkladım. O zaman, “öyle bir şey yok” dedi. Ben telefon açtım o bayana.

O kadının kim olduğunu nereden, nasıl öğrendin? Araştırdın mı?

Kartlarına baktım, orada bir numara buldum, aradım, yabancı bir bayan çıktı. Sonra araştırdım, buldum.

O kadın nasıl birisiydi?

O yabancıydı ama şeydi, fahişeydi yani, bir otelde çalışıyordu... Sonra, “ben burada yaşayamam” dedim, “sen beni burada aldattın, bu şehirde...” O zaman depresyona girdim, evden nefret ediyordum, her şeyden... Kıbrıs'a ablamın yanına gittim. O tabii yine “affet, bir daha yapmayacağım, o bir hataydı...” diyor. O da Kıbrıs'a gelecekti, sonra gelmedi. “Affedeceksin!” filan dedi. Ben de boşanmak için tekrar Karadeniz'e gittim. O zaman bana,

“hamilesiniz, hamile olduğunuz için şu anda boşanamayacaksınız” dediler, “hem de delil toplamanız lâzım, şahit bulamanız lâzım”. Yani çok zordu. Hem para lâzım. O da zaten yalvarıyordu, “affet, bir daha yapmayacağım...” diye.

Hamileyken boşanamayacağını, deliller toplaman gerektiğini sana kim söyledi?

Avukat. Bir avukata gittim, o söyledi.

O avukatı nasıl buldun, tavsiye üzerine mi gittin?

Arkadaşım beni götürdü. “Hamile olduğunuz için şimdi boşanamazsınız” dedi. Karşı taraf istemiyorsa çok zor diye anlattılar. Ondan sonra, o yine yalvardı, yalvardı, yalvardı... Yine barıştık, ama tabii benim duygularım artık değişti. Artık neden bana kötü davranıyor anlamıştım. Bir de şey beni çok üzdü. Zatürree olduğum zaman, hamileydim ya, “bana yardım eder misin” dedim, “çorap giymeye”. O da bana “geber” dedi, “kendin giy”. Bu bana çok ağır geldi. Ve tabii o zaman artık soğudum.

Ne hissediyordun eşine karşı?

Sevgi falan kalmamıştı artık.

Nefret, tikslenme gibi duygular var mıydı?

Evet, doğru, tikslenme... Tikslenme... Artık ne bileyim, istemiyordum onunla yaşamayı ama çocuklar var diye, kız küçük diye... Ama affettikçe de, ne zaman affediyorsun, erkekler düzelmiyor, daha kötü olmaya başlıyor. Mesela, bir süre iyi, sonra daha da kötü davranmaya başlıyor.

Nasıl olsa affediliyor diye mi? “Affettiğine göre kendisi de hak ettiğine inanıyor” diye mi düşünüyor sence?

Evet, herhalde.

Çocuklarla ilişkisi nasıldı?

O da biraz dengesizdi: Kızını çok seviyordu, oğluna da çok kötü davranıyordu.

Şimdi nasıl davranıyor?

Şimdi oğluna iyi davranıyor.

Boşanmaktan vazgeçtikten sonra, ayrılana kadarki süre nasıl geçti?
Yine beraber yaşadık bir süre.

Cinsel ilişkiniz nasıldı?

Bir süre olmuyordum. Tabii zaman geçtiği zaman, oluyorduk. Ama ben artık istemiyordum. Eskisi gibi severek, isteyerek, öyle olmuyordu tabii. Sonra, Gürcistan'a gittik biz tekrar, bir pastane açtık. Orada yine baskı yapmaya başladı bana. Evde oturmamı istiyordu. Kendisi gezecek ya. Bayağı çok cimrilik yapıyordu oğlum için. Mesela bıçakla dövdü oğlumu, pasta bıçağı var, onunla oğlumu dövdü. O zaman ben karar verdim, bırakacağım. Amcamın karısı bakıcı olarak çalışıyordu, kızımı ona bırakıyordum, oğlumu alıp gidiyorum. Çünkü iki çocukla çok zor, çalışamazsın bir yerde.

Sana ilk dayak atmasından sonra, seni bir daha hiç dövmedi mi?

Ben giderken dövdü bir daha... Başka dövmedi.

Çocuğu da ilk defa o zaman, Gürcistan'da dövdü, öyle mi?

Evet, oğlum o zaman beş buçuk yaşındaydı. Kızım da bir yaş iki aylıktı. Oğlumu o zaman çok kötü dövdü. Tartışıyordum zaten sürekli. Ben çalışıyorum, beni eve bırakmıyor, anneme bırakmıyor, ama kendisi pastaneyi başkalarına bırakıp gezmelere gidiyor... Eve para vermiyor, alışveriş yapılacak, yemek... Çocuğa yazlık ayakkabı lâzım, almıyor. Ama para var, kazanıyoruz para. Hep böyle baskı yapıyordu çok. Ondan sonra, ben artık dayanamadım, oğlumu aldım ve Kıbrıs'a gittim. Bavul falan topluyordum, o zaman bana vurdu. Ondan sonra, Kıbrıs'a gittim. Kıbrıs'a gittikten sonra, bu tabii yine arıyor, hep ağlıyor... Altı ay sonra, Kıbrıs'a geldi. Ben orada işe girdim, oğlumu yuvaya verdim. Her şey normaldi. Ablamla oturdum o zaman.

Kızın neredeydi?

Amcamın karısı bakıyordu. Altı ay sonra, bu geldi işte. Ben kesinlikle barışmak istemiyordum. Ama annem yine konuştu. Bu iki ay peşimden ayrılmadı, ağladı, zırladı... Ve kızıma acıdım, kızım daha küçüktü, o zaman bir yaş sekiz aylıktı. Yine kızıma acıyarak, tekrar barıştık. Sonra, o normal işçi olarak çalışıyordu, ben de çalışıyordum.

Nerede çalışıyordunuz?

Kıbrıs'ta. O zaman iyiydik. Bir sene yani normaldi, sonra o tekrar pastane açtı. Pastane açınca, para kazanınca, daha cimri oluyor, daha baskı yapmaya başlıyor, eve geç geliyor... Tekrar dayanılmayacak hale geldi. Ben o işten çıkıp pastanede çalışmaya başlamıştım. Mesela maaş alıyorum ama maaşı bütün olarak eve harcıyorum, çocuklara...

O eve para harcamıyor muydu?

Az, bir miktar harcıyordu, ama yeterli olmuyordu. Ama mesela, ben kendime ne giysi alabiliyordum, ne bir şey, para kazanıyoruz ama bir şey alamıyorum, çünkü vermiyor. Benim aldığım maaş da zor yetiyordu. Çocuklara işte bayramlık lâzım, bir şeyler lâzım, hep sorun çıkarıyordu, hep kavgayla, hep tartışmayla. Oğlum etüde gidiyordu, etüdden aldı. Biz çalışırken, etüde gidiyordu çocuk, okuldan sonra dersleri yapıyordu. Pastane açtık, para kazanıyoruz, çocuğu oradan aldı. Sonra ben mesela, işe onda gitmek istiyorum, kavga çıkarıyor, "yok sabah sekizde geleceksin". Ben diyorum ki, "iki çocuk var, yemek yapılacak, kahvaltı yapılacak, bu zor..." Her gün benimle kavga yapardı bu konuda. (gülüyor)

Başka hangi konularda kavga çıkıyordu?

Haftada bir gün izin yapıyordum sadece, çok yoruluyordum, çünkü evde hem temizlik yapmak lâzım, şunu bunu, çok yoruluyordum... Yani para konusu, bu konu, çok baskı yapıyordu, kaba davranıyordu...

Beraber gezmeye gitmek, ortak arkadaşlarla görüşmek... Böyle şeyler yok muydu?

Yok. Öyle yok. Eğlenmeye bir defa gittik. Bir konser vardı, Gülşen'in konseri... Orada kıskançlık krizine girdi. Benim de canım sıkıldı. Birazcık votkayla şeftali aldım, birden içtim. Birden içince fenalaştım. Nedense? Herhalde sinirlendiğim için. Çünkü çok azdı, bu kadar votka, üstünde şeftali vardı. Sinirlendiğim için herhalde... Ablam da vardı, ben, bir de o. "Elini sallama, bunu yapma, şunu yapma" O zaman niye geldik konsere? Sonra, ben yemeğe falan çıkalım istiyordum ailece. O istemiyordu. "Çocuklarla beraber gidelim oturalım" diyordum. İstemiyordu. Ben sanki kocasızım, gidiyordum çocuklarımı alıyordum, kendim götürüyordum çocukları bir yere, kendim gezdiriyordum, alışveriş kendim yapıyordum, her şeyi kendim yapıyordum, bütün yük benim üzerimdeydi.

Beraber tatile filan çıkıyor muydunuz?

Tatil yok. Lokantaya falan ara sıra gidiyorduk, yine tartışma çıkarıyordu. (gülüyor) Sanki her şeyi böyle yapıyordu ki, bir yere gitmek istemeyeyim diye.

Beraber görüştüğünüz arkadaşlarınız var mıydı?

Ortak arkadaşımız yoktu. Kıbrıs'ta öyle sosyal bir hayat yoktu.

Senin arkadaşın var mıydı, dertleştiğin, sohbet ettiğin yakın arkadaşın...

Sadece ablam vardı, iki ablam, diğeri de gelmişti. Bir defa çocuklar uyuduktan sonra, ablamla diğer ablaya gittik. Zaten akşamdı, çocukları yatırdıktan sonra, onda gittik, sonra ikide eve geldik. Kıbrıs'ta her yer yakın. Eşim telefon fırlattı üstüme, bağıyor, çağırıyor. "Ben çocuklarla oturacağım, sen gezeceksin!" diye... Ben dedim "ayda bir bir yere gittim, o da ablama ve çocukları uyuttuktan sonra, niye sorun çıkarıyorsun?" İşte böyle... Sonra, oğlumu dövdü yine. Oğlum eve geç kaldı. Dışarıdaydı... Ama Kıbrıs'ta buradaki gibi tehlikeli değil. Çocuklar zaten gece geziyor, gündüz çok sıcak olduğu için. Düğünde ablamı görmüş, ablamla beraber geliyor eve. Bu da sinirlendi ve dövmeye başladı çocuğu. Tabii biz ablamla onu koruyoruz, ama o arada dövüyor ayaklarla falan... Bizi itekleyip çocuğu dövdü. Çocuk sabah uyandı, bir baktım, ayağı şiş. Diyorum "doktora götürürelim, basamıyor ayağını." İstemiyor. Ben dedim, "tamam, senin yaptığını söylemeyeceğiz". Öyle doktora götürüyoruz. Lifi kopmuş çocuğun. Sonra, alçıya koydular. "Çocuğa atari alalım" diyorum, "çünkü sıkılıyor, günah" diyorum. "Paran varsa, git al" diyor. "Bir daha yaparsa, yine döverim" diyor. Tabii o zaman, ben artık "tamam" dedim. Karar verdim, "gideceğim" dedim. Sonra, aramızda bir tartışma oldu yine. El kaldırdı bana. Oğlumu almaya çalıştım, ama alamadım. Polise şikâyet gittim... Dedim "el kaldırıyor, çocuğu dövüyor..." Polis onu nezarete atacaktı ama sonra onun tanıdıkları geldi, konuştu, atmadılar. Beni de tehdit etti, "polise gittin, seni öldüreceğim" diye. Ben de korktum. Çantayı toplayıp gittim. Çocuğu alamadım.

Nereye gittin?

İstanbul'a geldim. Ama düşündüm, alacağım çocuğumu. Ben polise gittikten sonra çocuğu hep yanında taşıyordu. Sonra da bana diyor, "gel yemeğe gidelim". Ben dedim, "yok gelmeyeceğim. O zaman çok üzülüm, çünkü polis bir şey yapmıyor, kimse beni korumuyor... Bu adam her istediğini

yapacak diye... Polise gittiğim günün akşamı çantayı toplayıp İstanbul'a geldim. Oğlumun kimliğini falan aldım, sonra alırım çocuğu diye.

İstanbul'da tanıdığın birileri var mıydı?

Arkadaşlar vardı, ama burada değillerdi. Bir evli kız vardı, o Rusya'daydı. Ve korkuyordum tabii, o zaman tehdit ediyordu, bana bir şey yapar diye korku vardı içimde. İstanbul'a geldiğimde, önce Rusya'ya gitmeyi düşündüm. Rusya'ya gidersem, oğlumu alamayacağım diye vazgeçtim. Ama düşünüyorum, nerede kalacağım, nasıl yaşayacağım. Sonra, kadın programları var ya, orayı aramaya çalıştım. Ama ulaşamadım telefonda. Sonra “televizyon programına gideyim konuşayım” dedim. TRT binasına gittim. Orada, “bizde böyle bir program yok” dediler. Bu arada, bir gece otelde kaldım. Biri beni takip ediyor, ben korkuyorum, düşünüyorum “bu beni öldürecek, herhalde kocam yollamış”. Ama sonra öğrendim ki, İstanbul'da çanta falan kapıyorlar, herhalde hırsız... Ama ben o zaman korkudan öyle düşündüm. Ondan sonra, Flash TV'ye gittim. Onlara böyle bir program sordum. Onlar “henüz program başlamadı. Ama sana yardım mı lâzım, yoksa sen televizyona mı çıkmak istiyorsun?” diye sordular. Ben de “televizyona çıkmak istemiyorum, oğlumu almak istiyorum, çünkü böyle böyle dövüyor, korkuyorum çocuğa bir şey yapmasından” dedim. “Seni valiliğe yollayalım” dediler. Valilikte Sosyal Hizmetler beni Rotary Çocuk Evi'ne yerleştirdi. Sığınma evi. Orada kalıyorum 20 gün. Sonra bu süreyi uzatıyorlar, çünkü ben bütün kurallara uyuyorum.

Kaldığın yerde senin durumunda başka kadınlar var mıydı?

Vardı tabii. Çocuklar da vardı, kadınlar da vardı, çok kadın vardı. Orada 20 gün süre verdiler ama sonra uzattılar, çünkü ben zamanında geliyorum, her şeye uyuyorum... O arada iş arıyorum tabii. Baroya başvuruyorum, bana avukat veriyorlar on gün sonra. Valilikteki Sosyal Hizmetler'de çalışan bir bayan bana barodan avukat isteyebileceğimi anlattı. Zaten önce baroya gittim, ondan sonra sığınma evine. Baroya başvurduğum, benden istedikleri evrakları topluyorum ve iş arıyorum. 20 gün sonra iş buldum. O arada, Mor Çatı'ya da gidiyorum, orada konuşuyorum.

Mor Çatı'dan nasıl haberdar oldun?

Rotary Çocuk Evi'nde duydum. Mor Çatı'ya gittim, orada sohbet ettim, bana

çok yardımcı oldular. Orada çalışan bir bayan vardı, ben o zaman çocuklarım için çok kaygılıydım, o da dedi ki, “şöyle düşün, bu çocuklar senin, kimse onları senden alamaz. Bu geçici süre. Bunu bil, ayaklarının üzerinde duracaksın, alacaksın onları”. Sonra, ben iş buldum. İş bulduktan sonra Mor Çatı'ya geçtim, çünkü oradaki süre dolmuştu.

Ne işi buldun?

Bir Vakıf'ta çalışmaya başladım. Mor Çatı'ya geldim, konuştum, tam çıkarken O Vakıf'taki koordinatör aramış, bir bayan lâzım diye, hem yabancı dil bilecek. Bir buçuk ay falan daha Mor Çatı'da kalıyorum, biraz para biriktiriyorum. Ev tutuyorum.

Bu arada kocan seninle hiç temas kurdu mu?

Ben çocuklarla konuşmak için arıyordum, önce vermiyordu çocukları. Tabii ablamdan da haber alıyordum çocuklar hakkında. Kayınvalidemle kayınpeder Kıbrıs'a gitti, ondan sonra ben rahatladım, çünkü onlar çocuklara vurmazlar. Önce vermiyordu konuşmaya, sonra ben çocukları arıyordum, konuşuyordum.

Boşanmak için başvurduğunu nasıl öğrendi?

Bir-iki ay sonra ben ona söyledim. Sonra, yine İstanbul'a geldi. Oradaki pastaneyi kapattı. İstanbul'a geldi. Çocukları vermiyordu bana, çocuklar Karadeniz'deydi. “Görüşeyim” seninle dedi. Görüştük. Ona “kesinlikle seninle barışmam, çünkü kaç defa şans verdim ve hep böyle oldu. Ben şimdi iyiyim” dedim. Onunla yaşarken kalp çarpıntısı falan hep sorun yaşıyordum, bir tarafım tutmuyordu stresten. Ellerim titriyordu sinirden, bunların hepsi geçti. Kilo almıştım stresten yine. Onunla yaşamadığım zaman, bunlar geçti. Çocuklar da babaannede, dededeydiler, gayet iyi. Ona “kesinlikle barışmayacağım, çocukları versen de vermesen de boşanacağım” dedim. Tabii artık farklı konuşmaya başladı, kendi gücünü kaybettiğini anladı. Ve işte boşandık.

O zamanlar istediği neydi, boşanmamak mı yoksa çocukları vermemek mi?

“Çocukları vermezsem boşanmaz” diye düşündü herhalde. Ama ben ona ne olursa olsun boşanacağımı söyledim. Boşandık, ama velâyet hâlâ sürüyor. Sonra, babaanne, dede buraya geldi. Ben yanlarına gittim, konuştum.

Ve ikna ettim, kızımı aldım. Kız şimdi okula benim yanımda gidiyor, yazları babaanneye gidiyor. Para yardımı da yapıyor, ama resmiyete dökmek istedim.

Kayınvalide ve kayınpederle aran boşanma süresince de düzgün gitti mi?
Evet. Telefon açıyordum. Kocam mesela “çocukları vermeyin telefona” diye yasaklamış. Ama onlar karşı çıkmış, “çocukların annelerine ihtiyacı var” demişler. Kayınpeder bana “kızım boşanma falan” dedi ama bana onların tarafından kötü bir tepki olmadı hiç.

Ayrıldıktan sonra, kendini tekrar toparlamakta zorlandın mı?
Onunla yaşarken artık o kadar zordu ki benim için ayrıldıktan sonra rahatladım. Çekilmez bir hale gelmişti. Şöyle, düşünüyorsun, sanki elin ayağın bağlı, bir şey yapamıyorsun, çaresizsin, çıkmazdasın... Çok kötü hissediyordum kendimi. Ve bu kararı çok zor verdim, çünkü çocukları bırakıp o evden çıkmak çok zordu. Ama başka taraftan baktım, çocuklar için yaşıyorum ama çocuklara da zarar veriyorum, çünkü çocuklar kavga görüyor, stres içinde büyüyor... Düşündüm, aslında çocuklara da zarar. Üstelik oğluna da kötü muamele yapıyordu. İşte böyle. Ve ben düşündüm: Kalp krizi geçirip öleceğim. Tamamıyla annesiz kalacak çocuklar. Çünkü böyle çok zordu.

Bu sıkıntı ve stresten ne gibi fiziki ve psikolojik sorunlar yaşıyordun?
Çaresizlik, güvensizlik hissediyordum sürekli. Çok kilo almıştım, görünüşüm bozuldu. Çok yoruluyordum, sanki yük var üzerimde, kaldıramayacağım büyük bir yük var üzerimde. Öyle geliyordu bana. Kalbim sıkıştıyordu, ellerim titriyordu.

Çantayı toparlayıp daha evden ayrıldığın anda bir rahatlama hissettin mi?
Yavaş yavaş. Hemen, birden değil. Çünkü çocuklarla ayrılmam zordu. El titreme vardı, kalp tarafı ağrıyordu. Ama yavaş yavaş geçmeye başladı. İş buldukça, avukat buldukça, bir şeyler başardıkça, güven kazandım, daha iyi hissetmeye başladım kendimi. Çocuklara hediye alıp gönderiyordum, ona seviniyordum mesela. Kendime bir şeyler alıyordum, daha güzel giyiniyordum artık. Her şey beraber, yani güven kazandım tabii, yavaş yavaş.

Kızınla beraber yaşamaya başlamak iyi geldi mi?

Tabii. Kız sekiz yaşında. Üç sene oldu boşandık. Birinci sınıfa gidiyor şimdi. Daha yeni aldım, ikinci dönem bende kaldı. Tatile babaannesine gitti, okul

açılınca yine gelecek. Oğlum da babasında kalacak, hafta sonu bana gelecek. Artık oğluna öyle davranamıyor, çünkü korkuyor, velâyet davası var ya. Oğlum da mesela iki sene babaannede kaldı ya, “ben hatırlıyorum; sen benim bacağımı kırdın” diyor. Kötü davranamıyor yani. Eşim biraz tedavi de gördü, ilaç falan kullanıyor.

Seni eskisi gibi tehdit edemeyeceğini, ezemeyeceğini de biliyor herhalde...

Artık ezemiyor. Bir-iki defa denedi, “benimle barışmıyorsan, bu ülkeden gideceksin” dedi. Ben dedim “ne yapacaksın?”. “Öldüreceğim”. “E öldür o zaman” dedim. “Gitmeyeceğim, benim çocuklarım burada, onun için hiçbir yere gitmeyeceğim, istiyorsan sen git”. O zaten kaybetti bu durumu. Artık korkmadığını anladı. Dedim “öldüreceksin ne olacak? Sen hapse gireceksin, çocuklar annesiz ve babasız kalacak.” Ondan sonra, artık şimdi tehdit etmiyor. Ara sıra da görüşüyoruz, oğlumu alırken... Normal artık.

Ayrılma döneminde sana en çok destek olan kişiler, kurumlar kimler, neler oldu?

Tabii Mor Çatı'da kaldığım zaman kendimi toparladım, biraz para topladım, ev tuttum. O süre önemli, çünkü depozit lâzım, şu lâzım, bu lâzım... Orada kaldığım sürece biraz para biriktirebildim. Biraz kendime geldim. Çünkü çoğu kadında, o durumdaki kadınlarda para olmuyor. Çünkü ekonomik baskı da yapıyorlar, biriktiremiyorsun bir şey. Destek çok iyi oluyor.

Polise bir kere şikâyetle bulundun değil mi?

Bir kere şikâyetle bulundum. Onda da yardımcı olmadılar.

Polisin sana tavrı nasıldı?

Kötü değildi, ama tanıdıklar geldi. O zaman, “a ne var, barışın, yemeğe gidin” böyle söyleyince, ben kendimi çok kötü hissettim. Ayrılmaya zaten öyle karar verdim, çünkü dedim “polis de bir şey yapmıyor, bu adam artık beni öldürecek, dövecek, ne istiyorsa yapacak, kimse beni korumayacak, çocuklarımı korumayacak”...

Ailenden söz ederken hep annen ve ablalarından söz ediyorsun, baban yok mu?

Baba rahmetli oldu. Ben dokuz yaşındaydım, rahmetli oldu babam

Annenle babanın arası nasıldı hatırlıyor musun?

İyi. Ben dokuz yaşındaydım zaten baba rahmetli oldu. Ama dayak filan yok. Baba zaten genelde Rusya'da çalışıyordu.

Mor Çatı'da, Vakıfta gördüğün tanıştığın benzer evlilikler yaşamış kadınlarla kendini kıyasladığında nasıl görüyorsun? Diğer kadınların durumları sana göre nasıl, daha mı zor?

Tabii, Türk toplumunda şöyle bir şey var: Adam dövecek de, sövecek de, kadın onunla yaşayacak, boşanmayacak... Onun için, çok kötü bir hale gelince, kadınlar boşanıyor ya da kaçıyor evden. Her gün dövülüp dövülüp öyle... Kadınlar gördüm, kafalarını duvara vurup vurup dövüyormuş kocaları... Ondan sonra, kadınlar çok zor durumda, çünkü eğitim seviyesi düşük. Ne iş yapacak? Ayrıldıktan sonra tabii zorlanıyor. Hiç çalışmamış hayatta. Kadının kendini nasıl koruyabileceğini bilmesi çok önemli. Eğitiminin olması önemli.

Kadınlar kendileri de mi boşanmayı kötü bir şey olarak görüyor?

Onların en çok düşündüğü şey şu: Nasıl geçineceğim, nerede iş bulacağım? Tabii bu çok zor. Bir de çocuklar olunca... Mesela ben önce çok üzüliyordum çocuklar yanımda değil diye. Sonra, baktım, kadınlar geliyor iki-üç çocukla ama iş bulacak o çocukları bir yerde bırakacak, çok zor. Bir destek olması lâzım aile tarafından... Anneanne çocuk baksa, kadın iş bulsa... Böyle destek gerekiyor. Sığınma evinde çok kişi kalıyor, herkesin psikolojisi bozuk oluyor, çocuklar için de zor orada kalmak.

Ergenlik çağında, 12-13 yaşında bir kızken kafanda bir evlilik hayali var mıydı? Nasıl birisiyle nasıl yaşayacaksın...

Tabii, ben paylaşmak isterdim, beraber tatile gitmek, beraber bir şeyler yapmak, çocukların eğitimini, her şeyini... Böyle düşünüyordum.

Bir daha evlenmeyi düşünüyor musun?

Yani zor. Hem boşanmış olduğum için, hem iki çocuk var. Şu anda istemiyorum. Neden? Çünkü evlenirsem çocuğu alabilir. Ya da üvey baba olacak... Onun için, en az beş sene falan daha düşünüyorum. Çocuklar biraz büyüsün. Durumu anlasınlar.

Bu kötü evlilik tecrübesinden sonra, bir erkeğe güven duyabilir misin?

Bu benim için bir ders diye düşünüyorum. Artık erkekleri çok daha iyi anlayabilirim. Detayları görebilirim. Mesela o zaman nişanliyken, çok küçük bir şey gördüm ama

önem vermedim... Şimdi tabii ona önem veririm, insanın karakterini az çok anlayabilirim. Onun için daha seçici olurum belki.

Yalnız yaşamak, kendi ayaklarının üzerinde durmak hoşuna gidiyor mu?
Evet. O konuda hiç zorlanmıyorum. Bazıları yalnız yaşayamaz ya, ben zorluk çekmiyorum, çünkü hedefim oluyor: Önce bunu alayım eve, onu alayım eve, çocuklar geldiği zaman rahat etsinler. Sonra, çocuklara hediye alıyorum, yolluyorum; ona sevinıyorum. Bir hedef belirliyorum, hedef belirledikçe de insanın yaşama bağı oluyor. O olduğu zaman da insan daha güçlü olabiliyor.

Çevreden, toplumdan “kocasından ayrılmış, yalnız yaşayan bir kadın” olmaktan ötürü baskı, taciz gördün mü?

Ben görmedim. Tavrımı koymayı belki biliyorum ondan. Herkes asılsın ya da kötü bir şey teklif etsin, öyle şeyler olmadı. Herhalde konuşma tarzına, davranışlara bağlı. Görmedim öyle bir şey. Ama Çocuk Rotary Evi'nde gördüm: Daha kadın yeni ayrılmış, dört çocuğu var, erkeklere bakıyor, gidiyor erkekle yatıyor, yanlış şeyler yapıyor... O da herhalde depresyondan, sevgi arayışında kadın, bir şey yapamamış, başaramamış... Dört tane çocuk var, gidiyor biriyle yatıyor... Yanlış kararlar tabii.

Bundan sonrası için en çok istediğin, arzu ettiğin şey ne?

Çocuklar iyi, güzel eğitim alsın. Bir güvence olması lâzım, bir daire, bir şey almak lâzım. Düşünüyorum. Ama tabii zor, bir kadın için çok zor. Böyle... Düşünüyorum.

Hayal kurarken en istediğin şey bir ev mi?

Yani tabii huzur. Mesela, şu anda ben çok zengin olsun, şöyle olsun böyle olsun diye bakmıyorum ilişkiye. Çünkü bizim durumumuz iyiydi, ama hiç huzurlu ve mutlu değildim, bu parayı da kullanmıyorduk. O parayla çok çok iyi yaşayabilirdik, ailece tatile gidebilirdik... Ama en önemlisi anlayış ve huzur. Öyle düşünüyorum. Çok zengin olsun falan hiç önemli değil. Yani aradığım şey huzur, hem çocuklar için, hem benim için.

İşinden memnun musun?

Yani iyi. Birçok kişi böyle bir iş arar. Hafta sonu tatil yapıyorum, 11'den 7'ye kadar çalışıyorum, sigorta var, yol parası, şu bu...

İş yerinde neyle ilgileniyorsun?

İnsan ticareti mağdurlarıyla uğraşıyor bizim proje, o projede çalışıyorum. O kadınlara yardımcı oluyoruz, hastaneye, hava limanına götürüyoruz...

Başkalarına yardım ediyor olmak manevî olarak da tatmin duygusu veriyor mu?

Şöyle, bu iş biraz zor. Çünkü birçok hikâye duyuyorsun, bir süre sonra artık yoruluyorsun. Dışarı çıkıyorsun, insanlardan şüpheleniyorsun, çünkü çok kötü hikâye duyuyorsun, hep dram. Bu kadınlar daha da kötü şeyler yaşamış. Bunları duyuyorsun, biraz farklı hayat görüyorsun. Onun için bir süre sonra bedensel olarak değil ama beyin olarak yoruluyorsun. Tabii psikolojik olarak zor.

Evlenmeden önceki bakış açın, ahlakî kriterlerin bugün değişti mi? Kendi kızını nasıl yetiştirirsin bu konularda?

Gerçekleri bilmesi lâzım. Biz bilmiyorduk. Bizde baba da rahmetli oldu ya, hayatın şeylerini ben görmedim, evde ihanet olur, kavga olur, şu olur bu olur... Ben onları görmedim. Onun için, çok zor geldi bana. Ben olaylara daha gerçekçi bakmasını isterim. Daha çok şey yaşasın, okusun, evlilik en son planda olsun. "Aman evleneyim" önemli olmasın. Önemli olan, anlaşılabilecek insanı bulsun.

Kızının 14-15 yaşlarındayken bir erkek arkadaşı olsa, seni rahatsız eder mi? Yok. Bence çıksın. Tabii bu kader, hiç belli olmaz, ama kendi ayaklarının üzerinde dursun.

Evlenmeden birisiyle oturma fikri sana nasıl geliyor?

O aslında kendi karar verebileceği bir şey ama daha açık, daha rahat yetiştirmek düşünürüm yani.

Geçirdiğin evliliğe baktığın zaman en çok pişmanlık duyduğun ne? Okulu bırakmış olmak mı? Erken çocuk doğurmak mı? Geriye dönüp baktığında en çok "keşke" dediğin ne? Ben aslında şöyle bakmaya çalışıyorum: Olmuş, bitmiş, bir ders aldım. Çok "keşke" demiyorum, çünkü artık oldu, bir şeyler yaptım, çok yanlış bir şeyler benim tarafımdan da yapılmamış. Evlendim, kaçsaydım, derdim "niye kaçtım?" Sonuçta, evlendim, düzgün bir şey yaptım, askerliğe gitti, bekledim. Çocukları zaten seviyorum. Kadının maddî olarak kendine bir birikim yapması lâzım. Bunu düşündüm. On senede ben her ay 200-300 dolar kenara koysam, belli bir param olurdu, bir durum olduğunda daha kolay belki olurdu benim için. Bunu yapmak lâzım. Kadının her zaman bir

kenarda bir şeyi olması lâzım, bir güvence. Erkeğe güvenmemesi lâzım. Evlendikten itibaren ne olacak bilmiyorsun. Kadınlar daha güçsüz oldukları için, bu maalesef bütün dünyada böyle, herhalde her ay bir şey biriktirmek lâzım.

Boşanma davasında parasal olarak bir talebin oldu mu?

Tazminat davası açmadım ben. Çünkü kurtulmak istiyordum o an. Bitsin bir an önce istiyordum. Sadece huzurlu olayım istiyordum.

Kadınlara tavsiyede bulunacak olsan, ne tavsiye ederdin?

Yanlış bir şey gördükleri zaman, “düzelecek” diye düşünmesinler. İkinci çocuk yapmasınlar. Çünkü bir çocuğu alıp gitmek daha kolay kadın için. “A şimdi özür diledi, bir daha yapmayacak, onun için bir çocuk daha yapalım” diye düşünmesinler. Çünkü insanlar değişmiyor. Bir de kadında mutlaka bir birikim olsun. Mesela, çalışıyorsa, bir kısmını bir kenara koysun, kocası bilmesin bile. Eğer iyi olursa, her şey yine onların olacak; ama bir durum olursa, en azından ilk zaman yaşayacak, kendini kötü duruma düşürmeyecek bir parası olsun. Bunları söylemek isterim başka kadınlara. Ve kadınlar kendi hayatlarını vermesin başkasının eline. Hiçbir insanın hakkı yok bunu istemeye. Çok fedakâr olmak da iyi değil. Kadınların biraz kendilerini düşünmeleri gerekiyor. Çünkü eğer biz mutlu değilsek, çocuklar da mutlu olamıyor. Çocuklar eğer anneyi mutsuz görürse, onlar mutlu olamaz zaten. Kadınlar biraz kendilerine önem versinler. Kendi hayatını feda etmek iyi bir şey değil, çünkü o zaman mutsuz oluyorsun, mutsuz olunca çocukların da mutsuz oluyor. Çocuklar böyle bir ailede yetiştiği zaman sağlıklı birey olmuyorlar. Çünkü mesela benim oğlum çok iyiydi, sonra baktım, değişmeye başladı. Çünkü görüyor: Baba kızıyor, ama anne bir şey yapmıyor. Sanki bu normal bir şey gibi kabul etmeye başlamıştı artık. Tabii ki kendisi de babası gibi olurdu. Ama şimdi ben bıraktım kocamı, o çocuk ders çıkardı kendine: Kadına el kaldırılırsa ya da kötü davranılırsa, demek ki bu yanlış, demek ki kadın bırakır, aile dağılır. Yani artık bu kavram var kafasında. Bunlar doğru diye büyümeyecek. Mesela bu da iyi diye düşünüyorum. Mesela, kız da evlendiği zaman, “kocamdır, dövecek de edecek de” diye bir kavramla büyümeyecek. Bunların yanlış olduğunu bilecek. Bu çocuklar için güzel. Evliliğin ilk başladığı zaman çok önemli, sadece “salak” bile dese, ona tepki vermek lâzım. Çünkü ilişki baştan böyle gitmesin. Sadece “salak” bile dese, tepki vereceksin, ne bileyim, konuşmayacaksın mesela, çünkü insan önce “salak” diyor, sonra onu diyor, bunu diyor, büyüyor sorunlar...

CUMARTESİ

Hep avukat ya da gazeteci olmak istemiş olan sana...

Bu öykü seninle yaptığımız söyleşide sarf etmiş olduğun vurucu bir cümlelerin etkisinde kalarak kurguladığım bir öyküdür.

Bir Cumartesiydi. İlkbaharın yüzünü sıcak günlere döndüğü zamanlar gelmiş ve yine bir semt pazarının zamanına denk düşmüştü hayat.

Kendisi gibi bir sürü çocuğun kaderi olan yetiştirme yurdunun soluk renkli duvarından baktığında pazarın içinden korunaklı bahçeye doğru gelmekte olan iki karaltıyı fark etti. Karaltılar kontrolü bol büyük kapıdan geçtiler. Yaklaştıkça daha net seçti onları: On beş yaşlarında var yok bir oğlanla, bacaklarının güzelliği bütün bedenine yayılan gençten bir kadın, ellerinde pazar sepetleri. Bulunduğu bahçenin limon kokusuna karıştı gelişleri. Çiçek veren bir limon ağacının altında oturmuş, onlara ve içlerinden süzülüp geldikleri semt pazarına bakıyordu.

Annesi oğlanla sepeti karşısındaki banka iliştiirmiş ve hızlı adımlarla yurt binasına doğru yürüyüp gitmişti.

'Adın ne?' diye sormuştu karşısındaki bankta oturan oğlan. Sözcükleri limon çiçeği gibiydi.

Limon çiçeğine yakışmıştı kızın adı da: Fidan. Onunkini soramamıştı. 'Fidan' demiş ve bakışlarını banka doğru indirmişti. Oğlanın oturduğu bankın yanına iliştilmiş sepete baktı. Oğlan sepete doğru eğilmiş ve eriklerden birini ona uzatmıştı. 'Alsana! Çok güzeller, annemle demin pazardan aldık...'

Ekşiydi erik, dişleri kamaştı Fidan'ın; bir yandan da esmer yüzüne yürüyen kuru bir kırmızılık vardı, bundan da utandı elbette. Bu kez başını daha uzaklara, yurdun ötesindeki semt pazarına çevirdi.

Yetiştirme yurdunun önündeki toprak arsada kurulurdu semt pazarı. Fidan'ın

çocukluğunun geçtiği duvarlı okulun hemen önündeydi hengâme. Akli oradaki cümbüşe takılır, çocuklu aileleri gördüğü o pazaryeri tuhaf bir sıcaklığa davet ederdi gözbebeklerini ve kendi halinde yaşlar tam da o zaman yanaklarından aşağı iniverirdi.

Bu haliyle pazar, içerden dışarısını düşlemeye çalışan bir çocuk beyinde sanki tampon bir bölgeydi. Ne içerinin yavanlığı ne de dışarının sertliği vardı onda. O tarafsız bir bölgeydi; tehlikesiz ve risksiz. Zaten bu haliyle ağlatırdı Fidan'ı. Mizahı seven bir çocuk olmasına, meydanda onca komik muhabbet sürüp gidiyor olmasına rağmen, hayatının en sulu günleriydi Cumartesi semt pazarları. Çocuk gözyaşlarıyla ıslanan bu pazaryeri çocukluğunun yalnız zamanlarını şefkatli, kuşatıcı bir biçimde anlatırdı; bunu o günlerde bile bilirdi Fidan. Üstelik yargılamazdı onu bu toprak arsaya yayılıp gitmiş hayat; doğrular ve yanlışları gösterme derdine girmez, büyüklerin manasız laflarının, öfke ve hırslarının etkisizleştiği, buhar olup havaya karıştığı bir yer olurdu. Yaşamında özlemini duyduğu sıcaklığı, özgürlüğü ve sevgiyi sunan bir anne kucağıydı pazar; hayalindeki ailesi. Hele hayalindeki annesi...

Babası cezaevindeydi o sıralar, annesi ise sağdı. Yaşam gerçektir, sertti ama yine de hayallerinde gezinen komik bir çocuktan Fidan; hayatın vurdumduymazlığına dişlerini çıkara çıkara gevrek mi gevrek gülerdi. Çocukluğu çalınmış herkes gibiydi aslında; özlemle doluydu. Özlemi sıcak ve babasız bir aile içindi; bir semt pazarında dolaşacak biçimde, bir semt pazarından alınacak bir kilo domates için, üç-beş kilo patates, soğanlar, salatalıklar kadar. Her Cumartesi öğleden sonraları kardeşleriyle el ele tutuşmuş oyunlar oynayarak anne ve babalarına yetişmek üzere olan ailelerin bir yerine oturtuverirdi annesini; sonra kendi kardeşlerini ama babasını bir türlü net bir biçimde seçemezdi o hayalin içinde. Babası sürekli küfreden ve onları öldüresiye döven birisi, sarhoş moruğun tekiydi işte. Cezaevine düşünce, annesi de onlara bakamaz hale gelince yol görünmüştü Fidan ve kardeşlerine: Dosdoğru yetiştirme yurdu...

Yurdun duvarları kalındı; çocuksu hayalleri boğmaya yetecek kadar. Bir tek Cumartesileri delinirdi o duvar, hayat yurdun içine kadar sokulur ve hayallere fırsat verirdi.

'Hadi al bir tane daha.'

Oğlanın uzattığı eriklerden bir tane daha aldı. Sert elleri oğlanın yumuşak ellerine değdi.

Çocuğun gözlerinin içine baktı sonra Fidan. Kahverengi gözlerdi. Nedense yirmi yıl sonra o gözlerle tekrar buluşmayı istedi. Zaman içinde devasa bir aşka dönüşmüş olanıydı onlarınki besbelli. 'Seni tanımak bir ömürdür'le başlayan 'sen benim hayatımsın, anam babamsın' ile biten cümlelerin ta kendisi olmayı düşledi Fidan. Kokulara ve seslere sığın bu günde çok ötelere taşınmak istedi bir çocuk kalbi. Bir Cumartesi günü kolunda karşısındaki oğlanın yirmi yıl sonraki hali, ona kendini ve yetiştirme yurdundaki ilk tanışmalarını gülererek hatırlatan bir genç kadının yerinde olmayı diledi. 'Ne gündü ha!' diye başlayacaktı koluna girdiği sevdiği; 'Amma erik yemiştik o gün' diyecekti. 'O gün yetiştirme yurdundaki iş için annem sizin oraya başvurmasa, bu arada beni senin karşındaki banka oturtmasa, hiç tanışamayacaktık.' Sonra 'Seni sonuna kadar hiç bırakmayacağım' diye fısıldayacaktı Fidan'a. Fidan da o zaman 'yurtta başlayan maceralı hayatımın bana gerçek aşkı fısıldayacağını nereden bilebilirdim ki' diye iç geçirecekti. Her şey nasıl da berrak ve şüphesizdi.

Sonra bir kır kahvesine gidecek, felekten çalınan bir günün hesabına tavşankanı çaylar içeceklerdi.

'Her şey bu kadar yolunda gitmiş olamaz, hadi anlat Fidan' diyecekti karşısındaki. Fidan onun kahverengi gözlerine bakacak 'Her şey umduğum gibi gitti' diyecekti. Hiçbir zaman çocukluğunu yaşayamamış, çabucak büyümek zorunda kalmış bir kadının âşık bakışlarıyla bakacaktı Fidan.

'Tökezlediğim zamanlar oluyor. Bazen çok derinlere dalıyorum. Korkuyorum. Derinlere dalınca kendimi kontrol etmem için yeniden bir şeylere sarılmam gerekiyor. Monoton hayatlı insanlarla sohbet ediyorum o zaman; eğlenmeye çalışıyorum. Eğleniyorum da ve eğlendikçe de unutuyorum. Geçmişimi, ailemin bana yaptıklarını... Ama inat ettim ve avukat oldum işte. Benden çalınan her şeyi geri almak için. Dayakları, tecavüzleri, yalnızlıkları, parasız gün ve geceleri, özlemleri...' 'Hepsi bitti Fidan' diyecekti karşısındaki. Hâlâ limon çiçeği gibi kokan bir tebessüm olacaktı sesi.

Başı önüne düştü Fidan'ın, bir müddet öyle kaldı, limon çiçeklerinin erik kokularına karıştığı bir Cumartesi gününde, pek çocuk ve aynı oranda çaresizdi.

'Hadi kalk gidiyoruz... Burada bize ekmek yok.'

Oğlanın annesiydi gelen.

Gelen gerçeğin ta kendisiydi.

Tekrar oğlanın gözlerine baktı. Hiçbir şey göremedi.

TÜRKAN YAŞAMAK İSTİYOR!

Roman yazmayı beni hayattan muaf tuttuğu için sevdim. Bu görüşmeyi yaptığım Şükran pekâlâ benim roman kahramanım olabilirdi. O zaman karşıma geçip oturan ve usul usul ağlayan Türkan'dan bu kadar etkilenmezdim. Ama Türkan gerçektir. Anlattıkları gerçektir. Ve ben bu defa kendimi hayattan muaf tutamadım; onun anlattıklarını kulağımdan kızgın yağlar dökülür gibi dinledim. Çoğu zaman dilim dönmedi, sormadım.

Türkan küçük bir kadın. Hastalığı onu bir çocuk kilosuna düşürmüştü. Hem ailesinden hem kocasından gördüğü şiddetten kaçıp çocuğuyla birlikte kendisine yeni bir hayat kurabilecek, güç bela tuttuğu odacıyı boyayıp, onaracak, yaşanılır bir yer haline getirecek kadar da kocaman, güçlü bir kadın Türkan. Çocuğunu çok seviyor. İyi, anlayışlı, sabırlı ve şefkatli bir anne olduğu her halinden belli.

Türkan yaşamak istiyor! Koluna iliştiirdiği küçük kırmızı çantası bunun sembolü. Anna Karenina'nın da romanda böyle kırmızı bir çantası vardır. Kendisini trenin altına attığında, daha bunu yaptığına pişman olmadan evvel o çantayı kolundan çıkarır, fırlatır atar. Ben de aynı çantayı Çöplük romanımdaki kahramanım Leyla'nın koluna iliştiirmiştım. Bu sebeble o kırmızı çantanın herşeye rağmen hayata bağlılık, yaşama arzusu anlamına geldiğini bilirim. O kırmızı çantanın çevresindeki insanlardan çok farklı duyarlılıklara, erdemlere sahip olmanın, buna rağmen incitilmiş ve kırılmış olmanın, sevmek ama karşılığında hiç sevilmemiş olmanın nişanesi gibi taşındığını bilirim. Mor Çatı, bu güzel, küçük, dertli kadının yeni ailesi olmuş. Çoğu zaman keuderli hikâyesi karşısında ne diyeceğimi bilemesem de hiçbir zaman unutmayacağım Türkan'ı tanımaktan büyük mutluluk duydum.

Çok gençsin, kaç yaşındasın Türkan?

19 yaşındayım.

Kaç yıl evli kaldın?

2-2,5 seneye gireceğim ama 2,5 senenin içerisinde topu topu birkaç ay

birlikte olmuşumdur, o da sürekli şiddet, dayak... Çocuğumu düşürdüm, 2. çocuğuma hamile kaldım. Bayağı sorun yani..

Bunları konuşmak senin için çok zor olmalı...

Ben kaldıramıyorum zaten, şu an ayaktaysam evladım için ayaktayım. Zaten rahatsızım.

Hastalığın nedir Türkan?

Bağırsak çürümesi... İnce bağırsaklarım yok. Komple alındı. Zaten ben ailem yüzünden bu duruma geldim.

Ailem yüzünden derken..

Onlar... (derin bir nefes alıyor) İşte babam başkasına vermek istedi, yaşımda küçüktü. Hastasın gibilerinden...

Çocukluğundan beri mi hastaydın?

Annemin karnındayken soğuk almışım.

Sonra ne oldu?

İşte biraz nişanlı kaldım ama adamın evli olduğunu anladım.

Yaşı büyük müydü çok senden?

Bayağı büyük, 55 falan. Evli olduğunu öğrenince nişanı attım, baba dayağı, abi dayağı... Hakaretler... Kaldıramadım artık. Kaçtım. Kaçmadım da evleneyim de kurtulayım diye düşündüm. Ne bileyim mutlu olurum dedim, her gün hakaret, dayaktansa...

Ailenin sana göstermediği sevgiyi kendi kuracağın ailede bulabileceğini düşünmüş olabilir misin?

Yağmurdan kaçarken doluya tutulacağımı bilmiyordum. Hamile kaldım. Dayak, hakaret her gün beni dövüyordu. Ondan sonra oğlana hamile kaldım. Aradan bir ay falan geçti... Hayatta mücadele veriyorum. Tek başıma bir oda tuttum.

Aileden İstanbul da mı?

Evet

Aslen nerelisiniz?

Siirt

Baban burada ne iş yapıyordu?

Manav

Kaç kardeşsiniz?

8

Çocukluğunda babanın çok şiddet var mıydı?

Sürekli benim hayatımda şiddet vardı. Çocukluğumda da, genç kızlığımı da yaşayamadım. Artık sadece evladım için yaşıyorum, takatim kalmadı.

Bunlar çok zor şeyler. Bunları bir kadının, bir insanın yaşaması çok zor olmalı.

Yaşım çok küçük, belki her şeyi yaşasaydım, olgunlaşsaydım bu kadar ağır gelmezdi. Çocuğumu kucağıma alırken evladım gibi görmüyorum.

Ailen hep dışladı mı seni?

Evet, beni hep dışladılar, "Nasılsa hasta..." dediler. Ailem hiçbir şeye yardımcı olmadı. Yeri geldi aç kaldım ama kimseden hiçbir şey istemedim.

Çocuğun kaç yaşında?

1,5 yaşında

Kocan kaç yaşında?

27

O ne iş yapıyor?

Matbaacı, ama çalışmıyor, kumar oynuyordu. El işi yapıyordum ben, elimdeki parayı alıyordu, vermesem dayak yiyecektim, versem çocuğum aç kalacak.

Kocan hep mi böyleydi?

Evet, bu kumar bitirdi, dayak bitirdi, belki bana düşküncü ailesi izin vermedi, hasta insan nikâh yapmayın falan diye...

Nikâh yaptınız mı?

Hayır, kıymadı. Kendi çocuğum benim üstüme zaten.

Hastalığınla da uğraşamamışsındır...

Uğraşamadım, zaten hastalığının tedavisi yok, her geçen gün biraz daha eriyorum, şu an 18, 19 yaşındayım. Kimsesiz değilim, ne bileyim ailem var, çocuğumun babası var, her ne kadar imkânı olmasa da onlar tarafından sahip çıkılmamak gerçekten çok zor.

Mor Çatı sahip çıktı sana. Nasıl ulaştın Mor Çatı'ya?

Bir abla tarafından ulaştım. Gerçekten. Gülsun abla eli öpülecek insan. Topuğumun kemiğine kadar uğraştı, destekleri oldu. Allah razı olsun. Gerçekten yemin ediyorum eli öpülecek insanlar... Ya bilmiyorum bir yer tuttum kiralık bir oda.

Ne kadar kira?

200, ama onu da nasıl vereceğimi bilmiyorum.

Çocuğunu alıp kaçtın bu şiddetten...

Kocam çocuğumu alacaktı aslında benden. O da, almasının nedeni de beni daha çok çığırmdan çıkarmaktı. Yoksa çocuğa sahip çıkmak değildi amacı. Çocuğumu üstüme çıkarınca daha da zorlaştırdı her şeyi...

Çocuğu nasıl kullandılar?

Çocuğu alırsam, Türkan da bu tarafa gelir yine, el işi yapar para kazanır, ben de parasını alırım, diye düşündü. Çocuğa yardım aldığı yerlerden para alırım diye düşündü. Ama olmadı, karşı çıktım, daha çok hakarete uğruyordum. Kendime zarar vermeyi bile düşündüm, ama evladımı düşündüm o mutsuz olacaktı, her şey onun için.

Annen ne diyor bu işe, onları görebiliyor musun?

Annemin de yapabileceği bir şey yok. Erkek eve bakıyor, çalışıyor, para kazanıyor, kadın ona itaat etmek zorunda. Bizde böyle bir şey var.

Belki o da içten içe üzülüyor, babandan, ağabeylerinden korkusuna sana yardım edemiyordur?

Zannetmiyorum, insan gerçekten bir şey isterse yapar, çok aç kaldım, anne demek o değil. Ben istesem çocuk esirgeme kurumuna bırakırdım çocuğumu, baba tarafına bir yere bırakırdım ama yapmadım. Anne benim; o değil. Namusumla baktım çocuğuma, namusuma laf getirmedim. Komşularım bile helal olsun diyor bana...

Çok büyük bir mücadele bu. El işi olarak ne yapıyordun?

Boncuk işleri. Son zamanlarda halsizlik var, ama yapmak zorundayım. Ocak ayında gel dediler bana. Ocak ayına kadar ne yapacağım! Çocuğuma yeterli gıdayı veremedim, ne malum verem olmayacağı... Ne olursa olsun, ben yine de kullandırmayacağım. Büyünce isterse bana bakmasın, annem demesin ama ben ona bakacağım.

Burada sana ne gibi destekler var, bu dayanışma çok önemli...

Evet çok önemli.

Eşin seni arıyor mu?

İki hafta evvel tesadüfen yolda gördüm, yolda dövdü, bayağı dövdü, hatta ben barışacağım diyordum. Şimdi onla olmaz artık. Gerçekten kaldıramıyorum.

Ailede kaç erkek var?

4 erkek var.

Hepsi şiddet uyguluyor muydu?

Büyük olarak sadece bir tane var, diğerleri küçük zaten. Abi de abi değil yani, "çıkırsın gitsin nereye giderse gitsin" diyordu benim için. Benim onlarla bağlılığım çok farklı. Nasıl bir aile, nasıl bir dünya bilmiyorum. Bir yabancı bile sana elini uzatıyor, ama ailen sana elini uzatmıyor. Ne yapacağım bilmiyorum.

Yaptığın el işi yeterli olmuyor değil mi?

O da çok değil zaten, kış geldi sokakta kalamam, çocuğumu veremem, çünkü ben onunla ayakta duruyorum.

Eşin sokakta seni dövdüğünde tehdit etti mi?

Evet, Dilekçe verdim, şikâyet dilekçesi,

O konularda sana Mor Çatı'mı destek oluyor, yol gösteriyor?

Yardımları büyük. Ben ilk defa şikâyet dilekçesi verdim.

Mutlaka gitmişsindir, ailenin yanına, yardımlarını istemeye... Tepkileri ne oldu?

Gidiyordum. Babam insanın evladına söyleyemeyeceği, ağza bile alınmayacak laflar söylüyor. Artık kaldıramıyorum. Bir buçuk yaşında bebek daha hiçbir şeyin farkında değil.

Peki tedavin? Hastalığınla nasıl uğraşıyorsun bunca dert arasında?

Benim ağrım fazla oluyordu, kilo kaybı, iştahsızlık gibi şeyler...

Çocuğun şimdi nerede?

Ev sahibinde.

O nasıl bir çocuk? Ne kadar küçük olsa da yaşananları hissediyor...

Tabii zaten onun da psikolojisi bozuldu, annemde kaldığım müddetçe, sürekli odaya kapatıyordum, babam fazla görmesin diye. O da nasıl sürekli kapalı tutarsan bırakırsan daha çok yaramazlık yapar ya, o da öyle oluyordu. Şimdi istediği gibi evin içindekileri kırıyor döküyor ama kimse bir şey demiyor.

Sen, zoru başarmışsın.

Evet.

Bir hayat kurmuşsun, mücadeleyi sürdürüyorsun,

Ben hiç bir zaman kendim için bir şey istemiyorum zaten

Şu an kaldığın yeri bilmiyor değil mi kocan? Bilse kapıya dayanır. Çocuğu alır...

Alamaz, çocuk benim üzerime.

Bunlarla hep sen uğraştın.

Evet hep ben uğraştım,

Zor bir hayat Türkan, hep evde mi çalıştın?

Evet çok ayakta duramıyorum, tansiyon düşüklüğü var, zaten iş yerlerinde bakıyorlar, bu çalışamaz diyorlar...

Ama bak el marifetlerin varmış keşke öyle işler olabilse.

Ama şimdi kış sezonu. Yaz sezonunda işler açılıyor kışın kapanıyor.

Sen hep böyle baba evinde de çalıştın.

Evet kızlarla hep çalıştık.

Bebeği isteyerek mi doğurdun?

Evet isteyerek doğurdum, zor oldu doğuma almıyorlardı beni, hiç bir hastane kabul etmedi, yarım saat içinde normal doğurdum, hastanede rehin kaldım, Gülsun abla sayesinde çıktım.

Kocan ilk zamanlarda bebeğe sevgi gösterdi mi?

Yapmacıktı fark ediyordum, bir de benim çocuğum gerçekten görseniz tam biblo o kadar güzel bir evlat ki...

Peki, sen çok hassas bir kadınsın, pek çok kadın için çok zor şeyler bunlar...

Sokakta suratıma vuruyordu. Ben o zaman diyordum ki "İnsanlar bu kız ne yaptı?" diye düşünecekler. Kimse benim evli olduğuma inanmıyordu. "Acaba yanlış bir şey mi yaptı" diye düşüneceklerini sanıyordum sokakta kocamın beni dövdüğünü görenlerin. Acaba adamın bir şeyini mi almaya çalıştı da adam bu kadar şiddet uyguluyor sokakta... Hep bunları düşünüyordum.

Hep çevrende kadınlara hakaret ve sövme var, sadece fiziksel şiddet değil. Söylenen kötü sözler de insanı çok yıpratıyor. Çok hassas bir yapın var, başka bir dünya var senin. Bu o kadar belli oluyor ki...

Evet, ben insanları kıramam, eşim ya da ailem bana ne kadar kötülük yapmış olsalar bile kapıma gelseler çeviremem. Kendimi ben yetiştirdim, benim ailem beni yetiştirmede, eğer benim ailem beni yetiştirseydi bebeğim ve ben bu konumda olmazdım.

Kendine bir hayat kuracak kadar güçlüsün. Şimdi kaldığınız odayı nasıl kurdun?

Kaymakamlığa gittik, oradan 400 milyon para aldık, evi kendim boyadım, tezgâhı kendim yaptım, perdeleri her şeyi yaptım, eşyaları da buldum. Her şeyi tek başıma yaptım, kimseye muhtaç olmadım.

Kocanın sağladığı bu kadar şey yoktu belki de...

Değildi, zaten evli değildim ben dost hayatı gibi bir şeydi bizimkisi. Geceleri eve gelmiyordu, kumar oynuyordu. Ben yemek yiyemezdim...

Oysa senin ne umutların vardı...

Vardı, çünkü yaşımda çok gençti, 16,5 yaşında gittim şu an 19 yaşımdayım, şu an benim yaşımdakilere bakıyorum da sokakta top oynuyorlar.

Okulu ilkokuldan mı bıraktın?

İlkokuldan bıraktım, hastalandım.

Senin okul durumun iyi olmalı. Çok akıllı bir kadınsın.

Okul durumum, çevrem çok iyiydi, zaten şu anda maddi durumum olsa dışardan okurdum, her hangi bir meslek sahibi olurum.

Kaçıncı sınıfta bıraktın?

5. sınıfta bıraktım, sancıldım, bağırsaklarım çürümüştü, bunu bilmiyorduk. Bayağı bir doktora gittik, anlamadılar. Pankreasımı alırken bakıyorlar ki bağırsak gitmiş, sonra bağırsaklarımı alıyorlar.

Ailen hastalığınla başlangıçta ilgilendi mi?

Hayır, hasta çocuk diye kenarda bıraktılar, ben ölümle boğuşurken, öteki çocuklarını evlendirdiler. Hasta çocuk hastanede rehinken diğer çocuğu evlendirmek ne demek? Hep yalnız kaldım, hâlâ da yalnızım.

Ablaların var mı, onlarda mı yalnız bıraktı seni?

1 tane ablam var

O da mı bu kadar merhametsiz...

Hepsi hepsi, dedim ya aralarında bir tane benim.

Bak kendine bambaşka güzel bir hayat kurmuşsun, güzel diyorum çünkü çok büyük bir çabayla kurmuşsun. Çok ciddi sağlık problemleriyle bunları yapabildiğin için çok güçlüsün. Bu kadar zor ayakta duran bünyeyle, vücutla ayakta duruyorsun. Dilerim ki bu pek çok kadın için örnek olsun. Ben başka insanlar gibi evladımı Çocuk Esirgeme Kurumu'na bırakıp orada burada dolanıp duramam. Çünkü aklım sürekli evladımda benim, merdivenlerden düştü sürekli aklım onda, çünkü o benim, o benim parçam...

Türkan seni dinlerken çok üzüldüm çok zor bir hayat, teşekkür ederim benimle bunları paylaştığın için...

Ben teşekkür ederim.

Bazen insan ailesi tarafından red edilse bile, başka aileler kurabilir. Belki de bunu tercih etmelisin hayatta, zaten tercih etmişsin.

Evet, zaten ben bunu tercih ettim, benim ailem yok, aile nedir bilemedim. Aile sahip çıkmak demektir, destek olmak, elinden tutmak, başın ağrıdığı anda bile yanında olmalıdır aile...

EKİN TARLASINDAKİ KAHKAHA

Adına Metanet diyeceğim kadının hoyrat hikâyesindeki inadına umut, hayatın bir an resminde saklı en çok.

Kadınlardan bir kadın... Ben adına Metanet dedim içimden. Bunca şeye dayanmak ve hâlâ umuda sığınmak ancak metanetle açıklanabilir. Her gün İstanbul'un kalabalık sokaklarında yanımızdan geçip gidiyor Metanet. Görünüşte genç, kuvvetli ve sağlıklı. Kabuğu, içindeki yarayı hiç ele vermiyor. Sesi kısıldıkça, gözü bulandıkça ve halen görünür olan ayağındaki yaraları açınca anlıyorsunuz içindeki iltihabı. Akıtıyor usul usul çünkü şifa en çok onun hakkı.

Kuşaktan kuşağa, evden eve, babadan kocaya devrolan bir şiddet hikâyesi onunki. En çok da maruz kala kala mecburen doğallaştırıldığı noktada can yakıyor şiddet; sessiz bir tanık olarak karşısında oturan sizi de girdabına alıveriyor çünkü tanık olmak da suça iştiraktır ve her kötülük sadece hedef aldığı insana değil, insan denen canlının ortak yaşamına dokunur, biz hiç farkına varmasak da...

“Babam iki evli, annemin üzerine eş getirdi. Ben ilk eşinin ilk çocuğuyum. Yedi kardeşiz toplam” diye başlıyor anlatmaya Metanet. İki kadın da aynı evde yaşamış hep. Annesinin dövülüyor olması zaten alışıldık bir günlük hayat ayrıntısı. İnşaat işleriyle uğraşan baba güçlü kuvvetli diye evin bu büyük kızını ilkokul dördten alıp birlikte inşaatlara götürmüş sürekli. Bir sonraki hayat durağı da elbette gıyabında çizili. “Sonra bir gün on sekiz yaşıma geldiğimde öbür kadının akrabasına verildiğimi öğrendim. İstemedim, karşı geldim dövdü babam gideceksin diye”

Erkek tarafı da onu “işe yarar” olduğu için istemiş. Alan ve satan memnunken onun genç kadın dünyasını kim takar? “Aldım yüzüğümü attım nikâhtan sonra. Babam sen nasıl yüzük atarsın, artık kız değilsin dedi. Dövdü yine, kafamı yardı. Gelinlik değil de kefen giydim orada...”

Eşinin ailesi için sadece bir ırgat bu genç kadın. Zaten kayınvalidesi “Ben

seni oğluma eş olarak almadım, bana adam lazım çalışmaya, onun için aldım” demiş. Aynı evde yaşadıkları süre içinde ailenin diğer kızları ve oğlanları evlenmiş. Onların evlerini Metanet elleriyle yapmış. Bir tek kendisi için bir ev yapamamış çünkü eşi hiç ailenin yanından ayrılmamış. Sığıntı gibi konakladığı bu evde Metanet geceleri seralarda soba yakmış, gündüz tarlalarda sebze yetiştirmiş. Yıllarca bir kendisi için hiçbir şey edememiş. “İstemediğim bir evlilik yaptım ama babama gidiyorum kabul etmiyor, amcama gidiyorum kabul etmiyor. Annem de 'İçerde düşmanım var beni o kadına güldürme' dedi hep” diye paylaşıyor açmazını.

Yüzünü tek güldüren yan çocukları... Üç çocuğu var, iki kız, bir oğlan. Arkadaş gibi Büyük kızını gizlice dersaneye kaydettirip lisenin sonuna kadar okutmuş. İki yıllık üniversiteyi de kazanmış kızı ama bırakmamışlar. Bir gün hasta annesini doktora götürmek için izin istedi diye yine sille tokat dövülünce merdivenden yuvarlanmış bir tekmeyle. Hastanenin kapısına bırakmışlar kırık ayağıyla onu. Bir buçuk yıl yatalak kalmış. Yurtdışından amcasının tedavi için yolladığı parayla da eşinin ailesi Hacca gitmiş. Kırık bacağıyla yemek yapmaya, bulaşık yıkamaya devam etmiş Metanet ve bir kez bile o sofrada oturmamış. “Bana yemek de vermezlerdi. Komşumdan isterdim. 'Oturunca doyduğunu bilmez koca sığır' diye dalga geçerlerdi, lokma boğazımda kalırdı” cümlelerinden ibaret o azabın özeti. Sonrası yıllarca gerilmiş telin attığı gün... “Ayağım morarmaya başladı, annem korktu keçisini sattı ve doktora götüreceğim çocuğumu dedi. Acilen hastaneye yatırıldım, kortizon ilaçları verildi. Yürümeye başladım. O gün de ineğin doğumu gelmiş. Tarlaya gönderdiler beni düzeldim diye. Otları aldım oturduğum yerden. Bir Cuma günüydü, Pazar kurulmuştu. Yemek yapmaya geldim eve. Kaynanam 'İnek doğuruyor sen eve kapanmışın' diye üzerime saldırınca inek kalktı, bir daha da doğuma yatmadı, karnındaki buzağı öldü. Bunun üzerine 'Seni öldüreceğim' dedi ve odunu fırlattı yüzüme. O an yeter dedim. Bir mektup yazdım: 'Dirimi bitirdiniz ama ölümü yedirmeyeceğim size' dedim. Küçük kızım evdeydi. 'Anne nereye gidiyorsun?' dedi. 'Geleceğim kızım hastaneye gidiyorum' dedim. Evden çıktım, çıkış o çıkış....”

Sonrası edilemeyen intihar... Sonrası bir biletle İstanbul... Sonrası sadece bir kadın programında gördüğü kadarıyla bulmaya yemin ettiği sığınma evi.

Kimseleri bilmediği bu şehirde ilk gördüğü avukat bürosundan içeri dalıyor Metanet. Kaybedecek neyi var, canı bile yok aslında.

Aracılarla ulaştığı Mor Çatı'dan doğruca sığınağa yerleştiriliyor. Ancak bir hafta geçince konuşmaya başlıyor kadınlar kendi aralarında. Herkesin derdi iş bulmak. İş, Metanet için sadece para değil, onur demek. İnsanca yaşamın kod adı bir de aslında.

Bir yandan tedavi sürüyor çünkü hiç uyuyamıyor Metanet. Çünkü o bir ana ve cehennemde bıraktı yavrularını. Bugün halen aklı sadece onlarda. Hadi yetişkin olan ve sevdiği gençle nişanlı büyük kızı neyse de diğer ikisini yanına almanın derdinde. Elinden gelen her işe atılması bundan. Deli gibi para biriktirmesi. Hatta hayatını tehlikeye atıp çocuklarıyla bağlantı kurarak onlara erzak göndermesi.

Şimdilerde bağı yok artık onlarla çünkü o bir kaçak... Hayat mücadelesini sadece ekmek parası için değil, "Evden çıkan bir daha o eve kefeniyle girer" diyen aşiretine karşı canı için de veren bir kadın.

"Bu kadar güçlü olduğumu, ayakta kalabileceğimi bilsem daha önce yapardım. O kadar şiddete ve aşağılanmaya göz yummazdım. Çocuklarım da aynı benim gibi yaşıyorlar orda Burada yanıma olsunlar, toplumun içine girsin, özgürlüğüne kavuşsun, bir insan yüzü görsün diye uğraşıyorum" diyor dalgın gözlerle. Sözlerinin bittiği yerde başlıyor zaten esas hikâye. Derken öyle bir an paylaşıyor ki benimle, onun hayat filmini bu karede dondurmayı, onu en çok bu kareyle anımsamayı diliyorum içimden. "Ben büyük kızım la hep arkadaş oldum. Bana yaşatılan ona yaşatılmasın istedim. Hevesi kırılmasın diye bir yere gideceği zaman gizlice istediği kıyafeti giydirir üstüne şalvarını geçirirdim. Bizim mahalleden çıkmaya yakın ekin tarlasının ortasında şalvarı elimle çıkarırdım. 'Hadi git şimdi kızım' derdim. Kahkahalarla gülerdik. 'Çok teşekkür ederim anne' derdi kızım. Dünyalar benim olurdu." Metanet, kendisine bir türlü yâr edilmemiş hayatını gıdım gıdım kurarken bütün dünyaları helal ediyorum ona içimden. İstanbul'un iki ayrı köşesine dağılırken ben de ona "Hadi git yoluna Metanet" diyorum içimden. Bir ekin tarlasında tüm çocuklarına kavuşsun da çocuklarıyla birlikte herkesin ağlaması gülmesi birbirine karışsın... Dünyalar yine, hep ve artık sadece onun olsun istiyorum.

“BABAM BENİ SEVMESİN İSTERDİM”

Nermin'le saatlerce konuştuk. 1977 yılında Ümraniye'de doğmuş. Birisi kendinden büyük, ikisi küçük, üç erkek kardeşi var. Öz anne ve babası var. Babası ilkokul mezunu ama bir bankada memur olarak çalışıyor. Kastamonulu. Nermin'in annesi Sinoplu. Annesi ile babası köyde görücü usulü evlenmişler. Nermin ilkokuldan sonra okumamış. Kafası derslerde olamamış. Ailesi de bu konuda istekli davranmamış. Ailesi mutaasıp, annesi kapalı. Nermin'in bir kızı bir oğlu var. Umut ve Can. Mor Çatı'nın kapısına onu getiren yolu sordum. “Bütün hayatım” dedi. Anlatmaya başladı.

Her şey dokuz-on yaşlarımda babamın tuhaf davranışları ile başladı. Bir gece var aklıma kazınan. 11 yaşında filandım. Kastamonu'da köydeydik. Ben yatmak istediğimi söyledim. Babam “ben de yaticam” dedi. Ya da belki babam yatmak istedi “ben de yatayım baba” dedim. Yanına gittim beraber yatağa yattık. Babam beni hani böyle uyku sersemliği arasında sevmeye başladı. Canım kızım falan diye seviyor beni. Ben de ‘aman beni sevmese de uyusam’ diye düşünüyorum. Annem ‘hadi iyi geceler’ diyerek arka odadan babaanneme seslendi ve odaya girdi. Ve babamın elleri durdu. Ve orada gözleri kapalı uyumayı düşünen ben cin oldum. Neden annem geldiğinde babam elini benim üstümden çekip azıcık da uzaklaştı diye. Yani biraz önce seviyordu beni sen mi geldin filan diye anneme bir şeyler söylemekten ziyade bir şey yapmadan uyuyormuş gibi böyle, yani uykusunun ortasındaymış gibi bir kıpırtısızlığa bürünmüştü. Yani neden böyle olmuştu.

Beni severken rahatsız oluyordum. Tuhaf bir nefes alışverişi vardı. Bir müddet sonra İstanbul'a geldiğimizde bana hep dokunulduğunu anladım. Beni sevdiğinde hep rahatsız olurdum. 11 yaşında bu bahsettiğim soru işareti oluştu kafamda. Belki beş altı ay sonraydı belki bir sene sonra bilmiyorum. İstanbul'da evimizde onun ellerinin apış aramda olduğunu hissettim. Uykumdan uyandım, hareket ettim ve onun kaçtığını gördüm. Odamın kapısını açmıştı ve çıkarken, sessiz sessiz giderken yüzünü gördüm. O zaman bana kötü şeyler yapıldığını anladım.

Âdet kanamasını kuran kursunda öğrendim.

Annemin aklına böyle bir şey gelemezdi. Desem inanmazdı bilmediği için. Kardeşlerim hiç inanmaz daha doğrusu bilemezdi. Ama şu anda meselâ insanlar görüp görmemezlikten geliyor. Çünkü artık böyle bir şey biliniyor. Şimdi ben kızımı cinsel bir gerçeklik bilgisi ile büyütüyorum. Cinsellik var'la büyütüyorum. Ben böyle bir şey de bilmiyordum. Anneler toplandıklarında seslerini azaltırlarsa kapılardan kulak kabartır onları dinlerdik. Kız kıza bir araya geldiğimizde gerdek diye bir şeyi fıs fıs birbirimize sorardık. Seks diye bir şey var ama o kelime yok. Yatmak, bir şey yapmak... Bu nasıl bir şey diye onu merak ederdik. Âdet görmenin de bununla bağlantılı olduğunu sanıyorduk. Annemin kanlı bezini gördüğümde ben bir gün böyle bir şey yaşayacağımı anladım. Ama bunu evlendikten sonra yaşanacak bir şey diye düşündüm. Kızken, daha yaşça küçükken olacağını bilmiyordum. Öğrenirlerse bana "sen artık yetişkin oldun" derler, dışarıya göndermezler, erkeklerle konuşturmazlar, annem beni kendisi gibi kapatır, haremlik selamlığa sokar diye anneme yaklaşık yedi sekiz ay söylemedim regl olduğumu. Ben regl olmanın ne demek olduğunu Kuran kursuna gidince, bize abdest almak öğretilirken öğrendim. O dönemde Kuran-ı Kerim'e elini süremiyorsun ve duaları okuyamıyorsun şeklinde öğrendim. Kızlarda dokuz ile onbeş yaş arasında oluyor diye öğrendim. Allah razı olsun hocalardan. Bir şeyler öğrendik. Karı koca hayatına varana kadar dini açıdan bir bilgi verildi. Hocamız başörtüsünü şimdiki gibi sarıklı halde takmazdı. Kumaş etek, ince çorap giyerdi. Çarşafa karşıydı. Ben hiç kapanmadım.

Kardeşim erkek olunca sevindim.

Kız arkadaşlarımla kapının önünde şurda burda konuşurduk. Aslında çok sevmiyordum kız arkadaşlarımı o yaşlarda, yani on üç filan. Kız arkadaşlarımdan birisinin babası Almanya'daydı. Ben ona sormuştum: -Senin baban hani Almanya'dan geliyor ya. Çok uzaklardan geliyor. Özlüyorsun değil mi babanı?

-Tabii özlüyorum

-Seviyor mu seni baban?

-Evet. Niye sevmesin?

-Ya nasıl seviyor? Beraber yatıyor musun babanla?

-Tabii ben babama sarılır kucaklaşıp yatarım

-Yani ne bileyim baban koklar mı seni.

- Koklar.

Böyle şeyleri bütün kızlar yaşıyor mu, bu normal bir şey mi diye merak ediyorum ya soruyorum. Bu garip bir şey. Çok küçüksün ve baban yanına bir adamın bir kadına duyduğu şehvet vardır ya onunla geliyor. Koklama öyle bir koklama değil. Ben onu da bilmiyorum. Çok kötü hissediyorum kendimi.

Arkadaşım “koklar” diyor “kokluyor babam beni diyor” ve kızın suratında hiçbir ekşime, hiçbir bozulma yok. Ben onda da benim ki gibi bir şey hissetmek istiyorum. Oysa yok. O çok rahat. Kendimi iyi ifade edemiyordum. Şimdi çok acıkı konuşuyorum da o zaman öyle değildi. On sekizden sonra değişti biraz. Nasıl soru sorulur bilmiyordum, hassas konularda yani. Bizim evde öyle bir tarz yoktu. Dan diye söylerlerdi bir şeyi adama. Aranıyordum. Bir dokunuş bekliyordum ama yoktu. Neyse kızcağızda tık olmadı. Herkesin babası normal bunu anlamaya başladım biraz ve kusacak yer arıyorum. Gece baba geliyor. Yorganı azıcık kaldırıyor ama yanında hep canım kızım sözü var. Yani öyle diyor ve bacağını okşuyor. Bu çok rahatsız ediyor beni. O arada filmlerdeki sevişme sahneleri bana ışık tuttu. Bu işte, evet bu işte dedirtti. Ama ben onun kızıyım ve filmlerde hiçbir erkek kızıyla böyle bir şey yaşamıyordu.

Evlensem kurtulurum

Bizim dört katlı bir binamız vardı. Kiracılarımızdan evde oğulları olan bir tanesi var. O çocuk benden büyük. 16 yaşında, ben ise 12 yaşındayım. Kendi kendime ondan etkilendiğimi hissediyorum. Aramızda bir şeyler oluyordu. Bir gün onun büyük babası ölmüştü. Herkes cenazeye gitmişti, onlarda da bizde de kimse yok. “Nermin gelsene seninle konuşacağız” dedi. Sanki hesap soracak gibi, büyük ya benden. Gittim eve. Oturduk konuşuyoruz. Çocukcağız çok tuhaf şeyler söylemeye başladı. Bir şekilde kadınlar filan konuşuluyor. Bir şeyler yaşamak istediğini söylüyor. Bana “bizim beraber olmamız lazım” dedi. “Ne demek” diye sordum, “filmlerde de oluyor işte” diye cevap geldi. Ben “böyle bir şey nasıl olur” dedim. Ama bu çocuğu seviyorum kendimce ya böyle bir şey yaparsam ve bir gün evlenmezse benimle ya hamile kalırsam filan da diyorum. “Olmaz” dedim, eve gittim. Ama böyle bir şey olursa babamdan kurtulurum diye de düşünmeye başladım. Doksan yılında bir kardeşim daha oldu. Ve erkek olduğunu duyduğum zaman

çok sevindim Beş merdiveni birden atladığımı hatırlıyorum, yaşasın o benim yaşadığımı yaşamayacak diye. Bir cinsel deneyimim oldu ama berbat bir şeydi. Filmlerdeki gibi bir şeyi ben yaşamıyorum, onu sevemiyorum. Hoşuma gitmiyor bu yaşadığım. Her gördüğümde onun önüne atlayan ben bu defa kaçmaya başladım. “Hadi gel bir yerlere gidelim” demesin diye.

Doğru zaman var mıydı?

On dört yaşında sigaraya başlamıştım. Annem “bu ne” diye sigara paketi ile geldiğinde çantamı karıştırmışlar diye şok oldum, ama ne yani sigara işte. “Sen bu yaşında sigara mı içiyorsun” diye ikisi birden bana bir daldılar. Yatak odasına kadar kovaladılar beni. Sobanın önünde küller dökülmesin diye koyduğumuz demir bir tabla var, babam elinde onunla bana vurmaya başladı. Refleks olarak ayağımı kaldırdım. Bilek kemiğime geldi, birden kan fışkırdı. Ben o kanı gördüğüm an babama “sen bana vuramazsın” dedim. “Sen kim oluyorsun da bana vuruyorsun. Sen bana elini bile süremezsın ve size hesap vermek zorunda değilim” dedim. Böyle bir çıkış yaptım, bizim evde hiç yapılmayan bir şeydir. Hep sessiz savaşlar vardır. Ben o zaman cinsel bir deneyim yaşamışım ama hâlâ bununla ilgili tek bir kelime bilmiyorum, taciz kelimesini bilmiyorum. “Sen bana tecavüz etmeye kalktın” dedim. “Sen benim babam olamazsın” dedim. Annem sol tarafımda babam sağ tarafımda. Annem suratıma bakakaldı. Babam da elindeki tablayla gitti. Sanki dışarıdan çağırılmışlar da gidiyormuş gibi odadan çıktı gitti. “Sen ne diyorsun senin ağzını yırtarım kırarım” filan, hiçbir şey demedi. Hiçbir tepki yok. Sadece döndü gitti. Annem devam etti: “Sen nasıl böyle bir yalan söylersin, bir sigara için dayak yedin diye babaya böyle bir şey söylenir mi?” Bağırış çağırış ben tuvalete kitledim kendimi kan nasıl akıyor. O ara bayılır gibi oldum.

Yıllarca bunun pişmanlığını yaşadım keşke o an söylemeseydim diye. Ama şu an anlıyorum ki, bunu söylemek için hiçbir zaman doğru zaman olmayacaktı. Ben anneme bir gün “ya sana bir şey söyleyeceğim” desem, baş başa konuşsak isterdim. Ama böyle bir şey yoktu. Annem kadınlığını çok bastıran biriydi. Öyle büyümüş ve değişmemişti hiç. Ben kandan bayılacak gibi oldum sonra çıktım bağırmaya başladım. Sokağa attım kendimi. Ümraniye'de İhlamurkuyu'da jandarma karakoluna gittim. Eve geldiler.

Babamı çektiler. Ben “babam böyle bir şey yaptı” diyorum, o da “hayır yapmadım” diyor. Sonra annem dedi ki “o zaman karakolda babanı konuşturmak için poposuna cop sokmuşlar”. Ben bilmiyorum işkencenin o boyutu olmuş mudur? Ama aşağı odalara aldıklarını biliyorum. Çok bedbaht ve yorgun görünüyordu. Belki zorladılar, “sen kızına yaptıysan biz de sana yaparız” diye

Hamileysen benden değildir

Komşu çocuk ile toptasan belki üç kere beraber olduk. En son artık dedim ki “benden uzak dur. Bu ay kanamam gecikti. Ne yapacağımı bilmiyorum”. Bana “hamileysen benden değildir. Ben kan filan görmedim sen de kız mıydın bilmiyorum” diye cevap verdi. “Sen manyak mısın” dedim “böyle bir şeyi nasıl söylersin”. Yıllar sonra yirmi iki yaşında onunla tekrar konuştum. Beni aradı. Evlendiğim seneydi. Dedi ki “hayatımda ilk kez seninle beraber oldum”. Bana o zamanlar hep kadınlarla beraber olduğunu söylerdi. Deneyimi varmış gibi. Ben de “şey” dedim yani “şu an öyle olduğunu anlıyorum. Artık kadını. Çok beceriksizdin. Bana 'hamileysen benden değil' nasıl diyebildin”. Çok vicdan azabı çektiğini benimle evlenmek istediğini söyledi. “Sen hoş bir kızdın seninle evlenmek isterdim” yerine “vicdan azabı çekiyorum” diyerek benim karşıma geçtin. “Ben nasıl seninle beraber olmuşum anlayamıyorum. Çocukluk işte” dedim. “Bir daha karşıma asla çıkma” dedim.

Ailesiz kalıyorum

Üç sene sonra, yani '94'te artık onyediyim. Annem şeker hastasıdır. Bir gün hastanedeydi. Evde mutfaktayım birden baktım babam arkadan memelerimi elliyor. Kristal kül tablasını kafasına attım. “Ben senin kızınım” diye bağırmaya başladım. Yine karakola gittim. Bîraz daha aklım başımda. Gelip babamı aldılar. “Bu zaten uyduruyor” dedi. “Bunda ne bileyim ne vardır iftira atıyor” dedi. Ben de “bana bir şey yapmasa niye geleyim babamı şikâyet edeyim, bakın ben burada ailesiz kalıyorum” diyorum. Doktora götürmeyi nedense kimse akıl etmiyor. Ondan dolayı kötü durumdayım. Savcılığa gittik bizim ikimizi savcı karşısına aldı “söyle kızım bu durumları yaşadın mı?”. “Evet, yıllardır yaşıyorum” dedim. Babama soruyor “siz böyle bir şey yaptınız mı?”. Cevabı “hayır”. “Ben bunları uydurmuyorum” diye

ısrar ettim. Savcı “davayı açacağım o zaman” dedi. O arada ilgimi çeken, bana yardımcı olacağını söyleyen bir adam var. Düzgün bir adam. 33 yaşında. Okumuş bir adam. O an ona biraz güveniyorum. “Beni o kurtaracak” diye biraz düşünüyorum. Evden ayrılıp onun yanına gittim. Ailemden kopuyorum nereye gideceğim başka. “Burada kalamazsın bu aşamada git karakola sığın” dedi O. Geldim karakola sığındım. Onlar da beni eve götürdüler. Annem “ben eve almam” diyor. Kiracılardan biri çıkmış boş bir ev var, oraya soktular beni. Üstümden kilitlediler. Annem bir elinde bir sopa ile geldi. Camdan gördüm. Evin bütün camlarını kırdım. Evde bir piknik tüp vardı. Dedim “binayı havaya uçururum. Canım evim evim diye tutturduğün binanı yakarım”. Bağırıyorum çağırıyorum. Camdan duyanlar haber vermiş. Jandarmalar geldi, beni aldılar evden. Üstümü başımı komşular giydirdi. Ayakkabılarımı bile giyecek vaziyette değilim. Bir de kış. Beni karakola götürdüler, hastaneye götürdüler, muayene yaptılar, olayı öğrendiler, şikâyetçi misin dediler. Ben karakoldan kaçmak niyetindeyim. 18 yaşına da az kaldı ya eve gitmek de istemiyorum. Orda bir jandarmaya sorduğumu hatırlıyorum, Onlar insana rütbelilerden daha yakın oluyor. “18 yaşına girince mi reşit olunuyor yoksa bitirdiğinde mi” diye, o da “girince” dedi. Bu çok hoşuma gitti, az kaldı diye sevindim. “Beni bırakın” dedim şikâyetim yok.

Mor Çatı'da kadın satıyorlar

Beş seneyi orda burada evle ilgim olmadan geçirdim. Evlerde çalışıyorum. Kimsesiz olduğum için işe zor alıyorlar. Çok maceralar, problemler yaşıyorum. O aralarda televizyonda Mor Çatı Kadın Sığınağı diye bir şey duydum. Şehirlerarası otobüslerde hosteslik yapıyorum. Bir şoför ağbi vardı, ona sorayım dedim. Çünkü parasız kaldığım zamanlar oluyordu. O işte zaten az para verirler, bir de öyle kolay maaşımızdan kesiyorlardı ki. Mesela yarım saat önce arabada olman gerekiyor. Koştura koştura gidiyorsun, onbeş dakika gecikmişsen o günkü yevmiyen gidiyor, yol paralarını alıyorlar senden. Neyse bu ağbinin bana söylediği “Mor Çatı'ya gitme sakın, orda kadınları satıyorlarmış” oldu direkt. Ya “Genelevi, Karaköy'ü hiç kimse televizyonda yayınlamıyor, bunu neden yayınlasınlar ki” dedim. “Kadınları satıyor olsalar devlet buna izin verir mi” dedim. Neyse ama adresi nereden bulacağımı da bilmiyorum. Yani sizin gibi insanların nerede olduğu bilinmiyor söylenmiyor. Ben bunu şöyle düşünüyorum. Karısını döven erkekler bu yalanı uydurmuş. Karılar evden kaçmasın diye.

“Çocuğumuz sana benzesin”

22 yaşında kocamla tanıştım. Hiçbir şey gizlemeden kendimi anlattım. O evlenmek istiyorum demedi de, dedi ki “bir gün çocuğumuz olursa sana benzesin isterim Nermin. Senin çok güzel gözlerin var onunkiler de öyle olsun” dedi. Evlenmek istediğini anladım. Çocuk delisiydi. Ailesiyle yaşıyordu. Biraz anlatmış işte, “Ailesinden şu anda ayrı çünkü babası ile problemler yaşıyor. Bundan dolayı yatılı ev işleri yapıyor” diye. Onlar bir şey demiyorlar. Sonra iş ciddiye biniyor. Annesine “ya ben bu kızı seviyorum, çok doğal bir kız” diyor. “Taksiye binelim” diyorum, “otobüsün suyu mu çıktı” diyor, “yemeğe gidelim” diyorum, “simit alıp yiyelim” diyor. “Acayip bir kız bu, onunla evlenmek istiyorum” diyor. İşte orda kıyamet kopuyor. “Öyle kız alınır mı, gez toz gel” diyor kaynanam. “Ben onu gelin yapmam” diyor, karşı çıkıyor. Orda ipler koptu.

Kocam, “Nermin biz en iyisi ne yapalım biliyor musun seni götürüyüm ailenin yanına” dedi. “Ben Nermin’le evlenicem ama o zamana kadar burada yanınızda kalsın diyeyim seni onlara emanet edeyim, annemleri seni istemeye evine göndereyim” dedi. Ben “bu adamın yanında olmak istemiyorum” dedim. “Ben olucam artık” dedi, “beni görünce belki çekinir”. İyi tamam aldık valizleri yükledik minibüse. O minibüste şoförlük yapıyordu. Getirdi beni eve, bir utandı çekindi, sonra tanışırım dedi gitti. Ondan sonra gelip gitmeye başladı. Ben anneme durumları anlattım. Bu çocukla şöyle tanıştık. Karabüklü filan. Annem ben eve gelmiyorken telefonla görüştüğümüzde “kızım evlenirsen iyi olur” diyordu. Sevindi. Ama Nevzat ailesini ikna edemeyince evde kavga yapıp çantayı alıp sırtına bize geldi. Tanıştırmıştım zaten bizimkilerle. Babam annem çok beğenmişlerdi bayılmışlardı. Ne kadar nefret etsem de onların bu hali nasıl hoşuma gitti. Öyle ki onu benden daha çok seviyorlar yani. Evde “Nevzat Nevzat” diye geziyorlar. Ama bir türlü ailesini ikna edemiyor.

Onu öldürmem lazım

Neyse babam bizi nikâh için götürdü. Başvurularımızı yaptık. O arada bir konuşalım diye ailesi Nevzat’ı çağırdı. Sonra aldılar çocuğu köye götürdüler. Beni onlardan gizli arıyor. “Geleceğim” diyor. Ama benim kafam acayip artık. Birgün annem içeride namaz kılıyor. Ben odada teybi açmışım bir de sigara

yakmışım, a bir baktım adam yine beni mincıkklamaya başlıyor. “Defol git” dedim ya. Gitmiyor da. Teybi kapatıyor. Işıkları kapatıyor filan. “Ne yapıyorsun” diyorum tartışma sanki teyptenmiş gibi olsun diye bunu yapıyor. Esas konuya gelinmesin diye. Yumruğunu kaldırdı. Ben de o zaman çok kötü bir şey söyledim ona. Ve vurdu bana. Daha önce dövmüştü ama bu yumruk ilkti. Kıyamet koptu. Sandalyeyi kafasına fırlattım. İyi vurmuşum galiba bacakları kırılmıştı sandalyenin. Annem de namazdan çıkıp geldi kırılan sandalyenin parçaları ile benim bacaklarıma bacaklarıma vuruyor ben de acayip küfür ediyorum. Ondan sonra komşular geldi benim küçük kardeşim geldi. Bunu kesinlikle öldürmem gerek diye hissettim o gün yani. Mutfağa gidip kocaman bıçağı, kurban bayramında hayvan kesilir işte o bıçağı buldum geldim, benim küçüğüm olan elimden aldı. Tam kalbine sokup çevirmek istedim o kadar kötü bir şeydi yani o anda. En ufak kardeşime söyledim “bana çantamı ve şarj aletimi ver ben gidiyorum” dedim. Getirdi ama “abla ne olur gitme ya” diye ağlıyor. Ondan sonra kendimi kaybederek hırsla yürüdüm. Allahım ağlıyorum yolda, kayboldum... Düşünebiliyor musunuz? İstanbul'un dışına gidip geliyorum, Türkiye'de birçok yere gidip gelmişim o yaşa kadar. Evimden çıkıp yolumu kaybediyorum. Bebek gibi ağlıyorum. O gece hiç tanımadığım bir aile beni misafir etti. Bana çok iyi davrandılar. Onları bir daha görmedim.

Bir müddet sonra nikâh yaptık. Sonra onun ailesi çağırdı “artık evlendiniz gelin” diye. Bir hafta sonra kavgalar başladı. Evin içi çok huzursuz, beni istemiyorlar. Hakaretler küfürler oluyor. “Baba kıza öyle bir şey yapmamıştır, bu orospu, bu nikâhı namusunu temizlemek için yaptı” diyorlar. Bu arada hamile kaldım. Dört ay geçti hamileliğim ortaya çıktı. Kayınvalidem “bu çocuk piç, DNA testi olmadan kabul etmiyorum” diyor. Kavgalar kavgalar ve beni götürüp babamın yanına bıraktılar. Yani öyle kötü bir şey.

Evleniyorum, yine bu adamdan kurtulamıyorum

Artık bir anne adayıyım hamileyim bebeğim olacak. Yani mesela ailem var, aile hayatı yaşayamıyorum. Evleniyorum adamın karısı olamıyorum. İşte anne olacağım nasıl olacağım diye düşünüyorum. Yıllarca bir gün sokaklarda çalışmaktan kurtulup evlenirsem çok iyi bir eş olmayı, eşimi memnun edecek yolları hayal ederek yaşadım. Çocuğumu nasıl farklı büyüteceğim diye hep

düşündüm. İnanamıyordum, babamın yanındaydım bebek karnımda büyüyordu. Beş altı ay oldu. Durum değişmiyordu. Ve ben aç kalarak ölmeye karar verdim. Yemişiyordum. Annem de hasta yatıyordu. Babasız bir çocuk dünyaya getirmek istemiyordum. Ben zaten böyle kötü bir ailede yetişmişim. İkimiz de ölelim bitsin bu iş istiyorum. Kocamı özlüyorum, telefon açtığımda da “biz boşanacağız” diye kavga edip konuşmayı bitirirken buluyoruz kendimizi. Ya da açıyor beni özlediği için biliyorum, sessiz telefon yapıyor sesimi dinliyor. Böyle günler geçiyor.

Ben fare zehiri içmeye karar verdim. Böyle oraletlere benziyordu zehir. Uzun uzun kötü bir yeşil renkte. Çocuk beş aylık. Koca bir de tas su aldım. Nevzat'ı da çok seviyorum ya onun resmini de koynuma soktum. Yatağa girdim. Gece herkes uyurken yapayım kimse duymadan uyurken öleyim diye düşündüm. Üç beş avuç dolusu içtim sonra yattım. Uyumuşum. Sabah “abla” diyen küçük kardeşimin sesi ile uyandım allahım ölmemişim. Sonra ikinci bir kere denedim, Raidlerini annemin yedim. O arada doğum zamanı geldi doğurdum çocuk sağlam ama kanında zehir var. Neyse bebek iyileşti. Bir müddet sonra eşim beni aldı. Tekrar evine götürdü. Yine curcunalar geçimsizlikler. İkinci çocuğum, kızım dünyaya geldi ben hâlâ bir şey olduğunda babamlara gitmek durumunda kalıyorum. Evdeki mücadeleden yoruldum. O iyi çocuk, kocam, kumara başladı.

Boşanayım dedim

Çok yoruldum evli olduğum beş senede ve dedim ki boşanayım. Evliyken bir kadın arkadaşım vardı. Eşimin patronunun karısı. Kızım olduktan sonra onlara iftara gittik öyle kaynaştık. Beni anladı. Ama o da kendini kurtaramıyordu. Örtülü kapalı bir kadındı. Dayak bile yemiş. Çok ağır aldatılmalar yaşamış. Onunla dost olduk. Sıkışınca hep ona gittim. O da beni arardı. O günlerde bir kere hapları elime koydum kızım uyurken. Kocamla kumar yüzünden kavga etmiştik.

Kayınvalidem oğluna kızmadı da bana bağırdı yine. “Zaten bir sürü maddi sıkıntımız var hir de üstüne kumar oynamasa anne” dediğimde “kadın olsaydın, senin yüzünden” dedi. Ya hani aldatsa hadi “sen kadınlığını yerine getiremiyorsun” densin ama onun kumar ihtiyacını ben nerede giderseydim.

Biz kavga da etsek barışmak için beraber olurduk. Benimle baş edemiyordu. Çok hırçındım. İşte onun üzerine hapları avucuma koydum, dedim ya ondan bile vazgeçtim. Bir barışıyoruz, yalvar yakar geliyor ailesinden ayrılacağımızı, kumar oynamayacağını söylüyor sonra onu kahvede basıyorum elimde oğlum bağırıp çağırıyoruz. Babamlara gitmek zorunda kalmak çok kötü oluyor. İlk torunları onun huyunda bir değişiklik yapmadı, onlara karşı da çok katı, çok sevgisizdi.

Boşandım

Ben sonra sonra boşanmaya karar verdim ama eşimi boşanmaya da zar zor ikna ettim. Nevzat ağlamaya başladı, niyetimde ciddi olduğumu anlayınca. “Senden ayrılınca ben nasıl bir kadınla beraber olurum Nermin” diye ağladı. “Sen” dedim “benden önce bir sürü kadınla beraber olmuşsun”. “Hayır” dedi “ben sana çok alıştım sen başkasın. Ben seni hiç aldatmadım biliyorsun değil mi” dedi. “Biliyorum” dedim, biliyordum da beni hiç aldatmamıştı. Annesinin evinde yaşamasak biz başka türlü olurduk. İki çıplak bir hamama derler ya öyle bir evlilik yaparsan, yer yok yurt yok hiçbir şey yok öyle yapsaydık olurdu belki. Biz evlenirsek her şeyi kabul edecekler düğün de yapacaklar hesabı yaptık ama yanlış düşünmüşüz. Beni asla düğüne layık görmediler. Alyansım bile takılmadı. “Nevzat” dedim, “Sana ulaşamıyorum. Ben kendimi çok kötü hissediyorum. Bak seninle hiç karı koca gibi değiliz. Bir hayatı paylaşmıyoruz. Evlilik karnımızı doyurup akşam uyumak olmamalı. Bir çay demleyip oturup sohbet ediyor muyuz? Gece yorgun geliyorsun yatağa girdiğin gibi canın isterse benimle beraber oluyorsun. Ertesi gün yataktan kalkıp yüzünü yıkayıp gidiyorsun paldır küldür. Çocuklarıyla ilgilenmiyorsun bugün ne yaptınız okulda şu oldu mu bu oldu mu demiyorsun. Oğlunun sınıfının nerede olduğunu bile bilmiyorsun. Ben okulda sınıf anneliği yapıyorum okuldan çıkmıyorum artık. Ama sen öğretmenin neye benzediğini bile bilmiyorsun yani. Çocukların kitapları nasıl şeyler bakıyor musun? Yok. Ben sıkıldım artık” dedim. “Bir psikoloğa mı gideyim ya bende bir eksiklik var normal olan her şeyi anormal görüyorum” dedim. O geçiştiriyor. Ben delireceğimi hissediyorum. Bunu ona da söylüyorum. Çok kötü olmaya başladım. Çocuklarımı dövmeye başladım. Çok kötü dövüyorum. Küçücük çocuklarımin gözlerindeki korkuyu görüyorum ama dövüyorum. Neyse “ayrılırsak ben de seni çok özlerim” dedim. “Arada bir görüşürüz” dedim

baktım gözleri tuhaf oldu parladı. Anladım benimle beraber olmak istiyor. Boşansa bile ilişkimizi devam ettirmek istiyor. Ben de zaten hayatımda kimseyi istemiyorum. Görüşürüz diye onu kandırdım öyle boşandık. Üç günde. İki sene önce boşandık. Ben annelere haber verdim ben geliyorum biz boşanıyoruz diye. “Ben almam seni” dedi annem. “Çocukları bırakacağım velayeti onlara vereceğim. İşe girerim zaten bir müddet sonra” dedim. “Ben kabul etmem böyle bir şeyi” dedi. “Düzeltilirsiniz” dedi. Tabii “boşanma” diyorlar ama maddi manevi hiçbir destekleri yok. O kadar cimriler ki yani mesela bize bir ev açsalar olmaz çünkü kiranın birinden olurlar. Öyle düşünüyorlar. Ama “boşanma” diyorlar.

Bir süre sonra çalışmaya başladım. Bu arada evliliğimin dördüncü senesinde erkek kardeşim de evlendi. Fark ettim ki artık onun eşi babamın tacizine maruz kalmaya başladı. Ama gelin ne olduğunu anlayamıyordu. Sadece böyle çok laubali bir kayınpederi olduğunu düşünüyor. Ona dedim ki “bir gün ben ne yapacağım şimdi dediğin bir an olacak ben biliyorum. O zaman bana gel benimle konuş. Eşinle konuşmana da yardımcı olurum” dedim. Daha rahat atlatırsın bunu. O da bir sene sonra hamile kaldı. Bu durum o zaman ortaya çıktı. Baba oğul birbirlerine girdiler. Gelin depresyona girdi hastalandı. Ama onun destekçisi olarak kocası olacak yanında. Ben eşimin ailesinin bana hiçbir zaman inanmadıklarını eşimden sonra öğrendim. Erkek kardeşimle ise bu konuyu konuşmadık. Ama eşinden sonra “abla” diyerek bana farklı davranmaya başladı. Ama sonra bir şey oldu bunlar kendi evlerine gitmek istiyorlardı. Geri adım atmaya başladılar. Maddi şeyler onları oturtturdu yerine. Babamın dairesinde oturuyorlar.

Babam hayatımı mahvetti

Geçen sene ocak ayı bir gece biz eşimle görüşmeye başladık yeniden. Evliyken beni dinlemeyen adam şimdi daha ilgili. Uzaktan telefonla toparlıyorum onu. Telefonla görüşüyoruz. Yine geçen sene babama dedim ki sigortandan faydalanıp psikolojik tedavi görmek istiyorum. Bir de evden hak istiyorum. Çünkü kardeşlerime veriliyor. Sigorta için atılması gereken imzalar vardı yapmak istemedi. Bir de üstüne beni tartakladı. On gün sonra ben toparlanıp annemden yardım istedim. Yardım etmedi. Ben yine karakola gittim. Polis memuru bana inandı. “Sana” dedi “avukat çağırayım”. Bir

avukat hanım geldi şikâyetimi inceledi. Kafamda Mor Çatı belirdi. Barodan kadın avukat isteme hakkı gibi sığınma evi hakkımız da var dedim kendi kendime. Çocuklar hep babalarında. Ben Kadıköy'deki baroya kadın hakları ile ilgili çalışan bir avukat hanımın yanına gittim. Gönüllü çalışan bir hanım ona durumu anlattım. "Babamın tacizine maruz kalıyorum yıllardır bir de kalacak yerim yok" dedim. "Benim psikolojim de çok kötü Mor Çatı'ya ulaşmak da istiyorum aslında" dedim. "Tamam" dedi.

"Seni orda Gülsun hanım bekleyecek" diyerek bana bir telefon bir adres verdi. Kendince bir şeyler söyledi. "Savcının dava açıp açmama kararını bekleyeceğiz" dedi. Mor Çatı'ya onun verdiği adres ve telefonla ulaştım. Durumları anlattım. İçeri girdiğimde böyle herkes gönüllü çalışıyor gibi bir hava vardı anladığım kadarı ile. Sosyologlar var, avukatlar var, psikologlar var. "Sana psikolog olarak imkân sağlasak gitmek ister misin" dediler, "evet" dedim. "Kalacak yer problemin var mı" dediler, "şu an" dedim, "geçici olarak kuzenimle kalıyorum". Mor Çatı'nın da geçici bir süre yani üç aylık bir şey olduğunu öğrendim. Tamam, ben çok kötü durumdayım ama hani böyle diğer kadınlarla yaşayamayacağımı düşünüyorum dedim. Bazı televizyon kanallarında göstermişlerdi bazı evlerde gerilimler oluyor. Çoluk çocuk oradalar. Benim kafam kaldırmaz diye oralara gitmek istemedim. Ama psikolog yardımını isterim dedim.

Gülsun hanım bana psikolog randevusu aldı. Bir müddet sonra işime başladım. Tedavilerim başlamıştı. İşte böyle geldim Mor Çatı'ya. Şu anda psikolog anlamında yardım alıyorum. Eşim de gitti psikoloğa. İki kere gitti bana telefonda anlattı "ya Nermin şahane bir şey kuş gibi oldum" diye. Ben uzun uzun gidip geliyorum soruyorum "ya Feride Hanım niye mutlu ayrılmıyorum bu kapıdan". Kendince bir teknikleri var. Uzun uzun dinliyorlar. Yeni yeni konuşup sohbet etmeye başladık. İlaç almıyorum, şöyle diyorum. "Sen Nermin çok güçlü bir kadınsın. Hayatı sırtlamışsın ilaca bile gerek kalmıyor". Ama devamlı düşünmek de kötü bir şey biliyor musunuz? Kafamı her tosladığımda ki çok da sık tosluyorum babamı düşünmek ve onun yüzünden oluyor böyle demek eziyor beni.

“BENİM HAYATIM KİTAP”

Daha önce iki kez telefonda görüşmüştük R ile. Buluşmak için sözleştiğimiz yer Kadıköy'ün en civcivli noktasında bir çay bahçesiydi. Ne etrafımızdaki insan kalabalığının, şehir uğultusunun farkına vardık konuşurken, ne bir yanımızda uzanan denizin... Sarılarak başladık, sarılarak ayrıldık; anlatacak çok şeyi vardı. Erzincan doğumlu R. 1962'den bu yana sayın, o kadar yaşında ama dal gibi kalmış vücudunda daha fazla yaşın ağırlığı var. Sevmediği bir adamla yaptığı evlilik, onu kâğıt üzerinde bitirmesi de ayrı macera; ama daha çok sonrasında, hayatından kocasını tamamen çıkarabilmek eritmiş R'yi. Beş yıl önce resmen boşanmışlar ama evlilik süresince yaşadığı psikolojik ve fiziksel şiddetin katmerlisi izin vermemiş yeni bir hayat kurmasına. Üç kızına, 17 yaşındaki L'ye, ondan daha küçük iki çocuğu K ve A'ya artık başka öğütler veriyor o yüzden. R'nin hikâyesine, onun birden sökülüverdiği 9 Ocak 2008 gününden girelim...

Bir Çarşamba günüydü. İşe müracaat için ikametgâh alayım diye muhtarlığa gittim. Oradaki kız “Eski eşin buradaydı” dedi. Önce “Bana ne” dedim, çıktım pazara giderken bu koşarak geldi koluma yapıştı. “Bırak beni şerefsiz” dedim.

Ama bu ilk değildi...

Beş yıldır ben her türlü hakarete, şiddete maruz kaldım bunun yüzünden. Her yerde karşıma çıkıyordu. Hakkında 10 tane dava açmışım, buna bir şey yapılmıyor. Kimi tanıyorsa artık, savcı sadece “haneye tecavüz”den dava açıyor. İşte o gün kolumdan tutunca ben bağırdım, bana çirkefli laflar etmeye başladı. Beni zorla eve götürdü. Kapıyı arkadan kilitledi.

Evde kimse var mıydı?

Yok, öğlen 12 gibi; çocuklar okulda... Bu bana bir vurdu, yapıştım koltukların arasına... O arada üstümü çıkardı, tecavüze maruz kaldım. Kalktım üzerimi giyinirken, cep telefonumu aldı. Bir yandan her şeyi yıkmaya, kırmaya dökmeye başladı. Karyolanın altına 500 milyon ayırmıştım kira için, onu aldı. Karakoldan gelen evrakları buldu. Onları okumaya daldığını görünce

kapıyı açtım, çıktım, üzerine de kapıyı kilitledim. Muhtarlığın oradan 155'i aradım, ama bir saat bekledim; soğuk, yağmur yağıyor. Üzerimde ne kimlik, ne para var. Polis gelmeyince caddeye inip bir taksi durdurdum. Her şeyi anlattım, "İnsanlık öldü mü" diyerek beni attı karakola... Oradaki polise "T.B. hakkında şikâyetim var" dedim. "Az önce geldi, seni sordu" dediler.

Nasıl çıkmış evden?

Demirleri kırmış keserle. Evde de her şeyi kırmış, dökmüş. Sonradan adını öğrendim, Selim diye bir polise götürdüler. Şikâyetçi olduğumu söyledim "N'apalım yani" dedi. Hakarete, tecavüze maruz kalmışım. "Benim sana verilecek ne polisim ne ekibim var. Git rapor getir, öyle alacağım şikâyetini" dedi. Sanki suç işlemişim. Kocamı o da biliyor. Üzerimde düzgün mont bile yok, kömürlükte giydiğim bir şeyi takıp çıkmışım. Ağlayarak çıktım oradan. Maltepe'ye yürüyeceğim diye kafama koydum. Bir arkadaşına gidip borç alırsam en azından bir şey olur diye düşündüm. Üstgeçitten geçerken tansiyonum düşmüş bayılmışım. Kendime geldiğimde başımda iki adam, bir de teyze... "Evine götürelim" dediler, dedim "Evim yok, siz beni aşağı indirin". Bir sigara istemişim onlardan. Biraz aklım başıma gelince Emniyet Müdürlüğü'ne gittim. Onlar da beni bölge karakoluna yolladılar. Orada aklıma 183 geldi; televizyondan almıştım numarasını. Aradım, bir bayan "En yakın karakola git, oradan bizi arasınlar" dedi. Cumhuriyet Karakolu'na gittim. Aradılar, "Ne gerekiyorsa yapın" dediler. Gece 10 oldu tabii. Ama olay yerinin olduğu karakola gitmem lazım. Takatim kalmamış. Eve gideyim, kömürlükte kendimi intihar edeyim dedim. O noktadaydım yani. Bu kafayla mahalleye yürürken bir komşum gördü "Bu ne vaziyet" diye aldı beni. Allah razı olsun, sobayı yaktı, üzerimi değiştirdi, çay verdi. Onun telefonundan bir daha aradım 183'ü, durumu anlattım. Komşuyu isteyip ona tembihlediler "Siz bakın, sabaha biz aldıracağız" diye. Bu arada Mor Çatı, Emniyet Müdürü'yle irtibata geçmiş.

Kaç yıl evli kaldınız?

12 yıl. Ama altı yıldan sonrası hep hırloş, gürloş... Çalışmıyordu, çekip gidiyordu, gelmiyordu. Hiçbir sorumluluk almıyordu. Üç çocuk okuyor, "Ya kadın sen neyle geçiniyorsun" diye bir sor değil mi? "Üzümünü ye, bağını sorma" diyordu. Şerefsiz... Demek kötü bir şey yapsam onu da kabul edecek.

Sen ne iş yapıyordun?

Ben turizmcilik yaptım sekiz yıl. Bir acentada bilet kesiyordum. Kafeterya çalıştırdım.

Şu anda çalışıyor musun?

En son bu olaydan beri ben çalışmıyorum. Zaten ilaç tedavisi görüyorum. En ufak bir şeyde kriz geliyor. Geçen iki kere bayılmışım yolda. İlaçları almayınca da, ilaç komasına giriyorum. Sanki eroîn içiyorum. Bir nevi eroîn demek...

Biraz geriye gidelim. Erzincan'dan İstanbul'a nasıl, ne zaman geldiniz?

89'da. Altı ayın evlisiydim geldiğimizde. Ben istemiştim, ikimiz çalışırız, yaparız diye. Ben daha önce hiç gitmemiştim ama ablalarım İstanbul'daydı.

Görücü usulü mü evlilik?

Evet. 22 yaşındaydım. Amcamın oğlunun düğününe gitmiştim, döndüm zaten benim sözüm verilmiş. Arkadaşlar nişanıma geldiler, bana soruyorlar. Hangisi damat ben biliyor muyum ki onlara göstereyim? Damadı yüzük takarken gördüm, 20 gün sonra düğün ediverdiler zaten. Kimse kızını vermemiş ki bunlara...

Sizinkiler neden vermiş?

Rahmetlik babamla onun babası kahve arkadaşları. İçkisi yok, kumarı yok diye vermişler işte...

Senin sevdiğin var mıydı?

Olmaz mı? Amcamın oğluyla konuşuyorduk biz. Ama açılmıyorduk, ne o ailesine, ne ben kendi aileme... İnanır mısın halen daha konuşmayız biz. Onun olduğu ortama ben girmem, ben varsam o da gitmez. Ama şimdi kabul etse, ben yine alırım onu. O derece seviyorduk birbirimizi. Ama işte kader beni böyle bir pislîge bulaştırdı.

Mutlu bir gün, huzurlu bir saat hatırlıyor musun evliliğinde?

Yok, öyle bir hayat hiç yaşamadım. Ben hiç sevmedim ki onu, başından beri yürümedi. O da sevdirmedik kendini. Ailemin namusu diye katlanıyordum. Bir yıl sonra tabii hamile kaldım, o zaman da çalışmamaya başladım. Tansiyonlarım düşüyordu. O ara bir tarım ilaçları fabrikasına girmişti, rahat

ettik derken, babası gelip çıkardı bunu işten. Köye dönecekmiş... Hamileyken beni bıraktı gitti, iki ay sonra geldi. Çocuğum dört aylık olunca da her şeyi toplayıp biz Erzincan'a döndük. 93 depreminde oradaydık, ama işte deprem olunca İstanbul'a döndük.

İlk ne zaman boşanmaya karar verdin?

93'te ben ilk dilekçemi verdim. Kısayken dönmek istedim. Ama ailem karşı çıktı. Her gün kavgayı görüyorlar, kendileri kocamın gırtlığını sıkıyor ama boşanmaya gelince, yok... Ailede boşanan yokmuş... Mahkemeyi geri aldıldılar bana.

Fiziki şiddet uygulamaya ne zaman başladı?

Çocuğum doğduktan sona gelip bahanesini bulup dövmeye başladı beni. "Ya, başkası varsa git, beni rahat bırak" diyordum. Onu desen dayak, bunu desen dayak... Bir tek çalışmaya laf etmiyor tabii... Neyse böyle yıllar geçti. 2004'te ben "Artık tamam!" dedim, senle konuşur gibi aldım bunu karşıma. Ama laftan anlamıyor. Ertesi sabah işe gitmeden önce boşanma dilekçesi verdim, sonra hiçbir Allah'ın kuluna da söylemedim. Üç ay sonra kâğıtlar geldiğinde dövdü beni. "Yürümüyor anla artık..." diye anlattım, ben bunun beynini çaldım, mahkemeye götürdüm. Hâkim zaten bir kızdı buna, işi yok, gücü yok diye, anında boşadı. Dışarı bir çıktım bu ağlıyor. Öyle aciz bir insan. "Zamanında düşünecektin, çık git hayatımdan" dedim. Ben sanki öyle dememişim.

Hemen gitti mi evden?

Ne gitmesi... Ben ceketimi, çocuklarımı aldım çıktım. Öyle söz vermiştim, boşanalım hiçbir şey istemiyorum diye. Bir hafta ablamda kalıp sonra da aynı mahallede ev tuttum. İş yerimdekiler sağ olsun çok yardımcı oldu. Para yetiştireyim diye gece de ütüyeye gidiyorum.

Çocukların ruh hali nasıldı bu arada?

Hepsi nefret ediyor. Büyük kızım "Sen bunu boşamazsan ben kendimi arabaların altına atacağım" dediydi. İkizlerimin küçüğü de "Ben avukat olacağım, ilk iş de seni boşayacağım" diyordu. Ama işte adamın eve gidip gelmesi bitmedi.

Evden uzaklaştırma cezası için başvurduunuz mu?

"Savcılığa dilekçe ver" demişlerdi ama o da boşanmadan önce oluyormuş.

Ben bir de evden çıkıp gittim ya... Kaç kere cam çerçeve kırdığında polis çağırdım. Yani polis hiçbir şey yapmıyor bunu bilin. Bunu bütün dünyaya haykırmak istiyorum. 10 defa, bu sonuncusuyla birlikte 11 defa polise gittim ben. Hiçbir şey olmuyor. Allah o Mor Çatı'dan razı olsun. Ben yine bir şey olacağına inanmıyordum. Adli Tıp'a gitmem, raporu almam onlar sayesinde oldu o olayda. Üç gün sonra o karakoldaki polisler kendileri aldılar ekip arabasıyla... Dördüncü günü de kalacak yerim yok diye beni Rotary Çocuk Evi'ne aldılar. Nereye gittiğimi bilmiyorum, oraya girince bende film kopmuş, fenalaşmışım. Hastaneye götürdüler, valiliğin misafirhanesine aldılar. Sonra Mor Çatı beni bir psikiyatriste yolladı. Hemen ilaç yazdı. Rotary'de kalıyorum ama 24 saat uyuyorum, fenayım. Bana çok alâka gösterdiler. Yaptıkları iyilikleri anlatmak istiyorum, ama insanların o hizmetleri nasıl kullandığını da anlatmak istiyorum. İnsanlarımız gerçekten verilen hizmete layık değil. Gözlerimle görmüşüm, insanlarımız çok pis ve çok nankör. Değerini bilmiyorlar. Kimisi halen gidiyor nerelere, akşam geliyor sonra. O suları öyle 24 saat boşa akıtmaları, yemeklerin yarısını ziyan etmeleri... Şampuanımıza kadar düşünmüşler. Ben orada 8-10 kişiye teşekkür mektubu yazdırdım. Orada iki ay kaldım ama bir gün dinlenmedim. Terapiye gidiyordum, yeni ev bakıyordum. Çocuklarım yalnız hissetmesin diye gündüz onlarla buluşuyordum. Çok ilgi gösterdiler ama ben daha fazla da kalamazdım orada, çıldırırdım.

Şimdi nerede kalıyorsunuz?

Ev tuttum, sağ olsun Mor Çatı bütün eşyayı düzdü. Çocuklarımla da beraberim, tek sıkıntım, işsizim. Haftada iki gün Sanyer'e, bir gün Maltepe'ye ev işine gidiyorum. Ama cama çıkamıyorum, ağır iş yapamıyorum.

Kocan daha sonra rahatsız etti mi?

Yerimi bilmiyor ki. Bu arada polislere soruşturma açıldı, insan hakları masasına verildi. Davalarım sürüyor.

Bir lokma rahatladın mı?

Sen ne diyorsun, cennetteyim o zamanlara göre. Böyle diyorum güzelim ama sen bir de bana sor. Hayatım dönmüş bir kâbusa... Akşamları diyorum ki bugün ilaç almayayım. Ama takılıyor beynime, uyuyamıyorum. Doktor yarım la dedi ama yarıma bile indiremiyorum. Öyle bir sıkıntı basıyor ki

kendimi boğuyor gibi oluyorum. İlaçlar da pahalı... Neyse bir iş bulsam. Eski işim o kadar güzeldi ki... Adamın gelip basmasından çıkarmak zorunda kaldılar tabii, onlar ne yapsın? Nasıl anlatayım Pınar Hanım, çıkmazdayım. Şimdi ikizleri kayıt ettireceğim, onların kayıt parası var. Üniversiteye gidecek olanı yerleştiremedim.

Kızlarına nasıl telkinlerde bulunuyorsun?

Tek dediğim: Okumalısınız, ekmeğinizi elinize almalısınız, bakın bana... Benim düştüğüm gibi bir soysuza düşerseniz yaşayacağınız bu. Ben ilkokulu bitirdim. Bir mesleğim olsaydı elimde...

Ne olmak isterdin?

Hele bu yaşadıklarımın sonrasından sonra, hukuk okumak isterdim. Bugün imkân olsun okumazsam namerdim. Çocuklarıma da hukuk okuyun diyorum. Bu da bir nevi insan hayatı kurtarmak... Savciya dedim bir kere, ben 11 kere başvurmuşum, benim bu adamı öldürmemi mi istiyorsunuz? Ben bu ülkenin çocuğu, kadınıysam niye haklarımdan faydalanamıyorum. Bana demesinler ki "Başına bir şey gelince polise git"... Vurgulayarak söylemek istiyorum, ben hayatımı Mor Çatı'dan Filiz Hanım'a, Gülsun Hanım'a borçluyum. Rotary'de Yıldız Hanım, Sevda Hoca, Erkan Bey... Onlar bana koltuk değneği oldular. Onlara bir hayat borcum var. Nasıl anlatayım... Halen daha da ararlar... Şimdi üç tane davam var. Bir Vali beyin insan hakları masasına açtığı var. Bir, ayın 9'unda işlenen suç... Bir de Esra Hanım'ın açtığı dava... Bana diyorsun ki bu konuştuklarımız kitap olacak, benim hayatım kitap...

Konuşurken en çok "Bilmiyorum anlatabildim mi?" diyordu R, ağzından çıkanın hayatta bir hükmü olmamasına, anlaşılamamaya, kendini anlatamamaya o kadar alışmış ki, başka türlüünü düşünemez olmuş sanki. Sıkılmaktan bir günde dört dişini birden kaybettiren bir dert anlattığı... Yemekten de kesilmiş; çay, sigara daha çok...

Gelmeden önce buluştuğumuzda bana iki üç fotoğraf getirmesini istemiştim. Ne olursa... "Kendini iyi hissettiğin günlerden..." demiştim. Konuşmanın sonunda yanındaki poşeti açtı. Bir fotoğraf Maltepe'de çalıştığı kafeden. "Kendi işim gibiydi" dediği, mutlu baktığı bir fotoğraf. Diğerini yine çalıştığı turizm acentasında. Çok güzel, çok dik duran bir kadın var fotoğrafta.

“Bunlara baktıkça etlerim eriyor şimdi” diyor, “işte bak ne hale getirdi beni şerefsiz...”

Bir diğer fotoğrafta kadın arkadaşlarıyla kol kola, gözlerinin içi gülerek bakmış. DSP Kurultayı'na misafir olarak katılmış: “Ben çok aktif kadındım, dokuz yıl Okul Aile Birliği'nde çalıştım, 1500 öğrenciye yardım ettim. Bir sürü plaketim var.”

Bir fotoğraf da bu okul aile birliği gecelerinden.

Sırada kızlarının fotoğrafları... Hatta büyük kızının yıllığını getirmiş yanında; arkadaşlarının yazdıklarını okutuyor.

“Aklım başımda değil, iki dakika öncesini unutuyorum” diyor , ama kendini iyi hissettiği günlerin fotoğraflarını nasıl da güzel anlatıyor, tane tane...

ADAM KADINI DÖVDÜ...

Kadınların varoluşunun cinsel varlıklar olarak tanımlanması gibi, kadınların varlığının birer nesne şeklinde tanımlanmasında da dil, şiddetin bir öznesi/âmili/uygulayıcısı olduğu gerçeğini ortadan kaldırıyor. “Şiddete maruz kalan kadınlar” ifadesi söz konusu olduğunda, erkeklerin kadınlara yaptığı bir şey, kadının doğasının parçası olan bir şey haline getiriliyor. Ve erkeğin bu süreçteki payını hepten unutuyoruz...

Sarah Hoagland

Önce gözlerine bakıyorum; küçücük hareli, sıcak, odaklı... Kıpırdanıp firdönmüyor oyukların dışına kaçmak istercesine... Öyleyse dingin, huzurlu. Aynı sükûnet ve şefkatle karşılık veriyorum ben de. Şaşıyorum; öyle minyon ve narin ki. Sonra şaşırmama şaşıyorum. Ne bekliyordum ki, neyle karşılaşmayı? “Şiddete maruz kalmış bir kadın” illa ki, deprem görmüş kadim bir kent gibi yarı yıkık mı olmalı?

Ellerini tanıyor, tarıyorum gözlerinin ardından, küçük, ılık, sert ellerini. Kaç kez gökyüzüne uzandı, kurtuluş umuduna, duaya açıldı acaba derken... Gözlerinin çıplaklığıyla varlığını sıkı sıkıya kavramış ellerini bana doğru dönüp açarak, benim sesimle tedirginleşmiş sesini, zırlarından soyunmuş zayıflığıyla açıyor... Biliyor ki, kişinin elinin incelik ve şefkatle yaptığı her hareket, ötekinin yaralanabilirliğinin kendisine yönelttiği buyruğu tanır... İşte o an fark ediyorum izleri... Gözlerinin ilk bakışta açık etmediği tüm izleri... Gözler, eller, beden saklayabilir belki gülüşler örtebilir acıyı ama ten asla unutmaz geçmiş; biliyorum, hafızasında bir çocuk inadı vardır... Hayatına girmiş tüm erkeklerin, babanın, ağabeyin, dayının, amcanın, kocanın iktidar izleri ten aracılığıyla işlediği sürece örtse ne olacak hem? Ne yazmıştı Merleau-Ponty, Görünür ve Görünmez'de?

“Beden yaşadığı dünyayı yönelimleriyle dokur ve bu dokuma faaliyeti dolayısıyla dünyayla aynı etin dokusunu paylaşırsınız. Dünya, bedenimi yansıtır, etime geçer; dünya ile etim arasında birbirine geçme, birbirine el koyma

ilişkisi hâkimse dünyanın elde edilme isteğinin, et aracılığıyla karşılanması normal değil midir?” Bir etten farkı var mıydı onun da bu coğrafyanın tüm kadınlar gibi... Bir kız bebek olarak doğduğu gün itibarıyla geleceği de yazılmıştı alınına; göbek bağı düğümlenirken şiddetle fırlatılmıştı yazgısı kendi etinin çeperine. Kördüğüm olmuştu içi...

Şimdi karşımda oturmuş, sakın, odaklanmış bakışlarıyla sigarasını içerken düğüm yine boğazında. Gözler, “masum, saf, temiz” sözcüklerine öfkeli. Akıl biliyor çünkü, onların anlamlarındansa atıflarının egemen olduğunu... Kadını baskılamak, örtmek, sindirmek, yok etmek için toplumsal hafızaya sinmiş kullanım biçimlerini... Masum bir kız, saf bir kadın, temiz bir hayat... Göz biliyor ki bunlar ancak ve ancak bir efsane olabilir, çünkü herhangi bir şeyi görmeden önce, daima, zaten belli bir derecede bilme, inanma, isteme ile mücehhez haldedir göz. Yerleştiği çukuru doldurabilmek için konuşmalıdır o vakit; söz besnidir bakışın.

Anlatacak, anlatacak elbet bir kez daha. Ama nerden başlamalı söze ve neden başlamalı yeniden? Neden dönmeli en başa, yenilenmişken bakışı, cümle kuruşu... Sözcükleri değişmişken ve soruları... Neden hâlâ dayatılmakta ki sanki örtük bir şiddetle bu sorular ona? Nasıl incitmeden sormalı yaşadıklarını? Nasıl kurmalı sözdizimini? Nasıl uzaklaşmalı şiddete içkin anlamlardan? Çocukluk! Belki çocuk yılları mutlandırıcı, gülümseticidir; belki alıp götürür bizi soğuk uzamın çerçevesinden...

Ne zaman doğduğunu dahi tam bilmeyen bir çocuk başarabilir mi bunu peki? İki erkek, bir kızı geride bırakıp kaçmış bir anneye duyulan öfkenin zifirinde yaşanmış bir çocukluk ve hiç küçük olmamış bir çocuk? O üç yaşındayken kaçmış annesi evden; bıkmış eziyetten, şiddetten. Kaçıp kendini kurtarıırken çocuklarını bırakmış ardında canavar babaya...

“Annem korktu galiba başkası ile evlenmişti. Geri dönmeye korktu, bizi aramaya korktu. Evlendiği adam vefat etti, bu kadar zaman içinde geri dönmeyi gurur meselesi mi yaptı, bizim onu istemeyeceğimizi mi düşündü bilemiyorum. Sonra nüfus idaresinden kimlik kaydından kardeşim buldu. 22 yıl annemi hiç görmedim ben. Ama bu 22 senede babam da bize cehennem azabı yaşattı.”

Çocukluğunu, genç kızlığını annesi olmadan yaşayan bir genç kadın o. Değil anne, yanında bir abla, bir arkadaş, sevecen bir bakış, bir yumuşak kalp olmadan. Yüreğini hep kendi çiftlemeye çalışan... Elleriyle kazıyarak, kendinden bir ben yapan; yaşından yaşlı, yorgun elleriyle... “Babaannem büyüttü bizi, amcamlarda kalıyorduk.10 yıl sonra babam evlendi. Kadın çok iyi görünen ama beni hiç istemeyen bir kadındı. Sürekli benim evlenmemi, o evden çıkmamı istiyordu. Bana bunu belli etmiyordu ama sonradan öğrendim. Bir kere evden kaçtım, abim o zaman askerdeydi.” Baba dayağından bezip evden kaçıyor gideceği yeri olmayacağını ama dönüşünün çok daha şiddetle onaylanacağını bile bile...

“Benim babam eliyle dövmezdi. Hiçbir zaman bana eliyle vurduğunu hatırlamıyorum, ya kemerle döverdi, ya yemek karıştırdığımız bir tahta kaşığımız vardı onunla döverdi. Hem çok sarhoş olduğu için, hem de onun kızı olmadığımı düşündüğü için... Artık belli bir zaman sonra yüzümü korumaya başlamıştım. Çünkü sürekli morluklarla geziyordum. İnsanlar soruyor tabi... Gözün mor, yüzün mor. Babamın dövdüğünü biliyorlardı ama... Biraz büyüyünce, ergenliğe girince bu şekilde dışarı çıkmaya utanıyordum. İnsanların sorularına cevap vermek zordu, içine kapanık bir insan olmuştum. Artık herkesten nefret ediyordum. Hiç kimseyi sevmiyordum. Böyle geçti çocukluğum.”

Artık yüzü gözü mor değil ama boynundan göğsüne bir fular gibi uzanıyor darp izleri... Gözümün, ara ara takıldığı, hikâyesinin ise koskoca bir geçmişe bedellendiği izler bir acı bilgi. Bu hikâyesinin, onun hikâyesinin harfsiz sözcükleri, tensel imleri... Dayak, örselenme, şiddet: bedeninin yazısı, ten ile kalp arasında kalan bir perde; bu dünya ile ötedünya arasında bir geçit, bir berzah... Akıldan çıkmayanın sureti... Sözcükler önce tedirgin, kırık sonra zıpkın gibi saplanıyor yüreğime. Bir ân önce bitirmek için hızla anlatıyor hikâyesini. Orta yerinden bölüp anlamaya çalışıyorum, “o dereceye” nasıl gelindiğini? Ateşin birdenbire yükselip geçmişin hiç sönmeyen küllerini de alevlendirmiş olmasını niye kabul etmiyorum? “Her şeyin akışı, seyri usul usul olmalı” içbilgisinden mi? Oysa kimilerinin hayatı acı bilgi; yakıcı ve başdöndürücü bir hızın içinde kasıp kavuruyor geçtiği her yeri. Geriyeysel zaman kiplerinden iz kalıyor yalnızca; simsiyah bir leke... Leke varsa orada temizlik de vardır; silme, süpürme, toz alma, yıkama, yıkama... Yıkımı

durdurma, kirliyi arıtma... Genç kızlığının tek işlemleri bu; bir kadının işlevi bu: “Temizliğe vermişim artık kendimi. İlkokuldan sonra babam okumama izin vermediği için eve kapandım. Gezmemiz, dışarı çıkmamız yasaktı. Kocaman evin sorumluluğunu tek başıma üstlenmişim. Sabah kalk kahvaltıya yardım et, bulaşıkları yıka, öğle ve akşam yemeği hazırla... Sarhoş babanın pisliklerini temizle... İki sene hiç su akmadı yaşadığımız mahallede, su taşı, evi süpür, sil, akşam yemek ye, yat. Artık rutin bir şey olmuştu hayat.” Mitolojik bir kahraman sanki; çağdaş bir Sisiphos... Taşıma suyla, kocaman evin temizliğini elleri parçalanarak kotaran, her gece ya televizyondaki gülümseyen kuklaları seyrederek yaşamamış bir çocukluğun yasını tutan ya okuyup çocuk psikoloğu, hemşiresi, doktoru olma hayalleriyle içini yeşerten bir kül kedisi...

Temizlikle şiddetin ikonografisi arasındaki bağıntı ne garip; benzerlikleriyle benzememezliklerinin mesafesi ne büyük... Bütün hayal kırıklıklarını, dışarıda biriktirdiği öfkeyi, çaresizliği evinden, kızından çıkarıyor baba. Kızın tüm gün temizlediği evi kirleterek, onun bedenini kanatarak... Temizliğe tezat üç temelle: Bir varlığın nefes alıp veren, acı çeken bir canlı olarak değil de bir nesne olarak görülmesini sağlayan nesneleştirme; bir varlığın bütünlüğünü ortadan kaldıran parçalama ya da kesip biçme; son olarak da tüketme... Tükenerek büyüyor; etinden yiyerek besleniyor ve içini kendini boşaltarak dolduruyor o; yarasını yalayarak gideriyor susuzluğunu. Kanıyor, hep kanıyor...

“Bir gün sabah bir kalktım, leke gelmiş. Nasıl korktum ama. Kimse bana bir şey söylemedi. Hastaneye gittim, kadın doğuma. Korkuyorum da, adama sormaya, bu neyin nesidir diye... Gazete koyardım, ped aklıma gelmiyor. Ne bulursam artık, ama korkudan ağlamaktan da aklım çıkıyordu, 'ben öleceğim' galiba 'bana ne oluyor böyle', 'bu neyin nesidir' diye...” İlk reglini böyle yaşıyor işte. Korkarak, korku hüküm süren tek duygu. Korkuyor, bir suç işlediğinden, artık “kız” olmadığından... Yıllar yılı koruduğu zar parçasının yırtılverdiğinden... Sene be sene yediği dayaktan sızandan farklı bu, çünkü orasında. En gizli, en saklı, en koruması elzem yerinde: “Mahrem bölge ya; ahlâk dışı gibi. Zaten babaannem büyütüyor bizi. Hep böyle cinselliğe karşı, erkek eli tutmayın, erkeğe değmeyin, göz süzmeyin. Erkeğin yanından bile geçerseniz hamile kalırsınız... Böyle bir baskı altında büyüyünce, bana ne oldu acaba diye çok ağladım.”

Amcasının kızı tesadüfen haberdar oluyor tuvalette kan görünce. Bilgileniyor biraz olsun; gazete kâğıdı yerine ped kullanmayı öğreniyor. Regl kanını, üzeri kanlı haberlerle bezeli gazete kâğıtlarıyla örtmüş defalarca; kendi gibi dayak yiyen, şiddete uğrayan, öldürülen kadınların, gözleri bandlı fotoğraflarını manşet yapan gazete kâğıtlarıyla... Etine karbon kopyası çıkmış kadınların kanının... Şiddetten nemalanan medyanın azgın dişleri bacak aralarını berelemiş. Kanını, acısını, yaşadıklarını bir bir örtmüş zamanında ama, şimdi örtmeye yeltenmiyor darp izlerini. Gönül indirmiyor geçmiş acıya, uğuntuya...

Benimse gözüm takılıyor çapak çapak, çıplak çıplak; silinmek istenene içrek bu izlere; yaslı geçmişinin dövmelerine... Unutmak istiyor tene mühürlü sözcükleri de mümkün mü bu? Bizler sordukça... Tanıştığı her yeni insanın gözlerine bir kuşku serilince, yeni bir iş, yeni bir ev, yeni bir hayat, yeni bir sayfa onun geçmişinden beslenerek kurmayacak mı kendini? İnanma kapanına kıstırabilsem bilincimi, inanabilsem ben de onun gibi yeniden başlanacağına... Tek sığınağın bellek, durmadan üst üste yığılan acıların sonsuz, silinebilenlerinse ne kadar azınlıkta olduğunu unutsam. Kalbimi açabilsem, ruhumu duyabilsem sözcüklerin kısılcısından, aklın realitesinden kayıverip....

Bir sigara daha yakıyoruz dumanlarında boğularak, gitgide uçuklaşan hatıraları yeniden canlandırarak. İki kez nişanlamış babası onu zorla; para karşılığında, daha çok içebilmek uğruna... "Babam parayı seven bir insandı. İlk nişanda çocuğun tarlası falan var hesabı, daha sonra daha iyi bir kısmetimin çıktığını söyledi. İlk çocukla nişanı bozdu, ikinci çocuğa verdi. Ben evlenmeyeceğim deyince, beni dövmeye başladı. Hep 'annen gibi mi olacaksın' diyordu. Annemin kaçmasını hep benim üzerimde yorumlamaya çalıştı. Ertesi gün parmağıma yüzük takıldı. Ne olduğunu anlamadan. Sonra ne olduysa, aradan birkaç hafta geçti babam 'bu nişan olmaz' dedi. Sonra ben çocuğu bir daha görmedim. Yüzüğü, getirdikleri birkaç parça bir şeyi geri verdik. Araya çok bir zaman girmede, diğer nişanlandığım çocuk çıktı. Onla nişanlandık." Üvey annenin bir akrabası, ikinci nişanlı... Babaya daha çok para vaat edilince ilk nişan bozulup ikinciye hayır duası kesiliyor. Hepi topu iki ay... "Beni evlendirecekler, beni evlendiriyorlar. Hiç istemediğim birileri ile evlendiriyorlar. Beni kurban ediyorlar."

Bir kez daha evden kaçıyor; ağabeyi askerde. Yengesi akşamına kapıya getiriyor yine. Yoksa baba, ikisini birden vurur. Bir kez ölmeye razı ama artık, her gün ölmektense... Gazeteler yetmiyor acıyı örtmeye... Acı sızmaya başlarşı hayatın orta yerine ardı arkası kesilmez kimileyin; kurban kültürünün mistifikasyonu aya yıla değil, bir ömre bedellenir. İkinci nişanlılık evresinde, on yedi yaşının eşiğinde bir başkası giriyor devreye: babanın kayını... Her şey babanın gözetiminde olup bitiyor; ırza geçme töreni de... “Adam üzerime saldırdı. Adam bana tecavüz etti. Ve babam bunu çok iyi biliyordu. Ve nişanlıyım ve o adam vardı. O kadar bağırmama rağmen babam duymadı. Analık da evde üstelik. Ve adam gelip bana saldırıyor, bağıra çağıra ırzıma geçiyor.”

Canı çok acıyor, ikiye ayrılıyor acıdan; daha ziyade korkuyor aslında. Bir an önce görmek istiyor, acının bitmiş resmini, kanın yine oradan ama bu kez bambaşka bir sızıyla gelişini... Ürküyor göreceğinden; çünkü bu kez başka bir sancıma... Bu (kez) geriye dönüş yok, bu kez hiçbir örtü saklayamaz açığa çıkar. Çaresiz, titriyor, buz kesiyor her yeri, elleri tir tir titrerken koşturuyor deliler gibi gözleri odanın dört bucağında. Yatağa lehimlenip kalmış, alt tarafı felç, duygular kezzapla yakılmış adeta...

Dili ısırılıp bastırılmaktan ezilen, yamulan bir tıpa; mührü ağzının. Bağırmamalı, susmalı; bu onun utancı! Kız değil artık yırtıldı ikiye, ayrıldı düşleri yaşamdan ölüme. “Çok kötüydü. Kendime çok zor geldim. O adam iki seneye yakın bana cinsel tacizde bulundu. O iki sene, hayatımın aslında en büyük cehennemlerinden biriydi. İşte o yüzden evden kaçmıştım ben. Beni kurtarsınlar diye. Bunu söyleyemiyordum. Hiç kimseye söylenmiyordum. Çünkü baban yapıyor bunu biliyorsun, kime ne anlatacaksın?” İnsanın, insan bedeninin böylesine değer yitirdiği bir dönemin muhafızı olan baba, kendi etinin iştahını doyurmakla kalmayıp, şiddetten gözü dönmüş tüm leş kargalarını besler, bile isteye gerçekleşen bir kıyıma katılmış olmaktan zerrece korkmazken, tenin kırıldığı aralıklardan, öngörülemez olanın, yeni bedensel ve içsel deneyimlerin lanetlenmiş topraklara uzanan bir güzergâhın görüntüsü ışıldamaktadır. Kararlıdır artık genç kadın bu işkenceyi bitirmeye... “O arada, bir gün sabah adam geldi bana saldırdı, ben elime bıçağı aldım öldüreceğim seni dedim, o sırada tenim sıyrıldı, adamın tırnakları geçti. Yengem gördü, dedi ki 'Orandaki ne?'. Tüm korkuma rağmen

her şeyi anlattım. O da bana okkalı bir tokat attı , neden şimdiye kadar bir şey söylemedin diye. Çünkü korkmuştum, gerçekten çok korkmuştum. Nasıl tepki vereceğimi bilmiyordum ki. Bu adam bizim akrabamızdı ve benim abiye, dayıya, amcaya ihtiyacım vardı. Babam evlendiğinde, ailesindeki tüm adamları kendi abim gibi görmüştüm.”

Virginia Woolf'un bir hikâyesini anımsıyorum soğumuş çayın son yudumunu içerken. Bikkın, bezgin, yorgun bir kadın, duvardaki gölge mi, leke mi, ne olduğu belirsiz bir iz üzerinden umutsuz hayatın sonrasında, kalın yeşil sapların eğilmesiyle bir çiçeğin kadehinin devrilişini görür... Mor ve kırmızı ışıklarla ıslanır sırlıklam. Leke bir gül yaprağının minik parçası oluverir. Yaralı bereli hayatı aydınlanır gibi olur bir ara kadının... Çiçeklenir, mevsim bahar olur. Karşı inşaatta çalışan bir cam ustası, çiçeklerle boyar tinini, teni rahiyadan boğulur. Onu çok sevdiğini haykırır; yetmez duvarlara, sokaklara çiziktirir, çiçek çiçek. Tohumlar peş peşe devirir kadehlerini özleriyle esrimek istercesine...

Ama yaralıdır kadın, güvensizdir. Gönlünü okşamaz bu çabalar, değil mi ki o da bir erkektir; değil mi ki erkekler severken öldürür... Değil mi ki mitolojideki kimi tanrılar insanları köklenip ayaklar altında çiğnenecek, kopartılacak birer çiçek gibi görürler. Gözünü yere, başını yana, ellerini içine gömer yine kadın. Korku artık duygu değil bilgidir çünkü... Güzellik iyiliğin çiçeklenmesidir elbet, ama bazen de bir silaha dönüşür çiçek.

“Cam takarken görüyor beni. Çıktığı kızlara falan benzetmiyor. 'İstanbul kızları çok oynashık, onlar evlenilecek insanlar değil. Ben seni ailemin karşısına daha rahat çıkartırım, sen bir ev kızısın' deyip kafasında sabitleyerek düştü peşime.. Hatta beni istemeye falan da geldi, ailesini de çağırdı Kırşehir'den. Babam vermedi, bu kafasında sabit bir fikir olaraktan beni götürceğini koydu. Ben o dönem evden kaçtım, abimin nişanlısının yanına gittim. Evlenmeyi kesinlikle düşünmüyordum, hiçbiriyle evlenmeyi düşünmüyordum. Yani ilk gece muhabbeti vardır ya. Ne anlatacağım ben adama?” Sonra birileri çeler kafasını, cesaretlendirir, güç, güven verir: “Al karşına konuş. Seven erkek her şeyi kabul eden erkektir, en azından babanın zulmünü biliyor ama İstanbul'da seni harcarlar, hani gençsin, güzelsin, 17 yaşındasın. Hiçbir şeyin kalmaz. Hani bir bakarsın ki fuhuş

batağına düşersin. Alışsın zamanla seversin.”İnanır kadın, inanmak ister, zira inanacak hiçbir şeyin kalmadığı sınırları bataklık dünyasında sadece inanma duygusuna...

“Ben de evden kaçtım. Ve o adamla öyle evlendim.”

Evlenmeden önce buluşurlar, herşeyi anlatır kadın, kabul eder adam. Evlenirler; imam nikâhı. Adamın memleketine giderler. Kırsala kentten gelin gelmiştir hem de kız olmayan bir şehirli gelin! “Ben başka bir şeyden kaçtım, başka bir zulmün içine girdim. Bu kadarını beklemiyordum.” Konuştukça açılıyor o, benimse dinlemeye dahi mecalim kalmadı artık. Etimi ısıyorlar, tenimi dağıyorlar o anlattıkça. Yoruluyorum, büzülüyor yüreğim, soluksuzum. Hikâye bitti sanırken yeni başlıyormuş meğer... Şiddete maruziyeti bundan ibaret değilmiş meğer...

Asıl trajedi, asıl işkence sahneye kocanın gelişiyile doruğa çıkacakmış meğer...Gölgeler daha da kısılacakmış...

Kalabalık bir ev, kaynana, kayınbaba, kayınçolar, eltiler, görümceler, yengeler, kardeşler, ablalar, ağabeyler, çocuklar, torunlar, gelinler... Aşiret kurdalları, yasa... Kadınların hiçbirinde resmi nikâh olmaması onur. Çocuklara kimlik çıkarılıyor, kadınlar kimliksiz... Resmi nikâh istemenin cezası ölümcül dayak! "Buraya geldin, sen bizim namusumuzsun, sana burada hiçbir şey olmaz, gelinlikle girdin, kefenle çıkacaksın, resmi nikâh neyin nesi, bir imzaya mı güveniyorsun?"

Yeni gelin -evden kaçmış bir annenin kızı-, İstanbullu diye, çok bilip resmi nikâh istiyor diye küçümseniyor, itiliyor, örseleniyor. Giderek daha yalnız daha küçük bir alem dünyası(Dünyası, giderek küçülen bir âlem), dört duvar. Duvarda geceden geceye büyüyen, koyulaşan sessizliği, içindeki küçük kızla konuşarak kırmaya çabalıyor kadın. Bir kız bebekle! Bir düşüğün ardından gelen kız bebek doğunca adı konuluyor yeni gelinin: “Uğursuz!” “İlki düştü; 'erkek' dedi kaynanam. 'Erkek çocuğu taşıyamıyor' dedi. Sonra, sonra ikincisi de kız oldu. Az kalsın öldürüyorlardı bebeği...” Kız doğurmuş bir yeni gelin olsa da kocasıyla arası iyi yine de, evliliğin sene-i devriyesine dek. Sonra, arada sırada patlak veren şiddet ateş alıyor... “Benim tecavüz olayımı hiç unutmadı. Unutmamış daha doğrusu. Sürekli bunun hesabını yıllarca sordu benden. Sanki ben istemişim, sanki o adamla severek birlikte

olmuşum gibi. Yıllarca sordu. 20-25 yaşına gelene kadar ona hiç anlam veremedim. Sonra sonra anlamaya başladım. Dayağın şiddeti artınca..." Onunla buluşmaya gelirken gözümün önünden hiç gitmeyen sahneler yeniden renkleniyor. Karısını sürekli döven bir adam ve ona duyduğu patolojik sevgi dolayısıyla umudunu hiç yitirmeyen kadın...

Kadına uygulanan şiddet meselesi üzerine izlediğim en yoğun filmi İciar Bollain'in "Gözlerimi de Al". Antonio'nun Pilar'a yönelttiği fiziksel şiddetin yarattığı korku kadar Pilar'ın onu affetmesinin üzerimde yarattığı korkunun çok daha ürkütücü olduğunu anımsıyorum. Bedenine yönelik öldürücü şiddetin yanı sıra kişiliğine yönelik aşağılama ve hakaretlerin yarattığı yıkım, fiziksel şiddet kadar kalıcı ve yaralayıcı idi. Antonio, Pilar'ı geri kazanmak için kadınlara şiddet uygulayan, iletişim kurmayı beceremeyen, sorunlu erkeklerin katıldığı bir terapi grubuna devam eder. Ama şiddetten asla kurtulamaz.

"Önceleri özür dilerdi. 'Kusura bakma, ben seni çok seviyorum, çok sarhoştum' derdi. Sonra özür kalmadı. Sanki ben onun için kum torbasıydım. Ve o beni dövmek zorundaydı. Yediğim dayağın nedenini hiç bilmedim. Ama ondan da bir türlü ayrılamadım."

Genç kadın anlattıkça film yeniden yeniden sahneleniyor karşımda. Oysa bu bir film değil ve yaşananların kurmacayla hiçbir bağlantısı yok. Ve burası, gözleri her cümlede, tüm olanları geride bırakmış olmanın huzuruyla menevişlenen kadının kocasının da terapiye gidebileceği bir memleket değil. O, dayanma gücünü, belki bir gün değişir umudundan alıyor, etrafındakilerin "kocandır, hem sever, hem döver" savsözlerinden değil. İçindeki güçle, çocuklarına sunacağı yenibaharın kokusuyla filizleniyor kökü kurutuldukça yeniden yeniden; geleneğe içrek nidadan değil. Sevgiden hiç değil, çünkü biliyor bu sevgi değil.

"Döverek beni kendine bağlayamaz, böyle tuhaf bir şeydi. Beni döverek zaten kendine bağlayamazdı defalarca konuştum, cebine not yazdım o zaman telefonlarım falan yoktu. Arkadaşlarına, patronuna dilim döndüğünce anlatmaya çalıştım ki hani ona anlatabilsinler diye ama o bunu hiç anlamadı." Yıllarca devam ediyor hayatın çilesi, katlanarak yumak yumak, boğazda düğüm düğüm...

Gözlerini vermiyor ama, boncuk boncuk hayata kırılan gözlerini saklı tutuyor adamdan. Benim gözlerimse tenindeki izlerde hep. Bakışımın nesnesi değil, bakışımın açısı utantırıyor beni. Bizler ne yazık ki yalnız ve yalnız bizden önceki insanların baktığımız nesne hakkında ne düşündüklerinin hatırasıyla kullanmaya alışmış gözlerimizi...

Oysa bakışım onun acısını sarar ve onlara kendi etini giydirken, o gizlemiyor kendini; tüm örtüleri birbir açıyor hatta... Bir müddet sonra İstanbul'a taşınıyor yeniden. Bir ev tutuluyor iyi kötü, komşuların verdiği birkaç eşya, iki çocuk, yaralı bir kadın, her gece içen, şiddetle dolan, taşan bir adam; ağabeyinin oğlundan komşunun kocasına, marketteki çocuktan sokaktaki delikanlıya kadar herkesi bahane ederek dayak atan, şiddeti gitgide arttıran bir adam.

“Şunu düşünemiyorsunuz, ya benim yapmam gereken başka bir şey vardır illa ki. Benim bu adamdan kurtulmam gerek, bunu düşünemiyorsun. Hayır canım bu adama daha çok yapışmam lazım, yani tamamen sanki ona etiketlenmiş gibiydim. Bunu biliyordum ama; o yaşlarda buna aklım mı ermiyordu yoksa mantığım mı?”

Derken dövdükten sonra tecavüz başlar. Sonra porno filmler girer eve. Her gece sizana dek içip porno izler, kendisinden olmadığını iddia ettiği kızına el uzatacak denli fütursuzlaşır. Kafa kırılır, tüm beden kanar, yaralar artık iz bırakmaya başlar, gözler morarır, ses kısılır, eller, dudaklar, yürek çatlar, soluk durur; acı bir ömürdür, bir ömür acı...

Sonra taşınmalar başlar; Kırşehir-İstanbul-Ankara, yine İstanbul'un tüm gecekondu semtleri... Unu sulandırıp çocuklarını doyurur kadın, gözlerindeki gölgeden örtü yapar karda buzda onların üzerine... Açlık, sefalet, parasızlık ve oradan oraya sürüklenmenin naçarlığıyla yaşı büyür eti eksilirken; 25'i bulur. Komşular acır hallerine, adamın patronu acır, ama ne adam ne kadının akrabaları orali olmaz. Evdeki iki parça eşyayı almaya gelen icracıların, polis, bakkalın, ev sahibinin karşısına çıkan hep kadındır. Gözlerini vermeyen kadın... Gözleriyle gün doğumunu seyretmek isteyen kadın... Evini de umutları gibi içinde taşıyan kadın... Öyle ya “Bir ev olmak gerekmez/Beynin koridorları vardır emsalsiz/Maddesel uzamı...” Emily Dickinson'ın 1860'larda yazdığı gibi...

“Ben kitap okumaya başladım. Sağdan soldan kitap almaya başladım o geliyor kaldırıyorum ama yine okuyorum, 'evet okumam gerekiyor' diyordum; 'benim okumam, kendimi düzeltmem gerek, bu adam böyle çekilmeyecek çünkü ya beni öldürecek ya da çocuklara zarar verecek.' Onun değil oysa adamın kendini düzeltmesi gerek; hiç olmayacak bir düş. Sanrıyla kopkoyu hayatın içinde filizlenmeyen bir hayal... Ama bir gün, bir bilinç aralığı kendine bir alan oluşturur, hem de bir kötülüğün içinden... Bir icra memurunun sözleri aklına yapışıp kalır. Sığınma evine başvurmak! Ama bunu paylaştığı tüm komşuları, bu tür mekânlarda kadınların satıldığını söyleyerek korkuturlar onu. Cinselliğini hiç bilmemiş, yaşamamış, bu en doğal hazzı bir işkence silsilesi olarak bedeni hep kusmuş kadın yine çekimser kalır. Hiç durmayan şiddet ama, arkası kesilmeyen dayak nihayet canına tak eder. Kendini donattıkça, kitapların dünyasına girdikçe gerçeği görür gözünün önünde. Gerçek ile onun simgesi arasındaki mesafenin fark edilmesi, çoğu kez kinik bir duruşa neden olur; kinik özne bu mesafenin farkındadır, ama mesafe yokmuş gibi davranır.

Mesafesizlik bir düzlem bozukluğuna, bölünmeye, yozlaşmaya yol açar ve katlanılmaz bir hal alır. Ama o mesafeyi aşar, hem de bu “yırılma”yı korkutucu boyutları içerisinde öğrenerek...

Hayata yeniden başlayan bir kadın o şimdi. Mor Çatı'nın altında... Bir süre sığınma evinde kaldıktan, günlerce uyuduktan sonra düzenini kurar. Bir iş, bir ev bulur, çalışır, çocuklarına bakar, geçmişin izlerinden kurtulmaya çalışır, onun acı bilgisini hazmederek. Hayaller kurar ilk kez, çocuklar gibi şen: “İlkokul mezunu olmam hiç kimsenin umurunda olmayacak. Ve ben bir şeyler yapacağım ve ben bir yerlere geleceğim. Erkeklerin değil benim kurallarım var artık. Onlarsız da yaşayabilirim. Onların 'giremezsin' dediği ortamlarda çalışıyorum. 'Bir kadının ne işi var' denilen yerlerde sabaha kadar hizmet ediyorum. Gidiyorum paşa paşa işimi yapıyorum paşa paşa da evime gelip yatıyorum.” Sağlıklı, diri, kararlı, gücü de duygusu da esnek, gözleri ışık saçıyor şimdi. Yaşıyor... Aşk da...

“Neredesin, nasılsın, çalışma ben sana bakarım, sen benim herşeyimsin” diyen bir adamla birlikteyim. Bu yaşıma kadar hiç yaşamadığım duyguları yaşıyorum. Kararlarıma saygı duyuyor, benimle oturup tartışıyor, benimle

bir şeyleri tartışıyor, yani kötü hiçbir sözü yok. Benimle bir hayat kurmak istiyor ama bunun için de çok erken. Çünkü zaten hayatına yeni başlamış biri için yeniden tam anlamadığın bir hayatın içine girmek bana göre değil.” Peki kocası nerede? Ne yapıyor? Bıraktı mı peşini? Ben en çok bunu diliyor ve umut ediyorum içimden, artık gözlerimi gözlerinin içindeki serin derinliğe bırakarak:

“6 ay öncesine kadar çok uğraştı. Hatta çocukları almak için 15 günde bir geldiğinde, elinde çiçek, parmağında yüzük olmasına rağmen uğraşıyordu benimle. Beni geri istiyordu. Aksi takdirde yüzüme kezzap atacağına dair tehditler savuruyordu. Beni öldüreceğini de bilsem geri dönmeyeceğim.” Çünkü adam alamadığı tek yeri ister, gözleri, bakışı... Bakışta oluşan geleceği... Ama korkmuyor kadın artık korkudan. 15 yıl boyunca aslında korkak bir adamın kahrını çektiğini biliyor ve diyor ki “Keşke bunu daha önce yapsaydım. Ben keşke ondan hiç korkmasaydım.”

Son bir cümle eklemek istiyor bugünün bilgisiyle yarınlara: “Bütün kadınların akıllı olmalarını istiyorum. Evde oturan kadınları özellikle yakalamaya çalışıyorum. Yakalayabildiğim, görebildiğim herkese aynı şeyleri söylüyorum. Eğer kocanız adam değilse boşanın, hani hayat gerçekten o kadar korkulacak gibi değil.”

O, dayak yiyen bir kadın değil. Kocası, döven bir adam... Benim eklemek istediğim son cümle de bu. Kurguyu “dayak yiyen” kadın üzerinden oluşturduğumuzda, savaşılmaya, direnmeye çalıştığımız hegemonik dilin sınırlarında geziyoruzdur. Ontoloji ideolojiyi tekrarlıyor, ideoloji, görünürde ontolojik olanı yaratıyordu.

“Adam kadını dövdü” cümlesi ilkin “Kadın adamdan dayak yedi”ye, sonra “Kadın dayak yedi”ye, nihayetinde de “dayak yiyen/şiddete maruz kalan kadın”a dönüşüyor. Kadınlara yönelik şiddetle “şiddete maruz kalan kadınlar” ifadesi arasında bir yer değiştirmeye yapmadığımız sürece erkeklerin kadınlara yaptığı bu “şey”, kadının doğasının parçası olan “şey” haline gelecek ve erkeğin bu süreçteki payını tümünden unutacağız. Oysa unutmamız gereken patriyarkanın tüm kural, koşul, kanaat ve kurguları ile geçmişte kalan acılar...

“KADER BUYMUŞ DEMİŞTİM”

Öncelikle nasıl evlendiğini sormak istiyorum.

Dayımın oğluydu. Babası da beni çok seviyordu. Peşimden 3-4 sene geldi, ben istemiyorum onu filan. Bir gün ansızın babası zorla kaçırdı beni. 18 yaşındaydım. “Gel benim çocuğa bir şeyler alalım” deyip çarşıya götürdü. Taksiyi hazırlamıştı mağazanın önüne. Ondan sonra dayım ya işte hani güveniyoruz ya. Taksi hazırlamış. Ağzımı kapattı attı taksiye götürdü, önce ormanlık bir alana, sonra da kızının evine. Zaten ben korkudan bir şey yapamadım.

Dayının oğlu ile aranızda duygusal bir ilişki var mıydı?

Yoktu, ben onu istemiyordum.

Peki ormana götürüldüğün zaman cinsel istismara uğradın mı?

Uğramadım. İşte dayım kızının evine götürdü, orada imam nikâhı kıydılar. Baktım sonuç yok, sonuç değişmeyecek. Zorla da olsa rezil olacağız. Neyse orada imam nikâhı kıyıldı. İmam nikâhı kıyıldıktan sonra geri dönmek zor olur biliyorsun küçük kasabalarda. Aile arkamdan üzüntü, perişanlık yaşıyor, geri alacağız ne olursa olsun falan filan. Ama ben utancımdan dönemedim. Ne olursa olsun dönsün geri dediler falan filan.

Yani ailen seni kabul etti aslında geriye.

Etti de ben utancımdan dönemedim. Kasabalarda çok dedikodu olur, herkes yüzüne bakar, böyle şey gibi. Sen bilirsin yani bizim gelenekleri az çok. Bir kızı kaçırdıktan sonra dönemez. Bir de 20 yıl önce, 21 yıl önce yani. Kader buymuş dedik, kabul ettik. Ama adam çirkef, çalışmamak, tembellik...

Kendisi çalışmıyor, eve bakmıyor...

Hee benim de bir sanatım var ya. Evlendikten sonra köyde kalamadım bu utancı yaşadktan sonra. İstanbul'a taşındık. Bir yıl sonra dükkân açtık. Gece gündüz çalış çalış... Kardeşleri sonra yanıma geldi. Birkaç tane, hepsi de erkek. Sekiz kardeş bunlar, beş kardeşi de benim yanımda. Ondan sonra onlara da bakıyorsun, meslek edindiriyorsun. Meslek edindirdiğin esnada yine zarar zarar zarar.

Onlara baktığın için maddi bir külfet zaten.

Yani maddi külfet hem de bakmak zorundasın. Ama sen sor onlara hayır biz de çalıştık diyorlar. Düşündüğün zaman ben sana eğitim verirken sen bana faydalı olamazsın ki. Tek başıma orada mücadele etmek zorunda kaldım. Eşim, kardeşleri, yani hepsi bir arada. Çocuk ayağımda. 3 çocuğum var. Dükkânda doğum yapardım, beşiği, hani tahta beşikler var ya, çocuğu beşiğe yatırırdım. Bir ayağımda beşik. 24 saat çalışırdım uyumadan. Ama tabii aynı zamanda dayak, şiddet de var.

Yalnızca dayak mı yoksa başka tür şiddet de uyguluyor muydu? Zaten herhalde ekonomik şiddet söz konusu.

O başka canım.

Yani sen çalışıyorsun.

O farkında değil. Ben de çalışıyorum diyor. Gider kahveye gelir kahveye. Kaç sene öyle. Çalıştığı da yani çalışma sayılmaz, bana yardım sayılır onun yaptığı. Öyle sevgi olacaksa...

Peki, psikolojik şiddet yani küfür, hakaret aşığılama...

Ooo onlar cabası, onlar cabası. Onları saymıyoruz, onlar iltifat oluyor artık.

Onlar neler?

Bir erkek müşteri gelir, hemen kıskanır deli gibi. Sanki sen onunla görüşüyormuşsun daha önceden gibi, o havayı verir. Orada sen rencide olursun bir kere. Küfürler zaten normal. Çocuk ağlar, o yorgunlukla kaldırır çocuğu atar.

Çocuklara da fiziksel şiddet var mıydı?

Öyle, küçükken mesela şimdi bu üniversitede okuyan çocuğumu sekiz aylıkken çarptı çarptı duvara. Niye ağlıyor diye.

Bu erkeklerin çok tepki verdiği bir şey. Çocuk ağlamasından çocuğu ve kadını dövmek.

Ama şimdiki erkeklere bakıyorum, ooo, hiçbir işe yaramayan kadınların arkasını topluyorlar. Biz 24 saat çalışıyoruz, bir de üstüne üstlük baskı. Ama o onun farkında bile değil. Olması gereken şeyler sanki. Şimdi kalkmış geçen

akşam diyor ki “ben sana ne yaptım? Neden beni terk ediyorsun, neden? Hayatında başka biri mi var?” ...cart curt, çamur atmayla beni elde etmeye çalışıyor.

Eşinle ayrı mı yaşıyorsun şu anda?

Ayrı yaşıyorum. Ben bu sene ikinci ayda Mor Çatı'ya gittim, ondan beri ayrı yaşıyorum. Üç ay orada kaldım. Sonra dükkânı açtım işte. Açtıktan sonra burada kalmaya başladım. Mor Çatı'da ben aslında gönüllü olarak çalışmak istiyorum. Haftanın bir günü en azından hiçbir şey olmasa bizim buradaki gönüllülere kendi sanatımı öğretebilirim. Onlar da çok istekliler, gönüllüler. “Tamam” dedim “ne gerekirse yaparım”. Ben buradan çok faydalandım, bari siz de benden faydalanın, ben de onlara destek olayım.

Peki Mor Çatı'ya nasıl ulaştın? Nasıl haberin oldu Mor Çatı'dan?

118'den aradım, kadın sığınma evi var mı? Beni dövmüştü, dövdüğü zaman “Bak” dedim, “ben 40 yaşına girdim, bu saatten sonra beni döversen yemin ederim evi terk ederim”. O da sudan sebepten beni bir akşam yine dövdü. Ben de ertesi gün toplandım gittim bir arkadaşıma. 118'i aradık, 118 bizi Mor Çatı'ya yönlendirdi. Orası da gel görüşelim dedi, çıktık. Böylelikle takıldım oraya, takıldıktan sonra da daha ayrılmadım. 3 yıl falan önce. Bir ay kaldım orada, sonra geri döndüm, ona bir şans verdim.

2005'te bir ay mı kaldın Mor Çatı'da?

Ona bir şans verdim. O şans o yine kullanamadı, on beş gün sonra aynı devam ettirdi. Sonra işte ben iki buçuk yıl yine katlandım buna. Çalışıp sigortasını öderim, 1 milyar kiramı öderim, çocukları okuturum dersanelerde, kendi sigortamı öderim, daha ekstradan vergiydi, bilmem neydi. Onun arabası var, on sene önce bir araba aldı. Kamyonet gibi toptancıların olur ya. Ben dükkânı açtıktan sonra adam çalışmıyor, geziyor. Onun kardeşlerini evlendirmesi de hep benden. 3 tane kardeşini evlendirdim, tek başıma. Kardeşlerini evlendirirken de sanki kendi kardeşimi evlendirir gibi, yine bana baskı yapardı. Ben diyordum ki şu çocuğu evlendireyim kesin bunu bırakacağım, yeter bu kadar işkence. Evlendiriyordum. Onun kardeşleri de bana sığınıyor. Annesi de benim yanımda. Babası vardı, öldü. Vallahi işte ben buna iki buçuk yıl daha şans verdim ama aynı devam etti. “Çalış çalış çalış” dedim “çalışmazsan ben bu evi tekrar terk edeceğim”.

Sen çalışmasını istedin?

Çalışmasını istiyorum. Ben ekonomik sıkıntıdan dolayı boğuluyorum. 5 gün arayla yüklü paralar ödüyorum her yere. 5'inde dersane, 10'unda vergi, kaçında sigortalar, kaçında kiralar... 5 gün arayla düşünebiliyor musun? Yüklü paralar bunlar. Gece gündüz çalışıyorum. Buna diyorum “bak bana destek ol ne olur, 1 milyar bile getirsen. Ben rahat bir nefes alayım”. Biz yine küçük bir şeyden tartıştık. Ben kafamı dinlemek amaçlı çıktım. Çıkmışken niye dedim döneyim ya?

Evden çıktın tabii.

Çıktım. Orada bende bir fikir sabitleşti, oluştu böyle. Aslında ben kafamı dinlemek için çıktım. Cesaret, aynı cesareti toplayamıyorum. İki gün geçti, ondan sonra orada fikrim sabitleşti gittim tekrar Mor Çatı'ya. Dedim bu şekil bu şekil, ben tekrar aynı noktaya geldim. Bana yine destek olacak mısınız? Tekrar dönüp dolaşıp geldim oraya, aynı noktaya. Bunlar bana bayağı bir destek oldular.

Ne gibi destek oldular? Ne gibi destekler aldın Mor Çatı'dan?

Mesela Mor Çatı'dan Valiliğe gittim. 2 milyar oradan yardım aldım. Beni yönlendiren onlar. Beni yönlendirmeseler ben nasıl alacağım ki? Gidebilir miyim, olabilir mi böyle bir şey ben bilmiyorum ki. Yani adamın kıskançlığı yüzünden 24 saat çalışıyorum, yerimden hiç çıkmamışım daha. Sanki mahzende yaşamışım. İstanbul'da hayatta gezemezdim tek başıma. Ama şimdi gözümü bağlasan yine gezerim. Onlar o güveni verdiler bana, cesaretimi aldım. Ondan sonra bu dükkânı açtım. Maddi manevi destek, her türlüşünü aldım yani oradan.

Mor Çatı sayesinde mi açtın dükkânı?

Tabii Mor Çatı sayesinde.

Ama Valilikten aldığın parayla açtın.

Tabii ama beni Mor Çatı Vali'ye yönlendirmese Vali bana “gel, sana yardım edeceğim” der mi? Demez. Tabii Valilikte de bana çok şey yaptılar, çok ilgi gösterdiler. Yani Mor Çatı'dan arkadaşlar küçük bir hayat hikâyemi yazdı, ben onu götürdüm Vali'nin müdürüne, hem de kadın. Mesleğimdeki tecrübemi anlattım, “kısa sürede müşteri toplayabilirim” diye yazmıştım. Ama ben de

gerçekten kısa sürede müşteri topladım. 15 gün müşteri sıkıntısı çektim, onu da dükkânı temizlerken falan. 15 günün sonunda hatta dükkânı düzenlemeye fırsatım bile olmadı ki, devamlı çalışıyorum. Mor Çatı'ya da gidemiyorum. Mor Çatı'da kaldığımı da benden başka, Allah'tan başka kimse bilmez. Yani söylemem. "Bir doktor arkadaşın yanında kalıyorum" dedim. Bir sürü doktor arkadaşım var, onların evinde kalıyorum diyordum. Mor Çatı'da kaldığımı kocam bilse kapısının önünden kalkmaz, orayı da rahatsız eder. İşte kısaca onların sayesinde burayı açtım. Şimdi de çalışıyorum. Çocuklarımı da yerleştirdim güzel okullara. Zaten onlar için de bu kadar katlandım, dersaneleri olsun çünkü okula girecek, sınava girecek, psikolojisi bozulacak, kazanamayacak falan filan hep bunları düşündük.

O yüzden mi ayrılmanın eşinden?

Ayrılmaya cesaretim de yoktu. Aileme de gidemezdim.

Neden?

Çünkü dedikodudan çok korkuyorum.

Kabul etmez mi ailen?

Ediyorlar, ediyorlar. Küçük kasaba, iki gün kalsam üçüncüde adım çıkar. Yani Mor Çatı aileden daha iyi.

Dul kadın muamelesi göreceğin için mi korkuyorsun?

Evet göreceğim, tabii ki göreceğim.

Yani dul kadın nasıl algılanıyor? Namussuz mu algılanıyor, geçimsiz mi algılanıyor?

Tabii tabii, burada bile öyle aşağı yukarı.

Yani burada da aynı baskıyı görüyor musun?

Burada şöyle bir şey işte... Geçen akşam kocam dükkânı bastı. Dükkânda arkadaşım ile sevgilisi vardı. Erkek görünce kıskançlıktan delirdi, bıçak çekti, ortalığı ayağa kaldırdı. Saldırdı bana, baksana çenem morardı, boğazımı çok fena sıkmişti. O anda acıyı hissedemedim korkudan, beni ertesi gün etkiledi. Hissetsem kesinlikle davacı olurdum. Şimdi o an sığağıyla ben onu hissetmedim. Ben aslında o akşam eşimin geleceğini hissetmiştim. Kapı

çalınınca “açmayacağım ona kapıyı” dedim ya. Ama sonra rezalet çıkaracak diye açtım, o da bana saldırdı. Karakoldan polisler geldi ama çocuklarım sahipsiz kalmasın diye şikâyetçi olmadım. Oğlum onunla kalıyor. Onu da bir okula yerleştiremedim işte. Özel bir okula yerleştirseydim. Oğlum ortada kalacak, geçici bir dönem de olsa. İşte sonra bütün her yere yaygara yapacak. Onun yüzünden böyle hapse düştüm diyecek.

Oğlunu vermiyor mu sana?

Veriyor, “al çocuğu” diyor. Sorumluluk istemez ki. Veriyor. Oğlum burada olsa daha çok geleceğini düşünüyorum bir de. Mor Çatı'ya falan gidip geliyorum ya oğlum da şimdi dükkânda kalacak. Buradaki esnafın hepsi ayrılmak istediğini bilmiyor daha. Mor Çatı'ya giderken eve gidiyormuş imajı veriyorum. Babasının yanında güzel bakılıyor. Ama mecbur kalınca alırım. “Canım sıkılıyor anne, ben burada kalamam” falan diyor. Bilgisayar alayım da bağlayayım buraya, okula gitsin gelsin.

Çocuğu buraya almak istiyorsun yani?

İstiyorum. “Sen hiçbir şekilde buraya giremezsin çocuğu alırsam” dedim. Ondan sonra işte benim başıma çullanacak, istesem de kurtulamayacağım.

Neden şikâyetçi olmadın dayak attığında? Hapse girerse diye mi düşündün?

İşinden de olacaktı. “Şikâyetçi değilim ama memur bey buna iyi bir gözdağı verin” dedim. “Buna bir uyarı verebilir misiniz?” dedim. “Veririz. Bir daha en küçük bir şey olursa elimizden kurtulamaz” dedi polisler. “Adam tembel, çalışmıyor, seni dövüyor. Korkma yenge, şikâyetçi ol” diyorlar. Çocukları sordular. Dedim “iki çocuğum şehir dışında okuyor, biri de babasının yanında”. Bana “helal olsun, seni takdir ettik” diyorlar. “Şikâyetçi olmayacağım bu seferlik” dedim. Adam gitmedi ondan sonra buradan üç gün. Kendi işine de gitmiyor, neyse o gün gitti işte. Ben de arkadaşaya gittim, gelirse beni bulamasın falan diye.

Üç gün boyunca burada mı durdu bütün gün?

Evet, burada durdu, gitmedi.

Gitmiyor yani?

Gitmiyor.

Peki neden? Korkuyor musun göndermeye?

Gitmiyor. E nasıl göndereceğim?

Yakasından tutup atayım mı?

Yapamazsın tabii.

İşte böyle. Mor Çatı beni bu noktaya getirdi.

Peki sen burada mesela kalıyorsun ya, bazı geceler Mor Çatı'ya mı gidip kalıyorsun?

Bir aydır falan gitmiyorum.

Bir aydır gitmiyorsun ama gitmek istediğin zaman kabul ediyorlar mı? Ediyorlar.

Buradaki esnaf dükkanda yatıp kalktığını bilmiyor değil mi? Bilmiyor. Ben diyorum ki işlerim çok yoğun, 12'ye 2'ye 3'e kadar çalışıyorum sonra eve gidemem. Burada kalıyorum. Burada kaldığımı söylemek istemiyorum, esnaf kötü bakmasın diye. Ayrılacağımı da söylemiyordum ama artık biliyorlar, ufak tefek söylüyorum. Ben dedim böyle böyle. "Ayrıl, bunu niye tutuyorsun?" diyorlar. Ufak ufak açılıyorum yani. Zamanla.

Evet daha yenisin burada çünkü. Peki burada yatıp kalktığını bilseler veya ondan ayrılmak istediğini, nasıl bir tepki alacağını düşünüyorsun? Çamur atarlar. Bana bir şey yapamazlar.

Eşin Mor Çatı'yla herhangi bir bağın olduğunu, gittiğini hiç biliyor mu? Aslında biliyor da ben inkâr ediyorum sürekli. Ben dedim Mor Çatı'ya kaydım var. Avukat arkadaşlarım yardım almam kolay olsun diye yaptırdı dedim.

Peki kendisi mi duydu? Senden mi öğrendi bir şekilde Mor Çatı'yla bağın olduğunu?

Benden duymadı, söyler miyim? Öğrenmiş. Hatta Mor Çatı'ya* gelmiş, gezinmiş, beni görememiş.

Boşanmak istiyor musun?

İstiyorum. "Ne olursa olsun ben seni boşamaktan vazgeçmeyeceğim" diyorum

buna. “Çünkü 20 yılını yedin, bana azap çektirdin. Yani benim kişiliğimi, her şeyimi elimden aldın. Onun için seni affetmiyorum” dedim.

Mor Çatı'yla karşılaşmadan önce kendini böyle güçlü hissetmiyordun, İstanbul'da nereye gideceğini bile bilmiyordun. Yani hayatında büyük bir şey değiştirdi Mor Çatı.

Tabii ki, kendime olan güvenimi kazandırdı. Yani insana benliğini kazandırıyor kadın sığınağı. Gerçekten bak.

Sığınaktaki yaşamın nasıldı? Orada zorluk çektin mi kalırken?

Tabii, ilk başta kalabalıktı. Sıkıntı çekiyorsun. Önce “nereden düştüm ben buraya” diyorsun. Hastane gibi geliyor. Sonra alıştım, kopamadım.

Eşin burayı, çalıştığın yeri nasıl buldu?

Buraya çocuklar geldi. “Anne söz verdin görüşecektik ne oldu?” diye aradılar. Buraya getirdim ben onları. Çocuklardan öğrendi.

Boşanma davası açtın mı peki?

Ooo, ikinci ayda açtım ama hâlâ sonuçlanmadı.

Daha önce açtığınız işyerinin senin adına olduğunu söylemiştin. Ama sen çıkıp gidince ona kaldı. Maddi bir şey talep ettin mi davada?
Ben yine bir şey istemiyorum. Ben burayı yine bak kendi elimle kurdum sayılır. Yardım aldım tamam ama aslında ben kurdum, kurmak mesele değil.

Peki şu anda dükkan, senin yardım almadan çocuklarına bakmanı, kendini geçindirmeni sağlıyor mu? Hani hayatta kalabiliyor musun?
Sağlıyor.

Daha önce hiç dayaktan dolayı şikâyetçi oldun mu karakolda falan?
Olmadım. Şikâyetçi olsam beni öldürür.

Yani korkudan şikâyetçi olmuyorsun.
Korkudan olmuyorum.

Ailen bütün bunları biliyor mu?

Bilmiyorlar, yoksa on sene önce niye bırakmadın derler.

Yani bırakmanı isterlerdi

Tabii canım.

Bir de akrabalık ilişkileri de var. Peki kayınpederin falan ne diyor bu durumlara?
Vefat etti. Annemle dayım küstüler bizim sorunlar yüzünden. Annem konuşmadı dayımla ölene kadar.

Sizin evliliğinizden dolayı mı?

Evet bu yüzden. Dayım beni kendi çocuğundan daha çok seviyordu.

Hani bütün bu yaşadıklarından sonra evliliği nasıl değerlendiriyorsun? Yani zaten seçerek evlenmemişsin ama seçtiğin bir evlilik yapmak ister miydin? Nasıl bir evlilik gerçekleştirmek isterdin?

Bunca yıldan sonra evlilik bana oyun gibi geliyor. Evlilik ne ki diyorum? Evlilik yok.

Yani daha farklı bir ilişkin olacağını düşünseydin evlenmek ister miydin başa döndüğünde?

Herkesin bir hayali var. Benim o sırada evlilik hayalim bile yoktu.

Ama şu anki aklınla soruyorum.

O zaman da istemiyordum evlenmeyi. Sanki o zamandan feminist olmuşum gibi. Şimdiden sonra da Mor Çatı'da gönüllü olmak istiyorum.

Senin gibi kadınlara destek olmak için mi?

Çok şey öğrendim oradan. Birbirini yargılamıyorlar. Kadın mısın, tamam. Başka bir şey yok yani.

Kadınlar birbirlerine güç durumlarda, şiddete uğradıklarında yardım ediyorlar. Peki sence bu yardım olarak mı kalmalı yoksa o kadınlar birbirleriyle eşitlenmeli ve bu bir dayanışma ve karşılıklı desteğe mi dönüşmeli? Şunu demek istiyorum, belki senin varlığın da oradaki kadınları güçlendiriyordur. Nasıl algılıyorsun ilişkinizi? Onlar seni kurtaran kadınlar mı

yoksa onları eşit, arkadaş, dost gibi mi algılıyorsun?

Ya ben onlarla her şeyimi paylaşıyorum. Son derece güveniyorum. İnsan annesine, babasına bile böyle güvenemiyor. Onlar seni anlıyorlar, “olabilir, insandır, yapabilir” diyorlar. “Ama bunu böyle böyle yapsaydın bu hataya düşmezdin, böyle yapsan daha iyi olur” diyorlar. Yani bu şekilde insana kişiliğini kazandırıyorlar. Benim hayran kaldığım yer burası.

Peki mesela sen aslında çok şiddet yaşamışsın, ekonomik sıkıntılar çekmişsin, üç tane çocuğunu büyüttmüşsün, böyle bir adama rağmen kendi başına ayaklarının üzerinde durmuşsun. Çok güçlü bir kadınsın. Yani Mor Çatı olmadan da bunu yapabilir miydin yoksa bunu Mor Çatı'ya mı bağlıyorsun? Çoğunu. Yüzde yetmişi Mor Çatı'nın. Çünkü ben en başta saklanamazdım, bu adamdan kurtulamazdım. Saklanmam ilk hedef benim için önemliydi. Bir arkadaşım daha var, babam yaşında. O da meslekten, bana çok yardımcı oldu, dükkânı o buldu. Mor Çatı da beni yönlendirdi. Tabii yüzde yetmişi Mor Çatı'nın. Evden ayrılmam, yani kendime olan güvenimi kazanmam. O kişi beni nerede saklayabilir ki? Korkusundan saklayamaz bir kere.

Yani o ilk adımda kadın örgütlerinin çok önemli bir işlevi olduğunu düşünüyorsun.

Evet ondan sonrası zaten geliyor.

Ondan sonrasını sen kendin yaptın zaten?

Şimdi şöyle bir şey, ben kendim yaptım da onlar da çok şey yaptılar.

Bu biraz da seninle ilgili yani?

Tabii benimle çok ilgisi var.

Senin kişiliğinle, ne yapmak istediğini bilmenle ilgili biraz da.

Tabii benim üstüme düşen görevleri ben yaptım, onların üstüne düşeni onlar yaptı. Benim mesleğe ihtiyacım vardı onlar da destek verdiler, tam denk geldi yani.

Şu anda mesela hayata genel olarak baktığın zaman nasıl algılıyorsun? Kadınların güçlenmesi için birbirleriyle dayanışmaya, karşılıklı desteğe mi ihtiyaçları var, yoksa kadınlar birbirlerine destek olmasa, dayanışma göstermese yine de güçlenebilirler mi, ne düşünüyorsun?

Tek başlarına güçlenemezler. Destek olmaları gerekiyor birbirlerine. Ne olursa olsun.

Peki devletin bir işlevi olmuş senin hayatında mesela. Devletin şiddet gören, o adamlarla aynı evde yaşamak istemeyen, birlikte hayat sürmek istemeyen kadınlara neler yapması gerekir sence?

Devlet, kadınların böyle şeyi hak ettiğini düşünüyor, şiddete maruz kaldığı için kadınları suçluyor bence. Yani bu kadar özgürlüğünü istemiyor. Öyle değil mi Türkiye'de?

Bence de öyle.

Mor Çatı beni Valiliğe göndermeden önce iki kere Valiliğe mektup yazdım ben. Mor Çatı'ya gittikten sonra tekrar gittim. “Ben” dedim “buraya iki tane mektup yazdım, hiçbir cevap alamadım. Özel hayatımı olduğu gibi yazdım. Bu şekilde yardım edilecek, bu yardımınız boşa gitmeyecek, çocuklarımın hayatı bana bağlı diye. Kocam çalışmıyor, ben bunu ayakta tutuyorum falan. Hiç cevap alamadım”. Sinirlendim o zaman Valiye, kişisel olarak sinirlendim. “Neden beni dinlemiyorsun, ben vatandaş değil miyim? Hiç beni ciddiye almadınız Vali bey” dedim. “Neden” dedim. “Benim bunlara bunlara ihtiyacım var. 20 yıldır çalışıyorum. Vergi ödüyorum. Sigortamı ödüyorum, bir gün doktora gitmemişimdir. Bunlar devlete gitmiyor mu?” dedim ya. “Devlete gidiyor” dedi. “E... devlete ben ilk defa düşmüşüm” dedim, “neden bana yardım etmiyor?”

Ben bunları söyledikten sonra “Eşin ne iş yapıyor? Sonuç alman gerekirdi” dedi. “Eşim hiçbir iş yapmıyor. Benim 25 yıllık mesleğim var. Üç tane çocuğa bakacağım, okula gidecekler, üniversiteye. Onları topluma kazandırmak üzereyim... 'Üç tane çocuk yapın' diyorlar ama bana neredeyse ceza yazacaklar. Ben sürünüyorum. Yardımla mı geçineceğim, bana destek olun da iş yeri açayım” dedim ya. Ondan sonra dedi ki “ama şimdi resmiyette... hani erkek kadına bakmakla mükellef olduğu için... resmi olarak dükkânı var, sigortası var, nikâhın var”. “Ama” dedim “o eşimin sigortasını bile ben ödüyorum, ben çalışıyorum, her şeyini ben yapıyorum. O sadece psikopatça geliyor beni dövüyor, rencide ediyor. Katlanamadım sığınağa geldim. Mor Çatı yardım etti”. Ondan sonra Vali Bey de “hemen” dedi “bu hanıma yardımcı olun.”

Bizzat Valiyle mi konuştun?

Muammer Güler'le değil onun yardımcısıyla. Vali diyorlar. Ondan sonra dükkânın maliyetini hesapladık, buranın maliyeti 15 milyara gelir. Her şeyini hesapladık. “Sen de çok para istiyorsun ya” dedi. 15 milyar istiyor sandı beni. “2 milyar çok para mı, koskoca devlet için. Bundan büyük devlet var mı? Yok. E... ben şimdi nereye gideyim” dedim. “Tamam” dedi “hemen götürün hanımefendiyi, yardımcı olun”. Beni bir hanıma gönderdi. Hanım da onun müdürü. Hanım bana dedi ki “sen illa bir işe gir”. Ben “işe girmem” dedim “kendi işyerimi açacağım, çocuklarıma bakacağım”. İşe girsem nasıl ilgileneceğim çocuklarla? Her dakika gidiyorum, eğitimleriyle ilgileniyorum dükkân kendimin olduğu için. İşe girsem bana izin mi verirler her saat? Çocuklar geliyor yanıma takılıyor falan. Ondan sonra “yok yok” falan dedim ben böyle. Sonra dedi “seni biriyle tanıştırayım, onunla iş yapabilirsin” falan. Ben dedim ki “kimseyle ortak falan olmam. Ben kendi işimi kendim yapıbiliyorum”. On tane adam bir araya gelse ben onların yaptığını tek başıma yapıyorum. Onlara gerek yok ortağa falan yani. Ben tek başıma iki tane dükkânı yönetirim. Gece orada çalışırım, gündüz orada çalışırım yani. Ondan sonra yardım verdi bana. Büyük çocuğumun üniversite harcını da Valilik yatırdı. Üniversitedekine 400-500 milyon para gönderiyorum. Yakıtı yemesi içmesi harçlığı hepsi içinde. Kitaplarını falan da alıyor ya şimdi ilk sene olduğu için.

Tabii gönderebiliyorsun maşallah.

Ona gönderiyorum, buranın kirasını veriyorum. Bana saldırdığından beri psikolojim bozuk, çalışmıyorum. Günde iki saat çalışıyorum. Ben çalıştım mı iyi iş yapıyorum da benim bu adam çok psikolojimi bozuyor. Beni böyle köstekliyor yani.

Yani hayatında kocan olmasa çok daha iyi yerlere geleceksin.

Zaten kocama ben bakıyordum şimdiye kadar. Kocama, ailesine, sülalesine. Yani hiç ailemden, onun ailesinden 1 milyon destek almamışımdır, vermişimdir yani. Hayatta hiç kimseden bir yardım almamışım. Yani o kadar kaç senedir kirada oturuyoruz, onun sigortasını ödüyorum. 1 milyar sigorta ödüyorum, onunkini de benimkini de. 1 milyar da kira ödüyorum. Çocukların dersanelerini ödüyorum, üç tane çocuk. Acayip bir de bol bol harcıyorlar. Erkekler bile bir eve zor bakıyor bu şekilde.

Eğer elinde imkan olsaydı yani işini büyütme imkanın olsaydı senin gibi durumda olan ve güçlenmeye ihtiyacı olan kadınlarla mı çalışmak isterdin yani yanında çalıştırmak ister miydin?

Şimdi benim işim şöyle, benim işim kaliteli eleman istiyor. Kaliteli bir eleman da niye benim yanımda çalışsın ki. Kendisi işyeri açar. Özel olduğu için kaliteli eleman istiyor. Yani farzet ki ben seni burada yanıma alayım getireyim çalıştırayım, sen benim hiçbir işime yaramazsın ki.

Ama diyelim ki gerçekten paran oldu? Başka kadınlara yardım eder misin?

Tabii tabii zaten hep yardım ederim ben. Benim cesaretim yok. Ben her şeyi düşünüyorum. Düşünmeyeceksin. Düşünerek hareket ettin mi önüne bir şeyler çıkıyor. Ben herkese yardımcı oluyorum zaten. Kadın boşanmak istiyor mu, “tamam” diyorum, “boşan hemen”. Böyle yaptığım için herkes yadırgar beni.

Neden yadırgıyorlar sence? Yani kadınların boşanmak yerine dayak yemesini neden tercih ediyorlar?

“Suçun olmasa dayak yemezsin” diye düşünüyorlar. Onların bildiği ne biliyor musun? İçki, dayak, karı kız. Onlara gitmiyorsa adam iyidir.

Peki dayaağa rağmen neden boşanmasına karşı çıkıyorlar sence kadınların? Kadındadır suç. Mesela ben şimdi konuşuyorum ya bu suç.

Suçu erkekte görmedikleri için.

Görmedikleri için. Kadın suçludur. Tamam, belki suçlu kadın da var da ama suçsuz kadınlar da çok dayak yiyor.

Sence dayaağın mazereti olabilir mi? Mesela hiç dayak yediğinde ben de şunu yapmasaydım, bunu hak ettim diye düşündüğün oldu mu?

Ben hiçbir zaman dayaağı hak etmedim. Tek suçum, bak şimdi dükkânı kurduk, o bir şey bilmiyor, ben ona iş gösteriyorum gurur meselesi yapıyor, göstermiyorum neden göstermiyorsun diyor. Bak ben buna ne yapabilirim ki? Sövüyor, vuruyor, kırıyor.

Yani sana saygı duymuyor, senin ondan daha yetenekli olmana dayanamıyor.

Evet hazmedemiyor. Çevremdeki insanlar bana hep hayrandır. Çok çalışkan olduğumdan, huyumdan karakterimden dolayı. Sağa sola gitmem, sürekli çalışıyorum çoluğumla çocuğumla ailemle mesela ilgilenirim. Yardım etmem gereken insan varsa

hiçbirini boş çevirmem, yardımcı olurum falan fıstık. Yumuşagımdır, kimseyi kırmam kim olursa olsun. İnsanlar beni çok sever. Çevrem beni çok sever. Onu da hazmedemiyor. Bir Allah'ın kulunu sevmez. Bir de psikopattır, direkt yüzüne söyler "sen şusun sen busun" der. Ama kimsenin dedikodusunu yapmaz. Arkasından yapmaz.

İyi ve kötü yanları var diyorsun?

Evet, yalan konuşamam. Kimsenin karısına yanlış gözle bakmaz. Onun tek derdi paranoyak olması, beni kıskanması, bir de tembelliği. Bir adam tembel olduğu zaman yük sayacaksın onu ya. Sadece yük sırtında, başka bir şey değil. Paranoyak olduğu için de bu sefer ne oluyor? Ben onu sevdiğimi söylesem belki o şey yapacak, daha farklı olacak ama benim kendisini sevmediğimi hissediyor demek ki. Bazen çıldırdığı zaman diyor ki "sen beni hiçbir zaman sevmedin." Ama ben boşlukta yaşamama rağmen sürekli seni ayakta tutmuşum değil mi? En küçük laf getirmemişim. Diyorum ki "bak zo yıldır sen benim en küçük bir hatamı gördün mü?". "Görmedim" diyor ama benim duygularımı biliyor. Yani kendisini sevmediğimi, acıdığım için onunla beraber olduğumu biliyor, gururuna yediremiyor.

Toplumda genellikle erkeklerin güçlü kadınların güçsüz olduğuna inanılır. Yani erkeklerin kadınlardan güçlü olduğuna inanılır. Senin öykünü dinleyince aslında kendine özgüveni olmayan, hayatta ayakta duramayan bir erkek öyküsü de dinliyoruz. Gayet güçsüz bir erkek olarak anlatıyorsun kocanı, sen çok güçlü bir kadınsın, öyle ya da böyle kendin ayakta kalmak için çok uğraşmışsın, gitmişsin kadın kurumlarını bulmuşsun, kendi işyerini açmışsın, çocuklarına bakmaya çalışıyorsun. Sence kadınlar erkeklerden daha mı güçsüz?

Daha güçlü aslında da üzerlerinde baskı olduğu için açılmıyorlar. Kadınlar çok çalışkan. Çocuğuna da bakar, işini de yapar, evini de korur. Ben mesela şimdi erkeklere bakarken erkek görmüyorum yani. Sadece bir et yığını gibi görüyorum.

Peki buna rağmen neden erkeklerin güçlü olduğu sanılıyor sence?
Ya Allah'ın verdiği bir güç var onlarda. Kadınların kolunu tutup çevirebiliyorlar ya.

Fiziksel güç mü?

Fiziksel gücüne dayanarak kadınlar öyle davranıyorlar, başka türlü hiçbir üstünlükleri yok.

(*) Dayanışma Merkezi kast ediliyor.

ZEYNEP

Karşımda, alçak sesle konuşup, söylediklerinin yüzde yüz arkasında duran kararlı, sakın bir kadın duruyordu. Güzeldi. Güzelliği de sükûnetinden geliyordu. Ama en etkili olan sesiydi. Cümlelerinin sonu pek duyulmasa da anlamı apaçık ortadaydı. Bu kadın yıllarca eşinden şiddet gördükten sonra üç çocuğuyla yollara düşüp Mor Çatı'yı bulmuş, iki buçuk yıla yakın bir süre sığınakta kaldıktan sonra kendi ayaklarının üzerinde durmaya hazır duruma gelebilmiş. Karşımdaki kadın birçok şeyi benden daha iyi yapmayı bilen bir kadındı: bürokrasinin çeşitli dehlizlerinde kaybolmadan yolunu bulmayı, istemediği şeylere hayır demeyi ve geleceğin bilinmezliğine korkmadan bakmayı sanki doğuştan bu becerilere sahipmiş gibi doğal bir akışla anlatıveriyordu.

Mor Çatı'daki arkadaşlar bana sığınakta kalmış olan bir kadınla konuşup hikâyesini yaz dediklerinde hiç düşünmeden kabul ettim. Ne de olsa teorim de vardı, kadınların hayat öykülerini toplamaya ve üzerinde düşünmeye de alışkıttım. Şiddet tarafı gözümü korkutsa da üstesinden gelirim sanıyordum. Ama öyle oldu ki bunların üstesinden gelen ben değil, karşımdaki ufak tefek kadın oldu.

Bundan önce topladığım hayat öyküleri üzerine yazarken konuştuğum kadınların bir öykü anlatmada çektikleri önemli bir zorluğun farkına varmıştım. Nereden başlayacaklarını, nereye varacaklarını bilmiyorlardı. Haklıydılar da. Yaşam türlü sıradanlıklardan oluşuyor, okul bitirme, evlenme, çocuklar ve yalnızlık dizgesinden başka anlatılarını öyküye çevirecek bir izlek bulmak kolay olmuyor. Bu izlek ise çok sıradan, anlatılacak tarafı yok.

Sıradanlık yaşanmışlıkları anlamsızlaştırıyor, anlatılacak şeyler olmaktan çıkarıyor. Çünkü bir hikâyenin anlatılabilir olabilmesi için söyleyeceğinin toplum tarafından anlaşılması ve anlatılabilir bulunması gerekiyor. Toplum dinlemeye alışkın olduğu hikâyeleri anlar, neyin ilginç, neyin yeni ya da neyin olağanüstü olduğu hep toplum içinde anlatıla anlatıla dolaşan, dolaşarak da anlam kazanan öyküler sayesinde öğrenir. Örneğin Nazan Üstündağ, Esenyurt'ta yaptığı araştırmada orta sınıflaşmaya çalışan kadınların

hikâyesi olduğunu, ancak akrabalarından ayrılıp kendi evinin kadını olduklarında başı, ortası ve en önemlisi sonu olan bir hikâye anlatabildiklerini, bu sınıfsal atlamayı yapamayan kadınların yaşamlarının hikâye edilmesinin mümkün olmadığını gösterir. Çünkü bu hikâye akrabalık ilişkileri içinde bilinen bir hikâyedir, arzulanan bir senaryodur. Böyle bir hikâyesi olmayan kadınların yaşamöykülerini anlatabilmek için başka senaryolara başvurdıklarını gördüm: ya ulusal ya dini bir senaryo oluyordu bu.

Zeynep'in hikâyesini nereden anlatmaya başlayacağına, ortasının ve sonunun ne olacağına dair hiçbir tereddüdü olmadı. Konuşmamız şöyle başladı:

N: Sigara kullanıyor musun?

Z: Sigara... Kullanıyom arada sırada, fazla kullanmıyorum.

N: Aman daha iyi. Hani ben de içiyorum maalesef de... (Güler) Şey, hakikaten önce kabul ettiğin için teşekkürler yani, görüşmeyi. Niye kabul ettin?

Z: Görüşmeyi mi?

N: Ha, yani bu bir proje ya, burada böyle kitap olarak basılacak ya... istemeyebilirdin. İstemenin özel bir nedeni var mı? Yoksa, hani, 'Mor Çatı istedi, onlar bana iyilik yaptı, ben de onlara iyilik yapayım' gibi mi?

Z: İkisi de oldu. İkisi de oldu yani, ne bileyim. Benim şeyim daha bir başka. Değişik. Kimseninkine uymuyor. Yani, ben kaçtım...

N: Hmmm...

Z: Kaçmadan önce her gün dayak yiyordum, durmadan dayak... Benim sol ayağım kırık.

N: Hâlâ öyle mi?

Z: Hâlâ öyle. Ondan sonra, ben buraya geldim üç tane çocuğumla. Yola çıktım gelmek için, gidecek yerim yok. Böyle bir yer olduğunu biliyorum; ama nasıl ulaşabilirim? Nasıl yapayım? Nasıl edeyim?

Konuşmanın geri kalanı Zeynep'in nasıl kaçtığının ayrıntıları. Ayrıntılar evden çıkma anından Mor Çatı'ya varana dek her anı resmediyor. Polisiye bir film izler gibi.

Z: Yola çıktım. Adam bir çıktı, işe gitti. Ben de dedim "Hadi oğlum sizlen bakkala gitcem" dedim ben. Bakkala diye çıktık, elimizde iki tane poşet var ve ben üstüme hiçbir şey almadım. Çocuklarıma aldım. Ondan sonra benim büyük oğlum soruyor: "Anne, bu poşet ne?" Dedim, çöp. "Nereye gidiyoruz

anne biz?" Ben dedim, "su almaya gidiyorum". Suyumuz da uzak bayağı bir. İstanbul'dayız; ama İstanbul'un köy yeri. Böyle merkezi değil. Hayvanlar filan var. Ondan sonra, elimde de yüz bin lira param yok. Yani yola çıktık; ama yüz bin lira bile yok yani. Öyle yola çıktık. Ondan sonra, neyse, "Anne," dedi, "çöpleri atsana" dedi büyük oğlum. Dedim "Tamam oğlum, atacam." Neyse biraz araba durağına yaklaştık, dedim "Oğlum, bu çöp değil. Biz kaçıyoz babandan. Bak, baban her gün işkence yapıyor bana, ayağımı kırdı. Size bakmıyor, açsınız, susuzsunuz." "Anne nereye gidiyoruz?" dedi. Dedim "Ya teyzene gidiyoruz, ya dayına gidiyoruz." Ben böyle bir yer olduğunu bilmiyorum. Dedi ki, "Tamam anne," dedi, "ama" dedi...

Zeynep kaderini kendi eline aldığı bu anı anlatmayı seçiyor Mor Çatı tarafından basılacak kitap için. Bu yüzden bu anlatıyı olduğu gibi vermeye karar verdim.

Z: Ondan sonra "Anne ama" dedi "paramız yok" dedi, "arabalar alır mı bizi?" dedi. Dedim "Oğlum Allah büyüktür." Bu, şey, araba durağında bir araba bekliyoruz... Bir tane bayan, bizi tanıyan bir kişi, "Yavrum, nereye gidiyorsun?" dedi. Dedim, böyle böyle, yani "şehrin merkezine gidiyorum", dedim, "pazarları dolaşcam." Dedi "Napcan ki" dedi, "sıcaklarda pazarları dolaşıp." "Olsun" dedim, "güzele bakmak sevap." Dedi, "Paran var mı?" Dedim, "Yüz bin lira bile param yok...". "Ee," dedi, "nasıl gittcen?" "Bilmiyorum" dedim, "hayrına götürür herhalde şöförün birisi."

Neyse, elimin içine beş milyon parayı koydu. Hiç arabaya binmeden daha. Bu beş milyonla annemgilin oraya attım attım kendimi. Öbürküne; öbür ablam, ortanca ablam yok. Annem yok, abim yok, hepsi tatile gitmişler. Büyük ablam var, büyük ablam da evli... İşte, "Otur, motur" derken, bir gece biz orda kaldık. Ablam bizi "Napcaksın, bizim hepimizin başını belaya sokacaksın, o pis herifi yakamıza sardırıcan" falan filan. Dedim, "Abla sen merak etme, ben yarın gidecem" dedim. "Sen hiç üzülme". Neyse, yaa sabah oldu, kahvaltıya oturduk çocuklarnan birlikte. Zıp, geldi. Bizi orda yakaladı. Yakalayınca ablama ben bakarım, ablam bana bakar, ablama ben bakarım, ablam bana...

Neyse, ablamın peşinden ben mutfağa gittim. Mutfaka gidince ablam, "Napacan?" dedi, "şimdi" dedi, "yakalanca" dedi. Dedim "Abla, hiç sesini

çıkartma. Ben” dedim, “bi daha kaçcam.” “Olur mu?” dedi. “İşte hiç sesini çıkartma. Bak beni sinirlendirme. Sus.” dedim. Neyse, ablam içeri girdi. Ben de onun peşine girdim. Sonra dedi, “Kalk” dedi, “çamaşırları topla” dedi. “Gidiyoz” dedi. Araba bekliyo mahallede. Özel arabayla gelmiş. Neyse ablam bana bakıyor. “Ben” dedim, “bazı şeyleri, dışardan, kapının önüne çamaşırlar asılı” dedim. “Ablam makinaya çamaşırlar atmışmış”, dedim, “Onlaa toplayayım, çantayı hazırlayayım. Gidelim.” Ben şimdi hiçbir şey demiyorum. Neyse, çamaşırları toplarken ablamın evinin karşısında bir tane dağlık, böyle ağaçlık, sık sık ağaç olan bir yer var, böyle bayır. Ordan da işte, çamaşırları toplama yeri şeyinden hemen karşısında tam o dağlık yere geliyor. Allah kahretsin. Tepemde de bir tane köpek. Hav hav, hav hav, hav hav. “Ya” diyorum, “sus, sus, ne olur köpek, sus.” Köpek anlar mı? Çenesi açıldı. Bir tane kadın geldi.

“Ne yapıyorsun orda?” dedi. “Çık” dedi, “çık çabuk!” dedi bana. Dedim, “Ne olursun abla, ben senin zannettiğin gibi insan değilim” dedim. “Ne olursun, kurban olayım. Yani ne olur bana on dakika müsade versen?” Ben görüyorum onlar beni arıyor. Onlar beni göremiyor, ben görüyorum. Ablamla o arıyor ikisi. Çocukları evde bırakmışım. Neyse, dedi “Çıkmazsan, ben,” dedi, “polise vercem.” Ben tabi aralardan aralardan çıktım ordan, boyu geçtim öyle. Otobüs durağının oraya, ordan da bindim arabaya, amcamgilin evine. Amcamın oğulları. “Gözün filan mor mu, karnın filan aç mı?” falan dedi. Dedim, “Ne aç, ne tok” dedim. Neyse, bana işte, ordan bir çay ısmarladı, bir de ekmek arası filan. Dedi, “Çocukların ne yapıyor?” Dedim “Çocuklarım iyi işte, büyüycem diye uğraşıyorlar.” Ben ablama telefon açıyorum, “abla” diyorum, “evden gitti mi, geleyim mi?” diyorum. Bana, “gitti, gitti, gel” diyor.

N: Bak!

Z: Ablamın şeyliğine bak, domuzluğuna. Ondan sonra “Abla” dedim, “hasta çocuğumun başı için bana evini aç. Gittiyse geliyorum, gitmediyse gelmem. Ben o eve gelmem daha.” Ablam da dedi ki: “Gitti, gitti, gel.” Allah tarafından bana da malum oluyor gitmediği. Yani o söylettiriyormuş yanında. “Abla” dedim, “ben” dedim, “gittim, gelmiyorum. Çoluğunu çocuğunu oradaysa ver, gitsinler. Ben gelmiyorum. Ya ben” dedim, “kendi yolumu kendime göre bi yere ayarlarım.” On dakika, on beş dakika daha takıldım ben oralara. Bir daha telefon açıyorum. Ablam dedi ki: “Gitti, gel. Yemin ettim. Gel, gitti”

dedi. Bir daha arabaya atlıyom. Arabadan hemen ablamın evine dalıyom. Çocuklar bana diyor, "Anne sen bizi bıraktın, nereye gittin?" Ben de "Niye gitmediniz oğlum babanızın yanına? Babanız gelmiş, almaya gelmiş." "Yok biz sensiz..." Ortanca oğlum bana çok düşkündür.

N: Hmm...

Z: O kadar çok düşkündür. Neysem, "Abla," dedim, "şimdi gitti mi?" dedim. "Gitti" dedi, "döner." Eniştemi de gözcü olarak bırakmış. Hani, gelsin, alsın gitsin. Telefon aç. Bilgi ver.

N: Heeee

Z: Ondan sonra eniştemin böyle böyle gözlerini gördüm. Dedim, şimdi bana çay yapacaktı güya, kahvaltı için. Dedim, "senin çayının Allah belasını versin. Senin Allah belanı versin. İçmiyom çay may" dedim ben. Neyse, ben içmiyom dedim, çıktım. Çocukları da topladım, çıktım. Çıktım ama nereye gideceğim? Bir de o var. Ne yapacağız? Nereye gideceğiz? Polise sığarsak, polis hiç bakmıyor, polislerde hiç iş yok. Karı-koca arasına giremeyiz diyorlar.

N: Daha evvel gitmiş miydin polise?

Z: Gittiydim. Ayağım kırılmadan gittiydim. Bir gece işte orda bir park var. Şöyle biraz... bir yer, böyle oturaklar var. Biz o gece parkta sabahladık, çocuklarnan. Ondan sonra her birisi yattılar oturağa. Ben böyle sabaha kadar, böyle oturdum ancak. Ondan sonra ortanca oğlum dedi ki: "Anne biz devamlı böyle parkta kalacaksak babam bizi sevmiyor." Dedim, "Yok oğlum," dedim "bize ben ev ayarladım" dedim, "yarın gidiyoruz." Neyse sabah oldu. Saat 6 - 7 gibi. Muhtarlık da saat 9'da açılıyor...

Amcamın oğlu da, oğlunun oğlu da para veriydi, elli bin. Dedim, ben "hadi," dedim, "bir şeyler yiyelim pastaneden." Çocuklar aç. Onları oturturdum pastaneye. İşte çay falan, pasta falan. Açmalar. Karınlarını doyurduk. Saat gelene kadar da o şeyde, pastanede oturduk. Saat geldi, muhtarlık açıldı. Ondan sonra açıldı. Girdim muhtarlığa. Üç tane çocuğumla. Muhtar dediğim benim çocukluğumu tanır yani...

N: Hmmm...

Z: Çok akraba gibi. Yani, akraba değil ama, akraba gibi sanki. Hemen gittim, dedim "Muhtar, böyle böyle". Dedi "Zeynep abla, ne bu halin?" dedi, "sen" dedi, "ne olmuşun, ne yaptı?" falan. Yani... Ondan sonra dedim ki "Muhtar, sen konuşmayı bırak. Senden ben bir şey istiyorum.

Yani istiyorum derken, biraz kabaca oldu ama senden çok ricam” dedim, “bize” dedim, “kalacak bir yer.” “Abla” dedi, “ne istiyorsun?” dedi, “nereye gıtcen?” dedi. Dedim, “sığınma evi gibi bir yerler varmış. Üç ay, dört ay falan kalınırmış. Bana, kaydolsun” dedim, “böyle bir yer bul, ne olursun” dedim. “Ablamın evinde de dün akşam...” “Yapma” dedi, “deme” dedi. “Valla” dedim. “Annen” dedi, “abin ablanlar?” Dedim, “Onlar öbürkünden köye gitmiş, büyük ablam da kovdu beni” dedim. Ondan sonra, kovdu gibi bir şey yani.

N: Evet.

Z: Dedi Muhtar, “sen şimdi orayı mı istiyorsun?” dedi. “Evet” dedim “orayı istiyorum”. “Ben bir daha” dedim, “bu adama dönersem kesin ölmüşüm” dedim. “Duyuyorsun şu halimi.” Ondan sonra Muhtar bir yerleri aradı. Yardımcısı başka bir yeri aradı. Ondan sonra o aradı, bacısı var bir tane onun, onları birlikte çalışıyor, konuşuyor Muhtar. Dedi, “Abla, bir tane bir yer ayarladık” dedi. “Mor Çatı diye. Seni” dedi, “oraya hemen göndereyim. Hemen” dedi, “alcaklar” dedi. Yani “boş yer bulduk zornan” dedi. 5-6 yer aradı, “baktık” dedi, “orası çıktı. Seni oraya göndercem”. Eee, neylen gidcem, üç tane çocuklan?... Dedi, “polis arabasıyla göndereyim seni. Polis gelsin muhtarlığa.” Dedim, “Tamam, Muhtar”. Artık bi tane şöför, bi tane böyle...

Bizi getirdi kaymakamlığın önüne bıraktı. Ordan da para verdiler “çocuklara bir şey alırsın abla” falan diye. Telefon numarasını filan verdi, “başın sıkıştı mı ararsın,” diye. Oraya bıraktı, ordan doğru da buraya geldim. Burası kabul etti. Ondan sonra, tedavilerim oldu. Fizik tedavisi, psikolog, psikiyatri, her tedavim oldu yani. Ondan sonra, çocuklarımla okulu ayarlandı. Anaokulu... Çok düzenli ne bileyim, dünyaya yeni gelmiş gibi. Çalıştım biraz. Ondan sonra çocuklarımla yüzünden çıktım. Yani böylelikle evimi kurdum. Bana burası çok destek oldu, Allah razı olsun. Yani annemin babamın yapmadıkları iyilikleri yaptılar. Evimi, eşyayı aldılar... Çocuklarımla... Yani tam arada böyle şeylik çıkınca, moralim bozuluyor. Çocuklarımla da hafta sonunda alacağım yanıma.

Bu anlatının bence en önemli yanı mağduriyeti yerine gücünü eyleme döktüğü anı bize hediye etmek istemesi. Sanki Das, Povinelli, Nussbaum, Berlant gibi feminist teorisyenleri okumuş, onların yarayı anlatmanın siyasi etkilerinin ancak yaranın bireyselleştirilmesine, yaraya yol açan bireyüstü

koşulların göz ardı edilmesine, üstelik bir de “ne yaptı ki bu yarayı aldı?” gibilerinden suç-ceza söylemine dökülmesine yol açacağı uyarılarını ciddiye almış gibi. Sonra Fatma Mefkûre ve Ülfet'ten öğreniyorum ki Zeynep iki yıldan fazla bir süre sığınakta kalmış, feminist terapistlerin çalışmalarına katılmış, yani feminist ilkelere göre işleyen, kadınları üç ay barındırıp geldikleri şiddet ortamına dönmekten başka çaresi olmayan bağımlı bireyler haline getirmek yerine kendi ayakları üzerinde durmaları için ne gerekiyorsa onu yapan bir ortamda yaralarını sarmış. Teorisyenlerin söylediklerini pratikte yaşayarak kavramış.

Gerçekten de Zeynep birçok şeyi anlatmamayı seçiyor. Yaşadığı şiddeti mesela. Bacaklarının kırılmasını laf arasında geçiştiriyor. Zeynep'in anlatısı bittikten sonra sorduğum sorulara cevap olarak yine sakın bir sesle yaşadığı şiddeti de anlatıyor. Gerçekten de her türlü şiddeti yaşamış, hem fiziki hem manevi. Ama burada da kendi becerilerini, para vermeyen eşine rağmen çocuklarını nasıl doyurduğunu, ailesine ve başkalarına karşı ama en önemlisi çocuklarını hırpalamamak için yaşadıklarını mümkün olduğu kadar belli etmemeye çalıştığını, çocukların değer dünyasını altüst etmemek için neler söylediğini anlatıyor. Çok büyük travmalara yol açan şeyleri bu kadar sakın bir sesle anlatmasını Mor Çatı'da gördüğü terapiye, sevgiye ve anlayışa bağlıyor.

Zeynep'in anlatısının hem bir sonu var hem de yok. Sonu var çünkü bir gün çöp torbası diyerek yanına aldığı birkaç parça kıyafetle çıktığı yolculuk bitmiş. Artık 30 kilo değil, yanaklarına hafifçe sürdüğü allıkla da çok güzel, bakımlı bir kadın. Yaşından büyük gösteriyor ama genç olduğu belli. Bedeni tamamen olmasa da (kırılan bacakları yüzünden hâlâ yürümekte zorluk çekiyor) epey tamir olmuş, ruhu da sanki öyle. Hikâyesi başkasının ona yaptıkları değil, kendi yaptığının hikâyesi olarak da tam bitmiş değil. Zeynep çocuklarını Sosyal Hizmetler'e vermiş. Çocuklar olmadan hem iş hem ev aramak daha kolay. Fatma Mefkûre bunun ne kadar zor bir karar olduğunu anlatıyor. Ne de olsa meşruiyeti tamamen annelik üzerinden edinmeye alıştırılan kadınların toplumu bu. Zeynep bu korkuyu aşmış, ne yapacağını biliyor. Bir ara işe de girmiş ama sağlığı eski işi olan tekstil işçiliğini sürdürmeye elverişli değil. Şimdi çocuk bakmak istiyor. Evi daha yeni almış, bir de ev arkadaşı var. Hikâye bitmemiş çünkü daha doğalgaz

bağlanacak. Bağlanırsa çocuklarını hafta sonlarında yanına alabilecek. Bitmemiş çünkü daha iş bulunacak. Ailesi ile para sorunlarını halledecek.

Zeynep'in ailesi pek yardımcı olmamış yaşadığı süre içinde. Şimdi bile annesi "olduğun yerde kal" demekten başka bir şey yapmıyor sanki. Abisine sığınaktan çıkarıldığını söylediğinde abisinin yaptığı, gelip kaldığı evi kolağan etmek, belki namusa leke geliyordur! Ailenin kirada bir evleri var, bu evin gelirinde hakkı olduğunu söylüyor Zeynep ve bunu abisinden yeni tuttuğu evin kirasına yardım etmesi için talep ediyor. Zeynep başka konularda da hakkını aramayı öğrenmiş. Kaldıkları yuvada büyük oğluna kendinden büyük çocukların (belki de öğretmenlerin de) kötü davrandığını öğrenmiş. Mülakat için gelmişken Ülfet'le bu sorunu nasıl çözeceklerini tartışıyorlar. Zeynep yine sakın; nereye başvuracağını, kime ne söyleyeceğini, dilekçe yazması gerektiğini biliyor. Kendi iyi olduktan sonra bu sorunların üstesinden gelebileceğinin rahatlığı var üzerinde. Tabii bu rahatlığa kolay kavuşulmuyor. Kendi evine bile çıkması üç ay sürmüş. Evi tutmuş ama ancak konuştuğumuz günden onbeş gün önce o evde kalmayı başarabilmiş. Evin döşenmesi, yaşanır hale gelmesi (ve doğalgaz bağlanması) kadar, insanın içinin de hazır olması gerekiyor.

Zeynep kaçırılmış:

"Kaçırıldım ben. Bizim, annemin kiracısıydı. Para vasıtasıyla, para varlığı için kaçırdı. Çalışıyodum ben, konfeksiyon, tekstilciydim. Yani çok güzeldi. Her tarafım altın doluydu, paramı elimden almazlardı. Artı bi de ben onlardan alırdım para. Kendi paramı aileme harcadığım gibi, bi de bizimkilerden alırdım. Ya, bakımlıydım, o yüzden 'Bu kız zengin, ailesi de zengin' diyerek beni tuzağa çekti"

Evliliği hakkında veya evlilik öncesi yaşantısı hakkında tüm mülakat boyunca bu sözlerden başka birşey söylemiyor. Şiddet görmeye başladıktan sonra da ailesi pek karışmamış, "boşan gel, çocukları bırak" diyorlarmış. Şimdi boşandığı halde ona destek vermiyorlarmış. Zeynep on yıl evli kalmış. Kollarındaki altınlarıyla birlikte sağlığını da kaybetmiş bu on yıl içinde.

Zeynep'in yaşadıklarına şiddet diyorum. Bu sözcüğün artık pek bir şey ifade etmediğini bilmeme rağmen, yaşadıklarını anlatmaya başka sözcükler de

yetmeyeceği için. Dayak, cinsel sapıklığın türlü biçimleri... Bunlara Zeynep anlatısında, anlatmak istedikleri arasında yer vermediği için ben de öyle yapıyorum. Bazen içi boşalmış olan kelimeler, ya da yaşananları örtmek için kullanılan bu klişe sözlere gerçekten ihtiyaç duyuluyor. Yaşananları kelimelere dökmek zor olunca. Ben yazmıyorum. Zeynep de ben sorduğum için anlattı. Ama yine sorduğum için anlattığı bir bölüm var, bunu aktarmadan Zeynep anlatılamaz diye düşünüyorum.

N: Peki, şeyi, merak ettiğim bir şey daha var: Böyle işte bu adam sana çeşitli biçimlerde şiddet gösteriyordu, di mi, yani.

Z: Hmm...

N: Yani o sürede, onu yaşarken, aklından ne geçiyordu, gözünün önüne ne geliyordu?

Z: Aklımdan ne geçiyordu, öldürmek geçiyordu.

N: Öldürmek geçiyordu.

Z: Ben ona...

N: Ölmedi mi?

Z: Ölmedi.

Yıllar önce Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji bölümünde yapılmış bir çalışmayı hatırladım. Kadın mahkûmlarla yapılmış bu çalışmada kadınlar yaptıklarından hiç pişman olmadıklarını, tekrar aynı şeyleri yaşasalar aynı şeyi yine yapacaklarını söylemişlerdi.

Zeynep'in hikâyesi bir güçlenme hikâyesi. Çünkü kocasını yok etmek yerine kendini yeniden var etmeyi seçmiş. Bu hikâyenin de bir başı, ortası ve sonu var, dolayısı ile bir hikâye olabiliyor. Ama bu toplumda genel olarak dolaşan bir hikâye değil. Çünkü evlilik savaşı değil, aşk savaşı değil, zenginlik öyküsü değil. Bu bir boşanma öyküsü ve bunun yaşadığımız toplum içinde anlatılabilir olmaması gerekirken Zeynep'in bu hikâyeyi kurabilmesinin tek nedeni aslında feminizm. Bu hikâye bir kadının hayatını kendi kontrolü altına alması ve bunu yapabilecek kadar güçlenmesi ise, bu senaryo, feministlerin yazdığı ve topluma mal etmeye çalıştığı alternatif bir senaryo. Kadının yerinin sadece evi olmadığı, kadının insan olmaktan dolayı haklara sahip olduğu, şiddet'in erkek egemenliği ile ilişkili olduğu, şiddetle güçsüzleştirilen kadınların sığınmaya ihtiyaç duydukları ve bu sığınmanın da kendilerine toplum tarafından verilmesi gereken bir hizmet

olduğu... Böyle konuları içeren bu alternatif senaryo aslında farklı bir temsil biçiminden başka bir şey değil. Feministler bu “alternatif kadınlık temsilleri”ni kurarak, yayarak ve yaşama geçmesini sağlayacak kurumlar oluşturarak Zeynep'in anlatılabilir bir yaşam öyküsü olmasını mümkün kıldılar.

Konuşmanın sonuna doğru Zeynep'in üzerine tatlı bir heyecan geliyor çünkü çocukları hafta sonunda ilk kez yeni evlerini görecekler. Çocuklar “evimiz nasıl, havuz var mı?” diye soruyorlarmış. Zeynep bana hızlıca baktıktan sonra çocukların banyo küvetine 'havuz' dediklerini açıklıyor. Evet, evde havuz var!

‘HALBUKİ ÇOK BASİT BİRŞEY’

Bana bu kitap için görüşeceğim kişinin Yasemin olduğu söylendiğinde “Hani, şu küçük bir kız vardı, liseye giden, o mu?” dedim. Oymuş. Yasemin'in beyaz tenli, pembe yanaklı, incecik halini hatırladım. 3 yıl önce, annesi başvurmuştu sığınağa, Yasemin de dört kardeşiyle beraber annesinin yanında gelmişti. Ben o zamanlar Mor Çatı'da çalışıyordum. Yasemin'e akşam lisesi için burs bakmıştım, boğazım düğüm düğüm ola ola. Oradan hatırlıyorum. Neden akşam okulu? Çünkü “Gündüzleri çalışmak zorundaydı”. Annesi tek başına çalışsa bir ev tutacak beş de çocuk bakacak para kazanamazdı. Yaşıtlarını, ellerinde kitapları, bellerinden kıvrılmış etekleri, taptazecik ruhları, herşeyin ilk olmasının heyecanıyla sokakta salınırken gördüğümüz 15 yaşındaki Yasemin çalışmak zorundaydı. Annesiyle beraber ev kurmak, kardeşlerine bakmak zorundaydı.

Lise için burs bulmanın zor olduğunu biliyordum. Devlet, sanki üniversiteye gidene kadar her vatandaşın eğitim alma hakkının gereğini lâıykıyla yerine getiriyormuş gibi, burslar genelde üniversitelilere verilirdi. Liseliler için olan burslar da annesi ya da babası ölmüş çocuklar veya çok başarılı öğrenciler içindi. Desteklenecek kategoriler arasında, “Annesi şiddet gördüğü için hayatı darma duman olan çocuklar” diye bir kategori yoktu. Hele akşam okulu için burs bulmak neredeyse imkânsızdı. Akşam okulunun mantığı zaten, “İnsanlar gündüz çalışsın, para kazansın, gece okusun”du. Kazandığı parayla hem kendi eğitim masrafını çıkaracak, hem ev geçimine katkıda bulanacak çok genç insan vardı ama bu da yok sayılan kategorilerden biriydi işte. Uzun sözün kısası, 15 yaşındaki bu incecik kız çalışmak zorundaydı, bir yandan da okula devam edebilmek için tüm imkânları zorluyordu ama manzara çok umut vaat etmiyordu.

Ben Yasemin'i orada bırakmıştım. Bakalım şimdi, 3 yıl sonra nerde bulacaktım? Ben Taksim'de oturuyordum, o Çengelköy civarında oturuyordu. Çengelköy'ü hiç bilmediğim halde, “orada buluşalım” dedim. Taksim onun için hem bulması zor, hem de maddi olarak külfetli olabilirdi. Tarihi ve saati ayarladık. Ben buluşma yerine gittim.

Bir de ne görsem beğenirsiniz...

Yasemin buluşacağımız yere altında son model bir arabayla geldi. Kırmızı, parıl parıl parlayan spor bir araba. Arabanın içindeki Yasemin de benim bıraktığımdan çok farklı bir Yasemin. Beyaz tenli, pembe yanaklı, incecik kızın yerinde, boyalı saçlı, makyajlı yüzlü, etine dolgun, hani neredeyse olgun bir kadın vardı... Arabayla, dönülmemesi gereken bir yerden U döndü. Biraz konuştuk; “servis çekmekten” “piyasaya borcundan”, “birilerine ekmek vermekten” bahsediyordu. Bu üç yılda neler olmuştu? Oradan buraya nasıl gelmişti? Ve bu geldiği yol nasıl bir yoldu? Aydınlık mıydı, sonu ferah mıydı? Önce ben de kaygılandım. Bu soruların cevabı olumlu çıkmayabilirdi... Ama sonra gördüm ki, kaygıya mahal yok. Her şey mükemmel değil, ama Yasemin sizden benden, en azından pek çok kişiden daha sıkı tutuyor bu hayatın iplerini, ne yapacağını biliyor, gayet maharetlice de yapıyor. Bu üç yılın Yasemin'i getirdiği noktaya sonra döneceğiz, şimdi hikâyenin en başına gidelim...

Yer Kahramanmaraş, zaman 80'lerin ikinci yarısı. 12 yaşında bir kız çocuğu var. Annesi yeni ölmüş, babası bir ay geçmeden yeniden evlenmek istiyor. Babanın ikinci evliliğini yapması için uygun bir aday bulunuyor; ancak kadın, evleneceği adamın evinde çocuk istemiyor. Bu nedenle, tüm kardeşleri evli olan 12 yaşındaki kızın evlendirilmesine karar veriliyor.

Evlendirildiği “adam” ise 14 yaşında başka bir çocuk. Onun evlendirilme nedeni de şu: İmam Hatip Lisesi'ne gönderilen çocuk sürekli okuldan kaçıyor, haytalık yapıyor. Ailesi uslansın diye başını bağlamak istiyor. Yasemin'in tohumları işte bu 12 ve 14 yaşlarındaki iki çocuğun birlikteliğinde atılıyor. Yasemin'e göre, bu açıdan bakınca evlendiğinde 14 yaşında olan erkek çocuğunun evlendikten sonra yaptığı şeylerde çok da suçu yok aslında. Ailesinin “yanlış uslandırma yönteminin” kurbanı olmuş. Hem de, 5 kızdan sonra gelen tek erkekmiş, o yüzden çok şımarık büyütülmüş. Yasemin evliliğin birinci yılında gelmiş dünyaya. “Maalesef” kız olarak... Baba tarafında bazıları, o doğunca yas tutmuş.

Bazılarımız hayata böyle koskoca bir hata olarak geliyoruz işte; kız olarak. Babasının kendini sevmeme nedenlerini açıklarken Yasemin birinci sıraya kız olmasını koyuyor. Yasemin'in erkek kardeşi doğduğunda 40 gün bayram edilmiş. Yasemin, “Bizim oralarda fazla sevmezler kız çocuklarını, hani soy

meselesi vardır” diye açıklama yapıyor. Ama galiba, hem oralarda hem buralarda pek çok kadına tanıdık gelen bir hikâye bu. Türkiye'nin en zengin ailelerinden birinde de “erkek torun sevinci” pek çok gazetede birinci sayfadan duyurulmuştu, daha bu sene.

Yasemin dört yaşındayken aile İstanbul'a taşınıyor. Önceleri çok fakirlik çekiyorlar. Yasemin kendisini bildi bileli, babası annesini dövüyor. “Dayağı çok fazla” ama Yasemin öncelikli olarak babasının annesini aldatmasından bahsediyor. Babası gündüz başka kadınlarla birlikte olup, akşamları gelip annesine anlatıyormuş. Annesi hiç sesini çıkaramıyormuş. Sonra, babanın sürekli eve gelen komşulardan birisiyle de beraber olduğu anlaşılıyor. Anne, o günden sonra sürekli kaşınmaya başlıyor, durumun psikolojik olduğu anlaşılınca 7-8 yıl ilaç kullanıyor. İlaçlar Yasemin'in annesini hep uyutuyor, anne evde öyle ruh gibi duruyor. Yasemin, “Biz konuşurduk, annem bizi duymazdı bile” diye anlatıyor. Zamanla, pazarlarda mutfak eşyası satan babanın maddi durumu iyileşiyor. Baba parayı gördükçe, karısını daha çok aldatıyor. Ayrıca kumara başlıyor; büyük oynuyor, “bir elde bir araba veriyor”. Mahallenin hırsızları, uğursuzları kimlerse onlarla takılıyor. Şiddet daha önce hep annesine yönelmişken, Yasemin 14-15 yaşına gelince babası onunla da “uğraşmaya” başlıyor. O zamanlarda ortaokulu bitiren Yasemin, bu durumu okula devam etmek istemesine bağlıyor. Yasemin'e göre babasının kendini sevmemesinin ikinci sebebi de bu; okumak istemesi. Lise giriş sınavında polis okulunu kazanıyor, ama babası izin vermediği için gidemiyor.

Anlattıklarına göre babası, Yasemin okula giderse onun kötü yola düşeceğini söylüyor. Ve Yasemin, tam liseye başlayacakken, okula gitmesin diye dolaplar çeviren bir babayla karşı karşıya kalıyor.

Bu oyunlardan birisi şu: Babası Yasemin'e bir cep telefonu alıyor. Ertesi gün, numarasını hiç kimsenin bilmediği bu cep telefonundan bir adam sürekli Yasemin'i arıyor, küfürler ediyor, “sapıkça şeyler” söylüyor. Baba, telefonu kızın elinden alıyor, adamın sözlerini duyuyor. Karısına, “Bak kimler arıyor bu kızı, okula giderse kötü yola düşecek” diyerek bunu Yasemin'i okula göndermemek için bir bahane olarak kullanıyor. Yasemin, telefondaki kişinin babasının ayarttığı birisi olduğunu düşünüyor.

Bir başka gün de Yasemin'in babası, evde cebinden para çalındığını iddia ediyor, bu parayı Yasemin'in aldığını söylüyor, bu durumu da Yasemin'in kötü yola düşme meylinin bir göstergesi olarak sunuyor. Yasemin'in annesi durumu test etmek için, ertesi gün kocasının cebinden gerçekten para alıyor, sonra ona cebindeki paranın eksilmiş olduğunu söylüyor. Bunu gören baba öfkeden deliriyor ve "Direkt evdeki herkesi dövmey" başlıyor". Böylece ilk seferde paranın gerçekten çalınmamış olduğu, babanın "Kötü yola düşme meyli var, okula gitmesin" diyebilmek için kızına iftira attığı anlaşılıyor. Yasemin güç bela liseye yazılıyor. Babası bu kez Yasemin'e para vermemeye başlıyor, okula gitmek için minibüs parası problem oluyor, baba eve sadece ekmek için para bıraktığından, annesinin Yasemin'e minibüs parası vermesi evin ekmezsiz kalması anlamına geliyor.

Kıyamet, bir süre sonra, Yasemin, babasından, beden eğitimi dersi için eşofman istediğinde kopuyor. Çıkan kavga sırasında Yasemin evden kovuluyor. Baba, iki günde bir tüm aileyi evden kovarmış; ama bu, Yasemin'in tek başına ilk evden kovulması... Annesi, "Gitme kızım" diye yalvarırken, Yasemin de ona, "Ben gideyim, bu adam rezillik çıkarmasın" diye yalvarıyor. 15 yaşındaki kız, evden cebinde beş parası, telefonunda kontörü olmadan çıkıyor, "Taksim'in t'sini bilmezdim, şurdan şuraya gidemezdim" dediği zamanlarda, gecenin ikisinde sokakta kalıyor. "Hiçkırı hiçkırı ağlıyorum. Korkuyorum, karanlıkta... Hiçbir yer bilmiyorum" diye anlatıyor. Neyse ki, sonra, mahalledeki nöbetçi eczanedeki adam Yasemin'in ağladığını görüyor, yardım ediyor. Böylece Yasemin bir akrabasının evine sığınabiliyor. Yasemin, sonraki 15 gün akrabalarında kalıyor, babasının o süre boyunca kendisini hiç aramadığını, annesine, "Bu kız nerde, öldü mü, kaldı mı?" diye bile sormadığını anlatıyor.

Bir de Yasemin'in geceleri yatarken kapıyı kilitlemesi var... Yasemin hep geceleri kapısını kilitleyip yatarmış. Babası onu hiç taciz etmemiş, ama o da babasıyla bir kez hariç hiç yalnız kalmamış zaten. Annesi, örneğin markete giderken bile, hep onu da yanında götürürmüş. Yasemin, "Benim bir kız arkadaşım eve gelse, babam 'onu bana ayarlasana' derdi" diyor. Arkadaşları eve geldiğinde babasının hep yanlarında oturduğunu ve hep arkadaşlarıyla ilgilendiğini anlatıyor. "Öyle bir babaydı ve korkardım, bana da birşey yapar, diye" şeklinde devam ediyor.

Babayla kızın yalnız kaldıkları tek akşam da şöyle bir olay gerçekleşmiş: Annesinin akrabalara gittiği bir sırada, babası gelmemesi gerektiği halde eve gelmiş. Evde, Yasemin'i yalnız görünce, Yasemin'in anlatımına göre, bir anda değişmiş, hiç sormayan adam, "Nasılsın kızım?" diye sormaya başlamış. Yasemin, "Babamın hareketlerini görünce dondum kaldım" diye anlatıyor. Babası sonra da Yasemin'in annesini kötülemeye başlamış. Yasemin, "Bana annemi kötüleme, ben ölene kadar annemin yanında olacağım" deyince onu dövmeye başlamış. Yasemin'e göre babası, bir de bu yüzden onu sevmiyor; hep annesinin yanında olduğu için. Yasemin odasına kaçmış, kapıyı kilitlemiş. Baba kapıyı yumruklarken kapı çalmış, kardeşi gelmiş de Yasemin kurtulmuş. İşte böyle bir ortam, can güvenliğinin olmadığı, kaçılan, kovalanılan, dövülen, iki günde bir evden kovulunan, babanın içki içtiği, kumar oynadığı, başka kadınlarla beraber olup anneye anlattığı, annenin ilaçlarla ve dağılmış bir psikolojiyle ruh gibi dolaştığı, babanın kızını okula göndermemek için oyunlar kurduğu, eşofman isteğinin gece kendini yalnız sokakta bulmakla sonlandığı bir ortam. Bir de, "Arkadaşlarını bana ayarlasana" diyen bir adamın babanız olduğu ve her gece o adamla aynı evde yatmak zorunda kaldığınız bir ortam. Annesi, o zamanlar günün akşam olmasını hiç istemezmiş. Yasemin de kardeşleriyle birlikte her akşam erkenden yatarmış; sırf o anları görmemek için bir de babası onlarla kavgaya girmesin diye.

Ve babayla geçen son gece şöyle: Yasemin, babası ders çalışmasını istemediği için ertesi günkü din kültürü sınavına fener ışığında çalışıyor. Önce, 'Güm' diye bir ses duyuyor, sesin üst kattan geldiğini sanıyor, sonra bir 'Güm' daha, bir 'Güm' daha. En sonunda bir çığlık sesi duyunca, sesin annesiyle babasının yatak odasından geldiğini anlıyor. Hemen içeri giriyor. "Bir girdim, karşımda ne vardı, biliyor musun?" diye anlatıyor. "Babam annemi yatağa yatırmış, boğazını sıkıyor, bir elinde de teyplerin kolunu olur ya, büyük, tam annemin başına vuracak". Yasemin, "Zayıftım o zaman, nasıl yaptım bilmiyorum ama" diyor, bir kuvvetle babasının üzerine atlıyor, babasını yere düşürüyor. Baba, bu kez hem Yasemin'i hem anneyi dövmeye başlıyor. Tam o sırada kapı çalıyor. Polis. Gürültüyü duyan komşular polisi aramış. Baba polisleri taşınacakları için eşyaların yerini değiştirdiğini, seslerin bundan kaynaklandığını anlatıyor. Mor Çatı'dayken kaç tane böyle hikâye duydum. Şiddet uyguladığı için şikâyet edilen adam kapıya gelen polisi böyle hikâyelerle kandırmayı başarıyor ya da polisler kaınmayı tercih edip

gidiyor. Ve sonra adam da karısını dövmeye devam ediyor. Neyse ki, bu sefer öyle olmuyor. Yasemin yatak odasının kapısını açıp, ağzı burnu kan içinde, eli ayağı morarmış annesini gösterip, polisler "Gelin, bakın bu evde neler oluyor" diyor. İyi ki Yasemin var.

Sonra karakola gidiliyor. Karakolda, polis o gece için adama evden uzaklaştırma veriyor; "Bu gece eve gitmeyeceksin" diyor. Yasemin'e de karakolun telefon numarasını verip, "Baban eve gelirse bizi ara" diyorlar. Yasemin'le annesi eve geliyor, baba da hemen arkalarından... Baba kapıyı yumrukluyor, Yasemin rezillik çıkmasın diye kapıyı biraz aralıyor, baba kapıyı itekliyor, Yasemin'i yere düşüyor, içeri giriyor, "direkt annesinin üstüne saldırıyor yine". Yasemin banyoya gidip polisi arıyor. Böyle birşey olacağını hesap edip kapıda bekleyen polisler de hemen eve geliyorlar. Ama sabah 6'ya kadar süren mücadelede adamı zaptetmek mümkün olmuyor. Eve 3-4 ekip geliyor ama her nasılsa polisler adamı evden uzaklaştırıyorlar. Yasemin bu yorumla anlatmıyor ama kolluk kuvvetleri, ellerinde kelepçeleri, bellerinde silahları, arkalarında yasanın gücü olan ve o yasaı uygulamakla yükümlü olan polisler adamı evden uzaklaştırıyorlar. Gecenin sonunda polisler, Yasemin'in annesine "Bacım, bu adamdan sana hayır yok, Allah'a yakın sana uzak olsun, sen evden git" diyorlar.

Kadın, 200-300 YTL edecek ince tel bileziğini alıp gitmek istiyor ama kocası, "Bileziği alamazsın, alırsan gidemezsin" diyor. Saatler süren mücadelenin sonunda kadın bileziği de bırakıp, sadece kol çantasıyla, üstünde eşofmanlarıyla, yanına Yasemin'i alıp evden çıkıyor. Ve artık sabah... Yeni yaşamın ilk sabahı. Babasız, kocasız, şiddetsiz yaşamın ilk sabahı. Ama yeni bir yaşam kurmak için verilecek çok zorlu bir mücadelenin de ilk sabahı. Bu ilk sabah, çok ağır bir bedelle başlıyor. Anne-kız önce Yasemin'in okuluna gidiyorlar. Yasemin, "Ben bu saatten sonra okuyamam, ikimiz çalışalım, bir ev turalım" diyor. Yasemin, tasdiknamesini alırken kendisinin önde, annesinin arkada, birbirlerine gözyaşlarını göstermemeye çalışarak ağladıklarını anlatıyor. Hikâyenin bu kısmında benim de gözlerim yaşıyor, ben de Yasemin'e belli etmemeye çalışıyorum, ama Yasemin'de artık gözyaşının esamesi yok.

Çünkü Yasemin tasdiknamesini aldığı o ilk günden bugüne çok şey yaşamış. Köprünün altından o kadar su akmış ki... Yasemin evden ayrıldıkları güne

kadar Taksim'in t'sini pastanenin p'sini bilmediğini konuşması sırasında çok defa söyledi. "Benim annemle babam ayrıldı, ilk taksiye o zaman bindim. Bir pastaneye gitmek, bir çay içmek benim için neydi biliyor musun? Küçük çocuk E-5'e çıkmaktan, arabalardan korkar ya, benim içimde öyle bir korku vardı. Hiçbir yer bilmezdim, Ta ki Mor Çatı'ya gidene kadar..." diye anlattı. Annesinin durumu da Yasemin'den hiç farklı değilmiş, o vakte kadar genellikle evde oturmuş, akrabalara gideceği zaman kocası bırakır kocası almış. Anne-kız önce polisin yönlendirmesiyle ücretsiz avukat için İstanbul Barosu'na, sonra da avukatın yönlendirmesiyle Mor Çatı'ya geliyorlar. Mor Çatı'da yapılan ilk görüşmede, "Şu an boş yer yok, birkaç gün bekleyin" deniyor ve bir iki gün sonra gerçekten de aranıyorlar. Mor Çatı'nın neredeyse her zaman kapasitesinin üstünde çalışan 18 kişilik sığınağında genellikle yer olmuyor. Bize başvuran pek çok kadını, İstanbul'da sayıları iki elin parmaklarını geçmeyen ve kimisinde kocayla barıştırmamanın bir başarı sayıldığı sığınaklara yönlendirmek zorunda kalıyoruz. 10 milyon insanın, 5 milyon kadının yaşadığı İstanbul'da, sığınakların toplam kapasitesi 200 ve genellikle oralarda da yer olmuyor. Yasemin ve annesi şanslı, 1-2 gün sonra sığınaktan ayrılan birilerinin yerine yerleştiriliyorlar.

Yasemin, sonra dört kardeşinin de geldiği sığınak için bir yandan, "İnsanın hayatını tamamen değiştirebiliyor öyle yerler, trilyonların ya da akrabaların yapamayacağını yapıyor" diyor. "O anki bana verilen kıyafetlerden bahsedeyim, bana dünyaları vermiş gibiydiler" diyor. Oradaki diğer insanların nerden nereye geldiğini görüp örnek aldığını anlatıyor. Sığınakta hep Mor Çatı gönüllüsü Fatma Ablayla konuştuğunu, her konuşmadan sonra kendini yeniden doğmuş gibi hissettiğini anlatıyor. Onu örnek alarak psikolog olmayı istediğini söylüyor.

Ama bir yandan da bir çocuk olarak orada psikolojisinin ne kadar altüst olduğunu anlatıyor. Kadınlar dertlerini anlatıp, akşam vakti türkü söylerken, Yasemin kendini unutup onlarla beraber ağlıyormuş. Hatta o zamanlar tüm erkeklerden, kendi erkek kardeşinden bile nefret ediyormuş. Mor Çatı binbir güçlük içerisinde anneleriyle beraber sığınağa gelen çocuklar için, gündüz vakti annelerinden ayrı kalabilecekleri bir kreş açmayı başardı. Ama eldeki kısıtlı imkânlarla kadınlara yoğunlaşırken, çocuklar için gereken ideal ortamın bayağı uzağında olduğumuz çok açık. Yasemin sığınak koşullarının kendisini

nasıl etkilediğini dile getirince, gerçek bir kez daha, acı bir şekilde insanın yüzüne çarpıyor. Yasemin, o dönemde gündüzleri bir doktorun yanında sekreter olarak, geceleri de simit sarayında tezgâhtar olarak çalıştığını anlatıyor. Yasemin'in annesi de simit sarayında çalışıyor, vardiyayı birisi bırakırken diğeri devralıyor. Yasemin, işte o zaman akşam okullarına bakıyor ve burs bulmaya çalışıyor. Ama hem gündüz hem akşam çalışınca o sene için okulu bırakmaya karar veriyor.

Sonra 3 ay gibi kısa bir süre içinde Yasemin ve annesi kendilerine bir ev tutup, sığınaktan çıkmayı başarıyorlar. Ev ve eşyalar için Mor Çatı aracılığıyla devlet kurumlarından maddi destek sağlanıyor. Eve çıktıktan sonra anne temizliğe gidiyor, bu arada takı yapmayı öğreniyor ve bir müddet sonra bu işten iyi para kazanmaya başlıyor. Yasemin de kaymakamlığın desteğiyle bilgisayar ve muhasebe kurslarına gidiyor. Sonra bir sivil toplum kuruluşunda sekreterlik yapmaya başlıyor.

Daha sonra, bu kuruluştaki kişiler Yasemin'e "Hayalin ne?" diye sorduklarında Yasemin, "Babam gibi pazarcılık yapmak" diyor. Bu insanların desteği, eşten dosttan toplanan para ve borç harçla 9 milyarlık bir araba alınıyor ve Yasemin pazarcı oluyor, 16 yaşında... Sabah 5-6'dan gece 11-12'lere kadar çalışıp arabanın borcunu kısa zamanda ödüyor, sonra onu daha iyi bir arabayla değiştiriyor, 1 ay önce de benimle buluşmaya gelirken sürdürdüğü üçüncü arabasını alıyor. Bu arada bir dönem geceleri küçük işletmelerin 'servisini çekiyor'. Ailede Yasemin'in yanı sıra annesi de çalışıyor, küçük kardeşlerden biri Yasemin'e yardım ediyor. Böylece bellerini doğrultuyorlar. Geçen ay, daha iyi bir eve geçmişler, sığınaktan çıkarken aldıkları eşyaları şimdi yeni eşyalarla değiştirmişler.

Yasemin, babasıyla beraber kaldıkları evden çıktıklarında, "Bundan sonra hep sokaklarda ya da akrabaların evinde yaşayacağız" diye düşündüğünü anlatıyor. Sığınaktayken de bir bodrum katında 100-150 YTL'lik bir dükkân tutup orada hem iş yapıp hem yaşamayı hayal ediyorlarmış. Şimdi yeni taşındıkları güzel bir evleri, içinde güzel eşyaları var.

Yasemin bir yıl okula ara verdikten sonra iki yıl kaymakamlığın desteğiyle akşam okuluna gitmiş. Bu sene son senesi ama kaymakamlıktan burs almayıp, kendi okul parasını kendisi veriyor. Önümüzdeki haziranda üniversite

sınavına girecek ama pek umudu yok. Asıl gelecek sene, sınavlara iyi bir şekilde hazırlanıp, ya polis ya da psikolog olmak istiyor. Annesi, 7-8 yıl kullandığı ilaçları Mor Çatı'dan çıkarken geride bırakmış, artık psikolojik rahatsızlığı kalmamış ve gayet iyiymiş. Kardeşlerinden birisi çalışıyor, diğer üçü okumaya devam ediyor.

Yasemin'in annesinin babasına açtığı boşanma davası da geçen hafta tamamlanmış. Annesinin özgürlüğü artık hukuken de tescillenmiş durumda. Bir de Yasemin'in babasına, “kendisini okulundan ettiği, hayatını mahvettiği için” açtığı bir dava var, o hâlâ sürüyor.

Yasemin, “Sığınaktakilerden en iyi durumda olan biziz herhalde” diyor. Kocalarına dönen kadınlara çok kızıyor. “Adamlar bunca yıl değişmemişler, bu saatten sonra hiç değişmezler. O yüzden çok karşıyım. Zaten kendi ayaklarının üstünde durmaya başlamışsın” diyor. Yasemin “Sığınakta milletin eski kıyafetlerini giyiyoruz, yemekler iyi değil ama biraz güçlü olmak gerekiyor” diye anlatıyor. Kadınların geriye dönmelerini korkmalarına bağlıyor. Geri dönenler için, “Tek yaşamaktan, tek başına sorumluluk almaktan, sonuna kadar gitmekten korktular, çok çalışmaktan korktular. Hâlbuki çok basit bir şey” diyor. “Benim annem de dönebilirdi ama dönmedi” diye örnek gösteriyor.

Görünen o ki, annesinin sonuna kadar gitmesinde Yasemin gibi bir yol arkadaşının olması etkili olmuş. Aralarında 13 yaş olan Yasemin'le annesinin ciddi bir kuşak farkı yok, daha çok abla kardeş gibiler. Annesi her şeyini hep Yasemin'e anlatmış. Yasemin annesinin canının kollarıcağı olmuş, annesi de onunkinin. Annesi yaşadıklarından yılıp da akrabalarına gittiğinde, boşanmak istediğinde, akrabaları “Çocuklarını bırak da gel diyormuş”. Yeniden evlendirmek istediklerinde, “Çocuklu kadını kimse almaz” diye. Ama annesi Yasemin'i ve kardeşlerini hiç bırakmamış.

Annesiyle bu kadar bitişik bir hayat çizgisi olması, annesi ne yaşadıysa Yasemin'in de bir anlamda aynısını yaşamasına neden olmuş. Yasemin “18 yaşındayım ama evlenmiş boşanmış gibiyim” diyor. Tabii bir de şiddetten uzak bir yeni bir hayat kurma sürecindeki mücadelede, o zamanlar daha reşit bile sayılmayan Yasemin avukatlarla polislerle muhatap olmuş. Adliyeler,

mahkemeler onun için tanidik yerler haline gelmiş, simit sarayından mahalle pazarlarına uzanan bir ekmek kazanma mücadelesine girişmiş. Yasemin hikâyesini anlattı, bitirdi ve sonra “Çok acılı bir hayat değil mi?” diye sordu. Ben de, “Evet haklısın ama sonuçta babandan ayrılmış ve kendinize bir hayat kurmuşsunuz, her şey çok daha farklı olabilirdi” dedim. O da bana hak verdi ve şunu anlattı: Geçenlerde kardeşinin bacağına geçici bir rahatsızlık olmuş. Gittikleri bir ev gezmesinden dönerken, kardeşi rahatsızlık nedeniyle ayakkabısını giymek için neredeyse yerde sürünüyormuş. Yasemin kardeşinin o haline bakıp “Çok şükür hepimiz hayattayız ve sağlıklıyız” diye düşünmüş.

Sağlıklı ve hayatta kalabilmenin, üstelik iyi ve güzel diyebildiğin bir hayat kurmanın bedeli, akşamların kâbusla dolu olmadığı, mutluluğa açık olduğu günlerin bedeli, Yasemin'in ergenliğini yaşaması gereken dönemde birden çocukluktan çıkıp, olgun bir kadına dönüşmesi olmuş. Yasemin hayatı keşfedeceği zamanlarda, şiddetle dolu bir hayatı alt etmek zorunda kalmış. İnsan, Yasemin'i dinleyince bir yandan onlarca yöne gidebilecek hayat çizgisine kendi ağırlığını koyabilmesine, zayıf bedeninden güçlü bir kadın çıkarabilmesine, hem kendini hem annesiyle kardeşlerini kurtarmasına hayranlıkla bakıyor. Bir yandan da bunlar için ödenen bedeli açıkça görüyor. Kendisi şimdi “Oysa çok basit bir şey” diyor, ama bu arada giden de çocukluğu oluyor. Kendi ağzından aktarmak gerekirse “Şu an babamı suçluyorum. Sebebi, beni küçük yaşta kendimden çok daha büyük insanlarla muhatap etmesi. Benim hiç kendi yaşımda arkadaşım yok. Ve bazen insan çocuk olmak istiyor. Ben şu anda hep iş konuşuyorum, hep ticaret. Hiç normal bir şey konuşmuyorum. Benim yaşımda bir kızın konuştuğu şeyleri konuşmuyorum. Neden?”

Görüşmeyi bitiriyoruz. Yasemin, beni aldığı yere bırakıyor. O uzaklaşırken ben karşıdan karşıya geçmeye çalışıyorum, o sırada kırmızı arabanın arka camındaki yazıyı görüyorum: “Ben yaşadıkça, sen kahrol”.

“SAÇLARIMI İSTEDİĞİM GİBİ UZATABİLİYORUM ARTIK!”

Tam bir kurtuluş, yeniden doğuş öyküsü onunki... Füzuran... 27 yıl kocasının uyguladığı her türlü şiddetin en katmerlisini yaşadı... Ölmenin ve öldürmenin eşliğine geldi... Yılmadı. Şimdi artık özgür; yepyeni bir hayatı var. “Saçlarımı istediğim gibi uzatabiliyorum. En çok istediğim şey buydu. İstedğim yere gidebiliyorum, arkadaşlarımı evime çağırabiliyorum. Kimseye sormadan, hesap vermeden... Daha ne isteyebilirim ki” diyor.

Aslında kaderine hiçbir zaman razı olmadı, kendince isyan etti. Hatta birçok kez evi de terk etti. Fakat her devasında geri döndü. Daha doğrusu dönmek zorunda kaldı. Ekonomik özgürlüğü, gidecek yeri yoktu. Tabii en önemlisi kendi deyimiyle “iki prangası, çocukları” varken o kadar kolay değildi her şey... Annesini, bir kürtaj sonrasında henüz o çocukken kaybetmişti. İki kardeşiyle birlikte. Ardından üvey anne... Evlilik belki de bir kurtuluştı. 15 yaşında henüz genç kızlığa adım atarken evlendi. Gerisi karanlık bir tünel... Tam 27 yıl tünelin ucundaki ışığı düşündü, özgür bir yaşamın hayalini kurdu. Bu süreçte boş da durmadı. Kocasının tüm engellemelerine rağmen başladığı doğrudan satış işinde inatla çalıştı, para kazandı. Çocuklar da büyüyordu bir yandan. Sonunda bir gün, “Bu kadar yeter” deyip, en kararlı adımını attı.

Nasıl bir ailede büyüdün?

Kendimi ilk hatırladığım yer Ardahan. Babam oradan oraya tayin oluyor ve ben üç buçuk yaşında falanım. İki katlı bir lojman var, orda yaşıyoruz, annem, babam, ben ve iki erkek kardeşim... Herhalde 1966 yılıydı. Tipik bir memuriyet öyküsü ama tabii içinde birçok acı var. Eve ambulanslar geliyor, annem gene düşük yapıyor. Hastanelere kaldırılıyor filan. Annemle babamın fırtınalı evliliği vardı, babam çok yakışıklı bir adamdı ve kadınlara düşküncüydü. Annem de çok güzel bir kadın ama devamlı babamı dizginlemeye çalışıyor. O şartlarda çok cesur bir kadın, yani hiçbir ekonomik bağımsızlığı, mesleği yok, doğru düzgün okuması yazması bile yok. Fakat her zaman isyanda, dönem dönem evi terk eden, ayrılmaya kalkışan hatta iki kez resmi olarak boşanan bir kadın.

Annen ve baban nasıl bir sosyokültürel yapıdan geliyor?

Annem, Diyarbakır'ın Ergani kasabasından. Babası çok küçükken kendini asarak, intihar etmiş. Çok fakir bir hayat yaşıyorlar. Yedi kardeşlermiş. Bütün imkanları zorlayarak, parasız yatılılık, burslar, çalışıp-okuma hepsini de meslek sahibi oluyor. Bir tek annem ve teyzem okumuyor. İkisi de genç yaşta evleniyorlar. Babam Elazığlı, bey çocuğu gibi bir şey. Ele avuca sığmaz biriymiş. Babaannem başını bağlamak istiyor. Annemi görüyor ve oğluna alıyor. Babamın annemi sürekli aldatması, iyice bozulan işleri derken... Huzursuzluk ve yoksulluk içinde geçen bir hayat bizimki. Annem bütün bu yaşadıklarının etkisiyle aklına yavaş yavaş yitirmeye başladı. Şizofreni teşhisi konmuştu. Hastanede yatıyor toparlanıyor, tekrar krizler yaşıyor, tekrar hastane... En sonunda annem yeniden hamile kaldı ve doğurmaması gerekirken doğuracağım diye tutturdu. Üç gün sonra annem ayaklarıyla gittiği hastaneden ölü olarak çıktı. Doğumlarda, kürtajlarda milyonda bir kadında olurmuş; bir kan pıhtısı kalbe giden damarı tıkiyor ve ölüyor.

Annenin ölümünden sonra neler yaşadınız?

Çok şey değişti hayatımızda. Babaannem yanımıza geldi. Hemen yeni bir eve taşındık. Kümes gibi bir yer, apartmanın çatı katı. Doğru dürüst eşya yok. Orda bir sene falan oturduk. Ben lise bire gidiyordum. Küçük kardeşimi yetiştirme yurduna verdi babaannem. Beni, okuduğum okulun yatılı kısmına, bir küçüğümü de askeri okula vermek istiyor. İngilizce notu yeterli olmadığı için askeri okula giremedi. Yani babaannem oğlunu çocuklarından kurtarmaya ve ona yeni bir hayat kurmaya çalışıyor. O arada G isminde biri çıktı. Bahçelievler'deki halamın komşusunun yeğeni. Çankırı'da yaşarken boşanmış, çocuklarını kocasına bırakmış, acayip travmatik, 30-31 yaşında. G ile evlenmeye karar verdi babam, daha doğrusu zorla ikna ettiler babamı. Ama kadın ilk günden bizi kabul etmedi, onu da kandırmışlar zaten, demişler ki "Küçüğü yetiştirme yurdunda, öbür erkek çocuk askeri okula gidecek, kız da yatılı okula gidecek". Ama baktı ki öyle değil, biz gitmiyoruz. Bizimle sürekli kavga ediyor, istemiyor, dışarı atıyor.

Sen bu arada lisedesin değil mi?

Lise bir bitti, yaz tatili. G'le aramızın iyi olduğu bir gün akrabamıza elbise diktirmeye gittiğimizde kayınvalidemle tanıştık. Dertleşiyoruz falan. Çok uyanık bir kadın, bir şekilde benim ne kadar da yalnız olduğumu, üvey annemle de

problemlerim olduğunu öğrendi. Bir de kızı var Nesrin, benden de çok hoşlanmış. İkinci prova, üçüncü prova derken o arada beni oğluya evlendirmeyi kafasına takmış.

Aşırı çapkın, olmadık kızlarla düşüp kalkan oğlunu dizginlemeyi düşünüyor. İki ay içinde tanıştık bir şekilde nasıl ikna olduysam oldum ve evlendik. 15 yaşımdayım. Artık başka bir çıkış yolu göremiyordum. Ve o evde bir sene daha geçirmeye, bir ay daha geçirmeye tahammülüm yoktu. Babamın G'le çok mutsuz bir evliliği vardı, kendisini alkole vermişti. Ben bu evliliği kabul ediyorum ama okumak istiyorum, dedim. Onlar da kabul ettiler.

Evlenene kadar eşin olacak kişiyle ilgili hiçbir fikrin var mıydı?

Hiçbir şey sezmedim. Bunu tam düşünecek bu kadar sevmeye yetecek kadar bilgim olduğunu bile zannetmiyorum.

Yaş farkı var mıydı?

Ben 15, o 22 yaşımdaydı. Bakanlıkta çalışıyordu o zaman. Onun da babası genç yaşta ölmüş, İstanbul'da onlar da bizim gibi bir hayat yaşarken, Kanada'da burs kazanmış, Almanya da okuyormuş, oraya gitmeyip mecburen ailesinin başına dönmüş. Hayata fazla öfkesi var. İstanbul'da çok sevdikleri bir çevrede yaşarken, anne karar vermiş, "Burası babanızın ve benim hayatımı mahvetti, Ankara'ya dönüyoruz" diye. Onlar zaten Ankara kökenli. Dört kardeşler iki kız, iki erkek. Eşim en büyük, maalesef. Büyüklerin evin annesi ya da babası olma dezavantajı, sorumluluğu var.

Evlenince ayrı ev mi açtın?

Hayır, beraber. Bana şöyle söylüyorlar; "İki yıl sonra eşin askere gidecek ve o iki yıl içinde evliyken, okulu okuyup bitirirsin." Kayınvalidem o kadar sıcak davranıyor ki bana, "Kardeşlerin istediği gibi gelir gider, kardeşlerini de alırsın yanına istersen" falan... Ben de düşündüm ki, evleneceğim ve güç kazanacağım, kardeşlerimi de bir şekilde kurtarırım oradan. Esasında herhalde, kaçmak, görmemek de istedim.

Güçlü duygun buydu belki de...

Belki. Büyük ihtimalle buydu. Evlendik, zaten ilk gece ben şokları yaşadım. Cinsellik nedir bilmiyorum. Çok anlayışlı yaklaştı filan ama ben cinselliği ne

yaşayabildim, ne yaşatabildim. Kadınlıktan, erkeklikten cinsellikten her şeyden o gece nefret ettiğimi anlıyorum şimdi geriye dönüp baktığımda. Çok ağır geldi. Geceler kabus olmaya başladı. İlişki yaşıyoruz, tabii o benden beklediği şeyi göremiyor. İteliyorum falan. Sanırım bıktı. Birdenbire çok soğuk davranmaya başladı ve yabancı gibi olduk bu sefer.

Kaçıncı ayınızdı?

Daha bir ay olmuştu. İsteddiği gibi gezip tozmaya, beni yalnız bırakmaya başladı. Yeni gelinim ya, görevim kocamı beklemek. İncecik geceliklerle titreyerek soğuktan, yatağın içinde bekliyorum, uyuyakalıyorum gelen giden yok, sabaha karşı geliyor. Onun bana böyle davranması kayıinvalidemin de kötü davranışlarını getirdi. Bana surat asmalar, laf dokundurmalar filan. Birlikte oturmak korkunç bir işkence olmaya başladı.

Bu arada okulu bıraktın değil mi?

Okul filan yok, tasdiknamemi babam aldı, eliyle getirdi. Ailemle de istediğim gibi görüşemiyorum, kardeşlerim beni görmeye geliyor, kayıinvalidem acayip terör estiriyor. Yağmurdan kaçarken doluya tutuldum.

Kocam askere gitti. O ara askere gitmeden onun eski bir ilişkisi varmış, hatta çocuğu olduğu lafını duydum ne kadar doğruydı bilmiyorum. Askerdeyken haftada iki sefer izinli çıkardı. Böyle bir zaman dilimi içinde, askerliğin yarısı filandı herhalde. 78 yılı ekiminde evlendim, bir buçuk sene sonra kadar büyük oğluma hamile kaldım. Yani 80 yılı falan. Karnım şişmeye başladı, 5-6 aylık hamileyken ilişkisini öğrendim, hiçbir şeyin farkında değildim. Bu arada benim kocam çocuk istemiyor benden, benimle birlikte yaşamayı düşünmüyor, aslında askerliği bitince benden ayrılmayı düşünüyor. Ben de istiyorum bunu. O sırada görümcem de evlendi. Görümcemin evlendiğinin ertesi günü kayıinvalidem beni alarak Rize'ye kocasının memleketine gitmek istedi, çok masraf yaptı, orada bir ay kalarak toparlanacak, para harcamayacak. Ben de gitmek istemedim, direndim kocadan ilk tokadımı o zaman yedim.

Bir pişmanlık başlamış mıydı?

Çoktan başlamıştı. “Ben ne yaptım?” diyorum, başka bir şey demiyorum. Yani o zaman ben bu kadar kısa sürede evlenmeyi seçmeseydim keşke, illa evlenmiş olmak için evlenmenin manası neydi? Bunu idrak edemeyecek yaşıyordım. Çok zor bir doğum yaptım. Çocuğum 4-5 aylık olduğunda bizim evde büyük

olaylar kopmaya başladı yine. Kocam eski işine geri dönemedi, o arada 12 Eylül darbesi falan olmuştu.

Görüşü neydi eşinin ?

Sol görüşlüydü. Güya öyleydi yani arkadaşları falan öyleydi.

Kayınvaliden seninle beraber mi yine?

Evet. Eşim yeni bir işe girdi. İşe girdiği gün, ne oldu hatırlayamıyorum, dayak yedim evde. Çok ağrıma gitti ve çocuğumu da alarak evi terk ettim gittim. Pardon onun öncesinde kayınvalidem beni iteledi kakaladı topuğum kırılmıştı. Çocuğu da alarak evi terk ettim, babamın evine gittim. Aynı gün eşim seyahatten döndü, olaylar başka türlü anlatıldı ona. Babadan kalma silahını cebine koyarak geldi, “gidersen git ama çocuğumu alamazsın” dedi. Ben iki gün gözyaşı döktüm, sonunda dayanamadım, eve döndüm. Bundan az bir zaman sonra, gene bir olay oldu. İşe yeni girdiği dönemde bana vurdu, annesinin sözlerine mi kandı ne oldu bilmiyorum. Çocuğumu kayınvalideme bırakıp, evi terk ettim. Cebimde beş kuruş param yok, yürüye yürüye, babamlara gittim. 2-3 gün ses çıkmadı. Sonra geldiler. Babamla konuşmalar oldu :“Kızımızı almaya geldik, artık evleri var kendilerine ait...” Babam dedi ki “Ben karışmam kızım ne derse o olur. Ama ben taraftar değilim dönmesine, bu gencecik yaşında çok perişan oldu, zaten evlenmesine de taraf değildim”.

Babam o gün bir baba olarak belki de hayatında ilk ve son kez doğru konuşmasını yaptı. Ben ayrı evi duyunca hemen daldım, tabii civıtmadım onların deyimiyle, gayet ağır, içim buruluyor, çocuğum nasıl bana atlıyor, dokuz aylık falan. Nasıl özlemişim, bu bambaşka bir şey, tabii annelik duygusu çok fena kadınların ayağına pranga vuruyor. Sonuçta o gece döndük. Yeni evde de birkaç senemiz geçti ve ikinci çocuğuma hamile kaldım. Orada doğum yaptım. Arkasından taşındık derken biz. 15 yılı Ankara'da tamamladık. Sonra gene nasıl oyuna geldiysem, çok uğraştığım halde başaramadım, kayınvalideyele evleri birleştirdik.

İsyankar yanın törpülenmiş gibi herhalde...

Benim isyanlarım hiç bitmedi. Ben bu isyanlarım yüzünden hep şiddet gördüm. Hiçbir zaman “uslu kız” olmadım onların deyimiyle. Kaderime razı olup otursam belki çok güzel bir hayat yaşayacaktım. Nasıl güzel bir hayatsa? En azından

fiziksel şiddet görmeyecektim belki. Evi terk etme hikayelerim daha var. Hatta küçük oğluma hamileyim, büyüğünü de aldım gittim filan, geldi beni buldu, döve döve getirdi.

Ayrılıp geri dönmüşsün hep. 27 sene neden bekledin?

İlk on-on beş sene kayınvalide baskısı, kendi eşimin akrabalarıyla iç içe olduğumuz bir dönemdi. Hep bir umut vardı, düzélir diye. Evi ayırdık kaynanayla ama bu şiddetin önünü kesmedi. Ama aslında en büyük sebep yirmi sene ya da yirmi yedi sene, çaresizlik, korku, baskı ve yıllar içindeki sindirilmişlik.

En büyük korkun o muydu?

Devamlı “ben olmazsam sen bir hiçsin, aç kalırsın, temizliğe gidersen onu bile yapamazsın” gibi sözlerle bana psikolojik baskı yapıyordu. Sanırım şöyle düşünüyordu: “Füruzan'a ailesi de nasıl olsa yeteri kadar destek olmaz”. Ya da bana bunu hissettiriyordu, benim de böyle düşünmemeye sebep oluyordu. O kadar şiddet yaşamışım ki ne kadar kendime güvensen de, “acaba yapamayacak mıyım, yapamaz mıyım” korkusu çok büyük. Geçinemeyeceğim, aç kalacağım ve birilerine avuç açacağım. Sonra geri döneceğim, o zaman daha korkunç bir son bekleyecek beni. Korkum buydu yani. Her zaman da bir şey çıkıyordu işte, yok büyük oğlum üniversiteye hazırlanıyor, “hadi bu sene giremedi öbür sene, öbür sene giremedi bu sene” filan. O geçiyor arkasından küçüğün zamanı geliyor. “O halletsin, ondan sonra daha istediğim gibi davranacağım” falan... Aslında hepsinin altında yatan şey, çaresizlik, güvensizlik, yapamayacağım korkusu.

Peki şiddete maruz kaldığında sokağa çıkmadın mı?

Kamufle ederek çıktım, son yıllarda özellikle çıkmak istiyordum, hani birileri görsün anlasın ve sorsun ama birileri bir şey sorunca da hemen yalana başvuruyordum, “Kapiya çarptım” diye. İçkiyi de içince çok korkunç şiddet uyguluyordu. Öyle ki aylarca peşimde bıçak, silah evde yalnız kalamıyorduk ikimiz. Yalnız kaldığımız anda başlıyordu. Ben çocukları arıyordum hemen “gelin, babanız çıldırdı” diye. Çocuklar benim yanımda olduğunda yapamıyordu. Kurtuluş göremiyorum, “boşanalım” diyorum, “ev bozulmayacak ben gene arada bir geleceğim, evin erkeği gibi kimseye renk vermeyeceğiz. Gizli saklı boşanacağız” böyle bir şey istiyordu ve ben de bunu kabul etmiyordum. Bunun için de korkunç bir mücadele vardı aramızda. Özellikle başıma çok vuruyordu.

Bir sene önce bir baygınlık sonrası kaldırıldığım bir hastanede beynimde damar yumağı çıktı. Benim yaşımda pek görülmezmiş. Yetmişli yaşlarda görülürmüş. Üstelikte durduk yerde olmazmış. Şiddetli çarpma, bir kaza sonucu oluşmuş. Hep "beynini ezeceğim fazla çalışıyor" derdi.

Yani iktidar mücadelesi oldu değil mi?

Hep oldu. Üstelik de son altı yılda hayatına soktuğu kadınları da bana, ailemize, çocuklarıma kabul ettirmeye çalışırdı. Eve getirip, kendi oturduğum masaya oturtup beni onlara hizmet etmeye zorlardı. Başka sıfatlar adı altında tabii. Ama ben bunu seziyordum ve yüzüne vurduğumda kabul etmiyordu. Ve son altı yılda da acayip şiddet gördüm. Üstelik tam da "artık bu adam akıllandı, duyguları gelişti, yaşadıklarından yaptıklarından pişmanlık duyuyor, düzgün bir adam olma yolunda" diye düşündüğüm zaman bunlar başladı.

Olumluya gider diye düşünürken tam tersinin olmasını nasıl açıkladın?

Yaşlanmayı asla kabul edemedi. Erkeklik gücünün elinden gideceğini düşünmeye başladı. İktidarın onda olduğunu, güçlü olduğunu ve hiçbir zaman benim onun gücüyle baş edemeyeceğimi göstermeye çalıştı. Ayrıca ben son on yılda çok güçlendim bir taraftan da. Onun bütün kısıtlamalarına rağmen, doğrudan satış sistemiyle yapılan işlere başladım. Para vermezdi, ondan para istemekten nefret ediyordum, "hiç olmazsa sigara paramı çıkartırım, kendime ait ihtiyaçlarımı alırım, çocuklarıma ufak tefek hani yapmak isteyip de yapamadıklarımı yaparım" dedim. İşte gittikçe çok iyi olmaya başladım, bu da onları fark ettikçe çıldırıyordu. Mali güç elime geçerse beni hiçbir şekilde durduramayacağını hissetti sanırım. Sonuçta öyle oldu. Son yedi senede çocuklarımın büyüdüğünü görmek, bunu kabullenememek, bunun getirdiği psikolojik baskılar da vardı.

Peki, yaşadığın bu meseleleri paylaşabildin başkalarıyla?

Bir kısmını paylaşıyordum. Yirmi seneye yakın oturduğum apartmanda çok sevdiğim arkadaşlarım oldu, onlarla... Hepsini değil dediğim gibi... Bir tanesiyle mesela büyük ölçüde paylaşabildim ama dayak yediğimi ondan bile hep gizledim.

Neden?

Utaniyordum çünkü. Sanki benim suçum. Dayağı atan değil, dayağı yiyen

korkar ya, utanır ya, aynısını yaşıyordum. Herhangi bir yerimde bir şey gördüğünde “kapiya çarptım, bilmem ne yaptım”... Böyle saçma sapan şeyler. Zaten mümkünse de gözükmemeye çalışırdım birkaç gün geçene kadar. Ama bir gün Ramazandı bir şeyler yemek istemişti eşim, hazırladım bir şekilde tadını beğenmedi. Tabağı fırlattı ve ben de sinirden çıldırıp bağırđım. Ve beni duvarlara vurarak acayip şekilde hırpaladı. Bir taraftan da bağırıp, küfrediyor. Üst komşum bunu duydu ama gelmedi. Sabah da eşim evden çıkar çıkmaz geldi. “Duydum doğru muydu, sana mı vuruyordu?” dedi. Kendi kendime “yani pes doğrusu, şimdiye kadar senden hep sakladım, madem duydun, deme o zaman” dedim. Daha sonrasında da yaşadım bunu, eski eşim silahlıydı ve çok büyük olaylar evde bağırış çağırışlar oldu, kapiya attı beni. Karşı komşularım duymuşlar. Hiç kimse bir şey yapmadı.

Peki, hiç adliyelik oldunuz mu?

Olmadık. Birincisi duyulan sesleri kimse şikayet etmedi. İkincisi ben ne bir rapor aldım, ne bir karakola gittim. Bir kere adliyelik olduk, o da ayrıldıktan sonra tam boşanmıştık evimi bastı.

O arada kurumlara güvenin nasıl?

Hiç yok. Kadınları çok yalnız bırakıyorlar o kadar ağır işliyor ki... Mesela ben boşandıktan sonraki o üç buçuk ay içinde tekrar evi basabilirdi, silah kullanan bir insan olduğu için beni öldürebilirdi. O üç buçuk ay içinde şanslıyđım. Ama şanslı olmayan birçok kadın var. Yani bu kadar nasıl duyarsız olabilirler? Bu süreci daha hızlı işletmek için ellerinde hiç mi imkan yok, bence var. Kadınların hayatını hiçe sayıyorlar diye düşünüyorum; kurumlar, partiler, bu ülkedeki erkek egemenliği.

Dava falan açılmadı değil mi?

Dava açılmadı, ifadesi alındı, tam hatırlamıyorum ama 4320 değildi. Çünkü boşanmıştık. Ayrıca karakoldaki muamele falan da çirkindi. Yani vücut dilleri kötüydü, ben yaralar içindeyim onlar “bu kadın, gelmiş ne söylüyor” der gibi, gayet ilgisizdiler.

Kadınlar o anlamda da güçsüz bırakılıyorlar, değil mi?

Aynen öyle. Söylediklerini o kadar dikkatsiz dinliyorlar ki... Üstelik benim yanımda şahitlerim var. İki oğlum, “Şahitiz biz” diyorlar. Herhalde şöyle

düşünüyorlar: “Çocuğu olduğu için yalancı şahitlik yapıyor, olayı abartıyor” falan... Eğer Mor Çatı'nın gönüllü avukatı arkadaş, güzel bir dilekçe yazmasaydı sanırım, ifade de alınmayacaktı.

Peki, nasıl karar verdin boşanmaya 27 yılın sonunda?

Son 7 senede, 27 yıllık evliliğin 20 senesinde görmediğim kadar çok işkenceyi gördüm, yani esas nefretim o, ondan önce çok kez affettim. “Üzerinde ailesinin yükü de var” falan şeklinde... Nefretim, belki yarısı da çocuklarla ilgili yaptığı şeylerdi. Çocukları yanlış yönlendirerek ya da baskı yaparak hayatlarının değişmesini sağladı. Çok ağır hissediyordum artık onun varlığını. Çıldıracaktım. Öldürmeyi çok düşündüm açıkçası. Çok sefer geceleri uykum kaçardı, gidip silahını alırdım, “şunu öldürsem” diye... Yani bir elim alsa öbür elim onu tutup çekerdi. Son bir senede alkol çok aldığım oldu. Uyku ilaçları ne varsa, ne bulursam alıyordum. Zaten anti depresan kullanıyordum. Bazen ölmek istiyordum. Onunla yaşamak benim için ölümden beterd. Yani kaçsan kaçamıyorsun, gitsen gidemiyorsun. Git diyorsun o gitmiyor. Yani bir çaresizlik üçgeni içerisinde sıkışıp kalmışlık var. Her seferinde “Neden çocuklarım katil bir anne yüzünden ömürleri boyunca acı çeksinler ve öldürülmüş bir baba yüzünden” diye vazgeçiyordum.

Son altı ay boşanmak istediğimi söyledim, biliyordu. Yatağımı ayırmıştım. Bu resti gördü, yani görmese de benim çıldırmış halde olduğumu gördü. Korktu sanırım. Gerçekten delirmiş bir haldeydim. Pek sesi çıkmadı.

Kadın için yatağını ayırmanın simgesel bir anlamı var mı? İlk refleks, önlem, tedbir..

Bence var. Bizim zaten cinsel hayatımız çok uzun süre önce bitmişti. Buna rağmen yatağımı ayırmak ona çok koydu. Beni de çok rahatlattı. Çünkü hiç sevmediğim, nefret ettiğim bir insan yanımda, o çok rahat uyuyor ve ben uyuyamıyorum. Sinirden çıldırıyorum, “Bu adamla bu yatakta ne işim var?” diye... Ne zaman ki yatağımı ayırdım bir parça da olsa uyumaya başladım. Çünkü orası benim özgür alanımdı.

Bu konu ile ilgili şiddet uyguluyor muydu?

Zorladığı zaman oluyordu ama şöyle farklıydı. Bir defa başka bir kadınla yaşadığını, cinsel hayatı olduğunu biliyordum. Ve bunu bana çok göstere göstere yapardı, tanıyordum da o kişiyi. Ve onun yanından gelmiş o kadar

belli, benimle aynı yatağa yatıyor. Ve ben o yataktan nefret ediyorum, tiksiniyorum. Yani son yedi sene yaşadığı birkaç ilişkiyi böyle yaptı zaten. Aşağılayabileceği her şekilde aşağıladı beni.

Yatağı ayırdın, sonra ne oldu?

Çalıştığım işte, kısa bir seyahat kazanmıştım. İstanbul'a çok yakın bir yer, kocama Şile'ye gideceğimi söyledim. Önce ses çıkarmadı, "iyi" falan dedi. İki gün sonra seyahate gideceğim, bir akşam önce bunun tartışması başladı. "Gidemezsin" dedi, "Hayır gideceğim, hazırlığımı yaptım" dedim. Bağıra çağıra kapıyı çarptı ve çıktı. O sıra oğlum işe yeni girmiş, işe gitti. Küçük oğlum da okulda. Oğlum çıktıktan sonra kocam beni telefonla aradı. "Gidecek misin" diye, "evet" dedim, "gidersen o kapıdan, bir daha geri dönmek yok" dedi. "Peki, öyle mi, gidiyorum o zaman" dedim. O anda telaşla, az bir şey de olsa evde birkaç parça mücevherim vardı aldım, ne bileyim işte bir iki şey daha vardı. Çantaya iki günlük şey koymuşum, bir mayo bir plaj elbisesi, bir iki parça tişört öyle bir şeyler yani, çıktım. Valize başka bir şey koyamadım.

Dedim ki "şimdi bu beni arayacak, mutlaka arabayla yakınlarda bir yerdedir, gelecek, oğlumun da gittiğini öğrendi, beni öldüresiye dövecek ya da bir şey yapacak". O kalp çarpıntısıyla o kapıyı nasıl çektim, valizi nasıl aldım bilmiyorum. O arada beni almaya arkadaşım geldi aşağıda bekliyor arabayla. Arkadaşın arabasına bindim, evi öyle terk ettim. Yolda giderken, cep telefonundan arkadaşlarımı arıyorum. "Bana ev bakın, ben gidiyorum, iki üç gün içinde bir ev bulmam lazım". Böyle gittim. Arkamdan eşim aramadı beni, düşündü ki gelirim dönüşte. Oğlumla haberleşiyoruz mesaj çekiyor, "Anne deli gibi... İçiyor, bağırıp çağırıyor" diyor, açıktan konuşamıyoruz.

Seyahatten döneceğim gün kara kara düşünüyorum. "Eyvah ne yapacağım şimdi, yani kesseniz o eve girmeyeceğim". Ama birden gerçekler dank etti. Bir arkadaşımın evine gittim kaldım. Bizim eve de çok yakın üstelik, bir parçasını da görüyor. Ben o evde kendime iki gün işkence ettim. Işık yanıyor, görüyorum, çocukların üstüne yürüyor. Çocuklarla gizli gizli buluşuyorum, korkunç bir eziyetti. Erkek kardeşimin bundan haberi oldu. "Ya sen gel ya ben gelip seni alayım. En güzel kararı vermişsin, boş ver" dedi. Ve kardeşimin yanına geçtim. "Gerçekten boşamaya kararlıysan gel seni bir avukat arkadaşına götürüyem, onu tutarız ya da başka bir avukat bakarız" dedi. Süreç öyle başladı yani ama

tabii on günün sonunda. İşte Avukat Filiz Kerestecioğlu... Mor Çatı'yı aslında ilk ondan duydum. Gittik, konuştuk. Sonunda oradan çıktığımda kardeşime dedim ki "ben bunu beğendim, onu tutalım". Hiç sormuyorum para var mı, yok mu kardeşim üstleniyor. Onun da maddi durumu iyi değil, ben de hiçbir şey yok. "Sen merak etme ben hallederim" diyor. Kocam arandı tabii. Haberi aldıktan sonra çıldırdı, hani gerçekten boşanma kararında olduğumu öğrenip avukata çok medenice davranmış, "Tabii gelirim, konuşuruz" falan... Tabii ne gitti avukatın ofisine ne de bir şey. Ondan sonra başladı tehditler, ağır tehditler...

Birkaç gün sonra ben aynı semtte Göztepe'de, bir toplantı yapıyorum, orada olduğumu fark edip beni orada sıkıştırdı. Telefonla tehditler... Kardeşimi aradım tabii ki "Hakan böyle böyle ben ne yapacağım". Günlerden Cuma, akşamüstü dört gibi, oradan uçamam ya... Kardeşim "polisi ara" diyor. "Hayır" diyorum, "arkadaşlarımın yeri rezil oluruz" falan. En son beni aradı, "Mor Çatı diye bir yer var internetten buldum aradım ama beni kabul etmiyorlar senin araman gerekiyor". Telefonunu verdi, oradan aradım. Bekliyorum ki, hani Zeynalar falan, hani arabalarla atlayacaklar gelecekler böyle kurtaracaklar falan. Aradım tabii ki, sakın bir ses tonu, benim paniğimi yatıştırmaya çalışıyor. Olayı anlattı bana, ondan sonra kendisinin gelemeyeceğini, benim bir arka kapı bulup çıkmamı söylüyor. Polisi aramamı istiyor o ara ama yine "hayır" diyorum "arayamam". Sonunda yatıştım, kalabalığın arasına karıştık, çıktık. Bana pazartesi gününe randevu verdiler. Ben küçümsedim "Gelip bir şey yapmadılar, bir de pazartesiye randevu veriyorlar, gitsem mi diye". Sonunda pazartesi verilen randevuya gittim. Nasıl kuşkuyla ve güvensiz bakıyorum etrafa burası neresi ve ben neden geldim falan.

Tehditler korkuttu mu seni?

Zaman zaman korkuttu tabi. Çocuklarım hâlâ onun yanında kalıyordu. Bir ev, düzen kuramadığım için çocuklar babanın yanında kalıyorlardı. Ve devamlı kalbim ağzımda üstelik tansiyonum var.

Sen o zaman kadar sığınma evin duymuş muydun? Öyle bir kurum olduğunu biliyor muydun?

O kadar iyi bildiğim bir yer de değildi. Sadece kadınlardan taraf bir kurum olduğunu biliyordum. Benim avukatım da dedi, parasızlığımı, ekonomik sıkıntımı anlattığım için, "Mor Çatı'ya yönlendireyim, ücretsiz avukatlar var,

onlar sana yardımcı olsun”. Asla kabul etmiyorum. Orası medyatik bir yer diye düşünüyorum. Eşimin ailesi tanınmış bir aile filan, bir şekilde ben de çıkarım rezil olurum. Neden ben rezil olacaksam... Hem öyle bile olsa ne olacak işte. O korkuyla gitmek istememiştim.

Ama pazartesi o randevuya gittim. Sakin bir ses tonuyla şu an hatırlamıyorum bir tanesiyle konuştum. Anlattım, psikolojik destek isteyip istemediğimi sordular. İsteddiğimi söyledim çünkü bu hep istediğim bir şeydi ama mali gücümün yetmediği bir şeydi. Hem mahkemede de lehime olabilecek bir şey olduğunu öğrenmiştim. Avukatım vardı zaten ev desteği sordularsa da hatırlamıyorum. Tutabilecek düzeydeydim, ortada kalmış değildim, zaten ev desteği istesen sığınakta kalmam gerekecekti, onu da biliyordum. Bu şekilde tanışmam oldu ve hemen ilk psikolog randevusu alındı ve de aynı gün mü gittim, ertesi gün mü gittim bilmiyorum. Hani bir psikoloğa gitmem de Mor Çatı sayesinde gerçekleşti ve çok faydası oldu gerçekten.

Peki dava ne zaman açıldı?

Hemen, on gün sonra avukat tuttum. Temmuzun 21'i adli tatildi, adli tatilden hemen önce. Çünkü eşim oyaladı, “Geleceğim” dedi, ama gelmedi. Bana sordu avukatım, “Açalım mı?” dedi, Dedim “hemen açın”. Ben de şöyle bir şey bekliyorum. Dava açılacak, hemen 2-3 gün içinde ilk dava olacak, o kadar bilgisizim ki o konularda.

İlk duruşma yapıldı mı?

İlk duruşma yapıldı, ben o arada ev tuttum, ev tuttuğumu çocuklara dedim ki “söyleyin, saklamayın bilsin”. O artık o ara yıkılmış. Eve kapanmış, iş yeriyle de arası bozulmuş. Anladı işin ciddiyetini. Görüşme talep etti, ben kabul etmiyorum. Oğlum yanımda kalmaya başladı. Küçük oğlum okuluna döndü. Telefonlarda yalvarıyor artık öyle tehdit yok, hasta bir ses tonu, ağlıyor, görüşmek istiyor. Ne yapacağımı bilemiyorum. Mahkememiz var buluştuk. Geldi, ben gelmeyecek diye korkuyordum. Büyük oğlum, ben üçümüz, avukatım bir de. Dava bitti. Aman Tanrım! Korkunçtu. Celse esnasında elleri titriyor, gözleri doluyor, tansiyon problemi de var. Baktım oğlum da kötü oldu, babayı öyle gördükçe. “Ölmeden şu bir an önce bitse” diye, içimden dua ediyorum. Ne heyecanlıyım ne bir şey. Acayip duygusuzluk vardı bende. Bittikten sonra çıktık avukatımla vedalaştık.

Orada boşanma gerçekleşti mi?

Gerçekleşti, tek celsede, anlaşmalı yaptık işte. O gün öyle bitti. Ben o gün kendime boşanma hediyesi olarak üç taş yüzük aldım. Bayağı da pahalıya aldım, pazarlık filan yapmadım. Beğendim ve aldım, boşanma hediyesi dedim. Ve taktım bunu, bekarlık yüzüğü. Sonra kendi kendime niye üç taş dedim, “Bu bir refleks, bu üç taş beni ve oğlumu temsil ediyor” diye düşündüm. Benim için çok değerli, birkaç kere taşı düştü filan hemen gidip yaptırdım.

Mal varlığı meselesi ne oldu?

Zaten eşimin hiçbir zaman mal varlığı görüntüde olmadı. Ne yapıyordu bilmiyorum, çok iyi kazanıyordu. Bir kooperatif evi vardı yıllar önce. Kardeşi hastalandı sattık. Bir şey almadım. Mesela şöyle şeyler düşünmüştük avukatımla. Hani kredi kartı harcamalarından ne kadar iyi geliri olduğunu ispatlayabileceğimizi düşündük. Bir ara “tamam” dedim sonra vazgeçtim. O kadar korkuyorum ki davanın uzamasından, o kadar bıkmışım ki... Bu yeni elime geçirdiğim özgürlüğü tam olarak hissedebilmek için resmi olarak o soyadından kurtulmak istiyordum.

Hiçbir şeyi gözüm görmüyordu. Ne yaşadığım ve yaşayacağım ekonomik sıkıntılar, ne yaşattığı hep intikam almak istediğim ekonomik durumlar. Çok da iyi tanıyorum, vermek istemezse ne yapar ne eder bir yolunu bulur vermez. Sahiden de öyle oldu zaten.

Ayrılma kararına çocuklarının tepkisi ne oldu?

Bana her zaman hak verdiler, her zaman benim tarafımdaydılar. Fakat evi terk edip, gerçekten ev aramaya başladığımda gördüm ki, müthiş benden daha çok korkuyorlar, yapamayacağım korkusu var. Her bulduğum eve özellikle büyük oğlum bir kulp takıyordu.

Çevrenden boşanma baskısı yaşadın mı?

Kendi ailemden, yani teyzelerimden... İki teyzem ve kızları “Bilmem kaç yıllık yuvan, biz sanki hiç çekmedik mi?” gibi şeyler söylüyorlardı. Aslında 7 sene önce eski kocam silahla kapıya koyduğunda onlar bana sahip çıkmıştı. Yani boşanmamı onaylıyorlardı ama tabii çocukları almamam şartıyla. Sanki kendileri kolay kolay vazgeçebilirmiş gibi benim vazgeçmemi bekliyorlardı.

Dayanışma görebildin mi ?

Arkadaşlarımdan gördüğüm desteği hiçbir akrabam diyebileceğim kişiden görmedim. Ayrıca eşimin akrabasıydı ama benim dostumdu bir grup yani iki üç kişi, kardeşti bunlar, onlar da çok destek oldu. Ev tuttum, ev eşyası verdiler bana. Hani onların verdikleriyle evimi döşedim.

Ayrılma sürecinden sonraki süreç çok ağır yaşanabiliyor kadınlar için. Güvensizlik, korku, ne yapacağını bilememe, ekonomik zorluklar, mahalle baskısı... Tüm bunlar kadınların kararlarına ket vuran nedenler. Bunu yaşayan bir kadın olarak dayanışma çok önemli değil mi? Çok önemli. Yani insanların bir kadının böyle bir kararı kolay kolay vermeyeceğini bilmesi lazım ve bal gibi biliyorlar. Bütün insanların eminim yüzde doksan dokuzu kendilerine de bir sorumluluk düşecek kaygısıyla "boş ver, evine dön, şudur budur" ... Bunu yapıyorlar.

Peki, hızlı boşandınız ama sonrasında rahat edebildin mi?

Kısacık bir süre. Eski kocam, evden müzik seti getireceğim diye evimin adresini öğrendi. Ondan sonra evi bastı zaten. Hepimizi, büyük oğlum yoktu, sıra dayağından geçirdi. İşte ondan sonra karakolluk olmamıza sebep olan şeyler oldu. O ara oğlum işsiz kaldı, zaten çok uyduruk bir işti, doğru düzgün maaş alamıyordu. Kışın ortasında taşınmak zorunda kaldım ve bu bana çok pahalıya mal oldu. Tabii o arada çocuklarıma belli etmemek için, yetişemediğim her şeyi kredi kartından nakit çekmeye başladım. O nakit çekilen para, dağ gibi büyüdü. Borca battım. Hepsisi o taşınmanın yüzünden oldu. Bir buçuk sene süren bir mücadele başladı, ondan sonra benim için. Gene de umudumu kaybetmiyordum, gece gündüz çalışıyordum.

Sonra kocan tamamen koptu değil mi?

O yıllar içinde yeri geldi üç ay, altı ay hiç görüşmedik. Arıyor, arıyor cevap alamayınca mesaj çekiyor. Yalvarıyor, görüşmek istiyor. Görüşmeyince de tamamen koptu...

İlk ne zaman kuş gibi hafiflediğini hissettin?

İlk evi tuttum, hiçbir şey yok. Yani evden parça parça çocuklar hep bir şeyler kaçırıyor ama giysilerin üstü var, altı yok mesela. Bir iki tane kapacak... Arkadaşım bir yatak verdi, eşya yok, çarşaf bulamıyorum ki cama asayım.

Fakat on beş kere eve gidip geliyoruz, nasıl büyük bir mutluluk. O gün yaşadığım mutluluğu, o evi tuttuğum ilk günü, bir de arkadaşlarımın, tanıdıklarının eşya gönderdiği günü unutamam. Hayatımda ben öyle mutlu olduğumu bilmiyorum. Kendimi acayip özgür ve iyi hissettim.

Peki, şimdi yeni bir hayat diyebiliyor muyuz? Yeniden doğuş?

Hem de nasıl yeniden doğuş, yani nasıl bir doğuş desem bilmiyorum ki. Bir kadın şiddet görsün ya da görmesin ayrıldıktan sonra toparlanması, hayatını rayına oturtması artık gerçekten özgürüm diyebilmesi için en az iki, üç sene geçmesi lazım. Ondan sonra gerçekten nefes alabiliyorsun. Üç sene geçti, ancak şimdi evime arkadaşlarımı çağırıyorum, yemekler veriyorum, partiler yapıyorum. Ben de rahat rahat gidiyorum.

Mesela özlem duyduğun ne vardı da şimdi yapabiliyorsun?

Bir tanesi saçımı uzatmak. Uzattım, herkes hayretle bakıyor. Bir tanesi istediğim zaman istediğim kişileri evime çağırmak, yani o özgürlük benim. Büyük mutluluk. İstediyim zaman istediğim yere gidebilme özgürlüğü, kimseye sormadan, kimseye hesap vermeden. Küçük miktarda olsa da oğluma veriyorum. Ama şöyle, ev arkadaşı olduğumuz için. “Ben bu gece oğlum eve gelmeyeceğim”, ya da “eve arkadaşlarım gelecek” diye. O da aynı şekilde bana haber veriyor. Başka ne olabilir ki bundan iyi?

Geçmişte kurduğun hayallerle şimdikipleri arasında nasıl bir fark var?

Evliyken kurduğum hayallerin çoğu fanteziydi. Uzaktı sadece o anı mutlu geçirmek için, kafamı dağıtmak için kurduğum şeylerdi. Ayrıldıktan sonra kurduğum hayaller öyle değil. Şimdi ulaşacağımı bildiğim için, bana o kadar ulaşılmaz görünmüyorlar. İstediyim an yaparım diye düşünüyorum. Yarım bıraktığım okulu bitirme isteği vardı. Şimdi bazen “yapayım” diyorum sonra “seneye yaparım” diyorum. Ya da yabancı dil öğrenmek yani çok istiyorum ama zaman bulamıyorum. “Onu da bir gün yaparım bir yerden başlarım” diye düşünüyorum. “Bu kadar şeyi başardım, onları da başarırım” diye düşünüyorum.

Affedebilir misin, bu kadar ağır işkenceden sonra eski kocanı?

Çok zor. Duygusuzlaşıyorsun hani, nefretin bile kalmıyor, affetmek daha farklı bir şey diye düşünüyorum ve affedemiyorum. Dönüp baktığımda

“Neyini affedeyim ki ben bunun?” diyorum. Kaybettirdiği yıllar hem bana hem çocuklarıma... Acı çektiirdiği zamanlar. Yani, ha birini öldürdün ha benim yıllarımı, ne bileyim.

Mor Çatı'nın bütün bu süreçte nasıl bir katkısı oldu sana? Mor Çatı'yla tanıştıktan sonra, “Bu kader yalnızca benim yaşadığım bir kader değil. Aslında kökleri daha tarihsel bir soruna tekabül ediyor. Yalnızca benim sorunum değil, sistemin sorunu” demenin, bunu fark etmenin bir gücü oluyor mu?

Tabii ki oluyor, olmaz olur mu? Hani bu kadar net, bu kadar yoğun, ancak Mor Çatı'da fark edebildim bunu. Mor Çatı'ya katıldıktan sonra “gerçek yüzüme şamar gibi çarptı” derler ya öyle oldu. Birçok kadın şiddeti birçok şekilde yaşıyor. Fark ettim ki benim çevremde de pek çok mutsuz kadın var.

Gönüllü olmaya nasıl karar verdin?

Önce eğitimimi aldım. O zaman içerisinde, yaptığım şeylerin gönüllülük olduğunu tam da bilerek yapmadım. Gerçekten çok isteyerek severek yaptığım şeyler vardı. Sürekli bir bağım oluştu işte Mor Çatı ile. Sonra salı toplantılarına katılmaya başladım. Kolektif üyesi oldum. Mor Çatı için bir şey yapmak bana kendi işimden daha önemli gelir hep. Bu insanın kanına, iliğine işleyen bir şey. Ben kopsam dahi, bu kısmım asla kopmayacak. Kopuşları yaşayan arkadaşlardan biliyorum. Ama gönüllülükleri hiç bitmiyor, öyle bir bağ ki bu yani kopması, bitmesi imkansız diye düşünüyorum.

Kendine feminist diyor musun?

Ben aslında doğuştan feministmişim. O kadar ayakta kalma mücadelesi ve o baskıları kabullenememek... Belki sırf feminist olduğum için değil, kadın olduğum için... Ama evet kendime “feminist” diyorum.

Bilinçlenme, olgunlaşma döneminde şiddeti tanımlayışın değişti mi? Yani şiddetin aslında kadın mücadelesi açısından, politik bir kavram olduğunun ayırdına vardın?

Şiddeti hiçbir kadının hak etmediğini hep düşündüm. “Şunu şöyle demeseydim, şu da öyle olmazdı” gibi garip mazaretler bulduğum dönemler oldu. Daha sonra hep kendime öfkelenip, “Neden yani iki insan değil miyiz,

o bir erkekse ben bir kadını, konuşma hakkım, savunma hakkım, ya da benim de sinirlenme hakkım olmayacak mı?” dedim. Ama bunun bu kadar bilincine gerçekten ayrıldıktan sonra Mor Çatı'yı tanıdıktan sonra vardım. Bir defa en önemli şey, şiddet gördüğü için, bir kadının utanmaması gerektiği... Bunu Mor Çatı'yı tanıdıktan sonra anladım, bu çok önemli.

Kadınlar bazen birbirini gerçekten boğabiliyor ya da mahkum edebiliyor. Mesela bu deneyimden çıkarabileceğin dersler var mı?

Maalesef var, mesela benim kayınvalidem kendince mutsuz bir hayat yaşamış ve o yaşadığı mutsuzlukların acısını benden, benim gibi kadınlardan, kızlarından gelinlerinden çıkarıyor diye düşünüyorum. Gene benim eski kocamla birlikte olan kadınlardan bir tanesini çok iyi tanıyorum. Evli bir adamla, gerçekten bana acı çektiren bir adamla birlikte olarak aklınca kimden intikam aldı bilmiyorum. Ama bütün bunların acı ve kötü tarafı aslında başrolde hep bir erkeğin bulunması. Yani kadınların bu duruma gelmesi ve bunu başka kadınlara yaşatması gene başka erkekler yüzünden. Onları affetmeme sebep olan şey bu. Kayınvalidemden hâlâ hiç hoşlanmam ama yaptıklarını affettim.

Bana şöyle bir katkısı oldu; zannederim hiçbir zaman klasik kayınvalidelerden olmayacağım. İki oğlumun da sevgilisi var. Ödüm kopuyor bir yanlış hareketim olur da o kızları üzerim. Belki bu kadar hassas düşünmezdim. Önceden de kız arkadaşlarını babalarının olmadığı zamanlarda getirip tanıştırmışlardı ama şimdi çok rahat gidip geliyorlar. Bu çok güzel, çok keyifli, hem onlar, hem benim için. Mümkün değildi ki biz evliyken böyle şeylerin olması, yani çocuklarımız da özgürlüklerini aslında bu sayede yaşıyorlar.

Onlar da bunu fark ettiler değil mi?

Zannederim artık farkındalar. Son üç yıldır aramızda bazen büyük sorunlar olur, tartışırız, birbirimize dargınlığımız olur ama ikisi de hep “iyi ki de ayrıldın ve keşke daha önce ayrılısaydın” diyorlar. Bunun gerçekten farkındalar.

Peki acaba “onlar da babaları gibi olur mu” korkusu var mı?..

Hiç öyle korkular yaşamamıştım aslında ama ayrıldıktan sonra, ilk defa bir Mor Çatı toplantısı sonrası oradaki arkadaşlarla dışarıda eğlendik. Ben de

onlara ilk defa katıldım. Hep ısrar ediyorlardı ama “işim var yorgunum” deyip eve gidiyordum. O gece bir yerlerde dans ettik. Çok keyif aldım, çok eğlendim ama bütün gece beni büyük oğlum arayarak, “neredesin anne, gelmiyor musun, nasıl geleceksin?” gibi sorular sordu. Artık o kadar bunaldım ki arkadaşlarım da fark etti, “Dert etme biz götürürüz” dediler. Korkumdan surat asacak diye kızları eve davet edemedim. Eve girdiğimde tabii suratı bir karış asık. Konuşmadık. O gece bitti ama soğuk savaş birkaç gün sürdü. Beni karşısına alıp “anne bu ne böyle” diye hesap sordu. Ben de dilim döndüğünce bu hesabı sormaması gerektiğini, benim artık özgür bir insan olduğumu söyledim.

Dozu giderek azaldı bunların, sonunda karışmamaya başladı. Birkaç kez arkadaşlarımı tanıdı, gördü içi rahat etti diyeyim. Ama ben de ona çok sık hesap sordum, “ben neden bu evliliği bitirdim. Bu ağır baskıyı istemediğim için. Şimdi bana bunu sen mi yapacaksın?” dedim. Tamamen bitti mi bu sorun, belki tam bitmedi ama birbirimizi daha iyi anlıyoruz. Şimdi bilmiyorum bu hikayeyi okuyunca oğlum beni tanır mı? Ne düşünür? Sevgili bile yaptım, hatta hiç erkeklere ilgi duymuyorum filan diye düşünürken, böyle bir ilişkim de oldu. Bağlanmak istemiyorum. Bağlanmaktan çok korkuyorum. Sevgili bile demek istemiyorum aslında, erkek arkadaş belki daha iyi bir söz.

Kendini koruma biçimin mi bu?

Sanırım bir korku ya da koruma biçimi. Yani evlilik asla düşünmüyorum, bilmiyorum ilerleyen yıllarda fikrim değişir mi? Artık her şeyden elimi eteğimi çektim, hiçbir erkeği istemiyorum, hiçbir erkek de beni istemez, beğenmez diye düşünürken, birden bire şaşırıyorsun peşindeki erkeklerin varlığını hissetmek, görmek içlerinden bir tanesini beğenmek, birlikte olmak da kadının kadınlığını hatırlatan bir şey. Ben kendimi çok bırakmışken birden bakmaya başladım, sadece o erkek için değil, başka erkekler için de. Çok hoş şeyler, hoş duygular.

Şimdi mesela küçük oğlumla bazen bu konuları konuşuyoruz. Hani açık açık bir erkek arkadaşım var demiyorum, o da hem istemediğini belirtiyor hem de buna hakkım olduğunu kabul ediyor. Bir yere koyamıyor, adlandıramıyor. Halbuki ben evliyken, çocuklarımla dertleşirken söyledim, babanızdan ayrılacağım ve bir gün mutlaka bir erkek hayatıma girecek. Bunu hep

demışimdir, bunu da bilirler. Ama iş gerçekleşmeye geldiğinde kabullenmek çok zor geliyor onlara.

Büyük oğlunla küçüğe göre daha fazla mı problem yaşıyorsun?

Küçükle az beraber oluyoruz. Büyükle devamlı bir aradayız, aynı evde yaşıyoruz. Bazen bazı hareketleri hoşuma gitmediğinde protesto ediyorum eve gitmiyorum. O da bundan hoşlanmıyor. Eve gelmemi de istiyor ama bazı davranışlarının beni ürküttüğünü, bunu istemediğimi belirtmenin başka yolunu bulamadığım için sanırım benimki de kaçmak.

Çocuklarım da şöyle bir korku da var. “Annem, bizim bazı davranışlarımızı babamın devamı gibi mi görüyor” şeklinde. Hayır değil, ben onları anlayabiliyorum. Çünkü gözlerini açtıklarında o modeli gördüler, başka bir şeyi yansıtmaları o kadar kolay değil. Çok çabuk düzelmelerini istiyorum haksızca, o kadar kolay kimsenin düzelmesine imkan yok, kolay bir şey değil aslında bunu bilmem lazım ama çok da sabırlı değilim dediğim gibi. Ama yavaş yavaş her şey rayına oturuyor diye düşünüyorum.

Boşanmış kadın etiketi, bu toplumda çok baskın. Bununla nasıl baş ettin?

Pek yaşamadım, izin vermedim bana bunu yapmalarına. “Dul” demedim, dedirtmedim de, “bekar” dedim. Bu tür şeyleri yaşayacağım ortamlardan zaten çıkmıştım, girmedim bile o ortamlara. Mesela aile çevresinde olsam orada yaşatılmaya çalışılırdı. Ailemin bir kısmı, son derece aydın, beni bu konuda çok yüreklendiren, destek olan kuzenler, kendi kardeşim var. Ama bir kısmı da son derece nuhnebiden kalma köhne zihniyetli. Zaman zaman bazı zorluklar yaşıyoruz. Resmi dairelerde benim soyadım ayrı, çocuklarımın ayrı, ben bekar bir anneyim diyorum. Açıklama zahmetine bile girmiyorum, babalarıyla evliydim, ayrıldım diye. Öyle bir tavırla söylüyorum ki zaten, sert bir tavırla birçoğu sormaya bile cesaret edemiyor. Arkadaşlarımın çoğu evli hepsi beni yürekten destekler. Evli arkadaşlarımın bazılarının eşleri, bir zaman sonra bana sözlü tacizde bulundu. Onlara da ağzının payını verdim, bir daha cesaret edemediler.

Meltem Ahıska

**“KADINA YÖNELİK ŞİDDET”LE UĞRAŞMAK,
KADINLIK HALLERİNE NASIL BİR
AYNA TUTUYOR?**

Mor Çatı'da gönüllü olarak çalışan Fatma Mefkûre, Siper ve Zelal ile uzun bir sohbet gerçekleştirdik. Konularımız kadına yönelik şiddet ve bununla uğraşma biçimleriydi. Herkes kendini anlattı, herkes bir başkasını anlattı; deneyimler, düşünceler birbirine değerek, kimi zaman birbirine çarparak bu konuya ilişkin varolan algıları ve pratikleri yaşam içinde sınayan cümleler oluşturdu. Bazen de henüz tamamlanmamış cümleler...

Uzun yıllardır süren bir sorgulamanın ve düşünmenin sonucu olan ve daha da önemlisi şiddete uğramış kadınlarla birlikte geliştirilen bir “bilgi”yle karşılaşıyoruz bu söyleşide. Bu bilgi, ne sadece uzmanlığa indirgenebilir ne de feminizmin genel ilkelerini tekrarlayan bir “uygulama” sayılabilir. Bu bilgi varolan kalıpları sarstığı gibi bunun ışığında feminist politikayı ilgilendiren birçok soruyu yeniden gündeme getiriyor. Kadınları sadece şiddetin “mağduru” olarak görmek feminist bir bakış mıdır? Şiddet gören kadınlara yönelik sığınaklar feminist bir politika olmaksızın kadınları güçlendiren çözümler üretebilirler mi? Kadına yönelik şiddeti düşünürken “normal”e ilişkin, örneğin “iyi anne”, “namuslu kadın” gibi normalleşmiş algılarımız şiddete suç ortaklığı mı etmektedir? Kadınlar arası farklılıklarla ve kadınlar arası ayrımcılıklarla nasıl uğraşılabilir? “Eğitimli kadınların” aile içindeki erkek şiddeti karşısındaki zaafı nedir? Şiddet gören kadınlar ve kimi zaman şiddet uyguladıkları çocukları arasındaki ilişki feminist açıdan nasıl ele alınabilir? Dayak, tecavüz, taciz, ensest... En genel anlamıyla şiddet konusunda sınır tanımayan erkeklerin “erkekliği” nasıl bir alanda oluşuyor ve yeniden üretiliyor? Kadınlar şiddete karşı direnme yöntemlerini birbirlerine nasıl aktarabilirler?

Sorular kendi öykülerimize dokunduğu ölçüde çoğalacak.

“Kadına yönelik şiddet” artıyor mu?

Meltem: Son zamanlarda “kadına yönelik şiddet”le ilgili haberler yaygınlaştı. Her gün bir başka olayla, gerçekten dehşet verici olaylarla karşılaşyoruz. Öte yandan bu konuda devletten belediyelere, sivil toplum kuruluşlarından kadın örgütlerine çok çeşitli etkinlikler, tartışmalar yürütülüyor. “Kadına yönelik şiddet” eskisine oranla çok daha görünürlük kazandı. O zaman konuşmaya şu soruyla başlayabilir miyiz? Kadına yönelik şiddet artıyor mu gerçekten?

Siper: Genel olarak konuşursak bence artıyor.

Zelal: Ben biraz daha görünür hale geldiğini düşünüyorum. Eskiden daha az konuşuluyordu. Medya iletişim araçlarına yansımayan, daha kapalı kapılar arkasında kalan, kadınların kendi aralarında konuşmak zorunda kaldıkları bir durum vardı. Ama şimdi iyi kötü, televizyonda sabah programları var; bir dolu yanlışla birlikte bu bir görünürlük sağladı diye düşünüyorum. Yani görünürlüğü arttı aslında. Tabii asıl 80 sonrası yükselen kadın hareketi aile içi şiddete dikkat çekti. Sürekli olarak da bu konuyla ilgili kadın örgütleri, feministler gündem oluşturmaya devam ediyor.

Fatma Mefkûre: Ben de öyle düşünüyorum. Feministler olarak kadına yönelik şiddetin meşruluğunu kırdık biz vakti zamanında. Şimdi bunun sonuçlarını görüyoruz. Bir taraftan da kadınlara yönelik şiddetle ilişkili olaylar haber değeri kazandı. Bunun basındaki yansımaları var. Örneğin Hürriyet aile içi şiddete karşı bir proje yapıyor. O yüzden görünürlüğün ardında birçok etken var, ama sanki şiddet artmadı. Ancak belki eskisinden farklı olarak göç olgusundan söz edilebilir. Göçün erkekliği kırması. Diyelim adamın daha fazla sözü geçiyorken aile içinde, şehre göçmek zorunda kaldıklarında o düzeni sürdüremiyor artık. Buraya geldiğinde büyük bir kırılma oluyor. Adamın çalışması çok zor, evdeki kadınları kamuda çalıştırmak zorunda kalıyor. Burada şiddet, kırılan erkekliğin kontrolü yeniden ele alma çabası.

Zelal: Bir de medyaya yansımada nispeten bir değişiklik var. Hani öyle köklü bir değişim değil ama. Örneğin bir haberde “aldatan eşi cinnet geçiren koca öldürdü” denildiğinde, insanların kafasında kalan “kadınlar artık daha mı çok aldatıyor” sorusu olurken, aynı haber “koca vahşeti”, “cani koca, kendisini aldattığını iddia ettiği karısını öldürdü” diye çıktığında farklı oluyor. Haberin verilme biçimi şiddeti daha görünür kılabiliyor.

Fatma Mefkûre: Ama basın hâlâ haberi verme biçimiyle kadına şiddet göstermeyi “canilere ve cinnetliler”e bırakıyor.

Siper: Ben neden arttığını düşünüyorum onu söyleyeyim. Eskiden geniş aile içerisinde tabii ki kadınlar erkeklere köleydi, şiddet orada da yaşanıyordu. Ama çekirdek ailelerde, şehirlere göçle birlikte şiddet arttı diye düşünüyorum. Bir de kadınlar haklarını savundukça, karşı koydukça da -ki kadınlar artık şiddetin ne olduğunu, haklarının ne olduğunu daha çok biliyor- şiddet artıyor.

Fatma Mefkûre: Ben Mor Çatı'ya başvuran kadınlardan bu bilgiyi açıkçası böyle almadım. Benim gördüğüm, somut direnişin -elini tutmak, kafasına bir şey fırlatmak, adam vuruyorsa kadının da vurması gibi direnme biçimlerinin- belirli bir süre sonra şiddeti geriletmişti.

Siper: Ama karşı durdukça kadını sindirebilmek için şiddet artıyor. Tabii karşı durmayı öğrenince kadın da karşı durmaktan vazgeçmiyor. Bir de, göç çok önemli diye düşünüyorum, Güneydoğu'daki savaş çok önemli. Güneydoğu'daki Kürt kadın arkadaşlarla konuştuğumuzda, Mor Çatı'dan destek istediklerinde, göç eden kadının daha fazla şiddet yaşadığını, savaşın faturasının da kadınlara çıkarıldığını söylüyorlardı.

Meltem: Bir olgu olarak göçle ilişkili olabilir ama Kürt olup olmamayla yani etnik kimlikle ilgili değil, öyle değil mi? Çünkü bir yandan da toplumda böyle bir bağdaştırma yapılıyor, "töre cinayetleri" gibi tanımlamalarla Kürtlerde şiddetin daha fazla olduğu ima ediliyor.

Siper: Hayır, tabii ki öyle değil...

Fatma Mefkûre: Ayrıca bugün dünyanın problemi göç. Herkes yer değiştiriyor. Azerbaycan'dan kadınlar geliyor, evlenmek için veya iş için geliyor, fahişelik yapmak zorunda kalıyor. Ya da adam önce evleneceğim diyor, sonra kadını satıyor. Bu da bu kadının riskli bir iş yapmasına ve her an şiddete maruz kalmasına neden oluyor. Yani göç birçok yerden, kadına yönelik şiddetle ilgili bir sorun.

Meltem: TC vatandaşı olmayan kadınlar başvuruyor mu size?

Fatma Mefkûre: Başvuruyorlar, biz de alıyoruz çünkü başka sığınaklar TC kimliği olmadığı için almıyor.

Zelal: Bu konuda çok ciddi sıkıntılar var. Genel eğilim böyle bir durumda kalan göçmen kadını hemen yurtdışına ya da mülteci kampına göndermek. Sıkıntılar farklı, ya adamlar son derece politik hareket ederek, kadın kendine bağlı kalsın, yanında durmak zorunda kalsın, başka hiçbir fırsatı olmasın diye resmi nikâh yapmıyor. Ya da evlenmişse bile, kadın vatandaşlık hakkını elde etmeye çalışıyor diyelim, erkek kadını şikâyet etmeye kadar gidebiliyor; ortak çocukları falan olsa da. Erkekler kadınları kendilerine bağımlı kılabilme

için bir dolu yöntem geliştirmiş durumda.

Fatma Mefkûre: Bunlar buraya çalışmaya gelen kadınlarla ilgili. Bir de adam çalışmaya gidiyor. Kadınla orada evleniyor, ama buraya gelince bu evliliği işletmiyor. İşletmeyince vatandaşlık süreci başlamıyor. Vatandaşlık için karı koca gidip evliliğinizi işletmeniz gerekiyor. Ondan sonra da her yıl belirli bir para ödemeniz ve karı-koca gidip kendinizi göstermeniz gerekiyor. Kadın ancak beş yıl sonra TC vatandaşı olabiliyor.

Meltem: Nereli bu kadınlar?

Fatma Mefkûre: Azerbaycan'dan çok geldi, Moldovya, Rusya, Kore'den geldi. Kore'den gelenle konuşamadık bir rehber bulup da.

Zelal: Lehçe farklılıkları çok yoğunmuş Korece'de; bir rehber bulundu ama o lehçeyi bilmediği için konuşulamadı.

Meltem: Peki burayı nasıl buldu? Mor Çatı'yı nereden biliyorlar?

Fatma Mefkûre: Bir Türk erkek getirdi. Adam yardım ettiğini söylüyordu ama belki de onu satıyordu. Sonra bir gün danışma merkezine gelip kızı götürdü.

Siper: Benim burada başvuru aldığım sürece çok karşılaştığım bir başka şey de, adam evli ve karısını zorla satıyor. Kadına zorla fahişelik yaptırıyor koca, çok yaygın birşey.

Fatma Mefkûre: Şunu da çok duydum ben; kira parası yok, zaten olan parayı da kadın çalışarak getiriyor, ev sahibiyle karısını yalnız bırakıyor. Kadın kirayı ev sahibiyle yatarak ödüyor.

Meltem: Kadınlar zaten korumasız, bir de göçmen olunca durum daha da zorlaşıyor. Türkiye göç alan bir ülke ama bununla ilgili meseleler çok az konuşuluyor. "Normal" algısı şiddetle ilgili birçok şeyi konuşmayı da engelliyor galiba.

Zelal: Ben bu "şiddet artıyor mu artmıyor mu" meselesiyle ilgili bir şeyler daha eklemek istiyorum. Kendi çevremi, annemi, iki teyzemi, ağabeyimin eski ve yeni eşini, akraba ve sosyal çevremdeki diğer kadınları düşündüğümde, yüzde doksanı fiziksel şiddet de dâhil olmak üzere şiddete maruz kaldılar. Ama bunlar bir şekilde sosyal çevre içinde çözümlendi. Annem boşandı, kız kardeşleriyle dayanıştı, onlar da sonra boşandı. Kuzenim boşandı. O da psikolojik şiddete maruz kalıyordu, zorla başörtüsüne sokmuşlardı. Fiziksel şiddet yoktu, buna izin vermezdi ama kapatılmayı kabul etmedi ve ayrıldı. Ağabeyimin eşlerine uyguladığı şiddete bizler müdahale ettik. Ama neticede hepsi aile içinde çözüldü ya da çözülemedi.

Çevremdeki kadınlardan sadece bir tanesi Mor Çatı'yı aramıştı. Diğerleri ise ne adli mekanizmalara ne de başka bir yere başvurdular; gazeteye de yansımadı onların hikâyeleri. Şimdi ise kadınlar telefonla bile olsa arayıp “ben bunu yaşadım” diyor.

Fatma Mefkûre: Artık haber değeri var, TV programı yapılabilir hale geldi kadına yönelik şiddet.

“Yardım” değil, “karşılıklı güçlenme süreci”

Meltem: Bu görünürlüğü artmasında sanki ikili bir yan var. İçinde hem olumlu hem de olumsuz bir yan barındırıyor. Olumlu olan, kadına yönelik şiddetin meşruiyetinin kırılmış olması, buna karşı mücadelelerin artması, bunların konuşuluyor olması ama bir yandan da bu haberler yaygınlaştıkça kadınlar sürekli bir “kurban” ya da “mağdur” konumuna yerleştiriliyorlar. Kadına yönelik şiddetle ilgili projelerin sayısı artıyor. Kadınlar, özellikle de yoksul ve yoksun kesimlerden kadınlar “acınacak”, “yardım edilecek” bir kesim olarak kodlanıyor. Ve sonuçta nerdeyse şiddetin bu kadar yaygın olması değişmez bir olgu haline geliyor, doğallaşılıyor, kanıksanıyor. Siz sadece kadınlara “yardım” etmediğiniz bir yandan da bu işin politikasını yaptığınız için sormak istiyorum. Burada feminist duruşu ayırt eden nedir?

Fatma Mefkûre: Somut üzerinde konuşursak daha anlaşılır olacak herhalde. Mesela devletin sığınak politikaları ya da genel olarak “kadına yönelik şiddet” sözü, gelinen noktada bugün içeriği boşaltılmış olarak Nimet Çubukçu'nun ağzından çıkıyor. Artık bizim lafımızı alıp onlar söylüyorlarsa bizim de dönüp kendimize ve bu sözün içeriğine bakmamız gerekiyor. Herkes proje yapıyor ya da devlet de sığınak açıyor, ama ne oluyor? Bizim için sığınağın hâlâ önemli ve yararlı olduğunu düşünüyorum. Hem kadın mücadelesinin kaynaklarını yaratmamız, kadın dayanışmasını örmemiz açısından önemli hem de şiddetin farklı yüzlerini ve buradan her kadının tek tek direnme yöntemlerini, iradesini kavrayabilmemiz, buradan politika oluşturabilmemiz açısından önemli. Biz bunu kadın kurtuluşunun örülmesi için ya da şiddete karşı durabilmek için gerekli araçlardan sadece bir tanesi olarak görüyorduk, aynen dayanışma merkezi gibi. Ama şimdi kadına yönelik şiddete karşı politikalarda -bizim sözlerimizin aynı içerikte kavranmasını zaten beklemiyorum da- bu şekilde konmadığı için sanki bir amaçmış gibi gösteriliyor. Kadınlar dayak yiyorlar, sığınaklar olacak, dayak bitecek!

Burada feministlerin görevi, sığınak ya da dayanışma merkezlerinin hakikaten kadınların ve çocuklarının hayatlarını değiştirmelerinin araçları olabileceğini, ama bunların tek başına çözüm olamayacağını, çözümün burada yatmadığını, yani sorunun ilacının bu olmadığını göstermek.

Zelal: Öncelikle bir şeye maruz kalmanın kendisi bir mağduriyet midir ben bunu bilmiyorum. Birinin bana vurmasını, dayak yemiş olmayı, böyle mağdur edilmiş olmayı “mağdur” olmakla bir görmüyorum. Bunun bu kadar yaygın olması belirli bir gücün meşruluğunu gösteriyor. Toplu(m)ca işlenen bir suç var. Herkes şöyle ya da böyle makul görüyor. Örneğin “kadınlar sesini çıkarmasa da dayak yemese” diyen az mı kadın var? “Egemenlerin en etkin silahı ezilenlerin aklısıdır” der Marx. Bu o kadar gerçek ki, iktidar kadının aklını ele geçirip kendini onun aracılığıyla da kuruyor. Yaşanan travmalar, yalnızlık, değersizlik hisleri farklı elbette ama bunlar da toplumsal kodlanmışlıkla ilgili. Bursa’da bir kadına laf atılmıştı, kadın o denli etkileniyor ki almış bıçağı adamın kalbine saplamış. Tepkisini neden böyle gösteriyor? Toplumsal kodlamalarla ilgili bir şey bu. Başka birinin başına gelse bu tepkiyi böyle göstermeyebilir. Kimisi belki de hiç tepki vermeyebilir. Öfkelenecek, canı sıkılacaktır ama tepkisi farklı olabilir. Tepkilerimiz de toplumsal kodlamalarla ilgili.

Siper: Bir ensest olayı vardı. Adam dört çocuğuna da tacizde bulunuyor. En büyük çocuk 15 yaşında evleniyor kurtulmak için. Adam gece bekçisi, kadın da gündüz temizliğe gidiyor. Adam kadın işe gittikten sonra çocukları istismar ediyor. Büyük erkek çocuk, babasını kız kardeşinin yatağında görüyor, bunu annesine söylüyor. Olay ortaya çıkınca kadın, çocuklarını alıp baba evine gidiyor ama babası “sen kocana karılık etseydin bunlar olmazdı” diye karşılıyor. Yani resmen kadının kendi babası bunu normal karşılıyor. Kadın hemen çocuklarını toparlayıp kendine bir ev tutup taşıyor.

Zelal: Bu, açıkça erkeğin her şeyi sınırsızca yapabileceğinin toplumda kabul edildiğinin bir kanıtı.

Meltem: Erkek her şeyi yapabilir ama ne yaptığını bilmek zorunda değil! Bundan sorumlu olmak zorunda değil.

Siper: İki kızına da tecavüz eden bir adam vardı. Hemen yakında akrabalar oturuyor. Kız bağıyor. Evin kapıları kırılıyor... Kız kendi kapısını kilitliyor, adam kırıyor. Çocuk tecavüz karşısında bağırdığında kimseler gitmiyormuş. Banyoda delik var, adam kızları gözetliyor delikten. Biz birkaç kişi o eve gittik. Ev kalabalıktı, yalnız konuşmayı teklif ettik, gerek olmadığını, gizlileri

saklıları olmadığını söylediler, odada komuşular falan da var tabii bu arada. Konuştuklarımız arasında bir de üniversite öğrencisi çocuk vardı. Çocuk “siz dayımın ne kadar değerli bir adam olduğunu biliyor musunuz?” dedi. “Ne değeri” dedik, “telef olmuş çocuklar” dedik. Bunun üzerine çocuk, dayısının rüyasında bir perinin ayağına bastığını, perinin total kaldığını, periler dünyasındaki kurallara göre ise adamın karısını bırakıp o peri ile evlenmesi gerektiğini anlattı. Ama adam karısını bırakmak istemeyip o total bıraktığı periyle evlenmediği için, kızları gözüne karısı olarak görünüyormuş. İşin garibi bunlar o çevrede yadırganmıyor, üniversitede okuyan akraba çocuk bile yadırgamıyor. Mahalleli yadırgamıyor. Kız feryat ettikçe kimse ilgilenmiyor. Herkes makul karşılıyor.

Meltem: O zaman iki nokta belirginleşiyor. Birisi gerekli hukuki düzenlenmelerin yapılması, buna yönelik politikaların üretilmesi, örneğin sığınakların devlet eliyle kurulması gibi konular çok önemli ama bunlar yetmiyor. Bir de bu sorunları toplumsal cinsiyet, toplumsal kodlamalar açısından feminist bir gözle görebilmek, bu alandan farklı feminist politikalar çıkarabilmek gerekiyor.

Fatma Mefkûre: Elbette. İnatla kadından yana bir bakış açısının oralarda varolması için uğraşmak gerekiyor. Tek başına sığınak çözüm gibi gösterilmemeli.

Zelal: Ciddi bir zihinsel dönüşüme ihtiyaç var. Devlet kadın olmanın kendisini “mağdur” olarak tanımlıyor. Kadın ikinci cinstir demenin başka bir yolu; “kadını zayıf, kadını korunmaya muhtaç” diye göstermek ve politikaları bunun üzerine kurmak. Gerek devletin yürüttüğü sığınaklarda gerekse de oluşturulan politikalarda böyle bir tanımdan hareket ediliyor.

Fatma Mefkûre: Kadınların ve çocukların yardıma ihtiyaçları var, evet. Ama hep mağdur olmuş yanları görülüyor, halbuki bu kadınlar şiddet yaşantısından çıkıp gelmiş olan kadınlar. Mağduriyet yaşamışlar ama bunu yaşarken şiddete karşı direnç yöntemleri geliştirmişler, irade kullanmışlar, güç kullanmışlar; bu kısmı hiç görülmüyor. Tamamen mağdurluk üzerinden konumlandırılıyor kadınlar, o zaman da “yardım” üzerinden yapıyorsun ne yapıyorsan. Biz bu kadınlarla çalışmamızı karşılıklı güçlenme süreci olarak görüyoruz. Kadının kendi unutturulan gücünü ortaya çıkarması ve kendi hayatının kontrolünü eline alması olarak görüyoruz. Aslında şiddet ortamı içinde yaşayan kadınların çaresi yok değil, birçok çare oluşturmuşlar bize gelinceye kadar. Bizim sığınakta ve dayanışma merkezinde yaptığımız önce onların

çarelerini duymak ve bizim başka kadınlardan duyduğumuz ve politik olarak hemfikir olduğumuz ve bir bilgi olarak bildiğimiz (başvurulabilecek kurum vb.) çareleri harmanlayıp tekrar birlikte gözden geçirmek. Bunlardan hangisi işine yarayacak? Bunları görmesine, kullanmasına ve böylece istediği şekilde değişmesine destek olmak, yaptığımız sadece bu. Karşılıklı güçlenme böyle bir şey. O direnme yöntemlerini öğreneyim ki hem ben kullanabileyim, hem başkası ile paylaşabileyim, bir alternatif oluşturabilelim. Alternatifler önceden hazır değil, örneğin alternatif, “boşanmak lazım” gibi hazır çözümler değil. Ya da “kadınlar erkeklerin oldukları alanlara girsin” demek de değil. Eskiden emeğe biraz böyle bir gözle bakıyorduk.

Örneğin kadın çalışacaksa açsılık değil de pompacılık yapsın demek bir alternatif çözüm gibi görünüyordu. Yok öyle bir şey oysa ki. Ne güzel, iyi yemek yapabiliyorsa, bundan zevk alıyorsa, o güne kadar bu alanda görünmeyen bir emek harcamışsa, şimdi de gidip ücretli olarak yapabilir. “Vasıfsız kadın” diyorlar mesela. “Okuma yazma bilmiyor” deniliyor. “Alt sınıf vasıfsız kadınlar” geliyor diyorlar. Vasıfsız olur mu, kadın o kadar çok şey biliyor ki, bir hayat döndürüyor ve savaş halinde bir hayat döndürüyor. Müthiş bir güç!

“Kurtulmuş kadın”lara tutulan aynalar

Meltem: Bir yandan farklı kişisel hikâyeler var ama bir yandan da bunları kesen toplumsal cinsiyet yapılarından, kodlamalardan bahsediyoruz. Bu çerçevede ben şunu sormak istiyorum, toplumda şiddet, yoksul olan kesimlerde, imkânı olmayan kadınların yaşadıkları bir sorun olarak adlandırılıyor daha çok ama bir yandan da acaba üst sınıflarda bu toplumsal kodlar daha mı örgütlü ve örtülü? Yani bu “kurtulmuş kadın”, “eğitilmiş kadın”, “başarılı kadın” olma hali bazı şeylere gözümüzü kapatıyor mu? Kadınların hangi sınıftan oldukları onların yaşadığı şiddeti ve bunun farkındalığını etkiliyor mu?

Siper: Bu süreçte kendimizin çok güçlü olmadığımızın farkına vardığımızda “kurtulmuş kadınlar” olmadığımızı gördük. Kurtulmuş olmadığımızı fark etmek bize çok şey kattı. Bunu fark edene kadar Mor Çatı'nın ilk yıllarında birçok hatalar yaptık bence.

Fatma Mefkûre: Halen de yapıyoruzdur. Bu, sonuçta tamamlanmış bir süreç değil ki.

Siper: Eğitim, şu veya bu farklılıklarımızın dışında kadın olarak ne kadar eşit

olduğumuzu fark ettik. O şiddet yaşıyor, ben de yaşıyorum. Birçok alanda yaşıyorum. Bizim birtakım avantajlarımız olabilir şiddete karşı koymak açısından ama sonuç olarak şiddet yaşıyorsun. Şiddeti fark etme noktasında, ben başvuran kadınlardan çok şey öğrendim. Mesela çok eşitmiş gibi duran evdeki ilişkimde eşit olmadığımı fark ettim, yaşadığım birçok şeyin şiddet olduğunu fark ettim. Kadınların bana anlattıklarıyla yaşadıkları arasındaki ortak noktaları gördüm. Fiziksel şiddet dışında birçok şiddet biçimi var sonuçta.

Fatma Mefkûre: İzolasyon var örneğin. İzolasyon da bir şiddet. Hakikaten feministleşmeye ilk başladığın zamanlara bakıyorsun, bunu görüyorsun. Birlikte olduğun kişi, kız arkadaşını kötüler, akrabaları eleştirir, izolasyon çok basit bir şiddet biçimi. Benim partnerim ne kadar bunu bilmeyerek yapıyorsa buraya gelen kadının partneri de o kadar bilmeyerek yapıyor olabilir. Ötekileştirme, kurtarma, koruma çok üst üste, iç içe şeyler. Hayırseverlik tuzağına düşebilirsiniz, kadını hemen kendinden korumaya kalkışabilirsiniz. Eğer kadının iradesini görmeyip onu mağdur olarak düşünürseniz, bunlara çok müsait bir alandınız. Saydıklarım konusunda ben kişisel farkındalığının yükseldiğini düşünüyorum. Bu benim hem bireysel olarak, hem de kadınlarla dayanışırken işime yaradı. Öğrenmemi sağlayan kadın dayanışması aslında, şiddet yaşantısından gelen kadınlarla birlikte yaşadığım şeyler. Biz sabit bir konumdan karşımızdakine birşeyler veren değiliz. Gerçekten karşılıklı bir güçlenme süreci bu yaşadığımız.

Zelal: Öğrenmeye açık olma meselesini ben de çok önemsiyorum. Örneğin bir kadın geliyor, şiddet yaşantısını anlatıyor, sen de evde benzer bir şeyler yaşıyorsun, fiziksel şiddet yok ama mesela, sevgilin seni izole ediyor. Dinlediğin hikâyede erkeğin yaptığı şeyleri duyup bir yandan şükrediyorsun sevgilinin anlatılan erkeklerden birisi olmadığına. Ama seninkine benzer bir hikâyeye anlatırsa kadın ve sen kendi yaşadığının şiddet olduğunu fark etmemişsen, inkâr etmişsen, bu kadınla nasıl bir ilişki kurabilirsin? Yani fark etmeye, öğrenmeye açık olmak, dayanışma kurabilmeni, kendi yaşadığın şiddeti de görebilmeni sağlayacak bir anahtar.

Meltem: Sen nasıl farkına vardın kendi yaşantında?

Zelal: Ben feminizmle üniversitede tanıştım. Kadınlarla biraraya geldiğimiz, tartıştığımız, konuştuğumuz buluşmalarımız oluyordu. Örneğin ev işinin kimin işi olduğunu konuşmuştuk bir keresinde. Sevgilim, o dönem erken saatlerde işten eve dönebiliyor, zamanı ve fırsatı olduğu için benden daha

fazla ev işi yapabiliyordu. Ben çok geç evde olabiliyordum ve açıkçası yapmaktan zevk aldığım yemek dışında pek bir şey yapmıyordum. Sevgilim de bunun karşısında bana “ben sana bu kadar yardım ediyorum, sen evin işiyle hiç ilgilenmiyorsun” derdi. Benden çok ev işi yapıyor, belki benim üç katım yani, ama hâlâ bana yardım etmiş oluyor! Sonra bir gün eve geldiğimde yine benzer bir konuşma geçti aramızda ve ben de, “Sen bana yardım etmiyorsun, evin bir işi var bunu yapıyorsun. Kimin işi ve sen kime yardım ediyorsun? Bana yardım etme, evin işini yap yeter” dedim. Değişime açık birisi sevgilim, o günden sonra bir daha bana “yardım etmedi”. Sonuçta dil çok önemli bir üretim ve kodlama aracı. O bana her “yardım ettiğini” söylediğinde yaptığı işin kıymeti artıyordu gözümde. Buraya gelen kadınların benimle paylaştıkları öyküler, hem bugünümü hem de dünümü adlandırmamda bana ışık tutabiliyor. Karşılaştığım her yeni ve eski şey birbirinin üzerine oturuyor neticede. Ağabeyimin, babamın, sevgilimin, çevremdeki diğer erkeklerin kurduğu iktidar alanı, yöntemleri, araçları bu öykülerle tanımlanır, biçimlenir hale geliyor. Gelen kadın bir şekilde sana ayna tutuyor.

Meltem: Dil önemli dedin. Bence de çok önemli, aile içinde kadına yönelik şiddetle ilgili olarak sizin benimsediğiniz dil ne?

Fatma Mefkûre: Biz “mağdur” demiyoruz, “şiddetten kurtulmuş kadınlar” diyoruz örneğin. Şiddetten uzaklaşmayı sadece şiddet yaşanan evden uzaklaşma olarak da görmüyoruz. Oradaki ilişki neydi, ne yaşıyordu, “niçin” yaşıyordu, bunu fark etmesi önemli. İster o ilişkiye döner, çünkü artık o başka birisidir; isterse başka bir ilişki kurar, önemli olan o ilişki biçimini beraberinde taşımamasıdır. Bunun olabildiği nokta da, kadının şiddetten uzaklaşabildiği noktadır. Yeni kuracağı ilişkilerde başka şiddet biçimleri oluşabilir tabii. Bir arkadaş vardı mesela, sığınağın ilk dönemleriydi, fiziksel şiddet görüyordu, bunu durdurmayı başardı ve geri döndü. Ama çeşitli şiddet biçimleri var. İki yıl sonra geldiğinde başka şiddet biçimlerinden, özellikle de ekonomik şiddetten muzdaripti. İki yıl boyunca fiziksel şiddet görmemişti ama sonuçta “bu ilişkiyi istemiyorum” dedi.

Siper: Bir şey eklemek istiyorum, şiddet asla sona ermez. Bir süre kesilir ama bir süre sonra yeniden başlar. Çok temel şeylerin değişmesi gerekiyor. Burada Mor Çatı'nın tutumu çok önemli, buraya 11 defa başvuran kadın biliyorum, “asla sığınağın adresini verme, burayla ilişki kurduğunu söyleme, istediğini yapabilirsin, dönmek istiyorsan dön, biz buradayız ve seninle her

zaman dayanışırız” diyoruz. Kadın buna güveniyor. Kadınlar arası dayanışmayı, farklı bir dünyayı, farklı bir yaşamı bilen kadınlar sonuçta birtakım sorunlarını çözebiliyor. Boşanabiliyor, iş bulabiliyor, yeni bir hayat kurabiliyor. Gelen kadınların müthiş bir dünya görüşü var, aslında son derece radikaller bence. Çünkü düşünün ki eğitimi yok, aile desteği yok, çocukları var ve buna rağmen çok cesurca bir çıkış yapabiliyorlar. Bunları gördükçe kendinin o kadar cesur olmadığını hissediyorsun. Onlar sana cesaret veriyor. Kendi hikâyeleriyle, gelen kadınların hikâyelerinin örtüştüğü yer burada başlıyor işte.

Uzun süre sığınakta kalan, mücadelesine devam eden, 11 yıl ilişkisini devam ettirmiş bir kadın arkadaş vardı Mor Çatı'ya başvuran. Sonra ben kendi hayatımda bir şiddet yaşadım, bir gün onunla konuşuyoruz. Bir de baktım rollerimiz değişmiş, ben başvuru, o başvuru alan haline gelmiş. O deneyimden ben inanılmaz faydalandım. İşte bu noktada görüyorsun ki “kurtulmuş kadın” filan değilsin. Her kadın şiddet yaşamaya aday, sen de adaysın. Şiddetin her an sana dokunabileceğini, hatta yaşadıklarımızın çoğunun zaten şiddet olduğunu ama gelen kadınlar kadar cesur ve radikal olamadığımız için adım atamadığımızı görüyorsun.

Zelal: Çevrenin baskısı o kadar ortak ki, gelen kadın da aynı şeyi söylüyor. Örneğin kadın kocasının kendisini sistematik olarak aldatmasından şikâyetçi, ama çevre “ne olacak ki, çocuklarına bakıyor, sana bakıyor, zaten diğer kadın baştan çıkartmıştır, sus ve otur” diyor. Fark yok işte. Bunun daha estetize edilmiş hali de aynı şey neticede.

Siper: Mesela ben 68 kuşağıyım. Kadınlarla tanışmam cezaevinde oldu. Bir sürü kadın vardı etrafımda cezaevinde. Şunu fark ettim, birkaç kadın hariç neredeyse hepimiz yataklıktan girmişiz içeriye. Ben de yataklıktan girmiştim. Bütün kadınlar aynı şeyi yapmışız. Yemek yapmak, evi temizlemek, ilişkileri düzenlemek, parayı paylaşmak... Hepimiz müthiş, gayet yetenekli, akıllı, becerikli, canavar gibi kadınlarız. Ama hep bir adamın arkasını toparlamakla uğraşmışız.

Fatma Mefkûre: Patriyarka altında yaşıyorum, şiddet örgütlü ve bir o kadar da gizli, ben de buna maruz kalanlardanım. Aynı zamanda buna direnç ve irade gösteriyorum. Aynen buraya gelen kadınlar gibi. Bu noktada ortaklık var. Bunun dışında herkes biricik, gelen kadınlar da çocuklar da biricik. Hikâyeler en üst düzeyde ortaklaşıyor, örtüşüyor, aynılaşıyor; bireysel

noktadan ise farklılaşıyor. Bunu fark ettiğim oranda, kendime güvendiğim kadar gelen kadına da güveniyorum. Bir de cesaret meselesi var ya, ben ona güç diyorum, şiddet yaşantısında durmak da bir güç gerektiriyor, çıkmak da bir güç gerektiriyor. Zaman zaman düşünüyorum “ben o koşullarda olsaydım” diye. (Aslında kıyaslamak çok kötü bir şey, kıyasladığında çuvallarsın ama yine de yapıyorsun.) Hakikaten “bunları ben yaşasaydım ayakta kalabilir miydim? Delirmeden çıkabilir miydim?” diye düşünüyorsun. Karşımdakinin ne kadar güçlü olduğunu öğrendikçe güvenim daha da artıyor. Kendime güvenim de, onlara güvenim de artıyor. Güçlerini gördükçe sınırlarını da görebiliyorsun. Güvenmezsen karşıdakini ötekileştirebilirsin, kendilerinden korumaya kalkışabilirsin.

Siper: Öğüt vermiyorsun. Artık karışmamayı öğrendim. Çünkü karıştığın noktada onun görmesini de engelliyorsun aslında.

Fatma Mefkûre: Kimse öğüt almak istemez sonuçta.

Meltem: İki farklı ideoloji birlikte işliyor diyebilir miyiz? “Erkektir yapar” deyip içselleştirilen, aklını rehin vermeni getiren bir ideolojiyle, kendini ayrıksı, daha farklı, daha akıllı zannederek yaşanan illüzyon atbaşı gidiyor.

Zelal: Mesela medya bunu çok fazla yapıyor. Kadın programlarında, haberlerde, toplumda kadına yönelik şiddet bir eğitim sorunu olarak sunuluyor. O zaman da, örneğin şiddete maruz kalan bir kadın hâkimin öyküsü çok şaşırtıcı bulunabiliyor. Sanki hâkim kadının dayak yemesi çok sıradışı bir şeymiş, onda bir sorun varmış gibi veriliyor. Böyle bir statüye sahip kadının şiddet görmeyeceğine ilişkin kanı kadınları susturan bir silaha dönüşüyor. Böylece başka iyi eğitilmiş, mesleki donanımlı kadınlar durduruluyor. Yargılanmaktan korktukları için şiddeti açık edemiyorlar.

Fatma Mefkûre: Üst orta sınıf ve üst sınıftan kadınlar çok gelmiyor bize, daha çok alt orta ve alt sınıf... Gelen kadınlar “kendi ayaklarımın üzerinde durayım” diyorlar çoğu kez. Aslında zaten kendi ayakları üzerinde duruyor. Kocalar ya düzensiz işlerde çalışıyor ya da işten atılmış. Evdeki hayatı sürdüren zaten kadın. Ama bu orta sınıf söylemi var ya, “kadın kendi ayakları üzerinde durmalı, kızıma da bunu öğreteceğim” söylemi; haliyle kadın kendisi de fark edemiyor aslında nasıl ayakta durduğunu. Hem de yoğun şiddet altında ayakta duruyor. Sığınağa gelince de bir telaşla “ben şimdi ne yapacağım, nasıl yapacağım” diyor. Ama bunca süredir bu adam işsiz; bu eve, bu çocuklara kim bakmış, bu hayatı kim sürdürmüş diye konuştuğumuzda, o zaman fark ediyor.

Siper: Bize gelen kadınlara şiddeti ortaya çıkarmak için sorduğumuz sorular var. Örneğin cinsel şiddetle ilgili soruları sormakta önceleri çekinirdik. Bir de baktık ki sular seller gibi anlatıyorlar yaşadıkları şiddeti. O kadar rahat açık ediyorlar ki. Ama üst orta sınıftan diğer kadınlar kaskatı kesiliyor. “Acaba yanlış bir şey mi yaptım?” diye düşünüyor.

Fatma Mefkûre: Üst orta sınıftan kadınlarda özel ve kamusal alanların sınırları daha ayrılmış. Ama daha alt sınıflarda, evler küçük, duvarlar ince, daha iç içe... Kadınlar bunları birbirlerine söylüyorlar, konuşuyorlar. Kadınlık bilgileri birbirlerine daha çok geçmiş. Örneğin “üstüne mal yaptırmadan, iki bilezik taktırmadan barışma” lafı bize ne kadar yabancı değil mi? Ama bu aynı zamanda çok da kullanışlı bir bilgi.

Mor Çatı'da gönüllü çalışma ve “profesyonellik”

Meltem: Sizler farklı kuşaklardan kadınlar olarak gelip Mor Çatı'da gönüllü olarak çalışıyorsunuz. Bu seçimin ardında nasıl şeyler var?

Fatma Mefkûre: Benimki tamamıyla politik bir seçim. Dayağa karşı kampanyadan itibaren kadın hareketine eklemlenmişim. Gevşek birlikteliklerle birbirimize tutunuyorduk. Dayanışma ağı oluşturulmuştu. Ben genel politika yapıyordum ama bir yandan da kadın politikası yapmak benim için çok önemliydi. Ailenin kadının canına okuduğunu göstermek çok önemliydi. Hem politika yapmak hem alan çalışması yapmak, üstüne düşündüğüm şeyle iç içe, yüzyüze olmak beni ilgilendiriyordu sanırım. Mor Çatı'nın aileyi deşifre etmesi ve dolaylımsız politika yapmaya olanak sağlaması beni çekti. Kadınlarla birlikteyiz ve birlikte güçleniyoruz.

Siper: Ben Kadın Çevresi'nde başladım politika yapmaya. Kadın Kütüphanesi'nde de gönüllülük yaptım. Ondan sonra Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği ile ilgilendim. O aralar bilinç yükseltmelere katıldım. Sonra burası kuruldu. Benim kendime dair çok şeyi fark etmeme olanak sağladı Mor Çatı. İkincisi bu işin içine girince şiddetin dipsiz bir kuyu olduğunu fark ettim ve kadınları dinledikçe merak etmeye başladım yaşadığımız şey nedir diye. Ve sonra tabii biraz kötü bir şekilde hayatıma geçirdim, erkek düşmanlığına kadar vardı bende bu süreç. Her şey bir anda düğüm oldu. Karşı çıkışlar, tepkiler, birlikte yaşadığım adamın da dengesi bozuldu. Bütün dengeler alt üst oldu. Bu çalışmayı fedakârlık olarak görmedim. Benim hayatımdı, diğer kadını dinlerken, kendi hayatımın da farkına vardım.

Zelal: Ben feminizmle Mor Çatı'dan önce tanışmıştım. Aslında okumak ve anlamak dışında bir deneyimim yoktu o sırada. Mimar Sinan Kadın Kolektifi'ni başlatmıştık ama deneyim devralma fırsatımız olmamıştı. Öncesinde feminist hareket yoktu okulda, tek tek feminist kadınlar vardı, çeşitli feminist kurum ve çevrelerle tanışmış kadınlar vardı. Ayrıca bu kadınlar genelde sol siyasetten gelen kişilerdi. Bu deneyim bana genel bir politika eleştirisinin imkânını veriyordu. Feminist politika nasıl başlarsa başlasın bir eleştiri getiriyor, genel politika yapma biçimini de içerebiliyor bu eleştiri, hem teorik hem de pratik açıdan. Bu durum beni okul sonrası genel karma politika yapmaktan uzaklaştırmıştı aslında. Bir kadın örgütüyle ilişkilene ihtiyacı duyuyordum. Farklı alanlara seslenerek politika yapan birçok kadın örgütü vardı. Tesadüfen arkadaşlarım Mor Çatı'daydı. Benim okulda feminist politika yaptığımı biliyorlardı. Mor Çatı'da bir atölyeye davet ettiler. O süreç kendimi ve hayatımı toplama dönemiymi ben açımdan. Önyargıları vardı aslında, Mor Çatı sürekli sokağa çıkan, aktivizm yapan bir örgütlenme olmadığından bu bende bir mesafe oluşturunuyordu. Politikasını sürekli sokak aktivizmi üzerine kuran bir örgütlenme değildi, gerektiğinde elbette sokağa da çıkıyordu ama... Acaba bunlar orta sınıf kadınlar mı, diye düşünüyordum. Ama bana çok şey öğretti bu ilişki ve deneyim. Hâlâ da öyle, çok özel bir şey... Sadece şiddete uğrayan kadınlarla ilgili yapılanlar değil, kendi iç ilişkilerimiz o kadar kıymetli, o kadar farklı hissettiriyor ki. Bu ilişkilene biçimi de çok özel.

Fatma Mefkûre: Ne yaptığımızın ötesinde nasıl yaptığımız çok önemli. "O var, bu var"ın ötesinde "başka ne olabilir"i düşündük hep. Bu hem bizim için, hem de başvuranlar için böyle. Zaten bu ikisi iç içe.

Zelal: Mesela bir toplantı yapacağız, bir şey konuşacağız, pratik-politik bir şey. Biri "ben kendimi kötü hissediyorum" dediğinde hemen toplantıyı durdurabiliyoruz. Eskiden böyle düşünmezdim. Şimdi burada her şeyi durdurup bu hepimizin sorunu diyebiliyoruz. Çıplak olabildiğim bir deneyim.

Fatma Mefkûre: Bir hayat var, bir de biz; bir Mor Çatı var, bir de kadınlar var, diye bir şey yok. Hepsi iç içe. Dışarıda ölümcül bir gündem vardır ama burada grupta biri kendini iyi hissetmiyorsa, bu bizim için aynı önemdedir. Sıralama ve kıyaslama yapmıyoruz.

Zelal: Ben başvuru almıyorum mecbur kalmadıkça. Burada çalışan sadece başvuru alır, gelen kadınlarla ilgilenir diye bir sınır yok. Yapılacak başka birçok şey var sonuçta.

Siper: Benim için başlangıç 12 Mart'ta cezaevine kadar gidiyor. Mektup

geliyor mesela, evli kadınların yüzü asılıyor. Çünkü kadın içerdeyken bile yetişiyor, işte niye sen polise ifade verdin diye boşanma davası açıyor kocası. Yani o kadar büyük bir şey yaşadılar ki o kadınlar kendi içlerinde. İnanılmaz şeyler yaşadılar. Karşı oldukları sistemden çok, yanlarında oldukları, sevdikleri, âşık oldukları erkeklerden çektiler. Mesela çocukları olanlar büyük bir gayretle çocuklarının durumlarını ayarlıyorlar, adamların avukatlarını ayarlamaya çalışıyorlar. Adamların yaptığı tek şey ise kadınların canını sıkmak, şu veya bu nedenle boşanmak... Bütün bunlar çok büyük sorunlardı. İçeri sokulabilen kitaplar vardı ama kitapları okuyacak zamanları yoktu kadınların, dışarıyla uğraşmaktan. O örgütsel disiplin oradan buraya gelmeme neden oldu.

Meltem: Politikaya bağlı olarak sizin yaptığınız çalışma gönüllülük temelinde olsa bile bir iş niteliği de var değil mi? Bu benim ilgimi çekiyor bir çalışma biçimi olarak. İlişki kurarak, yani duygusal emek sarf ederek iş yapmak... Sizin örneğinizde bir yandan karşınızdaki kişiye karşı sorumluluğunuz var, bu alanda belirli profesyonel -psikolojik, hukuki, tıbbi vb.- bilgilere sahip olmanız lazım. Ama bir yandan da politik bir boyutu var, feminist politika yaptığınızı söylüyorsunuz. Bu işin profesyonel, ya da iş olan yanıyla, örneğin bu konuda eğitim görmek, bilginin aktarımı, kayıtların tutulması vb. ile feminist politika yapmak arasında bir çelişki yaşanıyor mu?

Fatma Mefkûre: Ben kendimi yararlı ve iyi hissedebildiğim ve gönüllü olarak yaptığım bir şey için para alıyorum üç senedir. Üç senedir sığınakta gönüllü olarak çalışıyorum. Para almak avantaj getirdi, başka işte çalışsam bu işe vakit ayıramıyordum. Dezavantajı ise yaptığım işi iyi yapayım baskısı. Bu durum benim sığınakta çalışmamdan da kaynaklanıyor olabilir. Gönüllüyken de söylediğim bir şeydi ama çalışmaya başlayınca süpervizyon ve personelin kendi üzerine çalışması gereğini daha iyi gördüm. Kesin koşul olarak söyledim bunu ve “olmazsa çalışmam” dedim. Atölyeler ve eğitim olmalı. Ayrıca kuralların olması lazım, hem bizi hem de kalan kadınları özgürleştirecek, kapatmayacak ve hayatı zorlaştırmayacak kurallar... Bir de çalışanlar mutlaka terapi almalı, çalışabilmemizi sağlamak açısından bunlar çok önemli.

Zelal: Kadınlarla çalışmak, ötekileştirmeme, kendine dönüp bakma, görme, öğrenmeye açık olma ihtiyacı yaratıyor. Alanda çalışmak uzman desteğini gerekli kılıyor. Çok sıcak temasların var. Görmediğin kaçırdığın şeyler oluyor. Kolektifin kendisi bu ihtiyacı tamamıyla karşılayamaz. Evet her gün bilgi paylaşıyoruz ama her gün birbirimizle konuşarak götüremeyiz bu işi.

Bu nedenle de bazı destek mekanizmalarını oluşturmak yaşamsal önem taşıyor. Bu sığınakta da, danışma merkezinde de yapılıyor. Sonuçta stresli bir çalışma alanımız var.

Fatma Mefkûre: Ben profesyonelleşmekten niçin korkayım, eğer olumsuz anlamı ve tanımıyla profesyonelleşmiyorsam. Organize olmak profesyonelleşmekle aynı şey değil. Biz profesyonel biçimde atölyeler yapıyoruz, bütün Türkiye'de alanda çalışanları çağırıyoruz. Sık sık bir başka yere gidiyoruz. Oradaki kadınlardan birçok şey dinliyorum. Benim bilgim de değişiyor.

Zelal: Yapılan atölyelerde ve alınan süpervizyonda ezber karşıtı bir tutum var. Kategorileştirmemek, genelleştirmemek... Esas olarak buna yoğunlaşıyor. Her seferinde kafamız açılıyor, sorular var ama kesin bir cevap yok. Değişim ve dönüşüm var. Öğüt vermemeyi öğreniyoruz. Buradan uzmanlık ve bilgi oluşuyor aslında. Kimseye ne yapması gerektiğini söylememek. İşte bu uzman bir bilgi ama hap şeklinde bir bilgi değil, çok yönlü bakmayı gerektiren bir deneyim.

Siper: Bütün bu bilgiler bir sürecin ürünü. Sıkı bir eğitimden geçtik, teorik olarak ne yapmamız gerektiğini öğrendik. Fakat pratikte zorlandık. İlk başvuruyu hatırlıyorum. Beş kadındık ve beşimiz de girdik. Elinde bir adresle gelmiş, okuma yazması yok, çok şiddet yaşamış bir kadın. Orasını burasını açıyor, vücudundaki yaraları gösteriyor, biz bundan çok etkilendik. Kadına bizim dediğimiz şey: “güçlü ol”. Kadın o kadar çarpıcı bir şey söyledi ki; “güçlü olsam burada ne işim var!” Gitti, bir daha gelmedi. Başka bir sefer, başka bir kadın anlattı, biz ağladık. Sonra o da gelmedi. Telefon numarasını bırakmıştı, aradık “niye gelmiyorsun” diye. Kadın, “ben sizi çok üzdüm” dedi.

Kadınlardan öğrendik dediğim şey, onların çok çarpıcı bir şekilde çat diye suratımıza vurdukları gerçekler. Empatinin başka bir şey olduğunu, onun duygularını almak değil anlamak olduğunu öğrendim ben. Mesela iki kız kardeşin ensest vakasını dinledim, baba tarafından tecavüz edilmiş ve olayı çok çarpıcı bir şekilde anlatıyor. “Peki nasıl oldu?”, diye bir söz çıktı ağızımdan. “İşte geliyor, üstümü parçalıyor, sürtünerek pisliğini bırakıyor.” O pislik lafı nasıl kötü geldi bana. Kendimi korumayı öğrenmiştim ama yine de kötü geldi. Kız sığınağa gönderildi. Sonra o gün sinemaya gittim. Bir İtalyan filmiydi ve kadına tecavüz ediliyordu. Kendimi tutamadım yüksek sesle ağlıyorum ben. Herkes bana bakıyor. Bir süre sonra gerçek empatiyi

anlıyorsun ve şunu fark ediyorsun, sen onun duygularını çok içselleştirdiğinde o kişiye faydan olmuyor.

Fatma Mefkûre: Ben de ilk dönem başvurularda şöyle bir şey yaşadım. Kadınlar açıp vücutlarını gösteriyorlardı, zaten anlatıyorlardı, ben travmayı alıyordum ama kendimi o kadar kasıyordum ki orada hislenemiyordum, sonra eski bir Türk filminde ağlıyordum. Bazen gece rüyamda görüyordum. Biri gelmişti sığınağa, adam ismini kadının vücuduna dağlamış, bununla ilişkili raporlar için kadınla birlikte koşturduk, refekat etmek gerekiyordu. Akşam rüyamda şöyle bir şey gördüm: Hastaneden çıkıyormuşum. Ne olduğunu bilmiyorum ama iyi olmuşum, camda yüzümü görüyorum, yüzümde iyileşmekte olan yaralar var, ne olduğuna bakıyorum ismimin baş harfleri işlenmiş. Kadının işkencecisi de kadına adının baş harflerini işlemişti. Benim işkencecim de benim yüzüme bunu yapmış. Kendi içinde ne olduğunu bilmek çok önemli.

Biz sanırım Mor Çatı'da çok da kurumsallaşmasını istemediğimiz yönleri dışarda tutuyoruz. Mesela resmi nedenlerle oluşturduğumuz bir yönetim kurulu var. Ama burada işler onun üzerinden değil kolektif üzerinden yürüyor. Kolektif, Mor Çatı'da politika yapmak istiyorum diyenlerin katılımına açık. Bizim derdimiz hayırseverlik değil. Dünya örneklerinde gönüllülük azalıyor, profesyonellik artıyor. Bunun nedenleri üzerinde iyice düşünmek gerekir. Gönüllü ama gönüllüler de saat başı para alıyor. Birçoğumuz yaşamımızı böyle sürdürebiliyoruz çünkü.

Siper: Başarı ölçütümüz ne olabilir diye düşünüyorum. Sığınağa alınan kadın sayısı ya da kocasından boşananların oranı... Hayır, böyle bir şey değil. Örneğin o kadın, vücudu dağlanan... Bir bakıyorsun bir hafta sonra saçlarının rengini değiştirmiş. Sığınağa gelen kadınların yaptığı ilk iş saçlarını kesip boyamak. Bağışlar geliyor bize, onlar seçip beğeniyorlar, giyinip, makyaj yapıp güzelleşiyorlar. Şaşıryorsun. Hayata öyle bir katılıyorlar ki. Çünkü kaybedecek bir şeyleri yok. Hatta âşık da oluyorlar.

Fatma Mefkûre: Kadınların bu bir günde yaşadıkları değişim düşündürücü, orada bir şey var ve karşılıklı ilişkide oluşuyor.

Siper: Beni müdire olarak görmüyorlar, bir iktidar kurmaya çalışmıyoruz, kendimizi onların üstüne koymuyoruz.

Zelal: Sığınakta çalışmayı bir uzmanlık olarak tanımlamayı kıymetli buluyorum. "Başvuru alabilmek için şunlar gerekiyor ve ben bunu henüz yapmaya hazır değilim" diyebilirim. Biz orada bir yöntem tanımlamazsak

her gönüllü başvuru alırsa kadına da zarar verebilir, kendine de.

Mor Çatı pratikleri ve feminist bilgi

Meltem: Bu ilişkilenebilirlik dair bilginin oluşturulması, sürekli olarak yenilenmesi ve bunun etrafında kurduğunuz iç ilişkilerden çıkan şeyler feminist politikaya nasıl tercüme edilebilir? Sadece Mor Çatı'nın politikası anlamında değil, genel feminist politikaya aktarılabilecek olan bilgi nedir? Yani buradaki dilin, ilişkilenebilirlik biçimi ve dayanışma pratiklerinin daha genelde feminist politikada bir karşılığı olabilir mi acaba?

Fatma Mefkûre: Var aslında ve bunları kurultaylarda paylaşıyoruz.

Zelal: Kurultaylara hem bu alanda çalışan kadınlar geliyor hem de başka alanlardan başka feminist kadınlar geliyor. En son kurultayda kadınlara cep telefonu verilsin mi verilmesin mi, diye bir tartışma oldu. Fark ediyorsun ki sosyal hizmetlerde çalışan kadınla, senin feminist arkadaşın aynı koruma mantığı içinde aynı şeyleri söyleyebiliyor. Bu durumda diğerleriyle yaptığımız gibi kendi arkadaşımızla da tartışıyoruz. Ezberlerimizi bozmak için deneyimlere ihtiyacımız var. Kendi politikaları doğrultusunda bir dolu iktidar karşıtı söz eden bir feminist kadın diğer kadını ötekileştirebiliyor. Geçenlerde bir sohbette bir feminist arkadaş, devlet para versin feministler sığınakları yürütsün, diyordu. Avrupa'da böyle bir şey var. Orada bunu kabul etmiş kadın örgütleri var ama bu bizim talebimiz değil. Sığınaklar esas olarak devletin öz kaynakları ve feminist yöntemle yürütülmeli. Bizim işimiz aktivizm, politika yapmak, kadın kurtuluşunu örgütlemek.

Fatma Mefkûre: Sığınaklarımızı istiyoruz! Ne demek bu?

Meltem: Siz buna nasıl karşı çıkıyorsunuz?

Siper: Burası feminist bir vakıf. Para bulduk ve hemen bir sığınak açtık. Vakıfta işleyiş politikanın önüne geçebiliyor. Yani çok parasız kalıyoruz, gönüllü desteği az alıyoruz, birçok şeyin parasını kendi cebimizden ödüyoruz. Aceleyle sığınağı açtık, işleyişle o kadar meşgulüz ki o dönem gelen kadınların hepsi savruldu. Şunu gördük kadın politikası yapamazsanız, politik tutumunuzu koruyamazsanız kadınlar gelir ve gider. Büyük ihtimalle de eve ve şiddete geri döner. Devletin yaptığı da bu. Ya barıştırıyor ya yıldırıyor, bu nedenle feminist politika sığınaklar için temel ihtiyaç. Sığınaklarda hiyerarşi var, farklılık var. Eğitim farkı, inanç ve aile farklılıkları gibi inanılmaz hiyerarşiler var. Burada politika belirlenmeyince, feminist politika olmazsa onlar birbirini ezer döver...

Fatma Mefkûre: Orada oluşan ayrımcılıklarla ilgili yapmamız gerekenler bize çok önemli geliyor. Ayrımcılık ortaya çıkıyor. Birçok şekilde ortaya çıkıyor. Güzel/çirkinden, iyi anne/kötü anneye, Türklükten Kürtlüğe kadar... Bu durumda şunu öğrendik; biz önceleri böyle bir durumda, ayrımı yapanla çalışıyorduk esas olarak, hâlbuki bu işin bir de diğer tarafı var: ayrım uygulanan. Artık “mağdur” edilenle de çalışmaya başladık. Örneğin bir Türk diğerini Kürt diye aşağıladı, Kürtlük Türklük algısını ikisiyle de konuşuyoruz. Böyle bir yöntemi başka bir olaydan öğrendik. Sığınakta lezbiyenlikle ilgili bir durum yaşandı. Lezbiyen mi değil mi bilmediğimiz, aslında kendisinin de bilmediği bir kadın vardı. Aynı odada kaldığı kadın arkadaşı şikâyet etti. Şikâyet eden, bu kadının kendisine çok fazla ve sıkı sarıldığını söylüyordu. Kadınların tutumu şöyleydi: “onun tercihi kendine, ama bize yapmasın”. Şikâyet eden kadın da şikâyet edilen de artık aynı odada kalmak istemediklerini söylediler. Şikâyet edilen, kendi ailesinde sarılarak sevgi gösterdiklerini, bunu böyle öğrendiğini ifade ediyordu. Biz şikâyetçi olan kadınla, bu sarılmalardan rahatsız olmasındaki esas sorunun ne olduğunu konuşmaya çalıştık. Bir erkeğin sarılmasıyla kadının sarılması arasında hissediş olarak ne fark olduğunu konuştuk. Aynı şekilde, diğer kadınla da konuya ilişkin sohbet ettik. Daha sonra ikisi de ayrı ayrı gelip aynı odada kalmaya devam edeceklerini söylediler bize. Bize çok şey öğretti bu durum.

Zelal: Aslında kadınlarla yaptığımız çalışmanın esası da bu değil mi? Maruz kalanla çalışıyoruz zaten. İşte bu yöntemi diğer ayrımcılıklara da uygulamaya çalışıyoruz.

Meltem: Bu kadınların çocukları var ve çocuklar bu durumdan nasıl etkileniyor? Kadının çocuğuyla ve sizin kadınla ilişkiniz açısından.

Fatma Mefkûre: Çocukların salt o travmatik ortamdan uzak olmaları değil kaliteli vakit geçirmeleri de önemli. Pedagog desteğimiz var, kardeş terapisi var, her kadın başka bir ihtiyaçla geliyor. Donanım edinmeye çalışıyoruz. Anneler ve çocuklara şiddetsiz ortam sağlamaya çalışıyoruz. Geçenlerde çok önemli bir şey oldu, eskiden çocuğunu çok döven, ya kendisini ya çocuğunu öldürmekten söz eden kadın, aradan birkaç ay geçti, bu şiddeti sonlandırdı. Bir başka kadın çocuğunu çok dövüyor, grup toplantısında kadına bu konuda yüklenildi, o kadın araya girdi ve “ben de çocuğumu çok dövüyordum” dedi. Kendi sürecini anlattı, bunu nasıl kırdığını ve terapist deneyimini anlattı. Değişimini ve kendini anlattı, bizim bir şey söylememize gerek kalmadı. Birbirlerine verdikleri destek çok iyi oluyor.

İyi anne/kötü anne hiyerarşisi başka soru işaretleri de getiriyor. Evden çocukları alıp çıkıyorlar, çünkü çocuklar şiddetin ya tanığı ya mağdurdurlar. Çocuklarla sığınağa gelmek iyi bir anne ve iyi bir eş olduklarını gösteren bir sembol aynı zamanda. Ama gerçekçi olmayan bir şeyi, imkânsız zorluyorlar. İstemeyebilirler aslında çocuklarla orada kalmayı, yalnız kalmak isteyebilirler. Bazen devletin ve hukukun tanıdığı hakları kullanmayı öğrenen kadınlar çıkıyor, "Ben çocuklarımı sosyal hizmetlere vereceğim, kendim bir yerde kalacağım, çalışırım para biriktiririm, hafta sonları çocuklarımı alırım ki ileride tamamen çocuklarımla yaşayabileyim" diyor. Ama en önemlisi, bir kadın çocuğunu SHÇEK'e veya yatılı okula vermişse, diğer kadınlar bunu ayıplamamayı öğreniyorlar.

Siper: Çocuklar tabii çok zor. Eski sığınağımızda bir çocuk perdeyi yakmıştı.

Fatma Mefkûre: Bize, sığınağa öfkeliiler tabii.

Siper: Yaptıkları resimlerde özellikle çok gösteriyorlar duygularını. Örneğin enseste maruz kalan bir çocuk, resminde bir erkek figürünün kolunu kocaman bir penis şeklinde çizmişti. Bir defasında fırtına çizmelerini istemiştin çocuklardan, normalde bulutlar, şimşek, yağmur filan resmedilir. Çocuklar o resmi gerçek anlamda fırtına olarak çizdiler.

Meltem: Sığınağa niçin öfkeliiler?

Fatma Mefkûre: Sığınağa öfkeliiler çünkü evdeki yaşam çok zor bir yaşamdı belki ama orda kendilerinin olan bir şeyleri vardı, aileleri vardı. Sığınak, çocuklar için kendilerine ait yerlerden kopuşun nedeni. Dolayısıyla ilk dönem çok öfkeli oluyorlar. Geçen gün, sığınağa kısa bir süre önce gelmiş, kocasının söz verşi üzerine tekrar denemek için geri dönen bir kadın arkadaş, eşyalarını almak için sığınağa uğramıştı. Kocasına çeşitli koşullar koymuştu dönüşten önce tabii, çalışmayı, adamın terapiye gitmesini şart koydu dönerken. Dört yaşlarında bir kızı var, onunla birlikte gelmişlerdi. Beni tekmeledi çocuk, sandalyeleri üzerime atmaya kalkıştı. Sığınağa tekrar döndüklerini düşündü.

Meltem: Çocuklarla uğraşan uzmanlar var mı?

Fatma Mefkûre: Tabii, tabii... Terapist, pedagog, çocuk evi, gönüllüler, stajyerler. Ama sığınakta kadrolu çalışanlar olsa çok daha iyi olacak.

Siper: Çok çarpıcı bir örnek hatırlıyorum. Bir erkek çocuk vardı. İnsan resmi, silah resmi yapıyordu. Ama hiçbir figürü tam değildi. Kafa kopmuş, kol kopmuş falan. Daha sonra psikolojik destek almaya başladı, o resimlerdeki figürler birleşmeye, kafa kol yerli yerine oturmaya başladı. Bu çok çarpıcıydı benim için.

Fatma Mefkûre: Şöyle bir şey olmuştu. Bir kadının oğulları sığınağın içine işiyor ve sıçıyorlardı. Anne mahvoluyor, diğer kadınlar kızıyor. Kadın çok yoğun bir şiddet yaşantısından çıkmış gelmiş, hali yok o kadar temizlik yapmaya. Sürekli şikâyet. Biz hem diğer kadınlara neden böyle bir şey olduğunu anlatmaya çalışıyoruz, hem de kadını güçlendirmeye çalışıyoruz. Sonra aile terapisine gittiler, bu konuyu da çalıştılar, son buldu neticede.

Meltem: Ne kadar etkili bir şey terapi.

Fatma Mefkûre: Evet işe yarıyor çünkü kadınlar gerçekten başka bir şey yapmak istiyorlar. Öyle çok uzun sürede değil, hızlı bir şekilde değiştiriyorlar hayatlarını. Çünkü gerçekten değiştirmek istiyorlar. Bu son anlattığım durumda kadın ikibuçuk yıl kaldı sığınakta üç çocuğu ile birlikte. Şiddet nedeniyle yüzde 82 iş göremez raporu vardı.

Zelal: İkibuçuk yıl Türkiye koşullarında uzun gibi görünüyor. Ama kadının öyküsüyle birlikte değerlendirildiğinde resmen jet hızıyla yeni hayatını kurdu. Çocuklarla ilişkiyi düşünmek çok önemli. Ailedeki iktidar ilişkisi anne ve çocuk arasında da görülüyor neticede. Anne ve çocuk arasında da çıkar çatışmaları var. Her zaman ikisinin çıkarlarının ortak olması mümkün de değil, gerçek de değil. Bu yüzden çocukların çıkarlarını görebilmek, kadınların çıkarlarını görebilmek, bunların farklı alanlar olduğunu anlamak ve bu çıkar çatışmasını ikisinin de lehine çözümleyebilmek, yargılamamak çok önemli.

Siper: Yargılamamak çok önemli gerçekten de. Eski sığınakta gece çalışan bir hemşire arkadaş vardı. Bir akşam, çocuklarını evinde bırakıp gelmiş bir kadına “ben senin yerinde olsam çocuklarımı asla bırakmazdım” demiş. Sabah geldik sığınağa, o kadın çıkmaya kalkıştı. “Ben kötü bir anneyim, çocuklarımı bırakmamalıydım” diyerek gitmeye çalıştı. “Ben senin yerinde olsaydım...” sözü böyle sonuçlar getirebiliyor işte.

Fatma Mefkûre: Diyelim bizim sığınamızda yer yok ve başka bir sığınağa yönlendiriyoruz kadını ve çocuğu, danışma merkezinden alabilecekleri destekleri de söylüyoruz tabii. Ancak gittikleri yerlerde buna müsaade edilmiyor. Kadınların dışarı çıkmalarına izin vermiyorlar, kadınlara güvenmiyorlar. SHÇEK 12 yaş üstü erkek çocukları sığınağa kabul etmiyor. Biz çalışmamızda bunun da ne kadar kötü olduğunu gördük. Kadın ya çocuğunu saldırganla bırakarak çıkmak zorunda kalıyor ya da çocuğunu bırakmamak için çıkış yapmıyor. 12 yaş üstü erkek çocuklara böyle bakılması da ayrıca çok cinsiyetçi bir tutum. Ne olacak, oradaki kadınlara taciz mi yapacak?

Zelal: 16 yaşında bir erkek çocuğu, 12 ve 10 yaşlarında kız çocukları, bir de bebeği olan bir kadın gelmişti. Bebek ikinci eşinden diğerleri birinci eşindendi. İlk eşinden olan çocukları adam taciz ediyormuş. Önce kızlara başlamış, sonra erkek çocuğu da taciz etmiş. Kadın adamın tacizleri dursun diye ondan da çocuk yapmış. Kız çocuklarından sonra erkek çocuğa da taciz başlayınca, kadın adamı şikâyet etmiş ve tutuklatmış. Adamın ailesinin baskısı başlayınca sığınağa başvuruda bulunmuş. Şimdi bir tane 16 yaşında erkek çocuk var ve sığınaklar kabul etmiyor. Ne olacak bu durumda? O kadının sorunu ev tutularak çözüldü, peki ya diğerleri?

Şiddet nasıl tanımlanabilir/tanınabilir?

Meltem: Şiddet sözü çok kullanılır oldu. Şiddet çok mu genel bir söz? Şiddetsizlik dediniz, şiddet dipsiz bir kuyu dediniz, şiddet bir süreç dediniz. Şiddet kavramını biraz daha iktidarla birleştirmek, iktidarın kaynağı ile ilişkisini kurmak mı gerekiyor? Şiddet kavramı tek başına yeterli mi?

Fatma Mefkûre: Yeterli değil, o yüzden de biz Mor Çatı'da aile içinde kadınlara yönelik erkek şiddeti diye tanımlayıp, ailenin sürebilmesi için bir kontrol mekanizması olarak kullanıldığını işaret etmeye çalışıyoruz. Şiddet lafının çok yalama olduğunu düşünüyorum, dayak, izolasyon, ekonomik şiddet vb bunların hepsine şiddet diyoruz ama bunları tek tek belirtmedikçe örtücü de olabiliyor.

Meltem: Şiddeti nasıl tanımlıyorsun peki?

Fatma Mefkûre: Kontrol etmek, öfke boşaltmak ve güç kanıtlamak için iradeni yok sayarak yapılan, kontrol amaçlı yapılan her şey. Ayrıntılandırmayınca muğlâklaşıyor tabii.

Zelal: Şiddet bir araç ve yöntem olarak iktidarla doğrudan ilişkili. Karşılıklı olarak birbirlerini üretiyorlar açık bir şekilde. Aile içindeki erkek şiddetini gösterirken, ailedeki cins temelli iktidar biçimini de göstermeye çalışıyoruz. Ailede erkeğin iktidar sınırlarıyla ortaya çıkıyor şiddet. Toplum da erkeğe bu iktidarı vermiş ve erkek bunu devam ettirebilmenin yöntemi olarak şiddeti kullanıyor.

Siper: Toplumun yüzde 53'ü kadınlar. Kadının gücü ancak aile içindeki bu baskıyla sindirilebilir zaten. Kadının gücünden korkuluyor. Son derece değişime açık bir güç çünkü.

Zelal: İktidar kadınları da kendi oyununa zorluyor. Kadın ya erkeğe benzediği

zaman ya da ona karşı itaatkâr olduğunda, onun yöntemini sürdürdüğünde, iktidardan pay alabiliyor sınırlı da olsa. Kadın, kendi cinsiyetine yabancılaştığı, cinsiyetsiz hale geldiğinde makbul oluyor.

Siper: Kadınların büyük bir çoğunluğu, adamın dayak attıktan sonra kendisini cinsel ilişkiye zorladığını, tecavüz ettiğini ifade ediyor. Erkek, iktidarını dayak ve tecavüzle perçinlemeye çalışıyor. Elbetteki şiddetin ve tecavüzün sonrasında tatmin mümkün değil. Bu sefer de kadına dönüp soğuk olmakla suçluyor adam. Bir kadın kocasının tüm “isteklerini” yerine getirmesine rağmen şiddete maruz kaldığını söylemişti. Kocasına bir gün niçin bunu yaptığını sorduğunda adamın cevabı “ sen benim stres topumsun” oluyor. Gücünü ispatlamanın nesnesi haline getiriyor kadını.

Zelal: Bir de toplumda, kadının kadına uyguladığı şiddet, kadın şiddeti olarak gösteriliyor. Örneğin kaynanaların, görümcelerin, eltilerin uyguladıkları şiddet... Bunun erkekliğin üretimindeki, erkeğin iktidarının sağlanmasındaki şiddet olduğu gözardı ediliyor. Tabii ki politik bir tutum. Kadınlık biyolojik cinsiyete indirgenerek sunuluyor. Kaynananın gelinine uyguladığı şiddetin nerden beslendiği ve neyi beslediği sorularını sormak gerekiyor. Hizmet edilen erkeğin iktidarı.

Meltem: Bu süreçte kendi içinizdeki şiddetle de karşılaşılıyor musunuz?

Zelal: Şiddet bizim de yöntem olarak bildiğimiz, zaman zaman bilerek bilmeyerek uyguladığımız, yani benden uzak bir şey değil. Öfkemi kontrolsüz boşaltma aracım olabiliyor şiddet. Ben de mutlaka iktidar alanları oluşturuyorum kendime. Bunu görmeye, fark etmeye açık olabilirim kendimi de değiştirebilirim.

Siper: Kendi bağımlılıklarımıza bakalım. Çünkü bağımlılık çok kötü bir şey, çok sinsi bir şey. Ayrıldığımda bir de baktım ki 30 yıldır birçok şeyi yapmamışım, kirayı yatırmamışım, faturayı ödememişim. Ben de özgür kadınım diye dolaşıyorum ortalıkta. O komplekse girmesin diye mesleğimi yapmamışım. Sonuç olarak hayatımın çok önemli sorumluluklarını ona bırakmışım. Fark ettiğinde aşkın, erkeklerle ilişkinin içinde çok büyük bir tuzak barındırdığını görüyorsun. Bedeli çok ağır oluyor. Niye bu bedeli ödemek zorunda kalalım. Yanılsama yaratıyoruz. Korkularımız bu yanılsamaya sebep oluyor. Özgür olmak, gerçek anlamda özgür olmak çok zor.

Fatma Mefkûre: Ben şiddeti sanırım fantezilerime havale ediyorum. Mesela sığınakta kadın giyinmiş süslenmiş, “hastaneye hasta ziyaretine gideceğim” diyor. Yani ne gerek var bana yalan söylemesine... Ama o yöntemi biliyor ve

kullanıyor. Ya da bir başka örnek, kadınlardan biri diğeri sürekli olarak kendisine refakat eden bir konumda bırakıyor. Bir yandan birbirlerinden güç almaları iyi ama bu hep birinin lehine olabiliyor, diğeri kendi işlerini geciktirmiş oluyor. İşte orda aklımdan, fiziki olarak ikisini tutup ayırmak, tutmak, bırakmamak geçiyor mesela.

Zelal: Bu bir paradoks gibi görünüyor, hem maruz kaluğun hem de uyguladığın bir yöntem şiddet. Toplumda bu kadar örgütlü olan bir yöntem karşı ancak algımızı açarak değişimi gerçekleştirebiliriz.

Fatma Mefkûre: Şiddetin tek bir hali yok. Bildiğin halini durdurmak, değiştirmek, engellemek önemli. Ama karşına yeni çıkan biçimlerini anlamaya da açık olmak gerek... Bir başvuruda konuşmuştuk mesela; gidip eski eşine benzeyen birisi ile birlikte oluyor ve yine şiddete maruz kalıyor. Sonra anladı ki, o adamda daha önceden tanıdığı bir şey olduğu için ona yönelmiş. Şimdi kendini tanıdı, bir daha bunu yapmama şansı var.

